FUNDAŢIUNEA „REGELE FERDINAND I."

DOCUMENTE

PRIVITOARE LA

ISTORIA ARDEALULUI, MOLDOVEI ŞI ŢĂRII-ROMÂNEŞTI

VOLUMUL I.

ACTE ŞI SCRISORI

(1527 — 1572)

PUBLICATE

DE

DR ANDREI VERESS

(CU 4 FACSIMILE)

BUCUREŞTI
CARTEA ROMÂNEASCĂ
1929

Despot-Vodă (1560)

Despot-Vodă (1561)

Ștefan-Vodă Mâzgă (1572)

Aron-Vodă (1558)

PECEȚI MOLDOVENE.

Ambele peceți ale lui *Despot-Vodă* sunt făcute înainte de a fi intrat în Moldova. Pecetea mare, al cărui blazon e sculptat în toate conform descrierii scutului din privilegiul său dela 1555 (No. 200 al volumului nostru) are următoare legendă grecească : HERAKLE(IDES) · IAK(OBOS) · CHAR(ITI) · TH(EO)V · DESP(OTIIS) · SA(MOV) · MOL(DAVIAS) · K(YRIOS). Pecetea o reproducem depe scrisoarea sa din 29 Noemvrie 1560 (No. 237 al volumului) iar cealaltă (aplicată pe toate scrisorile sale din 1561) are inițialele I și D.

Pecetea lui *Aron-Vodă* (care susținea că e fiul lui Bogdan-Vodă Orbul) e reprodusă depe chitanța sa din 8 Fevruarie 1558 (No. 211 al volumului) având legenda : ARVN · WEIWODA · DOM(INVS) · DE · MOLDOWA · Afară de aceasta el are și o altă pecete mai mare, descrisă pe pagina 166 a volumului.

Pecetea lui *Ștefan-Vodă Mâzgă* (care se numea asemenea fiul lui Bogdan-Vodă Orbul) are legenda următoare : Іѡ Стефан (воевода) молдавскои și cu toate că se găsește pe multele sale scrisori, e abia legibilă.

DOCUMENTE

PRIVITOARE LA ISTORIA ARDEALULUI, MOLDOVEI ȘI ȚĂRII-ROMÂNEȘTI

VOLUMUL I.

FONDATION „ROI FERDINAND I."

DOCUMENTS

CONCERNANT

L'HISTOIRE DE LA TRANSYLVANIE, DE LA MOLDAVIE ET DE LA VALACHIE

VOLUME I.

ACTES ET LETTRES

(1527 – 1572)

PUBLIÉS

PAR

ANDRÉ VERESS

DOCTEUR ES LETTRES
ANCIEN ARCHIVISTE

BUCAREST
CARTEA ROMANEASCA
1929

FUNDAȚIUNEA „REGELE FERDINAND I.”

DOCUMENTE

PRIVITOARE LA

ISTORIA ARDEALULUI, MOLDOVEI ȘI ȚĂRII-ROMÂNEȘTI

VOLUMUL I.

ACTE ȘI SCRISORI

(1527 — 1572)

PUBLICATE

DE

DR ANDREI VERESS

(CU 4 FACSIMILE)

BUCUREȘTI
CARTEA ROMÂNEASCĂ
1929

PREFAȚĂ.

In ultimii cincizeci de ani istoriografia națională a făcut progrese uriașe. Exemplul și îndemnul dat de marii înaintași, Nicolae Bălcescu, *Mihail* Kogălniceanu *și Bogdan Petriceicu* Hașdeu a fost *urmat cu râvnă și pricepere. S'au publicat în ultima jumătate de veac un mare număr de documente istorice, interne și externe, iar monografiile și studiile de sinteză au îmbogățit, în toate domeniile, cunoștințele noastre despre trecutul românesc, iar în unele, le-au schimbat radical prin noui explicații și interpretări. Se poate spune că istoriografia națională, prin numărul și calitatea studiilor și documentelor apărute, se găsește astăzi într'un moment de deosebită strălucire, neatinsă vreodată în trecut.*

Sub raportul publicațiilor de documente externe trebuie să cităm în primul rând marea colecție Hurmuzaki care a ajuns la al 33-lea volum. Adăogând la aceasta numeroasele publicații ulterioare, precum „Acte și Fragmente" *de N.* Iorga, *unele volume din* „Studii și Documente" *de acelaș, apoi* „Diplomatarium Italicum" *al Școalei Române din Roma, publicațiile privitoare la Arhivele din Viena și multe altele pe cari nu le putem cità aci,* [1]

[1] Vezi pentru detalii: C. C. Giurescu, *Considerații asupra Istoriografiei românești în ultimii douăzeci de ani,* București 1926, 49 p. și N. Iorga, *Roumanie* în *Histoire et historiens depuis cinquante ans,* Vol. I, Paris 1927, p. 320—340.

ar putea crede cineva că cea mai mare parte a documentelor externe privitoare la Ţările Româneşti s'a publicat. De fapt, nu e aşa. O cercetare atentă a arhivelor din centrul şi răsăritul Europei ne rezervă încă mari surprize. De curând s'a găsit, de pildă, la München o cronică a Moldovei din vremea lui Ştefan cel Mare, scrisă în limba germană; arhivele Vaticanului şi ale Vienei ascund încă multe comori de informaţii privitoare la Români; acelaş lucru se poate spune şi despre bibliotecile şi arhivele din Polonia şi Rusia.

Ce se poate găsi încă în arhivele europene privitor la ţara noastră ne-o arată volumul de faţă. Autorul său, profesorul Andrei Veress, s'a făcut cunoscut înainte de război istoricilor noştri prin volumele sale de documente, editate după regulele criticei moderne şi într'o formă din cele mai îngrijite. Dintre aceste volume, trebuie amintit în primul rând acela privitor la relaţiile între Ungaria şi Ţările Româneşti în anii 1468—1540. *El formează volumul IV dintr'o mare publicaţiune intitulată* „Fontes Rerum Transylvanicarum" *care avea să cuprindă actele privitoare la trecutul Ardealului.*

Războiul cel mare a întrerupt, pe lângă atâtea alte opere de ştiinţă, şi această preţioasă publicaţiune. După război, în urma unirii Ardealului cu vechiul regat, era logic ca publicaţia de mai sus să continue ca o publicaţie românească, *întrucât privia o parte însemnată a noului stat român. Dându-şi seama de acest lucru, o mână de cărturari şi bibliofili luaseră iniţiativa, în iarna anului* 1925, *ca să se editeze această colecţie într'o mare publicaţie românească. Diferite împrejurări însă şi mai ales greutăţile materiale au făcut ca lucrul să nu izbutească.*

Între timp, întemeindu-se Fundaţiunea „Regele Ferdinand I," *al cărei scop principal este sprijinirea culturii româneşti în toate manifestările ei, m'am gândit că s'ar putea tipări de această instituţie zisa colecţie. Comitetul de conducere al Fundaţiunii, apreciind*

importanţa acestui tezaur pentru istoria noastră, a hotărît ca el să apară într'o mare colecţie, asemenea colecţiei Hurmuzaki, şi având titlul: „Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei şi Ţării Româneşti." În acelaş timp a făcut autorului acestor rânduri cinstea să-l însărcineze cu revederea manuscrisului pentru ca să nu se tipărească — din nebăgare de seamă — şi „documente deja publicate aiurea în condiţiuni bune."

Am căutat, pe cât mi-a fost cu putinţă, să împlinesc această dorinţă a Comitetului Fundaţiunii. Volumul de faţă, dealtfel ca şi cele următoare, nu va cuprinde decât documente inedite ori publicate parţial sau imperfect în alte colecţiuni.

Actele ce urmează n'au toate aceeaş valoare. Unele sunt de o însemnătate excepţională. Acesta este cazul inventarului de veşminte şi giuvaeruri ale boerilor refugiaţi în Ardeal (documentul No. 336 din 19 Fevruarie 1569) din care se vede extraordinara bogăţie a vechilor boieri, precum şi eleganţa şi luxul de care se înconjurau. Tot aşa de importantă este diploma dată de Carol Quintul lui Heraclid Despotul (în anul 1555), diplomă în care se arată toate meritele viitorului domn al Moldovei, şi care i-a fost de mare ajutor în cariera sa aventuroasă. Cităm deasemenea întreaga corespondenţă (de 22 acte) a lui Despot cu regele Ferdinand I şi alţii, înainte de intrarea sa în Moldova, corespondenţă rămasă necunoscută pân'acum, precum şi interesanta descriere a Ardealului de către căpitanul Gromo, din anul 1564.

Alături de asemenea acte se află însă şi altele de o importanţă secundară. În această categorie intră diferitele chitanţe de plăţi făcute boierilor şi domnilor din Principate, refugiaţi în Ungaria, precum şi rapoartele, adeseaori sumare, ale baililor veneţieni dela Poarta otomană, despre evenimentele din Ţările Româneşti. Foarte importante sau mai puţin importante, toate documentele

volumului de faţă adaogă însă o informaţie nouă cu privire la trecutul nostru. *Deaceea socotim că apariţia acestui volum — primul dintr'o serie de circa douăzeci, în care se va cuprinde şi Bibliografia româno-ungară — este începutul unui însemnat monument istoriografic şi constituie în acelaş timp şi una din realizările cele mai de seamă ale Fundaţiunii „Regele Ferdinand I.*"

CONSTANTIN C. GIURESCU
Profesor de Istoria Românilor la
Universitatea din Bucureşti

PRÉFACE.

DEPUIS *cinquante ans, l'historiographie a considérablement progressé dans notre pays. Des prédécesseurs de marque, Nicolas* Bălcescu, *Michel* Kogălniceanu, *Bogdan Petriceicu* Haşdeu, *entre autres, frayèrent le chemin, et leur exemple fut suivi avec ardeur. De nombreux documents concernant l'histoire interieure et exterieure du pays ont été publiés pendant le dernier demi-siècle. De plus, des monographies et des études de synthèse ont enrichi, dans tous les domaines, nos connaissances sur le passé des Roumains; des explications ou des interprétations nouvelles les ont même, sur quelques points, radicalement transformées. Il n'est donc pas exagéré d'affirmer que l'historiographie nationale, par le nombre et la qualité des travaux déjà parus, brille aujourd'hui d'un éclat incomparable.*

Les documents concernant l'histoire extérieure sont publiés dans la grande collection Hurmuzaki, qui en est à son trente-troisième volume. Il faut y ajouter de nombreux travaux ultérieurs: Actes et Fragments *de N. Iorga, quelques volumes de la collection intitulée*: Etudes et Documents *du même auteur, le* Diplomatarium Italicum *de l'Ecole Roumaine de Rome, les publications tirées des archives de Vienne, d'autres encore que nous ne pouvons songer*

à énumerér ici [1]. *Un pourrait donc croire que la majeure partie des documents concernant les pays roumains a été publiée. En réalité, il n'en est rien. Les archives de l'Europe centrale et orientale réservent encore de grandes surprises au chercheur attentif. La récente découverte à Munich d'une chronique sur la Moldavie — en allemand — datant du temps d'Etienne le grand, le prouve assez. Des trésors d'information sur la Roumanie gisent cachés dans les archives du Vatican et de Vienne; on peut en dire autant de celles de Pologne et de Russie.*

Le présent volume va précisément nous montrer ce que les archives européennes recèlent encore de notre histoire. Il est l'oeuvre du professeur André Veress, dont nos historiens connaissent les séries de documents publiés avant la guerre, avec tout l'apparat critique moderne et sous une forme très soignée. Parmi ses publications figure en première ligne celle qui concerne les relations entre la Hongrie et les Pays Roumains, de 1468 à 1540. Elle forme le IV-e volume d'une grande collection intitulée Fontes Rerum Transylvanicarum, *qui devait comprendre les actes concernant le passé de la Transylvanie.*

Cette importante publication, comme tant d'autres, fut interrompue par la guerre. La paix amena la réunion de la Transylvanie l'ancien royaume. La collection mentionnée ci-dessus, qui concernait une contrée importante du nouvel Etat roumain, devait logiquement devenir une publication roumaine. Se rendant compte de ce fait, un groupe d'érudits et de bibliophiles prit l'initiative, pendant l'hiver de 1925, d'éditer cette collection dans une grande publication roumaine. Mais diverses circonstances et, avant tout, des difficultés matérielles, en entravèrent la réalisation.

---

[1] Voir pour les détails: C. C. Giurescu, *Considérations sur l'historiographie roumaine pendant les vingt dernières années*, Bucarest 1926, 49 p. (en roumain) et N. Iorga, *Roumanie* dans *Histoire et Historiens depuis cinquante ans* Vol. I, Paris 1927, p. 320 — 340.

On venait de créer, entre temps, la „Fondation Roi Ferdinand I-er". Comme elle a pour principal objet de favoriser toutes les manifestations de la culture roumaine, l'idée me vint que cette institution pourrait publier la collection précitée. Le comité-directeur de la Fondation, appréciant l'importance de ce trésor de documents pour notre histoire, décida qu'elle la publierait dans une collection analogue à celle d'Hurmuzaki et portant le titre: Documents concernant l'histoire de la Transylvanie, de la Moldavie et de la Valachie. Elle fit en même temps à l'auteur de ces lignes l'honneur de la charger de la révision du manuscrit, afin d'éviter „l'impression des documents publiés ailleurs en de bonnes conditions".

Je me suis conformé de mon mieux au désir du comité de la Fondation. Le présent volume, comme tous ceux qui vont suivre, comprendra donc uniquement des documents soit inédits, soit publiés partiellement ou imparfaitement dans d'autres collections.

Les actes qui suivent n'ont pas tous la même valeur. Les uns ont une importance exceptionnelle: tel est l'inventaire des vêtements et des joyaux de boyards réfugiés en Transylvanie (document nr. 336 du 4 février 1569) qui atteste la richesse extraordinaire des anciens boyards ainsi que l'élégance et le luxe dont ils s'entouraient. Tout aussi important est le diplôme conféré par Charles-Quint à Héraclide Despot (en 1555), relatant tous les mérites du futur prince de Moldavie, et qui lui a été d'un grand secours dans sa carrière aventureuse. Citons de même toute la correspondance (22 documents) du voévode Despot avec l'empereur Ferdinand I-er et d'autres, avant son entrée en Moldavie, correspondance restée ignorée jusqu'à ce jour, ainsi que l'intérssante description de la Transylvanie par le capitaine Gromo, de l'an 1564.

D'autres actes n'ont qu'une importance secondaire. Dans cette catégorie rentrent les différentes quittances de paiements faits aux boyards et aux princes des Pays Roumains réfugiés en Hongrie,

ainsi que les rapports souvent sommaires des baillis vénitiens à la Porte ottomane sur l'état des Pays Roumains. Quelle que soit cependant leur importance, tous les documents du présent travail ajoutent à la connaissance de notre passé. C'est pourquoi nous croyons que l'apparition de ce livre — le premier d'une série d'environ vingt volumes, y compris la bibliographie roumaine-hongroise — représente la première pierre d'un monument historiographique et constitue en même temps une des oeuvres les plus remarquables de la Fondation „Roi Ferdinand I-er".

CONSTANTIN C. GIURESCU
Professeur d'Histoire roumaine à l'Université de Bucarest

INTRODUCERE.

PĂRĂSISEM în toamna anului 1891 Bucureştii, unde copilărisem şi-mi făcusem şi o parte din studiile liceale, în româneşte, spre a mă înscrie la facultatea de litere a Universităţii din Cluj, pentru studii istorice. Acolo văzusem întâiaş dată hrisoave şi mai cu seamă scrisori domneşti (scrise de diaci unguri) şi de timpuriu luasem hotărîrea să-mi fac din ele o colecţiune de còpii privitoare la relaţiunile dintre Ardeal şi ţările române, necunoscute în destul după publicaţiunile existente. Ajuns ca bursier la Viena pentru absolvirea Institutului de paleografie, timp de doi ani (între 1894—96) îmi întregisem colecţiunea cercetând bogatele arhive împărăteşti; iar când dela 1901 încolo avui prilejul să fac cinci popasuri lungi la Roma şi în alte oraşe din Italia cu arhive de interes internaţional, colecţiunea mea a luat dimensiuni întinse crescând mereu prin cercetările sistematice ce am făcut în arhivele din Ungaria, România, Austria, Germania, Boemia, Polonia şi Rusia, pentru întregirea cărora primeam còpii şi de prin Anglia, Olanda, Spania şi din alte părţi unde nu ajungeam, din lipsă de vreme ori mai adesea de mijloace materiale.

Mă specializasem cu timpul în literatura istorică a Ardealului pentru studiul epocii principilor Báthory (dintre anii 1571—1613) în care epocă mica Transilvanie devenise obiect de interes universal, atrăgând asupra evenimentelor petrecute în cuprinsul ei privirea papilor şi a împăraţilor precum şi a oamenilor de război sau de artă cari s'au stabilit în ea, ori doriau să afle câte ceva despre împrejurările acestei regiuni îndepărtate, cu totul deosebite de cele ale altor părţi din lume, lăsându-ne urme şi însemnări importante despre activitatea lor de acolo, interesante de privit şi studiat.

Prima publicaţie ce am făcut pe baza bogatului meu material adunat a fost (la sfârşitul anului 1906) *Corespondenţa*

Iezuitului Alfonso Carrillo, a duhovnicului principelui Sigismund Báthory,[1] căreia i-au urmat *Relaţiunile nunţiilor din Ardeal*[2] precum şi *Corespondenţa generalului George Basta*,[3] (în două volume) pline toate de amănunte noui şi informaţiuni largi privitoare şi la Istoria Românilor. Între timp întemeiasem în toamna anului 1911 publicaţiunea mea specială cu titlul de „Fontes Rerum Transylvanicarum" din care volumul al IV-lea (apărut în anul întâi al războiului mondial) era rezervat cu totul relaţiunilor ungaro-române,[4] prezentând un preţios mănunchiu de acte şi scrisori începând cu anul 1468 şi mergând până la 1540, anul în care Ardealul s'a deslipit de Ungaria pentru a duce o viaţă independentă, dar primejduită veşnic de tendinţele cuceritoare a două Puteri: imperială şi otomană, precum şi de valul războiaţirilor din ţările române vecine, ale căror Domni aveau în ea — din vremuri vechi — chiar şi două cetăţi cu întinse domenii, unde se retrăgeau de teama Turcilor în timpuri grele.

Publicaţiunea fiind bine primită atât ca cuprins pentru bogăţia materialului oferit, cât şi ca ediţie, frumoasă din toate punctele de vedere ale artei tipografice, aveam de gând a continua şirul acestor volume cuprinzând material românesc în seria publicaţiunii mele ungureşti; însă cu schimbarea împrejurărilor de după război se impunea de sine ca colecţiunea mea de acte şi documente să apară ca publicaţiune românească îmbrăţişând tot materialul privitor la istoria popoarelor din Ardeal, Moldova şi Ţara-Românească — în orice limbă — cules de mine timp de 38 de ani cu un interes mereu crescând. Astfel am avut o mare mulţumire de suflet când Onoratul Comitet al Fundaţiunii „Regele Ferdinand I" a admis să se tipărească colecţiunea în publicaţiunea de faţă pe cât de bogată pe atât de elegantă, făcând-o accesibilă ştiinţei întru folosul obştesc al omenirei, căreia ea este consacrată. Ajutorului numitei *Fun-*

---

[1] Epistolae et acta P. Alfonsi Carrillii S. J. (1591—1618) Budapest, 1906 (Monumenta Hungariae Historica. Diplomataria vol. 32.)

[2] Relationes nuntiorum Apostolicorum in Transsilvaniam missorum a Clemente VIII.(1592—1600) Budapest, 1909. (Monumenta Vaticana Hungariae. Series secunda, tomus tertius.)

[3] Epistolae et acta Generalis Georgii Basta. (1597—1607) Budapest, 1909—1913. (Monumenta Hungariae Historica. Diplomataria vol. 34 et 37.)

[4] Acte şi scrisori privitoare la relaţiunile Ardealului şi Ungariei cu Moldova şi Ţara-Românească. (1468—1540) Budapest, 1914. (Fontes Rerum Transylvanicarum vol. IV. (In 8° mare pag. XII şi 342. Cu 264 documente, 5 facsimile şi prefaţă română.

dațiuni se datorește că mi-am putut termina și cercetările în arhivele din Austria și Italia, fără de care volumul n'ar fi atât de variat precum este. Ajutat fusei încă (în anii trecuți[1]) întru complectarea materialului adunat și de către d-l Ing. Ionel *Demetrescu*, în numele societății „Creditul Minier" și de d-l Ing. Ioan *Ghica* din partea societății „I. R. D. P," prin intermediul d-lui avocat Albert *Paucker* din București; menționarea lor aparține istoriei colecțiunii mele de acte externe.

Colecțiunea mea ar fi și mai bogată, dacă n'ar fi suferit dealungul anilor pierderi repețite în urma diferitelor publicațiuni românești, în cari apăreau ocazional serii întregi din actele mele copiate mai de mult, pe cari astfel eram nevoit a le îndepărta spre a nu da retipăriri, eliminate aci cu o deosebită grijă. Cu toate acestea cuprinsul chiar al acestui întâi volum, ne înfățișează multe lucruri necunoscute ori cunoscute numai în trăsături mari; date și amănunte începând cu anul 1527 adică primul an în care dinastia habsburgică căută legături mai strânse cu Moldova și Țara-Românească, asupra cărora avea pretențiuni de suzeranitate, întemeiate pe relațiunile vechi dintre Ungaria și Țările Române. Materialul prezentat este însă de o valoare cu totul neegală, căci pe lângă descrieri și scrisori domnești ori privilegii ale împăraților sau rapoarte tainice sosite dela Poarta Otomană, se află alături adeseori simple răvașe sau ordine de plată la vre-un Domn pribeag ori boier moldovean pretendent la tron, care afirmând că e „fecior de Vodă" era bine primit la curțile dela Viena, Praga și aiurea, nu numai de milă, dar chiar și cu gândul (de multe ori rău tăinuit) ca ocârmuirea să se folosească la nevoi de acești pribegi față de lățirea influenței principilor ardeleni ori a Domnilor din Țările Române, cum s'a și folosit de Despot-Vodă care porni în Moldova cu ajutorul bănesc al împăratului Ferdinand I.

Ca orice istoric scrutător al informațiunilor noui, în cursul cercetărilor mele adunam și copiam tot ce prezinta vre-o mărturie nouă la detaliurile Istoriei Românilor și ale relațiunilor lor cu popoarele vecine, fiind pătruns de acelaș fel de gândire ca regretatul profesor Constantin *Giurescu*, care zicea — în una din publicațiunile sale — că nu a crezut nimerit a face o alegere în tipărirea actelor adunate de dânsul, căci „informația istorică, oricât de măruntă, care aduce însă ceva nou, dar se află într'o arhivă străină, unde nu oricând se pot face cercetări și unde gă-

sirea ei este de multe ori întâmplătoare, îşi are importanţa sa şi trebue dată la lumină." [1]

Aşa cer şi aştept a se primi de către specialişti şi critică şi actele sau părţile de scrisori — câte odată poate de o secundară valoare — ale volumului de faţă, secundară privite cu ochii noştri, dar de o însemnătate vitală la vremea lor pentru sărmanii boieri pribegiţi prin Ungaria, lipsiţi de bani şi veşminte, cari de multe ori trebuiau să facă drumul iernii dela Sătmar la Cămara din Caşovia ori chiar şi la Curtea împărătească dela Viena pentru a primi câţiva fiorini din pensia lor restantă ori măcar un mandat de plată, care — în veşnica lipsă de bani a oficiilor — adeseori nu avea nici o valoare efectivă.

*

În transcrierea actelor şi darea lor la tipar am urmărit în general regulele de ediţiune pentru documente moderne,stabilite de către istoricii germani în congresul dela Frankfurt din 1895. [2] Aceste regule au trecut în toate publicaţiunile apusene mai de frunte şi ameliorate de mine ele ni se înfăţişează şi mai simple.

Principiul fundamental al *normelor de ediţiune* este de a publică documentele aşa precum ele se prezintă, păstrând toate particularităţile lor, împreună cu greşelile şi caracterul lor propriu.

Textul documentelor se publică conform regulelor paleografice, iar scrisorile autografe ale oamenilor distinşi literă cu literă, relevând curiozităţile scrisului ori ale stilului în note. Tot în note se dau şi desluşirile cerute, uzul vocabulei de *sic!* în textul documentelor turburând cititul limpede şi chiar impresia lor estetică.

Mici erori ale documentelor se îndreaptă fără observaţii, cuvinte greşite asemenea, punând însă cele greşite în notă, precum se obişnuieşte şi de editorii saşi. [3] Cuvinte a căror citire e dubioasă se înseamnă cu un (?), iar expresiuni sau forme gramaticale neobişnuite cu (!), dacă ele sunt prea bătătoare la ochi.

---

[1] Const. Giurescu şi N. Dobrescu, Documente şi regeste privitoare la Constantin Brâncoveanu (Bucureşti, 1907) prefaţa.

[2] Beratung der dritten Versammlung deutscher Historiker zu Frankfurt über die Grundsätze, welche bei der Herausgabe von Aktenstücke zur neueren Geschichte zu befolgen sind. Freitag, den 19. April 1895. Von Professor Dr. Stieve. (In 8⁰ pag. 11 cu 30 puncte.)

[3] Aşa de pildă de decedatul Dr. Francisc Zimmermann în publicaţiunea „Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen" chiar şi la documente medievale, cu mare pricepere, fără însă ca această metodă foarte cuminte să se fi lăţit, căci de obiceiu documentele se tipăresc împreună cu greşeille lor, adeseori fără nici un comentariu.

Un interes deosebit merită *datarea documentelor*, care trebue întotdeauna deslegată la datări medievale, dându-se în note eventualele inconsecvenţe ale scriitorului, cari de multe ori greşesc calendarul eclesiastic; iar la calendarul veneţian (începând cu 1 Martie) am pus un an mai mult, fără să deformăm textul prin cuvintele „More Veneto' ca şi la calendarul românesc vechiu, cu scăderea de 5508, respectiv 5509 ani, la documente de după 1 Septemvrie.

Cuvintele omise sau rămase în condeiul scriitorului le am întregit în [paranteză dreaptă], iar cuvinte neciteţe ori dispărute în urma vreunei pete de apă sau chiar rozături de şoareci, sunt însemnate cu --- pe când cuvinte şi părţi de documente neluate în seamă, cu ... găsind că de cele mai multe ori e cu totul de prisos a menţiona lungimea locurilor necitite sau omise în centimetri precum fac paleografii nemţi, până şi la documente din veacul al XVI-lea şi mai noui.

Părţi citate ori scrise în altă limbă de cât a documentului sau eventual cu semne tainice (cifru) le reproducem în *cursivă*, iar acte transcrise (interpolate) supt data lor originală, menţionându-se faptul în notă.

Numele proprii, atât cele de familii cât şi cele geografice, le dau *conform originalului*, mai mult de hatârul filologilor, întrucât se ştie că pe vremuri, neobservându-se regule ortografice, în unul şi acelaş document găsim adeseori unul şi acelaş cuvânt, scris în diferite feluri. Tot aşa e şi cu expresiunea de *Valachi* şi *Voevoda*, aflătoare în cele mai curioase forme, ca Vallachi, Valacchi, Walachi, Wallacchi şi chiar Balachi, respectiv Vaivoda, Waiwoda, Woyvoda, Waywoda ... după obiceiul diferitelor popoare cu cari Românii stăteau în legătură dearândul veacurilor ori după obişnuinţa diacilor cancelariilor.

Din economie de spaţiu am omis în general formula *titulaturilor* cu cari începe şi sfârşeşte vre-un act, respectiv raport, păstrându-le în întregime numai la scrisori domneşti ori la scrisori de persoane mai însemnate; tot aşa cu *semnăturile* şi chiar *adresele* scrisorilor. Spre a avea însă oarecari cunoştinţe despre felul acestor titulaturi omise, dăm câteva din ele ocazional, pe când cuvintele dela sfârşit omise le însemnăm cu *etc.*, omiţând însă chiar şi aceste litere la părţi de scrisori privitoare la Români, scoase din rapoarte lungi privind alte popoare şi chestiuni. Prin felul acesta de publicare facem economie de coale întregi fără să pierdem ceva esenţial sau important, lucrurile omise cu pricepere repetându-se mereu până la plictiseală.

Data documentelor o reproduc întotdeauna cu rând nou (capoverso) pentru ca ea să se prezinte la prima vedere, însă în capul documentelor după *nomenclatura oficială* de astăzi, aşa de pildă Târgovişte (nu Tergovistye) Iaşi (nu Jászvásár) Cluj (nu Kolozsvár) Istambol (nu Constantinopoli) Warszawa (nu Varsovia) Breslau (nu Vratislavia) Beograd (nu Belgrad) ori Košice (nu Kassa) cu *trimiteri* sistematice în *indicele* volumului, unde după numirile geografice se înşiră *toate variantele lor* constatate în textul documentelor publicate. Am schimbat apoi de obiceiu în cifre arabe numerile datelor scrise pe alocuri cu litere latine, lăsându-le numai acolo unde reproducerea lor era caracteristică prin persoana scriitorului ori a oficiului care emitea documentul publicat, ca la „breve" papale şi altele.

Mare necaz prezintă editorului scrisorile dela veacul al XVI-lea încoace *prin inconsecvenţele* scrisului, de pildă folosirea literei *i* şi *j* ori *i* şi *y* în acte latine sau ale literilor *c* şi *cz* în acte italiene şi nemţeşti, precum şi greşelile rezultate din *interpuncţiunea* rea sau superficială, care trebue îndreptată după sensul adevărat al actelor sau măcar cum te taie capul.

Tot din motive economice reproduc documente mai puţin importante în formă de *regeste* şi *rezumate româneşti*, iar inventarii şi socoteli parţial (nu rând cu rând conform originalului) având multe mii de documente de tipărit în volumele viitoare ale publicaţiunii noastre. Iată şi cauza pentru care nu dăm întotdeauna localităţile de unde provin *actele*, la sfârşitul lor, mai cu seamă dacă ele sunt asemănătoare termenului român (ca Wien — Viena, Venezia — Veneţia); pentru aceiaş pricină, indicarea locului de unde am copiat documentul o facem într'un singur rând, tipărit cu litere mărunte.

În ce priveşte *abreviaţiunile* folosite, în special la reproducerea titlurilor, am ţinut să fiu consecvent, chiar dacă n'am reuşit pretutindeni. De pildă titlul de împărat şi rege (Imperator, Rex, Re) l'am scris cu literă mică, dacă îi urmează numele împăratului ori al regelui (imperatore Ferdinando, re Giovanni), însă cu literă mare dacă se vorbeşte de ei în genere, fără să fie numiţi. Pe de alta scriem întregul titlu în nominativ (Serenitas, Maiestas Sua) însă abreviat în celelalte cazuri (M-tis Suae, Ser-ti V-rae) prin care tiparul arată mai frumos şi totdeodată se face o economie simţitoare de spaţiu.

La textele *italiene* am menţinut ortografia originală, care nu prea cunoaşte consonantele duble (ca de pildă avisi, obediente

— cu un singur v şi b — şi altele), dar pune consonante duble acolo unde n'ar trebui, ca în cuvintele *commune*, *communicare* şi altele, reproduse rectificat.

Reproducerea textelor *ungare* am făcut-o conform regulelor stabilite de Societatea Istorică Ungară, [1] fireşte cu mici modificări; traducerea lor în limba română a fost făcută de către prof. Avram P. *Todor*, pe cât s'a putut cuvânt cu cuvânt şi într'un stil arhaic.

Urmând regulele de mai sus, ne-am străduit să dăm un *text curat*, uşor de citit şi clar, fără să fi stâlcit originalul, prevăzut cu note desluşitoare sau mici descrieri ale documentului reprodus. Iar pentru ca publicaţiunea noastră să fie întrebuinţată cu cât mai mare folos, am adăogat volumului sub: II. Seria documentelor, făcută româneşte; III. Lista scriitorilor şi destinatarilor; IV. Lista localităţilor, unde s'au emis documentele; V. Lista izvoarelor de unde am adunat documentele; VI. Indicele de nume, locuri şi lucruri şi în fine sub VII. Nota abreviaţiunilor, pentru începători cari n'au încă mare destoinicie în citirea lor curentă. Tot aci menţionez că depe peceţile documentelor publicate în volum reproducem patru inedite desenate de către Iosif *K. Sebestyén* şi Ştefan *Tóth* din Cluj.

Documentele acum publicate (dintre anii 1527—1572) sunt cele mai multe scrise în limba latină şi italiană, mai puţine în limba germană, ungară şi spaniolă. Am omis însă cu tot dinadinsul documentele în limba polonă, având de gând a le tipări într'un volum deosebit suplementar, convins că astfel el ne va reprezinta mai potrivit cadrul raporturilor întinse dintre Polonia şi ţările române — mai cu seamă Moldova — de cât dacă am publicà documente poloneze răsleţe presărate între documentele de altă limbă şi natură. Am ajuns la această hotărîre cu atât mai mult cu cât Leşii obişnuiau a numi Moldova consecvent *Valachia*, lucru menit a face chiar şi în volumul de faţă oareşicare confuzie sau măcar neplăceri în folosirea lui.

Mulţumesc d-lui ministru C. *Hiott*, preşedintele Fundaţiunii „Regele Ferdinand I" precum şi d-lui G. T. *Kirileanu*, secretar general al ei, cari au înlesnit această frumoasă publicaţiune. Mulţumesc deasemenea d-lui prof. I. *Bianu*, preşedintele Academiei Române, precum şi d-lui C. *Moisil*, directorul

[1] A Magyar Történelmi Társulat forráskiadási szabályzatai. Budapest, 1920. In 8⁰ pag. 24.

Arhivelor Statului, pentru sprijinul şi deosebitul interes ce mi-au arătat. Domnul C. C. *Giurescu*, profesor de Istoria Românilor la Universitatea din Bucureşti, şi-a luat asupră-şi sarcina de a mă susţine întru controlul bucăţilor volumului pentru ca nu cumva să se strecoare între ele documente eventual tipărite aiurea, lucrare nu tocmai uşor de făcut faţă de marele număr al publicaţiunilor — mai cu seamă româneşti — de pân' acuma. Deasemenea a făcut o corectură întregii lucrări. Pentru tot ajutorul şi interesul arătat publicaţiunii mele, îi exprim aci deosebitele mele mulţumiri. Apoi mulţumesc Direcţiunilor diferitelor arhive şi biblioteci, în cari mi-am adunat încetul cu încetul materialul aci reprodus, ţinând a menţiona în deosebi bunăvoinţa Direcţiunii *Arhivei Naţionale Săseşti*, dela care am avut (cu o distinsă liberalitate) însăşi copiile documentelor păstrate de dânsa în vastele ei fonduri. Sunt nevoit a le aduce mulţumirile mele de recunoştinţă numai „în genere" şi diferiţilor arhivari, de bunătatea cărora m'am folosit dealungul anilor, numărul lor fiind prea mare ca să-i pot înşira aici pe toţi, mai ales că unii nici nu se mai află în viaţă.

Pornească deci în lume — cu ajutorul lui Dumnezeu — publicaţiunea aceasta nouă, menită a lăţi cunoştinţele istorice, geografice şi etnografice ale trecutului Românilor, precum şi ale raporturilor dintre ei şi popoarele cu cari au trăit împreună dearândul veacurilor, în rău şi bine, cum le-a fost hărăzit de Soarte !

Dr. ANDREI VERESS

INTRODUCTION.

PENDANT l'automne de 1891, je quittai Bucarest ou j'avais passé mes années d'enfance et fait une partie de mes études, pour aller m'inscrire à la faculté des lettres de l'Université de Cluj. Je désirais m'y consacrer à l'étude de l'histoire. Là, je vis pour la première fois des chartes et en particulier des lettres princières (écrites par des secrétaires hongrois). Je pris bientôt la résolution de copier ces actes pour en faire une collection ayant trait aux relations entre la Transylvanie et les Pays Roumains—relations qui ne sont point encore suffisamment connues même après les publications existantes. Envoyé comme boursier à Vienne pour y terminer mes études à l'Institut de paléographie, j'y complétai en deux ans (entre 1894—96) ma collection, en faisant des recherches dans les archives impériales connues pour leur richesse. A partir de 1901, j'eus l'occasion de faire cinq séjours prolongés à Rome et dans d'autres villes d'Italie pourvues d'archives d'un intérêt international. Ma collection prit ainsi de vastes dimensions, croissant sans cesse grâce aux recherches systématiques que j'ai pu faire dans les archives de la Hongrie, de la Roumanie, de l'Autriche, de l'Allemagne, de la Bohème, de la Pologne et de la Russie. Je recevais en outre pour la compléter des copies venant de l'Angleterre, de la Hollande, de l'Espagne et d'ailleurs, où je ne pouvais me rendre faute de temps et le plus souvent faute de moyens.

Je m'étais alors spécialisé dans une période de l'histoire de la Transylvanie qui comprend l'époque des princes Bathory entre les années 1571 et 1613. Dans ce temps-là, la Transylvanie, ce petit royaume, était devenu l'objet d'un intérêt universel. Les événements qui s'y étaient produits, avaient attiré l'attention des papes et des empereurs, ainsi que celle des hommes de guerre et des artistes qui s'y étaient éta-

blis. Désireux de connaître en détail les particularités de cette region écartée, absolument différente des autres parties du monde, ils nous ont laissé d'importantes observations, intéressantes à divers égards.

Grâce aux documents recueillis j'ai pu publier en premier lieu (vers la fin de 1906) la Correspondance du jésuite *Alfonso Carrillo*, le confesseur du prince Sigismond Báthory [1] à laquelle on fait suite *Les Relations des nonces apostoliques de Transylvanie* [2] puis la *Correspondance du général Georges Basta*,[3] en deux volumes. Tous ces documents, tant les lettres que les actes, abondent en détails nouveaux et en amples informations concernant l'histoire des Roumains. Entre temps j'avais, en automne 1911, établi les bases d'une publication spéciale sous le titre de „*Fontes Rerum Transylvanicarum*". Le volume IV (paru dans la première année de la guerre mondiale) entièrement réservé aux relations hongroises-roumaines [4] offre un précieux recueil d'actes et de lettres, allant de l'an 1468 à l'an 1540, date à laquelle la Transylvanie s'est détacheé de la Hongrie pour mener une vie indépendante, mais sans cesse menacée par les tendances conquérantes de deux Puissances: l'Empire d'Autriche et l'Empire ottoman. Vie troublée d'autre part par les contre-coups des révolutions dans les provinces roumaines avoisinantes dont les princes possédaient ici — depuis des temps anciens — deux places fortes avec de vastes domaines, où ils se retiraient, par crainte des Turcs, dans les moments difficiles.

Cette publication fut bien accueillie tant pour la richesse de son contenu que pour la perfection matérielle et la beauté de l'impression. J'avais l'intention de continuer la série de ces volumes, concernant l'histoire roumaine, en les incorporant dans ma publication hongroise. Mais la situation ayant changé après la guerre, il allait de soi que cette collection d'actes et de docu-

---

[1] Epistolae et acta P. Alfonsi Carrillii S. J. (1591—1618) Budapest, 1990. (Monumenta Hungariae Historica. Diplomataria vol 32.)

[2] Relationes nuntiorum Apostolicorum in Transylvaniam missorum a Clemente VIII. (1592—1600) Budapest, 1909. (Monumenta Vaticana Hungariae. Series secunda, tomus tertius.)

[3] Epistolae et acta Generalis Georgii Basta (1597—1607) Budapest, 1909-1913. (Monumenta Hungariae Historica. Diplomataria vol. 34 et 37).

[4] Acte şi scrisori privitoare la relaţiunile Ardealului şi Ungariei cu Moldova şi Ţara-Românească. (1468—1540) Budapest 1914. (Fontes Rerum Transylvanicarum vol. IV. (In grand 8° pag. XII et 342. Avec 264 documents, 5 facsimilés et une préface roumaine.

ments devint une publication roumaine, d'autant plus qu' elle comprend exclusivement des documents qui concernent l'histoire des peuples de la Transylvanie, de la Moldavie et de la Valachie, — documents en toutes langues — réunis par moi pendant 38 ans de travail, avec un intérêt toujours plus vif. Ce fut donc pour moi une satisfaction profonde, lorsque le Comité de la Fondation „Roi Ferdinand I" admit que cette collection de documents fut publiée dans la présente édition aussi riche qu'élégante et rendue ainsi accessible aux savants, au profit général de l'humanité à laquelle elle est consacrée. Et si j'ai pu terminer aussi mes recherches dans les archives de l'Autriche et de l'Italie, sans lesquelles le volume actuel ne serait pas aussi varié qu'il l'est, c'est encore à l'appui que m'a prêté la dite *Fondation* que je le dois. Pour compléter les matériaux recueillis, j'ai été aidé en outre ces dernières années par M. l'ingénieur Ionel *Demetrescu*, de la part de la Société „Crédit Minier" et par M. l'ingénieur Jean *Ghica* de la Société „I. R. D. P." et cela grâce à l'entremise de M. l'avocat Albert *Paucker* de Bucarest. Si je mentionne leurs noms, c'est qu'ils appartiennent de fait à l'histoire de cette collection d'actes concernant l'histoire extérieure de la Roumanie.

Ma collection serait encore plus riche, si elle n'avait pas subi, au cours des années, des déperditions successives par suite des publications faites en Roumanie, dans les quelles apparaissaient des séries entières d'actes que j'avais copiés il y a longtemps. J'ai donc été obligé pour éviter des réimpressions d'éliminer avec soin ces textes-là. Malgré tout, le contenu de ce premier volume nous présente bien des faits ignorés ou connus seulement à grands traits; ainsi que bien des dates et des détails nouveaux à partir de 1527. C'est en effet la premiére année où la dynastie des Habsbourgs cherche à avoir des rapports plus étroits avec la Moldavie et la Valachie sur lesquelles elle prétendait avoir un droit de suzeraineté, fondé sur de vieilles relations entre la Hongrie et les Principautés roumaines. Du reste, le contenu de ce premier volume est d'une valeur fort inégale, car à côté de descriptions, de lettres princières, de diplomes impériaux, consacrant des privilèges, ou de rapports secrets, venus de la Porte ottomane, se trouvent souvent de simples quittances ou des ordres de payements à faire à un Prince fugitif ou à un boyard moldave prétendant au trone, qui sur son affirmation qu'il est „fils de prince" était bien reçu dans les cours de Vienne, de Prague et ailleurs. Et cela,

non seulement par pitié, mais aussi avec la pensée (souvent mal dissimulée) que le gouvernement pourrait utiliser au besoin ces réfugiés contre l'influence des princes de Transylvanie ou des voivodes des Pays roumains, comme c'est le cas pour le prince Despot qui partit en Moldavie soutenu financièrement par l'empereur Ferdinand I-er.

Comme tout historien qui scrute les informations nouvelles qu'il découvre, j'ai recueilli et copié au cours de mes recherches tout ce qui présentait quelque donnée nouvelle — fût-ce un détail infime — sur l'histoire des Roumains et de leurs relations avec les peuples voisins. Je suis en effet penétré de la justesse de cette pensée du regretté professeur Constantin *Giureşco*. El disait — dans une de ses publications — qu'il n'a pas jugé à propos de faire un choix dans l'impression des actes réunis par lui, attendu que „toute information historique, si menue qu'elle soit, pour peu qu'elle apporte quelque chose de nouveau, a son importance et doit être mise au jour, surtout si elle se trouve dans des archives étrangères, où l'on ne peut pas faire des recherches en tout temps et où dans la plupart des cas on ne la découvre que par hasard." [1]

C'est pourquoi j'attends, des spécialistes et de la critique qu'ils veuillent accueillir avec interêt les actes ou fragments de lettres — parfois peut-être d'une valeur secondaire — du présent volume, secondaire à nos yeux, mais d'une importance vitale à l'époque pour les pauvres boyards errants en Hongrie. Dénués d'argent et d'habits, ils devaient maintes fois faire en hiver le voyage de Satmar à la Trésorerie de Cassovie ou même jusqu'à la cour de Vienne, pour recevoir quelques florins en reste sur leur pension ou tout au moins un mandat de payement, qui lui aussi — vu le manque perpétuel d'argent dans les caisses officielles — n'avait souvent aucune valeur effective.

*

Dans la transcription des actes et pour leur impression, j'ai suivi en général les règles établies par les historiens allemands au congrès de Francfort en 1895 [2], pour l'édition de docu-

[1] Constantin Giurescu şi N. Dobrescu, Documente şi regeste privitoare la Constantin Brâncoveanu, Bucureşti 1907, prefaţa.

[2] Beratung der dritten Versammlung deutscher Historiker zu Frankfurt über die Grundsätze, welche bei der Herausgabe von Aktenstücken zur neueren Geschichte zu befolgen sind. Freitag, den 19 April 1895. Von Professor Dr. Stieve. (In 8⁰ pag. 11 en 30 articles).

ments modernes. Ces règles ont été appliquées dans toutes les publications de premier ordre en Occident et, améliorées par moi, elles ont pris une forme plus simple encore.

Le principe fondamental de ces *normes éditoriales* est de publier les documents tels qu'ils se présentent, en conservant toutes leurs particularités et leur caractère propre, y compris les fautes.

Le texte des documents est publié conformément aux règles paléographiques, les lettres autographes d'hommes illustres mot à mot et lettre pour lettre, quitte à relever les curiosités de la langue ou du style dans des notes. C'est toujours en notes que sont données les explications nécessaires attendu que l'emploi du vocable *sic* ! dans les textes documentaires empêche de les lire aisément et en gâte même l'aspect esthétique.

Les petites erreurs dans les documents sont corrigées sans observations, les mots fautifs de même, en signalant cependant ces derniers en note, comme ont coutume de le faire les éditeurs saxons de Transylvanie. [1] Quant aux mots dont la lecture est douteuse on les marque d'un point d'interrogation (?) et les expressions ou formes grammaticales non-usuelles d'un point d'exclamation (!), si elles sautent par trop aux yeux.

La *datation des documents* mérite une attention particulière. Au moyen âge, en effet, la fixation des dates doit toujours être verifiée en relevant, dans des notes, les inconséquences éventuelles des rédacteurs qui, dans bien des cas, se trompent quant au calendrier ecclésiastique. En ce qui concerne le calendrier vénitien (qui part du 1-er mars) j'ai compté un an de plus, sans introduire dans le texte „More Veneto" de même pour l'ancien calendrier roumain, en défalquant 5508 ou bien 5509 ans, pour les documents datés après le 1-er Septembre.

Quant aux vocables défectifs ou restés dans la plume du copiste, je les ai rétablis entre crochets. Pour ceux qui sont illisibles ou ont disparu par suite d'une tache d'eau ou même rongés par les souris, je les ai marqués par une ligne en tirets ...tandis que les mots et les passages de documents non pris en considération sont indiqués par des points de suspension... J'ai

---

[1] C'est ainsi qu'a procédé feu le Dr François Zimmermann dans sa publication „Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen" même pour les documents médiévaux et avec beaucoup de perspicacité, sans abuser toute fois de cette méthode trés sensée, car d'habitude on imprime les documents avec les fautes qu'ils contiennent, souvent même sans commentaire.

jugé superflu de mentionner en centimètres la longueur des passages non cités ou omis, comme le font les paléographes allemands, même pour des documents du XVI-ème siècle et de date plus récente encore.

Les parties citées ou écrites dans une autre langue que celle du document ou bien en écriture secrète (ou chiffrée) ont été reproduites en *cursive*; s'il s'agit d'actes transcrits (interpolés) ils sont reproduits sous leur date originale. (le fait est d'ailleurs mentionné en note.)

Les noms propres de famille ainsi que les noms géographiques ont été reproduits *conformément à l'original*, plutôt pour complaire aux philologues, car on sait qu'au temps jadis les règles orthographiques étaient peu observées et qu'on trouve souvent, dans le même document, le même mot écrit en effet de différentes façons. Il en est ainsi par exemple pour les expressions de *Valachi* et de *Voevoda* qu'on rencontre sous les formes les plus curieuses, telles que Vallachi, Valacchi, Walachi, Wallacchi et même Balachi; de même: Vaivoda, Waiwoda, Woyvoda, Waywoda... selon l'habitude des différents peuples avec lesquels les Roumains ont été en relations, à travers les siècles ou selon la coutume des secrétaires de chancellerie.

Pour économiser la place, j'ai omis en général les *formules titulaires* au début et à la fin des actes ou des rapports; je ne les ai maintenues intégralement, que dans les lettres princières ou dans celles des personnages plus illustres; il en est de même pour les *signatures* et les *adresses* des lettres. Cependant pour donner une idée de ces formules titulaires élaguées, nous en reproduison quelques-unes occasionnellement et nous avons indiqué par un *etc.* les fins de lettre supprimées; nous avons omis même cette indication dans les extraits de lettres relatifs aux Roumains, tirés de rapports plus longs concernant d'autres peuples et d'autres questions. Par ce procédé de publication, nous économisons des feuilles entières, sans rien perdre d'essentiel ou d'important, vu que ces phrases supprimées à bon escient vont se répétant jusqu'à la satiété.

Quant à la date des documents je la reproduis toujours à la ligne (capoverso) afin qu'elle se présente en première vue. En tête des documents j'ai suivi la *nomenclature officielle* d'aujourd'hui, par exemple Târgoviște (et non Tergovistye), Iași (et non Jászvásár) Cluj (et non Kolozsvár) Istambol (et non Constantinopoli) Warszawa (et non Varsovia) Breslau

(et non Vratislavia) Beograd (et non Belgrad) ou Košice (et non Kassa) avec des *renvois* systématiques aux *index* du volume où, après les dénominations géographiques, s'alignent *toutes les variantes* de chacune d'elles, résultant du texte des documents publiés. De plus, j'ai transcrit d'habitude en chiffres arabes les dates, écrites en certains endroits en lettres latines et n'ai maintenu celles-ci que là où leur reproduction caractérisait la personne de l'écrivain où l'office dont émanait le document publié. comme c'est le cas pour les *brefs* papaux et d'autres.

Les *inconséquences* graphiques à dater du XVI-ème siècle causent à l'éditeur bien des ennuis : tel l'emploi divers de l'*i* et du *j* ou de l'*i* et de l'y dans les actes latins, ou celui des lettres *c* et *cz* dans les actes italiens ou allemands, sans parler des fautes qui proviennent de la *ponctuation*, fausse ou superficielle, qu'il est nécessaire de rectifier d'après le vrai sens des actes ou tout au moins comme bon vous semble.

Toujours pour des motifs d'économie, je reproduis sous forme de *résumés en roumain* des documents de moindre importance, et, sommairement ou par fragments, les inventaires et les comptes, attendu que les volumes futurs de notre publication contiendront des milliers de documents de ce genre. Pour la même raison également nous ne donnons pas toujours les *localités d'où proviennent les actes* surtout quand elles sont à peu près semblables au terme roumain comme Wien-Viena, Venezia-Veneţia. J'indique d'autre part le lieu de provenance où j'ai copié le document en une seule ligne en petits caractères.

Quant aux *abréviations*, dont j'ai usé spécialement dans la reproduction des titres, j'ai essayé d'être conséquent, même si je n'y suis pas parvenu partout. C'est ainsi par exemple que j'ai écrit en minuscules les titres d'empereur et de roi (Imperator, Rex, Re) quand ils sont suivis du nom de l'empereur ou du roi en question (imperatore Ferdinando, re Giovanni) mais en majuscules lorsqu'on parle d'eux en général sans les dénommer. D'autre part nous écrivons le titre en entier s'il est au nominatif (Serenitas, Maiestas Sua) mais abrégé dans les autres cas (M-tis Suae, Ser-ti V-rae), grâce à quoi l'impression paraît plus belle, tout en comportant une sensible économie de place.

Dans les textes *italiens* j'ai maintenu l'orthographe originale qui ne connaît guère les consonnes doubles (comme par exemple : avisi, obediente — écrits avec un seul *v* et un seul *b* — et

d'autres), mais les emploie au contraire, où il ne faudrait pas, comme dans les mots : commune, communicare et d'autres que nous avons reproduits corrigés.

Pour la reproduction des textes *hongrois*, je me suis conformé aux règles établies par la Société Historique Hongroise [1] avec quelques légères modifications toutes naturelles. Ces textes ont été traduits en roumain par le professeur Avram P. *Todor* autant que possible mot à mot et dans un style archaïque.

Nous conformant aux règles indiquées ci-dessus, nous nous sommes appliqués à fournir un *texte propre*, clair et facile à lire, sans altérer l'original, accompagné seulement de notes explicatives et de courtes descriptions du document reproduit. Pour que notre publication puisse être utilisée avec le plus de profit possible nous avons ajouté au volume : II. La série des documents, en roumain ; III. La liste des expéditeurs et des destinataires ; IV. La liste des lieux, d'où sont datés les documents ; V. La liste des sources d'où provienent les documents ; VI. Les index des noms, des lieux et des choses, et enfin sous le titre VII. Note des abréviations à l'usage des débutants qui ne sont pas encore suffisamment habitués à les lire couramment. J'ajoute encore que quatre sceaux inédits, trouvés sur les documents publiés dans ce volume ont été reproduits ici, dessinés par Ioseph K. *Sebestyén* et Etienne *Tóth* de Cluj.

Les documents que nous publions à présent (datant des années 1527—1572) sont pour la plupart écrits en langue latine ou italienne, d'autres moins nombreux, en langue allemande, hongroise ou espagnole. J'ai omis toutefois, intentionnellement d'ailleurs, les documents en langue polonaise, pour les publier à part dans un volume supplémentaire.

Je suis convaincu qu'un semblable recueil mettra beaucoup mieux en valeur les rapports multiples de la Pologne avec les Pays roumains — surtout la Moldavie — que ne le ferait la publication de ces mêmes document isolés et éparpillés parmi des documents de nature différente. J'y tiens d'autant plus que les Polonais avaient coûtume d'appeler constamment la Moldavie *Valachie*, désignation propre à créer même dans le présent volume quelque confusion ou tout au moins quelques inconvénients dans son emploi.

---

[1] A Magyar Történelmi Társulat forráskiadási szabályzatai. Budapest, 1920. In 8° pages 24.

Je remercie Mr C. *Hiott*, Ministre de la Maison Royale et président de la Fondation „Roi Ferdinand I" ainsi que Mr G. T. *Kirileanu*, son secrétaire général qui ont pris l'initiative de cette belle publication. Je remercie également Mr. le professeur I. *Bianu*, président de l'Académie Roumaine, ainsi que Mr, C. *Moisil*, directeur des Archives de l'Etat, pour l'aide et l'intéret particulier qu'ils ont montré à cet ouvrage, Mr C. C. *Giurescu*, professeur d'histoire roumaine à l'Université de Bucarest, a bien voulu se charger de m'aider à contrôler les pièces destinées à ce volume, afin qu'il ne s'y glissât pas des documents déjà publiés ailleurs, travail plutôt malaisé à faire, vu le grand nombre de publications — surtout roumaines — parues jusqu'à ce jour. Il a revu également les epreuves de l'ouvrage, Je lui exprime ici mes remerciements tout spéciaux pour l'appui et l'intérêt qu'il a voué à ma publication. Je remercie également les différentes archives et bibliothèques où j'ai rassemblé peu à peu les matériaux reproduits ici et tiens à mentionner particulièrement la Direction des *Archives Nationales Saxonnes* pour la bienveillance qu'elle m'a témoignée en me procurant (avec une libéralité des plus obligeantes) les copies mêmes des documents qu'elle conserve dans ses vastes fonds. J'exprime encore, d'une façon générale, ma reconnaissance aux divers archivistes pour la bonté qu'ils ont mise à faciliter mes recherches au cours de tant d'années. Ils sont si nombreux que je ne saurais les nommer tous ici et quelques uns d'entre eux ne sont même plus en vie,

Puisse donc réussir cette publication si importante pour l'histoire intérieure et extérieure des Roumains et, Dieu aidant, prendre l'essor qu'elle mérite.

Dr. ANDRÉ VERESŞ

I.
ACTE ŞI SCRISORI.

1.

Wien, 3 Ianuarie 1527.

Instrucţiunea lui Ferdinand I. regele Ungariei către Laurenţiu Misschillinger trimes în Moldova.

Salutând pe Vodă să-i notifice că a fost ales rege al Ungariei şi nădăjdueşte că va fi întotdeauna în ajutorul ţării sale. Să câştige apoi solul pe unul sau doi dintre boierii Domnului mai cu influenţă pentru a-l atrage de partea sa, făgăduindu-le una sau două mii de fiorini.

Instructio de his, quae Nobilis fidelis nobis dilectus Laurentius Misschillinger nuntius et commissarius noster apud Magnificum sincere nobis dilectum N. wayvodam Moldaviae, nostro nomine agere et tractare debet.

Inprimis post exhibitas credentiales nostras et convenientem salutationem verbis nostris factam, et super his, quae in priori nostra instructione, sibi data, agere habet, [1] exponet eidem wayvodae, qualiter nos die 17ma mensis Decembris proxime elapsi, divina aspirante gratia, in conventu, per Ser^{mam} Dominam Mariam reginam Hungariae et Bohemiae etc. viduam, sororem nostram dilectissimam, ac Spectabilem et Magnificum sincere nobis dilectum Stephanum de Bathor, regni Hungariae comitem palatinum, ac iudicem Comanorum, ad quem eiusmodi conventuum indictio ab antiquo spectare dignoscitur, de more ac secundum ritum et consuetudinem regni praefati indicto, sed postea ex certis et rationabilibus causis ad civitatem Posoniensem translato, per potiores dominos, praelatos, proceres et nobiles regni, ibidem iusto numero congregatos, in regnum Hungariae assumpti, electi et acceptati sumus. Quod ipsi wayvodae propter hoc potissimum notificandum duximus, [2] quod scilicet minime dubitemus, eum hoc

---

1 Această instrucţiune anterioară nu ne e cunoscută.

2 Prima redactare a textului, de aci până la sfârşit, o dăm mai la vale.

pro sua in nos fide et affectione, solido gaudio suscepturum. Et propterea idem nuntius et commissarius noster, nomine nostro affectuose hortabitur eundem wayvodam, ut pro sua in iustitiam et aequitatem zelo ac virtute tam electionis illius, quam iurium et actionum nostrarum, quae nobis et Ser^mae^ consorti nostrae dilectissimae versus regnum illud competunt, et pro defensione ac conservatione regni praefati, et illius hostium, inimicorumque depulsione, totis viribus et auxilio....[1] illudque disuaserit, id obmittat. In quibus omnibus et singulis Laurentius saepe nominatus nostram expressam executurus est voluntatem.

Datum Viennae, die 3-tia Ianuarii 1527. Regni etc.

Quod si quoque Laurentius antedictus intelligeret, unum aut duos ex potioribus dominis ipsius wayvodae, qui in magna penes eum authoritate et rerum dirigendarum administratione essent : idem Laurentius curabit cum talibus agere et tractare, quod ipsum wayvodam in partes nostras trahant, tantumque cum eo agant, ut petita nostra acceptet et iuxta votum nostrum concludat, quod, ut maiori successu obtinere possit, promittet talibus dominis unum aut duo millia florenorum Rhenensium, quos eis, negotio bene confecto, postea solvi faciemus. In quo similiter faciet nostram voluntatem. Datum, ut supra.[2]

(Hofkammerarchiv. Wien. Fasc. 15437. Instructiones.)

Notă. Această „instrucțiune" interesantă are o mică istorioară întrucât primul text al ei (scris în ziua de 1 Ianuarie) n'a fost aprobat de către cancelarul regal, după care ea a fost schimbată în partea ei a doua, suprimându-se următorul text al primului concept :

Quod ipsi wayvodae propter hoc potissimum notificandum duximus, quod scilicet minime dubitemus, eum illud pro sua in nos fide, affectione et observantia libenti animo et solido gaudio suscepturum, et quod vigore illius, iuriumque et actionum nostrarum, quae nobis et Ser^mae^ consorti nostrae carissimae versus regnum praefatum, modis et conditionibus irrefragabilibus competunt, pro suo in iustitiam et aequitatem zelo et studio, proque defensione et conservatione eiusdem regni et illius hostium, inimicorumque depulsione, nobis adsistere et auxiliari, partesque et iura nostra fovere, promovere et tueri debeat, pro quo sic obtinendo idem Laurentius apud eundem wayvodam modis omnibus instabit, eumque nomine nostro plurimum hortabitur, osten-

1 Cuvânt probabil lipsă în originalul (poate putrezit în acest loc) care azi nu mai există.

2 Această instrucțiune ni s'a păstrat numai într'o copie oficială făcută pe la sfârșitul veacului al XVIII-lea depe originalul care azi nu se mai află nici în Archiva Statului ori e latitent.

dendo ei, quod ea res non solum rebus nostris atque suis, sed et toti regno Hungariae, atque ipsi denique Christianitati commodabit, nosque suam erga nos constantiam et virtutem digno favoris et gratiae nostrae monumento erga eum vicissim compensare velimus. Quare, ut arctior nobis cum eodem wayvoda consuetudo coalescat, idem Laurentius commissarius noster, uti in alia instructione sibi commissum est, instabit apud eundem, ut propter certos evidentes respectus velit ad nos suos nuntios et mandatarios pleno mandato suffultos destinare, quos sic ab eo destinatos et ad nos delegatos Laurentius antedictus studebit in reditu suo sibi adiungere et ad nos reducere, quibus cum postea tractabimus et disseremus super his, quae tam nobis, quam ipsi wayvodae utilia et honorifica esse poterunt.

Vidit Harrach cancellarius. *Mutata in totum.*

Notă. Despre misiunea solului Laurențiu *Misschillinger* aveam cunoștiință până acuma numai din scrisoarea regelui Ferdinand I. către regele Poloniei, Sigismund I. (din 1 Ianuarie 1527) prin care-l roagă să-i dea liberă trecere prin țara sa, fiind trimes de el în Moldova (Hurmuzaki: Documente vol. II/1 pag. 31—32.) Zisa scrisoare se complectează frumos prin actul de față, care ne-a păstrat toate amănuntele însărcinării sale, spre îndeplinirea căreia plecă în ultimele zile ale lunii Fevruarie. (Fontes Rerum Transylvanicarum vol. IV. p. 144—6.)

2.

Wien, 11 Martie 1527.

Ferdinand I. regele Ungariei către Hofkammer.

Bani de drum pentru un sol trimes la Domnul Moldovei.

Veit Zollner, Camermaister... soll Hansen Swartzen, Burger von Ofen, auf Abfertigung eines Poten mit einem Brief von Herrn Statthalter, Regenten und der Camer an den Weyda aus der Moldaw neun phunt vier Schilling Phening auf sein Quittung bezahlen. Die sollen ihme darauf in seiner Raitung für guet Ausgab angenumben und passiert werden.

Actum Wien, den 11. Tag Martii. Anno 27.

(Hofkammerarchiv. Wien. Oestr. Gedenkbücher 24 fol. 109.)

3.

Wien, 2 Octomvrie 1527.

Ferdinand I. regele Ungariei către Hofkammer.

Mandat de plată pentru ducerea solului român dela Viena până în Cracovia, la regele Poloniei.

Marx Beckh, Vizthumb... soll Hansen Sturmb, Understatt-Camrer zu Wien, von wegen dass er die wallachisch Potschaft von

Wien aus bis für Khrakaw hinaus zu dem Khunig von Poln gefüert hat, für sein Fuerlon sechszehen Phundt Phening gegen seiner gebürlichen Quittung bezahlen; die sollen ihme alsdann khunftigklich in seiner Raitung für guet Ausgab gelegt und passiert werden.

Actum Wien, den andern Tag Octobris. Anno im XXVII.

(Hofkammerarchiv. Wien. Oestr. Gedenkbücher 28 fol. 41.)

4.

Buda, 12 Aprilie 1528.

Samuel Pemfflinger provizor către regele Ferdinand I.

A avut ştiri dela unchiul său din Ardeal, cum că secretarul George trimes acolo a uneltit multe lucruri rele cu Domnul Ţării-Româneşti.

Scribit michi Dominus Marcus Pempflinger, frater et avunculus meus ex Transilvania, multum conquerens super Georgio secretario, quem Maiestas V^{ra} transactis temporibus illuc miserat ad promovenda negotia M^{tis} V^{rae} etc. [1]

Intelligo autem ipsum Georgium cum nonnullis delicti sui primatibus ex Transilvania aufugisse, eo animo, ut ad M^{tem} V^{ram} veniat et gratiam impetret, quod Maiestas V^{ra} consilio meo facere nolit, ut intelligant omnes nationes Transilvaniae M^{tem} V^{ram} esse iustissimum principem, et ut caeteri quoque timeant. Intelligo etiam, Serenissime Rex, ipsum Georgium secretarium multa nociva perpetrasse cum woyvoda Transalpino, quae forte possit emergere in futurum detrimentum M^{tis} V^{rae} et regnorum suorum. Quae illa sint nescio, quia generaliter michi scribitur.[2]

Datum Bůdae, in die Pascharum. Anno Domini 1528.

(Autograf Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

5.

[Wien,] 12 Iunie 1528.

Regele Ferdinand I. către Veit Zollner.

Mandat de plată pentru expedierea soliei moldovene.

Veit Zollner, Ku. Maiestät Rat und Niederösterreichischer Camermaister . . . soll Petern Stern, bey der Hungrischen Camer

---

1 Sasul George Reichersdorfer, care mai târziu a publicat o descriere a Ardealului şi una a Moldovei.

2 Reichersdorfer umblă în ţările române trimes de regele Ferdinand în vara anului 1527.

Secretarien, auf Abfertigung der Moldauischen Potschaft zu Ku. Maiestät fünfzig Guldin Rheinisch gegen seiner Bekantnuss und Obligation, dass er ihme dieselben in zwayen Monaten wider bezahlen welle, fürstrecken. Soferr aber gedachter Camermaister solcher fünfzig Guldin nit bezahlt wirdet, sollen ihme die auf dies Geschäft und die bemelt Bekantnuss und Obligation in seiner Raitung Camermaisterambts für guet Ausgab passiert werden.

Actum den 12. Tag Junii. Anno XXVIII.

(Hofkammerarchiv. Wien. Oestr. Gedenkbücher 24 fol. 145.)

6.

Buda, 13 Septemvrie 1528.

Ferdinand I. regele Ungariei către Ioan Szalánczy.

Intăreşte donaţiunea decedatului rege Ludovic II. dată lui Ioan Szalánczy în Dobra (dependentă de castrul Deva) ca secretar al lui Radu-Vodă din Ţara-Românească.

Super immunitate curiae nobilitaris Ioannis Zalanczii secretarii wayvodae Transalpinensis.

Nos Ferdinandus Dei gratia Rex Hungariae et Bohemiae etc. Infans Hispaniarum, Archidux Austriae etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod nos illas donationem, exemptionem et nobilitationem, quas alias Ser^mus^ quondam Dominus Ludovicus Rex, sororius et praecessor noster,[1] de et super totali curia nobilitari in oppido Joffew in pertinentias castri Dewa, in comitatu Hwnyadiensi existente fideli suo Egregio Ioanni Zalanczii de Zenth Thamas, secretario Spectabilis et Mag^ci^ Radwl Wayvodae sui Transalpinensi ac totalibus directis quartis partibus et portionibus possessionariis nobilis dominae Annae consorti suae, in possessionibus Lapwg superiori et inferiori, item Hathar, Ohaba et Fynthoagh vocatis, in praedicto comitatu Hwnyadiensi existentes, unacum toto iure suo Regio, si quod in dictis curia nobilitari et directis quartis partibus et portionibus possessionarias qualitercunque habuisset, fecerat, easdemque quartas partes et portiones possessionarias ab omnibus taxis, oneribus et servitiis, ratione earundem ad praedictum castrum Dewa solvi et exhiberi consuetis in perpetuum exemerat

1 Această donaţiune e din 23 Iunie 1526 şi fu reînoită (după obiceiul ţării) de către regele Ioan Zapolia la 1 Ianuarie 1527. (Fontes Rerum Transylvanicarum vol. IV. p. 143—4.)

nobilitarentque, et dictae curiae nobilitari mediante suis literis annexuerat, ratas, gratas et acceptas habentes : easdem donationem, exemptionem et nobilitationem praefati Ser^{mi} Domini Ludovici regis ratificamus, acceptamus et approbamus, et nichilominus volentes eundem Ioannem Zalanczii fidelium servitiorum suorum, nobis et Sacrae Coronae regni nostri Hungariae exhibitorum intuitu ampliori nostra prosequi gratia, nobiles Nicolaum, Michaelem et Ioannem Bhaar de praefata Lapwgh, affines suos modo simili a praefatis omnibus oneribus, servitiis et taxis,r atione praescriptarum possessionum superioris et inferioris, item Hathar, Ohaba et Fynthoagh ad dictum castrum Dewa quomodolibet per eos fieri et solvi consuetos perpetuo duximus eximendos, liberandos et supportandos, immo eximemus, libertamus et supportamus harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante.

Datum Budae, die Dominico proximo ante festum Exaltationis Sanctae Crucis 1528. Regnorum nostrorum praedictorum anno secundo.

(Liber Regius Hungariae. Budapest. Vol. I. fol. 129.)

7.

Lipova, 11 Mai 1529.

Secretarul regal către un preot anonim.

Dupăce toată nobilimea ardeleană s'a supus regelui Ferdinand I. şi numai Saşii au rămas protivnici, Domnii ţărilor române vor intra in Ardeal pentru a-i supune. Aceste lucruri s'au aflat dela solul moldovean, care a sosit zilele trecute acolo la Lipova în drum spre curtea regală. Ţara de jos e toată de partea regelui, afară de Timişoara, dar peste puţin se va supune şi ea din cauza lipsei de ale mâncării.

Ex litteris Secretarii Regii ex Lyppa.

Tota nobilitas Transsilvaniae, paucissimis exceptis, quos Dominatio V^{ra} R^{ma} bene novit, et Siculi omnes ad obedientiam M^{tis} Regiae redierunt. Saxones duntaxat sunt adhuc rebelles, qui tamen ipsi respectu aliorum, parum possunt, sed et ipsi brevi, si mature neglexerint reverti, perfidiae eorum poenas dabunt. Credo enim vayvodam Transalpinae et alterum vayvodam Moldaviae, qui uterque M^{tis} Regiae fidelis et obediens factus est, cum non paucis viribus propediem Saxones aggressuros et etiam invitos ad obedientiam coacturos. His diebus fuit hic orator voyevodae Moldaviae, episcopus in Moldavia primarius,medio cuius ipse vayvoda Moldaviae egit apud M^{tem} Regiam pro reconcilianda

gratia M^{tis} Suae erga se. Omnes haec partes inferiores, cum omnibus castris et castellis in ditionem M^{tis} Regiae redactae sunt, scripto Themeswar, quod etiam ipsum, velit nolit, brevi M^{ti} Suae se dedere cogitur, quoniam victualia undique intercepta sunt, molendina omnia in Themesio sub Themeswar combusta, omnia pecora et armenta eorum per nostros abacta, et pridem multi ex eis primarii milites, qui eruptionem in nostros fecerant, interfecti; reliqua multitudine per portam, quam *Chatakapw* vocant, [1] fusa usque ad castrum ipsum fugata Sebewsiense et Lugasiense, ad obedientiam Suae M^{tis} redierunt. Nos hic optimam spem habemus M^{tem} Regiam brevi tota Hungaria potituram.

Ex Lyppa, 11. Maii [1529.] [2]

(Copie contemporană. Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

8.

Beograd, 27 Iunie 1529.

Scrisoarea unui anonim către un anonim.

Domnii țărilor române intrați în Ardeal la chemarea regelui Ungariei, Ioan.

Summario de lettere scripte per persona fide digna, ad una persona de qui.

Li vayuodi de Moldavia et Transalpina de commission del Ser^{mo} Re Zuane erano entrati in Transilvania, et l'havevano redutta alla obedientia regia; etc.

Il Ser^{mo} Re Zuane si doveva aboccar cum il Signor Turco a Belgrado.

Date in Belgrado, a' 27 Zugno 1529.

(Arch. di Stato. Venezia. Codice Brera 120 fol. 260.)

Notă. Din acest „sumar" de scrisoare aflăm două lucruri noui și anume: 1) că Domnii țărilor române au intrat în Ardeal din însăș însărcinarea regelui Ioan și 2) că această a lor intrare a fost întâia oară în Iunie a anului 1529, despre care avem singura însemnare a cronicarului sas Simon *Massa* că Petru Rareș-Vodă intrând în țara Bârsii, a devastat cele trei scaune săcuiești și bătând pe ardeleni sub Marienburg (Feldioara) în ziua de 22 Iunie a nimicit toată populațiunea. [3] Interesant e de altfel pentru cunoașterea organizării vieții de atunci că știrea acestor lucruri a ajuns în abia cinci zile până la Belgrad.

---

1 Cuvânt unguresc = csatakapu, însemnând: poartă de bătălie.

2 Data anului e semnată de cancelaria regală pe dosul scrisorii.

3 Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó, vol. IV. pag. 76.

9.

[Beograd, Noemvrie 1529.]

Scrisoarea unui anonim către un anonim.

Amănunte despre intrarea în Ardeal a lui Petru Rareş-Vodă şi bătălia dela Feldioara.

Item che si haveva havuta nove, sì dal Re Zuane, come dal vayuoda de Bogdania, amico et adherente del Re Zuane, che per ordine del Signor Turco lo exercito de Bogdania era entrato ne la Transilvania, dove si mandava bon numero de soldati del Re Ferdinando, et etiam de paesani che sequeno le sue parte, et venuti alla giornata li Bogdani hanno havuta vittoria con occision de più de persone 10 milla.[1] Et che ditto exercito Bogdano con grandissima preda era ritornato nel paese. Et che cinque delle principal terre de la Transilvania havevano mandato ambassatori al Re Zuane facendo deditione, et che se teniva che a quel giorno tutta la Transilvania fusse redutta a sua obedientia, et che Bogdano haveva mandati alcuni prisoni fatti nel fatto d'arme al Ser^{mo} Signor Turco.

(Arch. di Stato. Venezia. Codice Brera 120 fol. 276.)

10.

Buda, 7 Iunie 1530.

Ioan regele Ungariei către Ştefan Báthory de Somlyó voevodul Ardealului.

Mulţumeşte pentru ştirile din Moldova şi trimete scrisoare către Domnul ei. Dispune de plata oştilor sale din Ardeal.

Ioannes Dei gratia Rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc.

Spectabilis et Magnifice fidelis nobis sincere dilecte.[2] Rumores Transalpinos a vobis loco magni nominis accepimus. Et quod ad waywodam Moldawyensem ex parte Nicolai Apafi et alterius, qui cum eo detentus esse dicitur, misistis, fecistis nobis rem gratissimam. In eandem sententiam scripsimus et nos ipsi waywodae. Credimus cum nihil in ea re neglecturum, praesertim cum intelligat in ferendo subsidio waywodae Transalpino se excessisse, et hoc factum suum non aliunde, nisi per nos restitui et reformari posse.

---

1 Bătălia aceasta a fost dată „ad oppidum Mariaeburgum in terra Barcensi die 10,000 Martyrum" după care (în ziua de 29 Octomvrie) Petru Vodă a cucerit şi oraşul Braşov; *Quellen* vol. IV. pag. 6, 12, 40, 53 şi 100.

2 Am publicat în întregime această scrisoare pentru a avea în volum un exemplar complect din scrisorile regelui Ioan Zapolia.

Quod vero ad solutionem gentium attinet, commisimus rursus camerariis nostris, ne quicquam salibus nostris parcant, sed utcunque poterunt solutioni illarum gentium extra et ante omnes deputationes nostras, consilio et auxilio vestro, omnibus modis satisfaciant. Restat, ut de bombardis, quas pro defensione illius regni nostri dedimus, sollicitam curam et custodiam habeatis, ne aut incuria, aut proditione, sive dolo aliquo custodum, illas amittatis; scitis enim, quod istis casu aliquo amissis non esset facile rursus alias nunc istuc indurere. Praeterea scripseramus nuper de adventu Germanorum ad Vacziam, qui nisi auditis et intellectis copiis nostris, per quaedam loca stricta et angusta retrocessissent, non fuisset dubium, quin auxilio Dei profligari et deleti fuissent, licet etiam alioquin non sine damno et clade discesserint; consederant postea parumper penes Komarom, miseramus et illuc adversus eos copias nostras et navales, et terrestres, sed nec illas exspectare ausi, fugientes linguis retrocesserunt. Sunt nunc duobus miliaribus a Nythria, ex altera parte habebimus et illic curam de eis. Quicquid Dei auxilio successerit, subinde rescribemus, modo et vos detis operam, ut negotia istic nostra (quod non ambigimus) ea, qua debent, diligentia et sollicitudine exequantur ac peragantur. Reliqua committimus industriae vestrae.

Datum Budae, feria quarta inter octavas festi Visitationis Beatae Virginis. Anno Domini 1530.

Litteras autem nostras waywodae Moldaviensi sonantes, quae cum praesentibus vobis restituentur, quamprimum ad eum mittatis per aliquem nuntium vestrum.

Joannes Rex mpria.

Adresa: Spectabili et Magnifico Stephano Bathori de Somlio, Comiti comitatus de Zabolch ac wayvodae nostro Transylvano. Fideli nobis sincere dilecto.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

11.

Wien, 12 Septemvrie 1531.

Niederösterreichische Kammer către autorităţi.

Să dea tot ajutorul cerut solilor Domnului Moldovei, cari merg la regele Ferdinand la Speyer.

Des Weyda aus der Moldaw Passbrief zu der Röm. Kun. Majestät von der Chamer.

Wir N. des Allerdurchleuchtigisten, grossmächtigisten Fürsten und Herrn, Herrn Ferdinanden, Römischen, auch zu Hungern und Behaim etc. Königen, Erczherczogen zu Oesterreich etc. verordent Räte der Niederösterreichischen Chamer entbieten allen und jeden, was Stands, Wirden oder Wesens die sein, so hiemit ersuecht werden, unser gebürend freundtlich und willig Dienst zuvor, wie uns nach jedes Stands und Wesen ze thun ziembt und gebürte; und begehrn onstatt und von wegen seiner Kun. Majestät an Ew all unsernhalben freundtlich und fleissig bittendt, dass Ihr des Weyda aus der Moldaw Gesandten, mit Namen Gregorn Rosenperger, Zeiger ditz Briefs, und sein zuegeben Personen, weliche von bemeltem Weyda zu hochernennter Röm. Kun. Majestät etc., unserm Allergnädigisten Herrn, gen Speyr geschickt werden, wo Sie an Ew gelangen, mit Begleitung und in all ander Wege, wie die Nodturft erfordert, fürdersam, ratlichen und hilflichen erscheinet, auch solchs bey den Euern ze thun verfueget, damit Sie in solcher Reis sicher, unbeschwert und unverhindert von menigelichen zu Ihrer Majestät khumben mugen. Das wirdt sein Kun. Majestät etc. in Gnaden erkennen und wir unsernhalben in freundtlichem geneigten Willen gern geflissen sein, nach Gebür jedes Stands und Wesen, umb Ew zu verdienen.

Geben zu Wien, den 11. Tag Septembris. Anno etc. im XXXI.

(Hofkammerarchiv. Wien. Oestr. Gedenkbücher 33 fol. 171.)

12.

[Sibiu, 1532.]

Cartea de socoteli a lui Marcu Pemfflinger.

Felurite cheltuieli şi donative privitoare la Români.

Expensae et solutiones per Marcum Pemfflinger in servitiis Regiae Maiestatis factae.

A tempore Ioannis Scepusiensis, quo se in Regem creari fecit circa festum Beati Martini Episcopi Anni 1526; ab eodem anno usque annum 1528 infra duos integros annos idem Marcus Pemfflinger ad servitia Regiae M^tis^ tenuit singulis annis equis centum levis armaturae per unumquemque mensem ad singulos equos fl. tres computando facit.................... fl. Vij^M^ ij^C^

Duobus wayuodis Transalpinensibus diversis vicibus, ut in fidelitate Suae M^tis^ perseverent, dedit munera in valore fl. V^C^

Wayvodae Moldaviensi similiter pro remuneratione dedit in valore .... fl. iij^{C}

Castrum Balwanos, quod Moldavus unacum Ioannistas a Marco Pemfflinger occuparet, habuit in pignorem pro fl. Vj^{M} Ij^{C} XX

In conflictu wayuodae Moldaviensis demptis argentereis, vestibus ac aliis rebus paratas pecunias amisi ....fl. I^{M} II^{C}

Item ex summa debitorum meorum sunt defalcandi, qui ad castrum Balwanos inscripti sunt .... fl. ijm^{M} V^{C}

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

Notă. Data aproximativă o fixăm prin faptul că catastiful cuprinde şi însemnări din anul 1532.

13.

Cluj, 26 Ianuarie 1534.

Senatul oraşului Cluj către parohul Ioan din Feleac.

Adeverinţă despre depunerile câtorva Români din Feleac cum că plebanul Ioan este feciorul şi moştenitorul legitim al episcopului Danciu.

Nos Stephanus Ethwes iudex caeterique iurati consules civitatis Coloswariensis.

Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis. Quod coram nobis personaliter constitutus, honorabilis Ioannes plebanus villae nostrae Felek, proposuit nobis, quemadmodum ipse certas haberet haereditates in eum a patre suo, quondam Dancho, ipso iure haereditario devolutas in villa nostra Felek et territorio eiusdem adiacentes, quae eundem et neminem alium concernerent, super quibus praemissis ipse certos testes haberet, petens nos debita cum instantia, quatenus auditis suorum testium fassionibus super praefata haereditate literas nostras testimoniales dare et concedere dignaremur. Cuius petitionem tamquam iustam ac iuri consonam admittendam produxit coram nobis Michaelem Wayda kenezium iuratum villae nostrae Felek, item Petrum Nago kenezium iuratum villae Olah Banabyky et Stephanum Erdew, in eadem villa residentem, item Michaelem Deche, Georgium Roman, Georgium Demether, incolas villae nostrae Felek. Qui quidem singuli, iuramento deposito, una et consona voce fassi sunt, praefatum Ioannem plebanum esse filium et haeredem legitimum quondam Dancho episcopi, et praeterea nullum alium praeterquam eum haereditates suae concer-

nerent, domus videlicet una in Felek, quam ipse suus Dancho episcopus pro se aedificari fecit in vicinitatibus domorum episcopalis ab una, necnon domus Kys Pasko partibus ab alia sita et adiacens, unacum terris arabilibus, foenetis et horto pomifero, ad eandem domum de iure et ab antiquo spectans. In quorum fidem et testimonium praesentes literas nostras testimoniales eidem Ioanni plebano, haeredibusque suis universis perpetuo valituras sub sigillo civitatis, nostrae maiori et authentico subimpresso duximus concedendas communi iustitia suadente.

Datum ex consistorio nostro Coloswariensi, feria secunda proxima post festum Conversionis Beati Pauli Apostoli. Anno Millesimo quingentesimo tricesimo quarto.

(Arhiva oraşului Cluj. Copie simplă în Coll. Szilágyi vol. I.)

14.

Făgăraş, 8 Iunie 1535.

Ştefan Mailath voevodul Ardealului către boierul Balia de Berivoi.

Transcrie şi întăreşte vechile privilegii de „boier" a familiei Balia de Berivoi şi Copăcel.

Nos Stephanus Mailath, Waywoda Transilvanus et Siculorum Comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod agilis Balya de Berywoy Boyaro ac familiaris noster exhibuit nobis et praesentavit quasdam litteras Egregiorum condam Pauli Thomorii comitis ac Stephani Thokos, huius castri nostri Fogaras piae reminiscentiae castellanorum, in pargameno privilegialiter confectas et emanatas, sigilloque eorundem roboratas et communitas, supplicansque nobis ut easdem, et omnia in eisdem contenta et habita rata, grataque et accepta habere, atque pro innovatione sui Boyaronatus litteris nostris similiter privilegialibus de verbo ad verbum inseri facere et perpetuo valitura confirmare dignaremur; etc. [1] Nos igitur praemissa supplicatione dicti agilis Balya de Berivoy, familiaris nostri, nobis modo quo supra porrecta benigne exaudita et clementer admissa, praescriptas litteras praefatorum Pauli Thomori et Stephani Thokus, castellanorum castri Fogaras: non

[1] Urmează textul celor şase documente dintre anii 1509—16 pe cari le vom publica în volumul care va complecta materialul publicaţiunii noastre de faţă.

abrasas, nec in aliqua sui parte suspectas, aut aliquo vicio viciatas praesentibus nostris litteris privilegialibus de verbo ad verbum, sine diminutione et augmento aliquali insertas, quo ad omnes earundem continentes clausulas et articulos, rite et legitime existentes et emanatas, viribusque earundem et veritatem suffragantes acceptamus, approbavimusque et ratificamus, immo acceptamus, approbamus et ratificamus, ac annotato agili Balya suisque heredibus ac posteritatibus universis perpetuo valituras confirmamus; in cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes nostras litteras pendenti sigillo nostro munimine roboratas duximus concedendas.

Datum in Fogaras, feria tertia ante Beati Barnabae Apostoli. Anno Domini Millesimo Quingentesimo Tricesimo Quinto.

Pe dos, de mână posterioară: Berivói és kopaczeli boerságról való, ad masculinum sexum.

(Orig. perg. cu sigiliu pendent. Colecţiune particulară. Ungaria.)

15.

Târgovişte, 20 Iulie 1535.

Radu-Vodă Paisie către voevodul Ştefan Mailath.

Mulţumindu-i pentru bunătatea frăţească de care l'a asigurat îl roagă să-i trimeată „carte" despre ea, pecetluită cum se cade, jurându-i şi el credinţă cu toţi ai săi.

Nos Radul Dei gratia Dominus, verus haeres, Vaivodaque regni Transalpinensis. Spectabili ac Magnifico Domino, Domino Stefano Maylad, terrae Fogaras Domino, Vaivodae Transilvaniensi et Siculorum Comiti fraternitatem semper et amicitiae dilectionem atque commendationem perpetuam cum fidelitate.

Sumus recordati, recordamurque de omni sua diligentia ac favore, cum quibus Spectabilem et Magnificam Dominationem V^{ram} omnibus in negotiis nostris, ut fratrem, amicumque nostrum, honorationis erga nos, boyaronesque nostros fuisse apertissime intelligimus, intelleximusque et absque omni procul dubio, illa fraternali, amicitialique diligentia ac favore, sicuti hactenus, nos prosequi velle, deinceps etiam volumus. Itaque V^{ram} Spectabilem et Magnificam Dominationem, tamquam frater, amicusque carissimus in nobis certificaretur, quo diligentius atque favorabilius Spectabilis et Magnifica Dominatio V^{ra} nos, nostraque negotia

suscipere dignaretur, atque prosit, si etiam casu vel eventu aliquo (quod Deus avertat) Moldavi vel etiam alii quicunque hostes, tam domestici, quam extranei, nos in huiusmodi dominio, vaivodatuque nostro impedire aut perturbare voluerint, extunc Spectabilis et Magnifica Dominatio Vra nos cum omni potentia sua et omnibus viribus suis assistentes auxilietur. Si denique (quod Deus avertat) contingat, ut de regno isto nostro aliqualiter cedere aut exire cogeremur, in tali casu libere cum omnibus boyaronibus nostris, uxoribus ac filiis, ac tota familia, rebus, Ciganisque omnibus, ad regna Sermi principis et domini, domini Ioannis regis Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc., Domini nostri Clementissimi, ad quaecunque loca voluerimus venire et condescendere valeamus cum Ciganis et rebus nostris omnibus, salvis semper permanentibus sub vestra tutela et protectione speciali. Et cum temporum in successu commoditas et opportunitas ad haec dabitur, nos in pristina cedere, ac dominium una cum boyaronibus nostris, uxoribus, filiis, ac tota familia nostra, rebusque nostris omnibus Spectabilis et Magnifica Dominatio Vra viribus suis totis reponere et reducere velit, in his nos humillime supplicaturi : nos vero ad omnia atque singula praemissa, quae ad Fidelitatem Vram pertinent nobis observanda, vobis propterea iuramus ad Deum vivum ac eius Genitricem Virginem Mariam, Sanctamque crucem et fidem nostram christianam, ut temporibus nostris una cum boyaronibus nostris, summa semper fide et fidelitate iuste, vereque promittentes, tali vinculo obligamus mediante, quod si nos Spectabili et Magnificae Dominationi Vrae ad fidelitatem praestare nollemus, extunc semper et ubique Spectabilis et Magnifica Dominatio Vra cum praesentibus ad eam praestandam compellere nos valeat atque possit. Unde postea nos vicissim postulamus, iuxta continentiam praesentis literae nostrae, ad eadem modo praemisso fraternali, amicitialique fide sua mediante, per literas suas, sigillo suo affirmatas, pollicitationibus et obligationibus suis, sese obligare nobis debeat atque teneatur. In cuius rei vigorem, firmitatemque perpetuam has praesentes literas nostras sigillo nostro regnicolari firmatas atque roboratas Spectabili et Magnificae Dominationi Vrae, tamquam fratri et amico nostro carissimo damus, dedimus atque fecimus.

Datum Thergovistae, 20. die mensis Iulii. Anno Domini 1535.

(Colecţiunea Carol Wagner. Budapest. [1])

[1] Copia a fost luată de Wagner depe originalul aflător între documentele familiei stinse Szalay.

16.

Košice, 6 Septemvrie 1538.

Paul Thornay către Andrei Melczer.

La cererea lor regele Ferdinand a consimţit ca familiile Domnilor din Principate să se adăpostească în Ardeal de frica Turcilor cari au năvălit de 16 zile în Moldova şi s'ar putea să ierneze acolo.

Regia Maiestas a wayvoda Moldavo uxorem et filium promitti postulat, deinde ut et ipsemet cum omnibus suis in Transsilvaniam ante Thurcam exeat. Id ipsum a Transalpino postulatur et nunc pro educendo uxore et familia vayvodae et boyeronum Michael Horwath missus est. Verum iam hodie sextusdecimus agitur dies, quo Thurca Moldaviam ingressus, pro more suae professionis illic grassatur, quamvis hactenus, forte ut popularem favorem allicent, ab igne temperavit; habet secum duos filios natu minores, nam natu maior duce bassa Natuliensi quam Indos profectus est, istos vero alterum cum beglerbeg Moldaviae, alterum cum Mehmeth bey Transalpini dominus statuere vult. Magna cum illis bombardarum copia, quas trahunt bubali numerosissimi. Deus novit quid futurum est. Quantum intelligo de vestra restitutione nihil decernetur, nisi prius experiantur quanta integritate principes germani hiis pacis contractibus respondeant, et cum proximus ardeat paries proculdubio respondebunt, nam in hoc iuvandum erit ne Thurca in Moldavia hyemare possit. Alioquin actum Deus scit; etc.

Datum Cassoviae, 6ta 7-bris. Anno Domini 1538.

Adresa: Charissimo atque Amantissimo fratri meo, domino Andreae Melczer in Gwncz dentur.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

17.

Wien, 6 Noemvrie 1538.

Privilegiul împăratului Ferdinand I. dat Românilor „Zici" din Croaţia.

Scutire de dajdii pe 20 de ani pentru Valachii refugiaţi din locul Obrovatz în Istria, asigurând căpitanilor (ori voivozilor) lor servind cu cel puţin 200 de soldaţi o proviziune de câte 50 fiorini anual, fiind datori a preda fiscului a treia parte din orice pradă ce vor avea din incursiunile făcute de ei pe pământul Turcilor.

Privilegium pro Valachis.

Ferdinandus etc. Recognoscimus et notum facimus tenore praesentium quibus expedit universis, quod Nos volentes Valachos illos, quos lingua Croatica sive Serviana antiquos Romanos et vulgariter Zytschy appellitant, [1] quique aliquandiu circa locum Obrouatz in Istria sub ditione Turcae, licet inviti, sese continuerunt et habitarunt, propatereaque diebus proxime praeteritis ex pio synceroque, quem erga Rempublicam Christianam gerunt animo, proque illius beneficio, devotionem fidemque nobis perpetuo servandam re ipsa amplexi ad loca ditionemque nostram una cum Servianis et Rascianis, qui etiam eo nomine ad id adducti sunt commigrarint, bonaque universa traduxerint, ita quod Turcarum hostes et Christianae Reipublicae strenui defensores perpetuo esse velint, aliquo Regiae beneficentiae et liberalitatis nostrae munere prosequi, eisdem Valachis suprascriptis pro huiusmodi erga nos [et] Rempublicam Christianam animi affectione, ut illam etiam praeclaris gestis et facinoribus egregiis contra Turcas comprobare studeant, infrascriptum privilegium, exemptionem praerogativam atque libertatem promittendam, dandam, donandam atque concedendam duximus, prout promittimus, damus, donamus, concedimus atque elargimur praesentium per tenorem, videlicet, quod una quaeque familia, quae scilicet in una domo et sub uno tecto et super uno fundo habitaverit, debeat, possit atque valeat per viginti annorum spatium a datis computandorum continue libere et sine aliqua censuum seu affictuum quorumque solutione in dominiis nostris et locis eisdem assignatis sive assignandis degere et fundos huiusmodi colere seu coli facere, fructusque et emolumenta quaecumque exinde percipere omni impedimento et contradictione cessante. Deinde, quod unicuique eorundem Valachorum sive antiquorum Romanorum capitaneo sive wayuodae, qui scilicet sub suo ductu sive regimine ducentos homines habebit, singulis annis quamdiu sese bene fideliterque in servitiis nostris geret et exhibebit, quinquaginta florenorum Rhenensium in moneta provisionem dare, solvere et numerare faciemus. Praeterea, quod quicquid ipsi ex infidelium Christianae fidei hostium Turcarum manibus in potestatem suam redegerint et lucri fecerint id omne

[1] Pe lângă aceştia mai trăiau în Croaţia şi Valachi uscoci, numiţi astfel: Uskokii sive prebeckii, qui scilicet a Turcis ad nos zelo religionis et fidei Christianae defecerunt, et fidelitatem nobis perpetuo servandam amplexi sunt. (Viennae, 30. Octobris 1543.)

praeter civitates, oppida, castra, arces, capitaneos, insignesque personas, quae omnia dispositioni nostrae reservamus, ipsorum Valachorum sive antiquorum Romanorum esse debeant, ea tamen adiecta etiam conditione, quod si a nobis stipendia habuerint et sub huiusmodi stipendiis nostris, ipsis infidelibus aliquid ademerint, ultra dictam reservationem, tertiam etiam partem huiusmodi lucri et praedae ad manus nostri pro tempore solutionis magistri dare et consignare teneantur, quod quidem lucrum sive pecuniam nobis ex huiusmodi tertia parte cessuram non recusabimus, imo volumus cum opus fuerit, iterum in ipsorum Valachorum commodum atque utilitatem exponere et convertere, veluti in redemptionem captivorum, si qui fortasse ex eis in hostium manus et potestatem inciderint, atque ad remunerandos eos et beneficentia [aliqua] afficiendos, qui prae caeteris aliquod egregium et laudabile factum [facinus] pro Republica Christiana contra dictos perpetuos eius hostes ediderint, quandoquidem plane confidimus, quod dicti Valachi sive Zitschy ita se se pro bono nostro totiusque Reipublicae Christianae gerent atque demonstrabunt, ut non solum hoc nostro eis concesso privilegio merito gaudeant, sed etiam maiorem et ampliorem gratiam et favorem tam apud nos, quam Rempublicam Christianam inire possunt; hoc autem privilegium nostrum eisdem firmiter manutenere spondemus atque promittimus et ab omnibus illud eisdem observari volumus et mandamus. Harum testimonio [litterarum sigilli nostri impressione munitarum.] [1]

(Staatsarchiv. Wien. Reichsregistratur Ferdinand I. Vol. 4. fol. 52.)

18.

Spišské Podhradie, 1 Ianuarie 1539.

Matthias Loboczky către Ferdinand I. regele Ungariei.

Sultanul a pus doi sangiaci în Soroca şi în Bar; iar noul Domn al Moldovei scoţând toate clopotele din biserici şi mănăstiri vrea ca poporul să se turcească. Mulţi din pribegii moldoveni din Polonia au fost extrădaţi pe baza ordinului sultanului.

Sciat itaque Maiestas V^ra^ quod Caesar Turcarum in reditu occupata Moldavia Danubium traiecisset; etc.

---

[1] Cuvintele întregitoare în [paranteză] le-am luat din formularul aproape dentic al privilegiului dat pribegilor Sârbi, aflător în acelaş volum.

Misit itaque ille Caesar suos Vlacos (quos nos postas vocamus) ad discordes Tartaricos Caesares, componendo inter eos pacem, et ut essent parati pro aestate futura ire in Hungariam. Suntque facti concordes septem Caesares vel septem orde, qui possunt educere quattuor centum millia Tartarorum, et sunt iam parati ire in Hungariam; adhuc duo Caesares sive orde, nunc debebant concordare: Nohaiensis et Casanensis, qui etiam vires suas debent adiungere aliis, simulque ire in Hungariam.

De via transitus eorum in Hungariam hoc Maiestas V^ra sciat, Caesar Turcarum posuit duos sandzacos in Moldavia, in inferiori parte Moldaviae in castro Soroka, quod castrum est octo tantum miliaria fortassis a confinibus regni Poloniae, et a castro Bari, quod regina Poloniae moderna, in confinibus illis aedificavit; fecit etiam Caesar Turcarum aedificare ex lignis alia duo castra fortissima nova, prope confinia regni Poloniae in Moldavia, in ea via, qua Tartari ire debent in regnum Hungariae. Et hoc Caesar ille facit propter regem Poloniae et in terrorem regis Poloniae.

Moldavus iste novus wayvoda,[1] quem Caesar Turcarum fecit wayvodam, omnes campanas omnium ecclesiarum et omnium monasteriorum in Moldavia accepit, et bombardas parari iubet; persuadet suis Moldavis, ut relicta fide Christiana, si alias qui volunt esse liberi et libertatibus gaudere, suscipiant fidem Turcicam, quam sanctam et bonam eis persuadet, ferturque iam multos ex Moldavis Turcicae fidei consensisse, in Soczava, civitate capitali Moldaviae, quingentas domos plenas Turcis locavit, expulsis inde Moldavis suis. Viam ex commissione Caesaris parari iussit pro Tartaris in Hungariam traducendis, illam videlicet per quam etiam quondam Tartari in Hungariam ingressi fuerunt et septem annis Hungariam occupabant, quae via est inter haec duo flumina, quae ex Alpibus Hungaricis per Moldaviam usque in Tartariam fluunt, Nester videlicet et Prud. Et distat unus fluvius ab altero per quinque miliaria, conclusitque Caesar ille cum Tartaris, quod in transitu in Hungariam nullus Tartarorum debet transire aliquid istorum fluminum, commisitque iste novus wayvoda Moldaviae, ut gentes cum eorum gregibus, quicumque inter ista duo praefata flumina habitant, secedant cum omnibus ultra flumen Prud, sub Alpes Hungariae, ut sic patens esset via Tartaris et ne populi illi damnificarent.

---

1 Ștefan-Vodă Lăcustă, numit în toamna anului 1538.

Caesar Turcarum miserat ad regem Poloniae, ut omnes Moldavos, quicumque cum uxoribus, pueris et thesauris suis propter metum Turcarum in dominia regis Poloniae fugerant, restitueret, fecitque (sed an bene fecerit Deus iudicet) rex Poloniae, ita uti Caesar ille cupiebat; vinctique et catenati multi cum uxoribus et pueris reducti sunt in Turcicas manus. Proh dolor quid metus non facit!

Datum ex Varalia, prima Ianuarii. Anno Domini 1539.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica. Copie contemporană.)

19.

Sibiu, 1 Octomvrie 1539.

Act de hotărnicie al comunei Tălmăcel.

Se stabileşte hotarul litigios în spre Ţara-Românească prin intervenţia şi mărturia Românilor vecini, pentru pomenirea cărui lucru trei tineri dintre ei, numiţi in document, au fost bătuţi (disciplinaţi) la faţa locului, după obiceiul vechiu.

Nos magister civium iudices, iuratique consules civitatis Cibiniensis. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus incumbit universis. Quod cum inter villicum et seniores iuratos, totamque communitatem villae Helthensis nuncupatae, nostrae scilicet sedis districtus ab una, parte vero ab altera inter villicum iuratosque seniores ac totam communitatem villae Kis Talmasch pertinentem huius civitatis Cibiniensis, ratione certae particulae terrae litigiosae, territoria Helthensium, Transalpinensium et Kis Talmasch dirimendae variae controversiae et contentiones, utrisque partibus damnosae et intolerabiles hucusque subortae fuissent, quapropter nobis per dictas utrasque partes continua prece fuerat supplicatum, quatenus huiusmodi controversiarum anfractus opportune sopire et sedare, pacemque perpetuae tranquillitatis inter easdem partes sancire, roborare et ordinare, metasque et limites dictorum territoriorum praemissarum partium reambulari facere dignaremur: nos igitur huiusmodi petitionibus, utpote iustis et legitimis, nobis in hac parte oblatis annuentes, Prudentes et circumspectos Andream Byrkner ac Martinum Pylgram iuratos consules et fratres nostros plena authoritate nostra, ac in personis nostris pro reambulatione limitum territoriorum praescriptarum villarum Helthau et Kis Talmasch ad faciem eiusdem terrae transmisimus; qui quidem inde ad nos reversi recognoverunt conscientiose: se metas omnes

in dictorum territoriorum limitibus, alias authoritate et voluntate nostra erectas, iuxta ipsorum conscientias approbasse, ipsam vero particulam terrae litigiosae in praesentia providorum Ioannis Tetschelt villici, ac Petri Gengesch, Mathaei Sager, Ioannis Schmidt, Michaelis Schlech, Andreae Messen, Michaelis Schimert, Ioannis Bolkescher et Antonii Nagy iuratorum seniorum de Helthau, nec non Colomanni Sardoris, castellani Talmaschensis, ac Marci Herer, Bonae, Stenemyr, Kamenicz et Thudor, iuratorum de Kis Talmasch ad diligentem etiam recognitionem certorum testium, videlicet Pauli Bartmes ac Petri Lassel de Helthau, Michaelis Kis et Michaelis Auner de Talmasch, Popa Stanczul de Janusfalva, Roman de Westa et Roman Botezat de Boyza, ibidem constitutorum, de novo sequestrassent et limitassent eo, quo sequitur modo : item primo incipiendo a petra montana territorii, vulgo *Vom Hattertstein*, magno videlicet lapidum acervo, (super quo etiam certos tres adolescentes, scilicet Schule ... Georgium de Helthau, Dragumir Borbos de Kis Talmasch et Janos Banchul de Zaadt, pro futura rei memoria, more alias solito et consueto, caedere et disciplinare fecissent) ac deinde directe procedendo et descendendo usque ad aquaeductum sive fossatum *Cracz* dictum, abinde tandem directe quoque procedendo per sylvam fagorum vulgo *den Birchen Wald* usque ad quendam rivulum aquarum vulgo *die klein Lutterbach* dictum, deinde ultimo tandem directe ascendendo usque ad quendam lapidum acervum seu cumulum, qui videlicet est cumulus limitativus, vel segregativus Transalpinensis, Helthensis et Kis Talmasch territoriorum vulgo der *Gräntz Haufen* dictus, quem etiam cumulum in signum perpetuae tranquillitatis, quovismodo renovassent et erexissent. Quamquidem praedictorum territoriorum reambulationem, metarumque et limitum terminalium eorundem pro signatione ex ambarum praemissarum partium annuentia et consensu praemisso modo iuste et legitime factam agnoscentes, nos approbamus, roboramus et ratificamus, praesentium per vigorem, futuris successivis temporibus, perpetuo duraturam. In cuius rei memoriam, firmitatemque perpetuam has nostras litteras minoris provincialis sigilli nostri pendentis munimine consignatas, ambarum praemissarum partium ad cautelam digne duximus emanandas.

Datum Cibinii, feria quarta proxima post festum Beati Michaelis Archangeli. Anno vero Domini Millesimo quingentesimo tricesimo nono.

(Coll. Cornides. Budapest, Vol. 2. Transumt din 1582.)

20.

Făgăraş, 2 Decemvrie 1540.

Ştefan Mailath generalis capitaneus Transsilvanensis către cumnatul său, Toma de Nadasd tavernicorum Regalium magister et comes comitatus Castriferrei.

Solul lui Radu-Vodă Paisie la voevodul Ardealului şi la Mailath, rugându-i să fie credincioşi sultanului, căci altfel vor pierde ţara.

Erat et homo domini Transalpinensis cum eodem homine... hic, qui waydam [1] maxime rogat, ut a fidelitate Caesaris aliorsum ne declinem, nam et ipsum unacum regno suo hoc quoque regnum sint et semel perdemus. Ego hanc ad istam clausulam feci relationem, quod in eadem pristina fidelitate et obedientia sum, qua semper Suae M^{ti}, tanquam domino clementissimo, reserviri volo, neque a fidelitate Caesareae M^{tis} Turcarum alio declinabo.

Idem waydam percunctabatur, num ex voluntate dominorum totius regni Hungariae isti duo domini intraverant erga Caesarem, quos non ex totius regni dominorum consensu, sed saltem ex voluntate quattuor dominorum intraverant, et cum ingressu eorum plus dissidium portaverunt quam pacem; etc.

Ex castro nostro Fogaras, feria quinta post Beati Andreae Apostoli 1540.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica fasc. 278.)

Notă. Mailath primise cetatea Făgăraşului în stăpânire prin actul de supunere al său către regele Ferdinand I. din 9 Aprilie 1528.

21.

Wienerneustadt, [Ianuarie] 1541.

Actul de jurământ al lui Alexandru-Vodă Cornea către Ferdinand I. regele Ungariei.

Solul Domnului din Moldova e Alexandru.

Iuramentum Waywodae Moldaviae in Nova civitate Anno 1541.

Ego Alexander t[itulus] nunctius Spectabilis et Magnifici t[itulus] waywodae Moldaviensis, plena facultate ad tractandum suum et regni illius negotium ad Ser^{mum} principem dominum

1 Voevodul Ardealului era acum Emeric Balassa, ales în locul lui Mailath, depus de regele Ioan (în primăvara anului 1540) în urma conspiraţiei făcute împotriva lui.

Ferdinandum etc. regem missus, in persona ipsius [1] domini mei iuro per Deum vivum et Beatissimam eius genitricem Virginem Mariam, et omnes sanctos Dei electos, quod praefatus dominus meus Waywoda Moldaviensis fidelis M^tis Regiae erit, omnemque obedientiam, servitia alia, quae ad constantiam eam [2] pertinent servitorem et subditum, instar praecessorum suorum, M^ti Suae exhibebit, commodaque sua et regnorum suorum pro suo posse, ut melius fieri ab eo poterit tuebitur et augebit.[3] Ita me et dictum Dominum meum, cuius nomine hoc facio iuramentum, [Deus] adiuvet et omnes sancti. [4]

(Copie of. Codex Ferdinandaeus. Budapest. Fol. 75.)

22.

Wienerneustadt, 2 Fevruarie 1541.

Ferdinand I. regele Ungariei către Ștefan Mailath.

Îi dăruește cetatea Ciceului cu obligația că de o va cere vreun voivod al Moldovei, regele o va răscumpăra dela dânsul pe seama lui.

Inscriptio castri Chycho pro Stephano Maylad.

Anno quo supra (1541) in Nova Civitate Austriae, in festo Purificationis Mariae datae sunt literae, manu Regia subscriptae, quibus mediantibus Sua Maiestas castrum suum Chycho, in Transylvania situm, Spectabili ac Mag^co Stephano Maylad etc., ac suis heredibus perpetuo contulit, ea tamen conditione, ut si modernus vel futurus vayvoda Moldaviensis ad fidelitatem Suae M^tis reverteretur, ac pro illo dicto castro restituendo Suam M^tem sollicitaret, Sua Maiestas illud pro viginti millibus florenis hungaricales redimere debeat. Super quo Maiestas Regia eundem Stephanum Maylad assecuravit.

(Liber Regius Hungariae. Budapest. Vol. II. fol. 24.)

---

1 Loc lăsat gol pentru numele lui Vodă.

2 Litere și abreviatură nedescifrabile.

3 Nu este cu neputință ca solul aci numit „Alexandru" să fi fost însuș noul Vodă care ocupă scaunul lui Ștefan Vodă Lăcustă tocmai în aceste vremuri, prin Decemvrie 1540.

4 Data acestui act se determină prin scrisoarea regelui Ferdinand din Wienerneustadt, 22 Decemvrie 1540 (în Hurmuzaki: Documente vol. II/1 p. 214) care însă pomenește de Ioan Diacul (Literatus) în drum spre acasă, de sigur secretarul solului.

Notă. Acest act de donaţiune e foarte curios deoarece cetatea Ciceului i-a fost dăruită lui Petru-Vodă de către regele Ferdinand în ziua de 17 Ianuarie 1535 [1] şi dacă el o pretindea necontenit nu e de înţeles altfel de cât că nu fusese întrodus legal în stăpânirea ei (precum se cerea de legile ţării) şi afară de aceasta donaţiunea a fost mai târziu anulată de către Ordinele Ardealului.

23.

[Kraków, fine Fevruarie 1541.]

Insemnare anonimă despre întâmplările din Moldova.

Petru Rareş-Vodă s'a întors din nou în Moldova cu abia 200 de ai săi şi dupăce fu ajutat de vornicul Ţării de jos a fugărit oastea tânărului Alexandru-Vodă şi a intrat în Suceava în 22 Fevruarie 1541 primit cu bucurie de tot norodul, pe când Alexandru fugì cu boerii săi în Ardeal.

De rebus Valachicis.

Petrus voiewoda Valachiae [2] profugus et per Turcum e Valachia eiectus, rediit in Valachiam,[3] non plusquam 200 equitibus comitatus, quos ex colluvie Valachorum, Tartarorum, Graecorum collegerat, duos tantum habebat secum Turcos, cum Soczawam ingressus est, permissu praefecti seu dwornik inferioris Valachiae. Alexander vero iuvenis palatinus Valachiae, cum primoribus Valachiae erat in armis. Erant cum eo ad quindecim millia hominum. Sed postea quam intellexit istum dwornik venire cum maioribus copiis in auxilium Petro, fugit ipse et alii primores in Transylvaniam, et Petrus ipse interim introivit Soczawam, caput et sedem Valachiae. Populus Valachicus multum est de reditu Petri contentus, eo, quod tuebatur illos ab iniuriis optimatum ac dominorum suorum, et ita illi deserentes dominos suos, currunt libenter ad ipsum Petrum, priorem woiewodam suum. [4]

---

1 Actul de donaţiune publicat (cu foarte multe greşeli) în Hurmuzaki: Documente vol. II/1 pag. 91.

2 Recte: Moldova.

3 Tot Moldova este a se înţelege, pe care Leşii o numeau consecvent Valachia, aşa că chiar o descriere a regatului Poloniei de pe la 1557 sfârşeşte cu următoarele rânduri: *Valachia.* Fuit et ipsa quondam in clientela regum Polonorum, ac nunc rursus est denuo, quamvis Turcarum imperatori tributum pendat. Princeps eius palatinus sive voievoda dicitur. Gens Christiana est, Graeco ritu, lingua peculiari utens, plurimis Latinis verbis intermixtis, ita ut intelligi propemodum possit ab Italo. Habet et ipsa nunc metropoliten suum. (Din *Scriptores Rerum Polonicarum* vol. XV. — Cracoviae, 1894 — p. 174.)

4 E vorbă de întoarcerea în Moldova a lui Petru Rareş-Vodă.

Ex alterius epistola.

Petrus ille profugus et eiectus palatinus Valachiae ad 22-am Februarii cum Turcicis et Tartaricis copiis Soczawam ingressus woiewodatum amissum recuperavit. Deficiente ad eum promiscua multitudine, et primores consiliarios ac magistratus ei tradente, qui in vinculis asservantur caeteri, qui poterint effugere, cum Alexandro, qui nuper factus erat palatinus, in Transylvaniam profugerant. Valachi enim cum Stephanum palatinum a Turcarum imperatore, [1] Petro expulso sibi impositum publice trucidassent eo, quod nimium Turcis studeret, illum quem dico Alexandrum sibi palatinum creaverant, qui iam rursus e woiewodatu eiectus est. Vix autem quiescet inquietum illud et violentum Petri ingenium Turcicis et Tartaricis auxiliis fretum ab invadendis nobis, belloque lacessendis, quibus ille hostis semper fuit.

Ut planius res intelligatur.

Post eiectum fugatumque per Turcum Petrum Ion woiewodam ex Valachia institutus illic erat, per eundem Turcum, novus vaida Stephanus, Valachus genere, Bohdani olim waidae filius. [2] Is, quod esset in curia Turci educatus, Turcoque nimium studeret, magnamque partem soli Valachici Turcis concessisset, publice a Valachis necatus fuit. Quo sic trucidato Valachi alium sibi ipsius palatinum, Alexandrum nomine, constituerunt. Hunc Alexandrum, quia ignavus erat, et plebem a potentioribus non tuebatur : populus sprenit, et Petro, priori vaidae adhaesit, qui antea illas ab iniuria potentiorum defendebat. Sic Alexander proditionem metuens ex Valachia fugit, plebs vero primores ac dominos suos Petro reduci tradidit.

(Bibl. Ossolinski. Lwów. Codex 179 fol. 103.)

24.

Lipova, 18 Octomvrie 1541.

Isabella regina Ungariei către Ioan Tarnowski, castelanul Cracoviei.

I-a sosit la curte solul lui Petru Rareş-Vodă cerându-i restituirea celor două cetăţi, Ciceul şi Cetatea de baltă, ce i s'au făgăduit de către sultanul.

---

1 Sultanul Soliman al II-lea.

2 Ştefăniţă-Vodă care domni 10 ani, până în 1527; este confundat aci cu Ştefan-Vodă Lăcustă, căci urmaşul acestuia fu Alexandru-Vodă Cornea pomenit mai jos, gonit apoi de Petru Rareş.

Quae nos in tam dura et periculosa obsidione passae sumus Sinceritas V^ra^ pro sua prudentia existimare potest.[1] Status enim noster si unquam alias, nunc est maxime incertus... Universam enim pecuniam et clenodia meliora, quae habuimus, ut nos e manibus Turcarum eliberaremus, distribuimus. Castrum Cziczo et Kekellewar Caesar[2] commisit restitui Magnifico domino Petro voievodae Moldaviensi, cuius nuncius nunc apud nos est et castra praedicta repetit.

Datum in arce nostra Lippensi, in festo S. Lucae Evangelistae. Anno 1541.

(Arch. de Stat. Moskva. Acta Tomiciana tom. XVI pag. 710.)

25.

Lipova, 19 Noemvrie 1541.

Isabella regina Ungariei către Petru Kmita palatinul Cracoviei.

E amenințată de Petru Rareș-Vodă că va intra în țară cu oaste pentru a-și lua cetățile cerute.

Manemus nunc in arce nostra Lippa, sed ineunte vere oportebit nos una cum hirundine, ut dicitur, mutare locum. Hic enim manere non audemus, partim propter debilitatem loci, partim etiam propter vicinitatem Turcarum, in quorum manus nollemus iterum incidere et fidei eorum periculum facere. In Transilvaniam etiam nollemus ire, quia illic propter diversitatem nationum sunt semper factiones et tumultus. Nunc etiam woievoda Moldaviae minatur se cum exercitu ingressurum et vi castra sua Cziczo et Kikellewar occupaturum.

Datum in arce Lippa, in die Beatae Elizabeth Viduae. Anno Domini 1541.

(Arch. de Stat. Moskva. Acta Tomiciana tom. XVI pag. 735.)

26.

Suceava, 27 August 1542.

Petru Rareș-Vodă către Ferdinand I. regele Ungariei.

Trimițând solul său, Iacob Fischer din Viena, îl roagă să intervină pe lângă comitele Toma Nádasdy pentru a-i restitui oamenii săi ținuți în cetatea Făgărașului.

---

1 Aluzie la asediul cetății Buda, suferit din partea Germanilor, însă înfrânt de către apărătorii ei.

2 Sultanul, deoarece Ferdinand e intitulat (mai la vale) ca Imperator.

Petrus von Gottes Gnaden Vaivod und rechter Erbling aus der Mulda. Unsern Gruess und ganz willige Dienst zue vor an.

Durchleichtigister, Hochgepornister Khünig. Euer Khüniglicher Majestät Gesundt wär uns ein besondere Freidt zue hören, als von ein genädigen Herrn Khünig. Da schick ich zue Euer Khü. Mt. [ein] Poten mit Namen Iacub Fisser von Wien, und was er Euer Khü. Mt. sagen wirt, unser sein und ihm ganz Glauben gebt; widerumb pit' wir Euer Khü. Mt. von wege unser Gefangne, die in Fängniss[1] sein, ob Euer Khü. Mt. mächt helfen gegen dem Nadasdy Thomas, damit sie frei mächten werden, mit aller Dienstperkheit verdienen wellen gegen Euer Khü. Mt. Damit geb Gott Euer Khü. Mt. was lieb ist.

Datum auf der Socza, Sunntag vor Collationis[2] Iohannis. Anno 1542.

Adresa: Dem Durchleichtigisten, Hochgepornisten Herrn und Herrn Römischer, Ungrischer, Behemischer Khünig etc. Meinem genädigen Herrn.[3]

(Originalul în cifră. Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

Notă. Întors din această a sa solie Iacob Fischer fu trimes de Petru-Vodă în ziua de 6 Decemvrie 1542 din nou îndărăt la curtea regelui Ferdinand. (Cfr. Hurmuzaki: Documente vol. II/1 p. 239.)

27.

Kraków, 10 Septemvrie 1542.

Sigismund I. regele Poloniei către Petru Rareş-Vodă.

La cele două solii ale lui Petru Rareş-Vodă îl asigură că va poruncì ca supuşii săi să nu mai supere pe oamenii din Moldova, cerând acelaş lucru din partea sa pentru supărările suferite de către Leşi din partea Moldovenilor.

Magnifice domine vicine sincere nobis dilecte.

Binas huc, postquam Cracoviam venimus, legationes ad nos Serenitas V^{ra} misit, petiitque, ut mandaremus capitaneis nostris, ne ullas iniurias subditis Serenitatis V^{rae} inferri, a quoquam hominum nostrorum paterentur, et si quae forte fortuna damna

---

1 În loc de: Gefängniss. 2 Recte: Decollationis.

3 Scrisoarea e scrisă cu multe greşeli şi inconsecvenţe, aci pe cât s'a putut, îndreptate.

essent illata, de eis, si esset delatum iustitiam, ut omnibus administrarent. Id nos mandamus severe, credimusque mandatis nostris capitaneos parere. Interim tamen perfertur ad nos subditos Serenitatis V^{rae} non cessare ab incursionibus, praedationibus violentiisque, quibus homines nostros saepe numero vexant. De quibus quoties capitanei nostri ad capitaneos Serenitatis V^{rae} referunt, nulla administratur iustitia. Quare quemadmodum nos Serenitatis V^{rae} postulationibus paruimus, nec patimur quaquam apud nostros culpae residere, quo vel iniuriae hominibus Serenitatis V^{rae} inferant, vel illatae non praestentur, ita aequum est, ut secundum tractatus et conditiones foederum Serenitas V^{ra} nostros homines a suorum iniuriis tutos et immunes esse iubeat et temerarios hostes, qui in iniuriis nostris esse pergunt, puniat et ad resarcienda nostrorum damna compellat. Quam bene valere cupimus.

Datum Cracoviae, 10. Septembris. 1542.

(Copie contemp. Bibl. Muz. Ard. Cluj. Vol. „Cancellaria Polonica" fol. 117.)

28.

Turda, 10 Octomvrie 1542.

Ordinele nobililor Ardealului către episcopul Fratele George.

Sosind vestea că voevozii din Moldova şi Ţara-Românească vreau să intre pentru ocuparea Ardealului, îi cer ajutorul, mai cu seamă că Petru Rareş-Vodă a şi plecat cu oastea sa din Suceava pentru a trece în Ungaria.

Reverendissime domine nobis observandissime. Salutem et servitiorum nostrorum commendationem.

Cum iam nomine totius regni, Egregium Petrum Hozzwazoy [1] ad V^{ram} Reverendissimam Dominationem expedivissemus nudiustertius novissime Maiestas Reginalis, Domina nostra Clementissima, per specialem nuncium suum nos requisivit, ut ad defensionem et conservationem regni huius solertem gereremus curam. Inter caetera mandat Sua Maiestas, ut rursum post V^{ram} R. Dominationem denuo vocandum mitteremus. Nos enim bene percipimus, quod ad conservationem regni sine praesentia Dominationis V^{rae} R^{dae} insufficientes sumus, et nisi V^{ra} R. Dominatio hoc onus humeri suo assumere dignabitur, quemadmodum eadem se regno semper obtulit, actum erit de regno; itaque supplicamus

---

[1] Acest nume trebue citit şi se citea în veacul al XVI-lea: Hosszuaszói.

V^{rae} R. Dominationi, dignetur periclitanti huic patriae adesse, et iuxta priorem regni admonitionem per Petrum Hozzwazoy actam, quo meliori apparatu et numero poterit venire, veniat quamcelerrime.

Ex significatione nonnullorum amicorum accepimus vaivodas Moldavienses et Transalpinenses ad occupandum regnum hoc venire velle ac ipsorum subiicere ditioni; id quod ex quo Dominatio V^{ra} R^{ma} regno hoc abest, facile assequi et regno potiri sperant; absentia enim Dominationis V^{rae} ipsis vaivodis manifesta est.

Caeterum cum tot tantaque regno immineant pericula, videbatur nobis, ut etiam Ill^{mus} dominus Marchio dux[1] expeditiones totius christianitatis per nos requireretur, id tamen consilio et prudentiae Dominationi V^{rae} R^{mae} submisimus, itaque quicquidem Dominationi V^{rae} R^{mae} in hac parte videtur, agere dignetur.

Viso consilio expeditionis nuncii Dominationis V^{rae} R^{mae} ad ipsum dominum Marchionem, si videretur Dominationi V^{rae} R^{mae} bonum esset per eundem Dominationis V^{rae} R^{mae} nuncium, etiam oratores nostros per literas admonere, ut iam tandem rever-terentur, ut quo in statu res nostrae etiam illic existerent, commode intelligere possimus.

Reliquum est Dominationem V^{ram} R^{mam} felicissime valere optamus et eidem nos iterum commendamus.

Datum in oppido Thorda, feria tertia proxima ante festum Beati Galli Confessoris. Anno Domini 1542.

Universitas nobilium regni Transilvaniensis

Scriptis iam literis supervenit nuncius, qui retulit Petrum vaivodam Moldaviensem ex Zwchwa cum expeditione sua ac bombardis quicunque murifragis, etiam quamvis munitam arcem et civitatem expugnantur, se movisse, venisseque ad oppidum suum Bahlo vocatum, ubi quantum post numerum colligere pararet, hic nuncius cum ipso Petro vaivoda fuit, et vidit haec praedicta. Addidit etiam nuncius se audisse ex ore ipsius vaivodae plurima convitia, quibus dominos regni Hungariae, ac Dominationem quoque V^{ram} inter caetera exsecrabatur, tanquam perfidos et proditores, subiungens hoc quoque audisse, quod idem Petrus vaivoda quaerens a suis quot miliare civitas Albae Regalis, ubi

---

1 Markgraful Georg de Brandenburg care intrase in Ungaria spre a încerca luarea cetății Buda din mâna Turcilor.

corpus Ser^{mi} condam domini nostri regis, [1] domini nostri Clementissimi, sepultum iaceret, a Buda distaret, quo ipsi declarato iurasse ipsum, quod ubi primum Albam Regalem pervenerit, statim quaesito sepulchro et effosso cadavere domini condam regis nostri, ipsum cadaver suspendi facere curaret, tanquam corpus proditoris sui manifestissimi. [2]

Etiam atque etiam Dominationi V^{rae} R^{mae} supplicamus, dignetur adventum suum accelerare, ne dilatione adventus eiusdem aliquid mali, quod Deus avertat, contingere possit.

Adresa: Reverendissimo domino Fratri Georgio, episcopo ecclesiae Varadiensis ac thesaurario.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

29.

Bratislava, 26 Noemvrie 1542.

Ioan Zalay şi Toma Nádasdy către presidiul cetăţii Făgăraş.

Poruncesc ca îndată ce Petru Rareş-Vodă ar începe asediul cetăţii Făgăraşului să-i dea de ştire că vor omorî prizonierii săi din cetate şi anume zilnic câte unul, căci numai cu chipul acesta va putea scăpa Nádasdy pe cumnatul său (numit de dânsul frate) Ştefan Mailath, din cele Şapte turnuri, unde zace de anul trecut.

Egregii fratres nobis dilecti.

Literas vestras simul et dominae vestrae, sororis nostrae charissimae, ac etiam oppressi domini et fratris nostris amantissimi intelleximus; gaudemus ex animo, quod Deus dominam sororem nostram unacum liberis suis charissimis sanos ad Hwsth perduxit. [4] Satius fuisset etiam prius id fieri iuxta voluntatem ipsius domini fratris nostri, et etiam nostram. Quantum ad captivos attinet, si adhuc vivunt, potiores mittatis ad Hwsth, reliquos quoque postea

1 Regele Ioan Zapolia mort în 1540 în Şebişul Săsesc şi dus apoi la catedrala din Székesfehérvár, locul de înmormântare străbun al regilor Ungariei.

2 Prezicerea a fost temeinică căci sultanul Suleiman II. ocupând în toamna anului 1543 cetatea Székesfehérvár Turcii au spart şi devastat toate sicriurile regilor şi între ele şi pe acela al lui Ioan Zapolia.

3 Cumnatul lui Toma Nádasdy, Ştefan Mailath, prins din porunca Turcilor, de însuş Petru-Vodă, care ţinea de soţie pe sora sa, Anna Nádasdy.

4 Nádasdy şi-a adăpostit soră-sa de teama Turcilor în cetatea Huszt, domeniul căreia i l-a procurat peste câţiva ani (la 21 Martie 1546) împreună cu jumătatea venitului minelor de sare din Maramureş dela regele Ferdinand, însă numai: durante nostro beneplacito.

omnes paulatim exmittere poteritis; sed si vaivoda Moldavus obsederit illud castrum nostrum, credimus, quod iam nullus sit vivus ex ipsis, sed omnes iverunt ad patres, iuxta informationem nostram per Mattheum Literatum vobis datam, quae talis erat, ut quamprimum vaivoda vel Turci ad obsidendum castrum appropinquarent, ex tunc omnes captivos communes, excepto uno, ad campum educeretis et omnes decapitaretis, unum tantum ex illis relinqueretis et dimitteretis, per quem nunciaretis vaivodae, quod etiam alios potiores omnes, unum post alium, uno die unum, altero alterum, trucidaretis, et ita debuissetis facere, et credimus vos ita facturos, si nondum fecistis, eo videlicet in casu, si castrum obsidebitur. Nam cum retentione istorum captivorum, nunquam dimittetur frater noster, etsi interficientur isto casu, nihil etiam sibi nocebit.

Tres sunt causae, cur vaivodae et Turci cupiunt Fogaras. Inprimis, ut habeant uxorem et liberos fratris nostri, sed illi, laus Deo, iam non sunt ibi. Postea, uti liberent captivos obsides, dum erunt illi mortui, nec propter eos vos impetent, restabit sola cupiditas arcis Fogaras, pro quo solo certe caesar Turcarum non faciet tantas expensas, vaivodae autem in aeternum non caperent Fogaras. Sed si caesar Turcarum omnino adiiciet animum ad capiendam et subiugandam Transilvaniam, alium locum, prius quam Fogaras, capiet, nihilominus, si obsides adhuc vivunt, exmittatis eos, sed caute et per vices, et si scivistis exmittere unam feminam cum suis parvulis et tenellis liberis, tanto plus poteritis etiam vestra prudentia exmittere ipsos captivos. Si aliquid proderit detentio istorum captivorum ad eliberationem domini fratris nostri, quanto longius illinc erunt, tanto melius erit. Sed si nihil domino fratri nostro proderunt, utique dum tam Turci, quam Valachi intelligent ipsos captivos non esse in Fogaras minus negotii vobis fecissent. Nos vero talem viam invenimus ad eliberandum fratrem nostrum, ut si per eam non liberabitur, aperte cognoscemus Deum repugnare eius eliberationi, cuius voluntati etiam resistere si possemus, non deberemus. Sed speramus in clementia divina fratrem nostrum eliberatum iri; quamprimum autem obsides essent extra Fogaras, mox nos mitteremus nuncium ad utrumque vaivodam, nam prius minari illis non convenit.

Quantum ad vestrum auxilium et illius castri nostri conservationem attinet, non deerimus vobis, et etiam domina vestra non deerit vobis ex Hwsth, quae iam habet ibi omnem potestatem, de vestris quoque privatis personis et aliorum omnium, qui isthic

vobiscum sunt, personis et servitiis, ita erimus memores, quam etiam alii boni et probi viri, bonum exemplum capient de vobis; vos de rebus omnibus frequenter dominam vestram certiorem reddatis, ipsa tandem nobis significabit. Valete.

Datae Posonii, 26. Novembris 1542.

Iohannes Zalay de Kerechen
et Thomas Nadasdi comites mpr.

Salutetis omnes dominos familiares nostros ibi existentes, nomine nostro, et neminem absque dominae vestrae et nostro scitu ex illis dimittatis. Volumus enim omnes contentare. Captivos diligenter custodiatis, nam nunc per captivos Turcos castrum nostrum Sthenysnyak captum est et sic a nobis alienatum.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

30.

În tabără, lângă Beşineu, 2 Decemvrie 1542.

Petru Rareş-Vodă către senatul oraşului Bistriţa.

Să dea crez celor spuse de boerii săi trimişi acolo.

Petrus Dei gratia wayvoda, dominus et haeres verus terrae Moldaviae.

Prudens et circumspecte domine, amice nobis sincere dilecte. Salutem et omne bonum.

Misimus hos boierones nostros dilectos erga V^ras^ Dominationes, medio cuius nonnulla nunctiamus intimando. Igitur rogamus Do. V^ras^ quicquid nomine nostro retulerint, eisdem fidem creditivam adhibere velitis. In reliquum et bene valere optamus.

Datae ex castris nostris nunc positis circa Besenye, Sabbato post festum Catherinae virginis. Anno Domini 1542.

Adresa: Prudenti et circumspecto domino iudici civitatis Bistriciae. Amico nobis sincere dilecto.

(Arhiva judeţului Bistriţa-Năsăud. Bistriţa.)

31.

Suceava, 8 Decemvrie 1542.

Petru Rareş-Vodă către comitele Toma Nádasdy.

Drept răspuns la scrisoarea sa îi face ştire că până ce nu va slobozì pe ostatecii din cetatea Făgăraşului nu va putea fi vorbă de slobozirea lui Mailath, pe care o va mijloci bucuros dacă îi va trimite 8000 de fiorini ce ar trebui să dea oamenilor dela Poartă.

Petrus Dei gratia waivoda, dominus et haeres verus terrae Moldaviae etc.

Magnifice Domine. Amice nobis sincere dilecte. Salutem et omne bonum.

Litteras eiusdem Magnificae D[ominatio]nis optime intelleximus, tum etiam nunctiata medio Iacobi Fysser. Ex parte vero domini Maylatis eliberatio secus nequaquam fore potest, nisi sic, quatenus primum fore potest dimittentur obsides ex Fogaras, quia Imperatoris sunt. Cum autem dimissi fuerint ex tunc mittat Dominatio V^{ra} Magnifica octo millia florenos, quos impertiri operae praetium erit bassis, ita nos promittimus Magnificae Dominationi V^{rae} eum et studio nostro, tum etiam ad fidem nostram mox eliberaturum. Antequam autem dimissi non fuerint obsides, nullam commoditatem laborantes suae eliberationis erga potentissimum Imperatorem non habemus. Caetera dicturus est oretenus praesentium fidelis Iacobus Fisser. Quam in reliquo felicem et incolumem valere desideramus.

Datum Soschaviae, die Conceptionis Mariae Virginis. Anno Domini XLII.

Adresa: Magnifico domino Thomae de Nad[asd] Consiliario Regiae Maiestatis etc. Am[ico] nobis sincere dilecto.

(Colecţiunea II particulară. Ungaria.)

32.

Gilău, 29 Decemvrie 1542.

Episcopul Fratele George către senatul oraşului Bistriţa.

Să dea o călăuză solului turc, Cercel care merge în Moldova.

Prudent[es et c]ircumspecti amici nobis honorandi. Salutem.

Orator Turcus Cz[ercz]iel, vadit Moldaviam ad Magnificum dominum wayvodam Moldaviensem, expeditus in negotiis Reginalem M^{tem}, dominam nostram Clementissimam et hoc regnum concernentibus. Quare rogamus Dominationes V^{ras} eisdem nichilominus committentes, ut cum ipso Turco hominem vestrum idoneum, qui ad Moldaviam conducat, dare debeatis. Aliud non facturi.

Datum ex Gyalw, in festo Thomae episcopi 1542.

Fr. Georgius Episcopus Waradiensis,
thesaurarius regni ac in regno Transylvaniae
locumtenens regius etc.

(Arhiva judeţului Bistriţa-Năsăud. Bistriţa.)

33.

Făgăraş, 16 Aprilie 1543.

Dumitru Gerdy către văduva lui Ştefan Mailath.

Radu-Vodă Paisie e gata să trimeaţă la Poartă mia de fiorini pentru slobozirea lui Ştefan Mailath, îndată ce se vor fi liberat boierii ostateci din cetatea Făgăraşului.

Az ezer forint felől nyilván vagyon te K[egyelmednél] hogy el küldtem vala havasalyi vajdához, hogy segéjtené meg az mi urunk szabadulását vele. Bátor az ű embere vinné be császár portháiglan, osztán te Kegyelmed [nevében] mutatnák be az bassáknak. Abba wayda kilemb kilemb fogásokat teszen; azt is mondja, hogy az boyereket adjok kéz kézben, avagy Brassóban, avagy Szebenben, kész osztán nem ezert, hanem hat ezert is adnia; etc.

Fogarasban költ, husvét után való harmad vosárnapnak hétfején 1543.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

Traducere. În treaba celor o mie de fiorini Măria Ta ştie bine că trimisesem la voevodul Munteniei ca să ne ajute cu ei întru slobozirea Domnului nostru, cu felul acesta ca banii să fie trimişi prin omul său la Poarta împăratului şi apoi să fie prezentaţi paşilor în numele Măriei Tale. Voevodul la această propunere făcu fel de fel de pricini, zicând să-i dăm boierii în mână ori la Braşov, ori la Sibiu şi atunci e gata să ne dea şi şase mii de fiorini, nu o mie. Scrisă în Făgăraş, în lunea după a treia duminecă dela Paşti, 1543.

34.

[Speyer, 1544.]

Ferdinand I. regele Ungariei către Vladislav Draculea de Sânteşti.

Îi dărueşte moşia Faydos în comitatul Zărandului.

Donatio possessionis Faydos et aliorum universorum bonorum Egregii quondam Nicolai Benkouith in regno Ungariae habitorum, Egregiis Francisco Horwath Thykouith de Petropolya et Ladislao Dragulia de Semtesth facta.

Anno Domini 1544 datae sunt Spyrae literae Regiae M[tis] manu Suae M[tis] subscriptae, quibus mediantibus totalem possessionem Egregii quondam Nicolai Benkowyth Faydos vocatam, in comitatu de Zarand habitam, alia etiam universa bona et quae-

libet iura possessionaria eiusdem quondam Nicolai Benkowyth, ubivis et in quibuscumque comitatibus regni Hungariae existentes habita, ad numerum, ut dicitur, quinquaginta colonorum omnia haec extendentia, per mortem et defectum seminis eiusdem Nicolai Tywkowyth de Petropolya, necnon Ladislao Dragulia de Semtesth, ac per eos Andreae et Paulo, fratribus ipsius Francisci, necnon Ioanni Dragulia, [1] fratri ipsius Ladislai, ipsorumque haeredibus et posteritatibus universis dedit, donavit et contulit. Salvo iure alieno.

(Liber regius Hungariae. Budapest. Vol. II. fol. 86.)

Notă. Nu cunoaştem meritele acestui Vladislav Draculia, a cărui nobilitate a fost reînoită de către regele Ferdinand în ziua de 20 Ianuarie 1535 împreună cu scutul său nobilitar; [2] acum, pe lângă posesiunile sale din Sânteşti (în comitatul Caraş-Severin) el mai primeşte şi pe acele din Zărand ale familiei stinse Benkowith.

35.

Bardijov, 14 August 1545.

Valentinus Ecchius către Cristofor Hofkircher.

Prevede mare răsboiu deoarece Fratele George strânge oaste şi se aude chiar că vrea să vină aci cu Turcii şi Domnul Ţării-Româneşti pentru a ocupa Ungaria de miazănoapte pe seama sultanului.

Praevideo incendium belli magnum, quod nescio quo tandem pacto restinguet? Monachus in locis Transtitianis summo studio conscribit militem, quem, ut constans rumor illic fert, missurus est ad Bebecum.[3] Quamquam affirment quidam illum timere Transylvaniae ab irruptione Transalpini waywodae, hunc enim cives Brassovienses significarunt omnino velle civitatem suam Coronam obsidere, una cum Turcis, quos Imperator illi mittit subsidio. At alii suspicantur Monachum adiunctis sibi Turcis et Transalpino waywoda, in has propediem venturum partes, ut omnia Turcarum ditioni subiiciat, quos plane impios conatus

---

[1] Scris consecvent greşit în loc de Drakulia — Draculia.

[2] Diploma aceasta am publicat-o în *Fontes Rerum Transylvanicarum* vol. IV. pag. 248—250 împreună cu actul prin care Drăculeştii au primit moşiile lui Ioan Szalánczy devenit necredincios regelui Ferdinand prin faptul că ţinea partea regelui Ioan Zapolia. [3] Franciscus Bebek de Pelsőcz.

facere dignetur irritos, qui sperantes in se non deserit unquam Dominus exercituum, Dominus victrix, omnipotens Deus; etc.

Datum Bartpha, [1] die 14. Augusti. Anno 1545.

Adresa: Clarissimo Viro domino Christophoro Hofkyrcher, notario Semnitiae etc. Domino fratri et affini charissimo.

Cu mâna oficiului: Anno 1545 a di 29. Augusti allatae. Describuntur turbae regnicolarum.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

36.

Alba Iulia, 10 August 1546.

Mandat de introducere al reginei Isabella către Conventul din Cluj-Mănăştur.

Să se introducă Wolfgang Bethlen şi Ladislau Deseoffy în proprietatea moşiilor primite în schimb pentru castelul Almaş, cedat de ei anul trecut lui Petru Rareş-Vodă.

Isabella Dei gratia regina Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. Fidelibus nostris Conventui ecclesiae Beatae Mariae Virginis de Colosmonostra. Salutem et gratiam.

Cum nos debitum habentes respectum ad praeclaram fidem et fidelium servitiorum gratissima merita fidelis nostri Magnifici Wolffgangi de Bethlen, quae ipse Sacrae primum regni Hungariae coronae, ac deinde nobis et filio nostro charissimo [2] pro locorum et temporum varietate cum summa semper fidelitatis constantia exhibuit et impendit; ideo et nos volentes ipsum reginali nostra liberalitate et munificentia prosequi et per eum Egregium Ladislaum Deseeffy de Bohnya, fratrem suum, totalem possessionem nostram Naghzenth-Myhal vocatam, in pertinentiis castri nostri Almas, in comitatu Colosiensi existentem et habitam, in assecurationem possessionis suae et Ladislai Deseeffy praedicti, Zenth Margitha vocatae, in comitatu Zolnok interiori adiacentis, quam ipsi iure sanguinis pacifice possidebant, sed nos proxime praeterito anno, pro bono regni, paceque et tranquillitate communi, medio Reverendissimi domini Fratris Georgii, episcopi ecclesiae Wara-

---

1 În loc de Bartfae, ceeace arată că scrisoarea a fost scrisă de vreun diac ungur.

2 Micul principe moştenitor Ioan Sigismund, rege ales=Ioannes Electus Rex Hungariae.

diensis, thesaurarii, locumtenentis et iudicis nostri ac filii nostri charissimi generalis etc., de manibus eorum excepimus et manibus Magnifici Petri waivodae Moldaviensis assignavimus possidendam, eisdem Wolffgango de Bethlen et Ladislao Deseeffy ac eorum successoribus universis, vigore aliarum literarum nostrarum superinde confectarum, sub certis conditionibus in eisdem expressis dederimus, donaverimus et contulerimus, velimusque eosdem in dominium eiusdem possessionis per nostrum et vestrum homines legitime facere introduci. Super quo Fidelitati Vestrae harum serie firmiter committimus et mandamus... quo praesente Michael Gyerewffy de Zamosffalwa aut Laurentius Nagh de Zenth Myklos vel Matthias seu Andreas de Thamasffalwa, sive Franciscus Syroky de Zwthor, sive Georgius similiter Syroky de Kewzeplak, aliis absentibus, homo noster ad facies dictae possessionis Nagy Zenth Mihal, vicinis et commetaneis convocatis . . . introducat praefatos Wolffgangum de Bethlen et Ladislaum Deseeffy in dominium eiusdem, statuatque idem, eandem eisdem . . . possidenda. Contradictores vero, si qui fuerint, evocet . . . in praesentiam Reverendissimi locumtenentis et iudicis generalis nostri etc., ad quintumdecimum diem a die huiusmodi executionis fiendae computandae rationem superinde reddituros . . . et post huiusmodi introductionis et statutionis seriem . . . eidem domino locumtenenti nostro fideliter rescribatis. [1]

Datum Albae Iuliae, in festo Beati Laurentii Martyris. Anno Domini Millessimo quingentesimo quadragesimo sexto.

Adresa: Fidelibus nostris, Conventui ecclesiae Beatae Mariae Virginis de Colosmonostra pro Magnifico Wolfgango de Bethlen ac Ladislao Deseeffy.

Pe dos: Introductio et statutio facta est ad faciem dictae totalis possessionis Naghzentmyhal feria quinta in vigilia festi Beatae Mariae de Nive proxime praeteriti, [2] aliisque diebus immediate sequentibus, nullo contradictore apparente.

Datum sedecimo die introductionis et statutionis praemissarum 1547.

(Transumt. Colecţiune particulară. Ungaria.)

---

[1] Omis cuvintele obişnuite ale acestui fel de act public.

[2] Scriitorul notei contimporane a greşit data, căci *vigilia* sărbătorii pomenite e 4 August, pe când ziua de *Joi* (feria quinta) cade în anul 1546 tocmai în ziua sărbătorii adică 5 August.

37.

Kraków, 31 Decemvrie 1546.

Sigismund I. regele Poloniei către Iliaş-Vodă.

Înţelegând cele expuse de către diacul său, Avram Banilowski, ordonă căpitanilor săi să prinză pe acela care zicând că e fiu de Vodă a intrat cu oaste în Moldova făcând stricăciuni. Tot aşa va urmărì pe făcătorii de rele, conform tratatului dintre Polonia şi Moldova.

Magnifice domine sincere nobis.

Reddidit nobis Serenitatis V^rae^ litteras Abraham Banilowski, scriba Serenitatis V^rae^, in quibus graviter queritur esse quondam, qui palatini Valachiae filium simulans, collecta non parva manu in regno nostro, terram Valachiae invaserit, ac aliquot villis ingentem vastitatem intulerit, et cum Serenitas V^ra^ a finitimis praefectis nostris postulaverit, ut eos, qui damna intulerunt, ad resarcienda ea cogerent, nullam esse postulaturis illius habitam rationem, addubitareque videtur, ne ea damna voluntate nostra facta sint. Petit deinde a nobis pro iure foederum, quae se observare scribit velle, ut praefectis nostris finitimis mandaremus, darent operam, quo hunc, qui sibi palatini nomen vendicat comitesque illius in potestatem redactos, Serenitati V^rae^ traderent, ac damna, quae ditioni Serenitatis V^rae^ illata sunt resarcirentur; quod nisi a nobis fiat, expressuram a se necessitatem scribit, ut de his rebus ad potentissimum Caesarem Turcarum quaeratur, a quo quicquid mandatum illi fuerit, id se secuturam.[1] Postremo petit a nobis, ut nuntio illius, nomine Serenitatis V^rae^ dicendi fides a nobis habeatur. Quod factum a nobis est non gravatim audivimusque cum benigne, sed nihil tamen, quod in litteris scriptum non esse attulit ut autem ad ea primum, quae nos maxime moverunt Serenitati V^rae^ respondeamus, miramur vehementer unde hanc de nobis opinionem concepit, ut an voluntate nostra damna ista, de quibus queritur, facta sint, dubitare videatur. Ita enim hoc principio domini sui Serenitas V^ra^ erga nos se gessit, ut illam amicitia nostra dignam iudicaremus, mandaverimusque omnibus finitimis praefectis nostris, caverent diligenter, ne quam iustam de hominibus nostris

---

[1] Până aci la Engel: Geschichte der Moldau und Walachey, vol. II. (Halle, 1804) pag. 189.

querendi apud nos causam Serenitas Vra haberet, hominesque nostros ab inferendis damnis et iniuriis subditis Serenitatis Vrae continerent, ac darent operam, ne qua in parte foedera, quae terra Valachiae a nobis regnoque nostro habet, violarentur. Quare nobis suspicionem hanc Serenitas Vra deponat, semper nos ea, qua oportet religione foedera iure iurando nostro firmata, non christianis modo, sed et his, qui a fide Christi sunt alieni, servavimus, nec ulli aliquando violandorum eorum dedimus occasionem; si quid a nostris hominibus factum esset, quo violari foedera viderentur, corregere id semper studuimus, neque unquam aliquis iure quaeri potuit. Quo magis molestum nobis accidit Serenitatem Vram in litteris suis ascripsisse, nisi illi, qui damna ista intulerint dedantur, nisi damna illa resarciantur, si apud potentissimum Caesarem Turcarum questuram, cum quo ea nobis intercedit amicitia, ut non facile dirimi possit, in qua retinenda animum nostrum spectatum iam habet, neque si maxime Serenitas Vra de nobis apud illum quaesta fuerit, aliud illum a nobis postulaturum credimus, quam quod ex foederibus tenemur: cum fortassis angustia temporis quid ex foedere vicissim nobis teneamur, cognoscere non potuerit, in quo illud diserte perscriptum est. Si quis ex Valachia in regnum nostrum profugus damna ex ditionibus nostris in Valachiam inferre vellet, cum ne in ditionibus nostris esse pateremur, dedi vero cum necesse non esse. Quod sane fecimus non inviti, misimusque iam ad fines regni nostri aulicum nostrum hominem spectatae virtutis et fidei, cui dedimus negotium, ut de homine isto, qui sibi Valachiae palatini nomen vendicat, diligenter inquireret, inventumque regno et dominiis nostris excedere iuberet, ac mandaret omnibus finitimis populis, ne quis eum domum suam recipere aut auxilio iuvare audeat. Qui contra facere ausus fuerit, in eum nos secundum leges regni nostri animadversuros esse. Praefectis quoque nostris finitimis mandabimus, ut in prohibendis eiusmodi incursionibus ex ditionibus nostris in terram Serenitatis Vrae diligentiores sint et in administranda iustitia Serenitati Vrae subditisque illius promptiores. Quod si nominatim aliquem accusare apud nos Serenitas Vra voluerit, id illi semper licebit, nos vero cognita causa, id quod ex foederibus tenemur, quod iustum fuerit de eo statuemus, omniaque a nobis in Serenitatem Vram proficiscentur, quae ad conservandam amicitiam pertinere putabimus. Quae quam diligenter se observaturam promittit et nobis gratissimum gratius etiam futurum, si ea ipsa foedera iure iurando, quod et pater

et maiores illius fecerunt, firmaverit, ad quam rem libenter nuntium nostrum missuri sumus, si modo de voluntate sua certiores nos fecerit. Caetera referet nuntius hic Serenitatis V^rae^ Abraham Banilowski, quam benigne a nobis habiturum ad illam salvum remittimus. Cupimus Serenitatem V^ram^ bene valere.

Datum Cracoviae, ultima die mensis Decembris 1546. Regni 40.

(Copie. Bibl. Ossolinski. Lwów. Codex 174 fol. 457—459.)

38.

Niepołomice, 21 Septemvrie 1548.

Sigismund August regele Poloniei către un căpitan polon anonim.

Mulțumindu-i pentru știrile avute din Moldova îi ordonă să se țină de tractatul existent cu Turcia și astfel să nu cumva să primească în cetatea sa pe Teodor, fratele Domnului Moldovei și pe alții de ai săi.

Sigismundus Augustus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae etc. Dominus et haeres.

Generose fidelis dilecte.

Gratum est nobis Fidelitatis Tuae officium, quod nos certiores fecit de omnibus iis, quae a Turcis agi in Valachia intellexit. Quid deinceps erit etiam nobis scribere non praetermittat, cui podvodas propterea mittimus, volumus autem, ut isti pedites, qui isthic adhuc sint, suscipiantur a Fidelitate Tua ad aere nostro militaturi propter arcis securitatem ad unum quartale anni. [1]

Datum in Niepolomice, die 21. mensis Septembris 1548. [2]

Neque Theodorum fratrem Vaidae, neque alios Valachiae homines, neque arcem hinc nobis suscipere propter foedus, quod cum imperatore Turcarum nobis intercedit, proinde Fidelitas Tua excuset se in similibus potius quam obsequitur illorum voluntati. Quare suscipiet Fidelitas Tua ad istius quartale anni istos pedites, qui istic sunt.

(Copie contemporană. Bibl. Ossolinski. Lwów. Codex 184 fol. 364.)

---

1 Cuvintele acestea din urmă (ad unum quartale anni) au rămas nescrise în ordinul regal, sunt însă ușor de înlocuit din ultima frază a mandatului.

2 Greșit: MDXXXVIII.

39.

[Istambol,] 4 Noemvrie 1548.

Sol din Ungaria imperială către stăpânul său anonim.

Unul din Domnii români a trimes solie cu multe ştiri tainice, însă e bine să vă păziţi, mai cu seamă de Domnii români, ca nu cumva să vă pierdeţi ţara şi Turcii să ocupe şi Ardealul.

Ez el mult napokban egyik az két oláh vajdának izente ide az portára im ezt, hogy az .T.[1] Római királ hivségére állott volna, és módját sokképen izeni mint lett az meg; az az hogy ezek hiszik sabasson (!) hogy ugy vagyon, kit igen eremest meg irnék, de levélre nem merem biznom. Azt is meg izené, hogy A[2] ki akarna menni az országból. Azt is meg, hogy Furko Mihált, császár szolgáját, a .T. eletette[3] volna. Egyéb dolgokat is nagy sokat.

Az wayda emberét az basa én hozzám küldte és az fő Iwnwz tolmácsot, és énnekem ezeket mind meg izente az basa, és azt hagyá, hogy valamit az wayda izent volna oláhul énnekem, meg mondaná, és én deákul meg irnám, hogy azból az fő Iwnoz dragoman török nyelven fordétaná, kit énnekem nem kén ketelen meg kellye mielnem. Azért Ferencz uramnak izend meg, mondja .T. hogy ha ezekbe valami volna hát titkon kellyene cselekedni, mert meg higgyjék, hogy kégyót viselnek kebelekben; jelesül az két oláh vajdátul igen őrizzék magokat, mert el vesztitek az országot. Mindent akarnak ezek érteni, és annan is kémlik űket, az honnan ingyen sem vélnék. Annak kediglen meg izend C-tül, hogy ez császár hire nelkül semmiképpen az országból kü ne mennyen, mert az ű kimenésével ugyan bé pecsétli T-rul mit izennek, és az én hitemre, hogy azonnal Buda után leszen Erdél, kitűl Isten oltalmazzon.

Vélem, hogy .T. igen erülne A el menésén, ű magáért, hogy nagyobb birodalma lehessen, de bizom igen hitván tanács, kibűl nyilván való veszedelem kevetkezik.

Kewlt ez levél 4 9-bris 1548.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

---

1 Poate T[ransylvanus] cu toate că nu prea era vorbă ca principele minor al Ardealului să abdice pe vremea aceastā.

2 Nu ştim pe cine îl citează astfel. 3 Scris aşa: eletete.

În zilele trecute unul dintre cei doi voevozi români a dat de ştire aici la Poartă, că .T. ar fi stat pe credinţa regelui roman şi în multe feluri dă de ştire, cum a fost aceea; că adică aceştia cred că aşa este, ceeace aş şi scrie cu mare plăcere, dar nu îndrăznesc să o încredinţez unei scrisori. A mai înştiinţat că A ar vrea să iese din ţară şi că pe Mihail Furko, slugă a împăratului, .T. l-ar fi otrăvit. Şi multe alte lucruri.

Paşa a trimis la mine pe acel om al Voevodului cu tălmaciul de căpetenie Iwnwz şi m-a înştiinţat Paşa despre toate acestea şi mi-a poruncit că orice mi-ar fi vestit voevodul româneşte şi mi-ar spune, eu să scriu latineşte, ca din aceea dragomanul de căpetenie Iwnoz să le traducă în limba turcească, ceeace eu de voe de nevoe a trebuit să o fac. Aşa dar vesteşte pe stăpânul Francisc, să spună lui .T. că dacă ar fi ceva într'acestea, ar trebuì să se săvârşească în taină, căci să credeţi că poartă şarpe în sân; apriat să vă păziţi foarte de cei doi voevozi români, căci vă pierdeţi ţara. Aceştia vreau să le înţeleagă toate şi vă iscodeşte şi de acolo, de unde nici n'aţi bănuì. Iară aceluia vesteşte-i prin C ca în nici un chip să nu iese din ţară fără ştirea împăratului, căci cu ieşirea lui ar întări cele ce sunt ştiricite despre T şi pe legea mea, că fără zăbavă după Buda îi vine rândul Ardealului, de ce să ne păzească Dumnezeu.

Cred că .T. s'ar prea bucurà de plecarea lui A, pentru el, ca să aibă o împărăţie mai mare, dar zău că e un sfat prea prost din care în chip vădit urmează primejdie.

40.

Suceava, 21 Iunie 1549.

Iliaş-Vodă către Capitolul de Alba, în Ardeal.

Roagă Capitolul să facă dreptate în afacerea supusului său care a suferit mari injurii din partea a trei slujbaşi, numiţi în scrisoare.

Elias Dei gratia woivoda, dominus et haeres verus terrarum Moldaviae etc.

Venerabiles domini amici nobis sincere dilecti. Salutem et omnis felicitatis continuum incrementum.

Venit in praesentiam nostram praesentium videlicet subditus noster, qui nobis conquestus gravissimis suis querelis super quosdam officiales Dominationum Vestrarum, videlicet penes Albertum de Wylak et Laurentium de Köbölkut, Brayka de Kychyt, ab illis maximis iniuriis affectus, quis nullo modo tamen adhuc ius suum assequi potest. Itaque tot iam laboribus fractus et sumptibus exhaustus accurrit ad nos, supplicans, ut nostram operam, pro eo apud Dominationes Vestras per literas interponeremus,

quo iam tandem, quod ei istic exstat sine ulteriori difficultate et molestia, et rerum suarum iactura authoritate et mandato Dominationum Vestrarum adipiscatur; qua in re subdito nostro pro officii nostri debito deesse noluimus, itaque postulamus iterum iis mandare velitis, ad quos pertinet, ut sine quibusvis ulterioribus dilationibus huic subdito nostro pecora sua, econverso plerumque restituant, id quod et iustitia ipsa postulat et unicuique suum reddere iubet. Neque illum denuo iustitiae petendae causa revocare rem aut novos sumptus facere cogant. Nam nisi huic homini nostro debita iustitia ita, ut quemadmodum scripsimus, istic administrata fuerit, quorsum ea nos spectabit facile Dominationes Vestrae intelligent, cogemurque rerum rationes, quibus subditum nostrum ab iis iniuriis vindicemus, quot si res ablata per subditos supradictos nostro subdito non resarcietur. Utrum ad retinenda foedera et bonam vicinitatem pertineat Dominationes Vestrae iudicium estote. Quos in reliquo bene et feliciter valere desideramus.

Datum Sochaviae, in crastino Sacratissimi Corporis Domini. Eiusdem anno 1549.

Adresa: Reverendissimis Dominis nostris ecclesiae et capituli Albensis. Amicis nobis sincere dilectis.

(Arhiva Muz. Ard. Cluj, Col. Contelui Iosif Kemény.)

41.

Wien, 9 Aprilie 1550.

Ferdinand I. regele Ungariei către Camera Ungară.

Să-i plătească lui Aron-Vodă, care susţine că e feciorul lui Bogdan-Vodă, şi că fiind gonit de către Petru Rareş-Vodă, a venit în curtea împărătească, o pensie de 100 fiorini pe an.

Aron Waywoden Bewilligung umb 100 fl. jährlicher Provision.

Ferdinandus etc. Fidelibus nostris, Reverendo ac Egregiis Francisco Twrzo de Bethlehenfalwa, episcopo Nitriensi, praefecto caeterisque consiliariis Camerae nostrae Hungaricae, modernis scilicet et futuris. Salutem et gratiam.

Quum hic Egregius vir Aron se ex genealogia verorum wayvodarum regni Moldaviae, filium nempe olim Bogdan waywodae esse dicat, qui patrio solo ab Petro waywoda eiusdem regni Moldaviensis mortis periculo eiectus, nunc supplex ad cle-

mentiam Maiestatis nostrae profugerit, in quem nos, pietate nostra Regia moti, misericordiam a nobis optatam ostendere volentes, in subsidium vitae eius, durante nostro beneplacito, ab hac Camera nostra Hungarica singulis annis centum florenos Hungaricos solvendos ipsi deputavimus. Quocirca vobis per praesentes firmiter committimus, ut praefatos centum florenos, iuxta hanc nostram benignam sibi factam deputationem, quotannis nostro, ut praefertur, beneplacito durante, illi continue exsolvere, atque quicquid super huiusmodi mandato nostro illi solveritis, ad annos et tempora in tergum literarum istarum nostrarum fideliter conscribere et ab eo quietantiam sufficientem recipere debeatis. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum Viennae, nona mensis Aprilis. Anno etc. XXXXX.

(Hofkammerarchiv. Wien. Ungarische Gedenkbücher 387 fol. 48.)

42.

Augsburg, 12 Decemvrie 1550.

Ferdinand I. regele Ungariei către Camera Ungară.

Să se scază birul anual al celor șapte orașe montane din Ungaria de Sus cari țin spre paza lor față de „mortaloți” 100 de Valachi pe banii orașelor proprii.

Ut civitatibus ratione intertentionis Valachorum centum nonnihil relaxetur ex subsidio debito, prout intra est signatum.

Scripsit ad Nos Camera nostra Austriaca septem civitates nostras Montanas in Hungaria humillime supplicare, ut non tam erga Turcas, quam etiam Mortalozos quosdam, qui in sylvis illic vagantur, ipsis praesidio esse vellemus. Cum etiam hactenus, ea de causa, pro eorumque defensione centum Balachos propriis expensis intertenuerint, ac propterea in solutione debitae contributionis mille quingentorum florenorum deficiant, eos pro relaxatione huiusmodi debiti orare, sicuti ex incluso exemplo fusius intelligetis. Cum itaque omnino aequum esse videatur, dictis civitatibus in eiusmodi necessitatibus opitulari, nesciamus autem certo, an praedictos Balachos, qualemve eorum numerum, ut praescriptum est, intertenuerint, quibusve et quantis expensis id ipsum constiterit, volumus et committimus vobis, ut de eo certo inquiratis. Etsi ad ipsum, sic ut ipse civitates exponunt depraehenderitis, pro expensarum qualitate ipsis in praedictis contributionum pecuniis summam aliquam remittatis, sic tamen,

ut ipsi, partem aliquam praesidii intertenuisse videantur. Quod autem ad futuram ipsorum defensionem attinet, de eo Generali nostro, Nicolao Comiti a Salmis mandata dedimus. Quod vos latere noluimus. Nostram in eo omnimodam exequuturi voluntatem.

Datum in Nostra ac Imperiali civitate Augusta Vindelicorum, 12. die mensis Decembris. Anno Domini 1550.

(Liber Regius Hungariae. Budapest. Vol. II. fol. 274.)

43.

Oradea, 7 Ianuarie 1551.

Fratele George Martinuzzi către principele Frideric palatinul Renan.

Intrarea lui Ştefan, fratele lui Iliaş-Vodă în Ardeal şi alungarea lui din ţară, după care a intrat Domnul Ţării-Româneşti, care a fost apoi fugărit de către Ioan Kendi luându-i-se şi 5000 de cai. După aceasta Iliaş-Vodă a intrat iarăş in ţară cu frate-său şi cu hordele turco-tătare, devastând-o grozav. Având teamă ca păgânii să nu intre la anul din nou cere intervenţia sa pe lângă împăratul Carol V. pentru ajutor ca ţara să nu ajungă pe mâna lor.

Illustrissime Princeps, et Domine, Domine mihi omni observantia colendissime.

Obsequiorum meorum in benevolentiam Dominationis V^{rae} Ill^{mae}, et commendationem.

Quo in discrimine per hoc decennium regnum hoc sub Turcico imperio versaretur, et literis, et nunciis multorum Dominationem V^{ram} Ill^{mam} certiorem factam esse non dubito. Hac tamen aestate, quo animo Turca in nos esset, cognovimus, cum apertum se nobis hostem declarasset, Stephanus enim, frater germanus Eliae vayvodae Moldavus, mandato Caesaris Turcarum, exercitum nostrum contemnendo, in fines regni Transylvaniae eruperat; convocatis igitur regni Ordinibus, praemissisque quinque millibus hominum, dum maiores copiae sequerentur, intra Alpes se recipere hostis coactus est. Interim tamen et bassam Budensem cum 16 millibus exercitatorum militum, qui pro custodia finium in arcibus constituti erant, venire nunciatum est; cuius adventu, etsi non mediocriter essemus commoti, memores tamen antiquae virtutis, honestamque mortem servituti anteponentes, coactis undique regni viribus, hosti, priusquam locorum angustias superaret, obviam progredi visum est. Qui cum per exploratores nos in tuenda patriae libertate unanimes esse cognovisset, veritus locorum quorundam angustias, et ne a nostris intercluderetur, tanta celeritate rediit,

ut fugae similem in omnibus discessum exhiberet; vastatisque igitur omnibus locis, in quibus consederat, magna etiam clade per eos, qui viarum angustias obsederant, hostibus illata. Quibus sic repulsis Transalpinus vayvoda subita eruptione Turcis in devastando hoc regno successit, quem nobilis Ioannes Kendi, qui non parvam opinionem rei militaris inter praecipuos regni Transylvaniae milites obtinet, adiunctis sibi viribus, non solum fudit fugavitque, verum et praeda quinque millium equorum potitus, tribusque vayvodae ipsius vexillis ereptis, insignem ab hostibus victoriam reportavit. Cumque adhuc de Turcis, quonam illi se contulissent sollicitus essem, Elias vayvoda Moldavus, de quo superius memini, eiusque frater germanus, adscitis in societatem Turcis et Tartaris, iterum fines Siculorum invaserunt, cumque ea celeritate, quam res postulabat, in tanta locorum distantia (16 enim miliaribus ab hostibus aberam) in repellendis hostibus uti non possemus, humi per incendium, plerisque possessionibus aequatis, multisque nostris in servitutem adductis, prius hostis e regno discessit, quam nos illum consequi possemus.[1] Itaque, cum Turca nunquam non deinceps hoc regnum intentatum reliquerit, suaeque ditioni futura aestate illud omnino subiicere contendat, rogo Dominationem V^ram^ Ill^mam^, misericordia Iesu Christi, velit animum Sacratissimae Caesareae ac Maiestatis Regiae ad tuendum hoc regnum sedula monitione excitare, ne in potestatem Turcarum redactum, perpetuum non solum nobis, sed toti Reipublicae Christianae luctum relinquat, et honesta conditione huic puero Regio[2] pro eius dignitate constituta, toto hoc regno potiantur. Quae res, cum in causa tantum pueri huius consistat, facile erit, optimis illis principibus, hac occasione oblata, publicae saluti consulere. Deus Dominationem V^ram^ Ill^mam^ conservet incolumem.

Varadini, die 7. Ianuarii 1551.

Eiusdem Dominationis V^rae^ Ill^mae^

Deditissimus
Frater Georgius
Episcopus Varadiensis, Thesaurarius et Locumtenens

Adresa: Ill-mo Principi et Domino, Domino Friderico S. R. Imperii Electori Palatino Rheni, ac Superioris et Inferioris Bavariae Duci et Domino suo omni observantia colendissimo.

(Bibl. Ambrosiana. Milano. Cod. ff. 6. [a])

1 Până aci scrisoarea e aproape identică cu celălalt exemplar al ei, trimes — în aceiaş zi — nunţiului apostolic dela Viena, abatele Ieronim Martinengo; Hurmuzaki: Documente vol. X. p. 41.

2 Tânărul principe Ioan Sigismund.

44.

Augsburg, 1 Fevruarie 1551.

Domenego Moresini e Federigo Badoer ambasciatori către dogele Veneţiei.

Iliaş-Vodă intrând în Ardeal, împotriva jurământului său dat Fratelui George, a ars toată ţara Bârsii.

Un servitor di Fra Giorgio che è gionto qui, riferisce che havendo il vaivoda di Moldavia data la sua fede al Frate di non esser per moversi contra di lui, il detto Frate ha cassato la maggior parte del suo essercito, il che inteso esso vaivoda, venne poi a dare l'assalto ad una terra nominata Barza, la quale ha presa, saccheggiata et brugiata, et ha menato via un gran numero di anime; poi si dipartì con grandissima fretta, havendo presentito che'l Frate andava a ritrovarlo. Avanti che esso Frate si sia partito di Transilvania, ha congregato la dieta in una terra chiamata Torda, dove si ha fatto giurare fedeltà da tutti i sudditi di quella regione, e partendosi ha lasciato in guarnisone 5/m cavalli et 2/m fanti nella detta Transilvania, et se ritrova nella città di Varadino che è suo Vescovato.

Di Augusta, a primo di Febraro 1550.

(Arch. di Stato. Venezia. Dispacci di Germania vol. 3. pag. 83.)

45.

Augsburg, 10 Fevruarie 1551.

Federigo Badoer ambasciator către dogele Veneţiei.

Fratele George a plecat din nou în Ardeal, având teamă ca Domnul Moldovei să nu intre iarăş acolo.

Per li ultimi avisi d'Hongaria s'intende che Fra Giorgi s'era partito del suo vescovado di Varadino per causa di certo tumulto che haveva fatto la città di Sebes contra li agenti del Conte Petrovich, onde che 'l temeva che il Moldavo da novo non intrasse nella Transilvania a far di danni.

Di Augusta, a' 10 di Febraro 1550.[1]

(Bibl. Correr. Venezia. Cod. 2789 fol. 112.)

Notă. Acest codice (aflat de mine în numita bibliotecă în vara anului 1901) formează partea mijlocie a registrului de scrisori al bailului Badoer, cuprinzând paginile 378—574 şi cu toate că astfel este fragmentar are o mare importanţă chiar şi prin faptul că rapoartele lui originale nu se mai află între Dispaccile dela arhiva de stat în Veneţia unde de altfel — din întâmplare — s'a păstrat şi o altă parte a rapoartelor cari lipsesc din volumul de faţă, al bibliotecii Correr.

[1] Datat *More Veneto*, anul începând cu 1 Martie.

46.

Wien, 11 Aprilie 1551.

Ferdinand I. regele Ungariei către Camera Ungară.

Reînoeşte pensia de 100 fiorini a lui Aron-Vodă.

Aaron Waiwodae hinfüro jährlichen 100 Gulden hungrisch Provision zu raichen.

Etsi vobis nona die mensis Aprilis nuper elapsi Quinquagesimi anni, speciali mandato iniunxerimus, ut Egregio Aaroni waywodae pro sustentatione sua et iuxta clementem ordinationem nostram, durante beneplacito nostro, singulis annis centum florenos Hungaricos ex Camerae nostrae Hungaricae vestrae administrationis proventibus exsolvere deberetis, [1] consideravimus tamen dicti Aaronis inopiam et necessitates, adeoque quod se ex genealogia verorum wayvodarum regni Moldaviae esse dicit, ac propterea iam denuo clementer et expressim concessimus, ut ipsi eiusmodi centum floreni Hungaricales et hoc Quinquagesimo primo anno et imposterum singulis annis consignentur. Quare iniungimus et committimus vobis, ut eidem Aaroni praedictos centum florenos Hungaricales in moneta tum hoc praesenti Quinquagesimo primo, tum etiam caeteris sequentibus annis, sine difficultate aut mora, ex Camerae nostrae vestrae administrationis proventibus exsolvi et consignari curetis, ne toties nos ea de causa interpellare cogatur. Nostram in eo expressam exequuturi voluntatem.

Datum Viennae, 11. die Aprilis. Anno etc. LI.

(Hofkammerarchiv, Wien. Ungarische Gedenkbücher 387 fol. 197.)

47.

Wien, 17 Mai 1551.

Federigo Badoer ambasciator către dogele Veneţiei.

Domnii ţărilor române au avut ordin să ajute pe regina Isabella.

La Regina ha dato già ordine a' tutti quei sudditi che la possono aiutar, che siano preparati con le loro armi per prohibir l'entrata delle genti Regie, et ha havuto comandamenti dal Signor Turco di potersi servire de Valacchi et Moldavi, et de loro ne potrà haver più di 30/m s'ella vorrà introdur loro in quel stato.

Di Vienna, a' 17 di Maggio 1551.

(Bibl. Correr. Venezia. Cod. 2789 fol. 416.)

---

[1] Vezi documentul No. 41.

48.

Istambol, 14 Iunie 1551.

Bernardo Navagero bailo către dogele Veneției.

Iliaș-Vodă Turcitul trimes în sangiacatul Silistria.

Riferisce che 'l Signor Helia Bogdano, il quale ultimamente si fece Turco, era sta mandato al sanzacato di Silistria, donato prima dal Signor Turco d'una scimitarra giogielata, de valor de Ducati 10 su 15 mila, et di molti altri presenti.

Da Constantinopoli, de 14 de Zugno 1551.

Die 18. Iulii 1551 in Rogatis. —114 — 0— 0.

(Arch. di Stato. Venezia. Codice Brera 131 fol. 22.)

Notă. Codicele acesta cu simplul titlu de „Sommari d'avisi" cuprinde procesele-verbale originale ale ședințelor Senatului venețian, făcute despre afacerile aduse în fața sa, având la sfârșit și numărul voturilor *pentru* și *contra*. Codicele e de o rară însemnătate, mai cu seamă pentru data timpurie a rapoartelor,[1] ale căror originale nu mai există ori sunt latitente, astfel că extrasele privitoare la Români, pe cari le am aflat în el au o importanță îndoită, complectând cunoașterea lucrurilor românești dela Poarta otomană dintre anii 1551—1572 cu multe amănunte interesante. Dealtfel din data *rogatelor* putem constata și timpul cât le-a trebuit dispaccielor ambasadorilor venețieni să ajungă dela Poartă la Veneția, respectiv la desbatere.

49.

Wien, 26 Iunie 1551.

Federigo Badoer ambasciator către dogele Veneției.

Expunerea unui raguzan venit dela Constantinopol despre năvălirea Românilor în Ardeal (acum zece luni) de unde s'au întors după învoiala dintre regina Isabella și Fratele George.

Il Raguseo che è ritornato a questa Maestà rimandato dall'Imperator con lettere, che vanno a Constantinopoli in risposta de quelle che nella materia d'Africa già scrisse il Signor Turco a Sua Maestà Cesarea et alla Regia sopra la fortezza di Zolnok, et del stato della Transilvania, è stato espedito per Constantinopoli,

[1] Cum că aceste regeste sunt făcute într'adevăr pe baza rapoartelor baililor, ne-o dovedește data uneia dintre ele, unde — din întâmplare — se menționează curat: In lettere del baylo in Constantinopoli de 12 Zugno 1565.

et per quello che ho potuto intendere Sua Maestà Regia quanto a Zolnok sta sopra quello, che più volte ha detto, che per via de i commissarii si risolverà tal materia. Quanto a Transilvania dice non esser lei stata autore di questa novità perchè i Turchi et Vallacchi introrono già fa X mesi a' danni di quel stato contra Christiani, et furono esclusi con l'accordo che seguì tra la Regina et il Frate, et che hora vedendo lei tal discordia esser renovata, che lei l'ha acquistata, et che per questo quei popoli ben che si siano dati sotto la protettione di Sua Maestà che però il Signor Turco ritroverà quel utile, che pagava quel stato di X mila Hongari per tributo all'anno, fondando il Re per quanto di sua bocca ha detto, le sue ragioni sopra alcune parole ne i capituli della tregua, che dicono, che le città et castelli, et tutte le cose che sono sotto Christiani debbano star in man de Christiani, et che però non havendo il stato di Transilvania fatto in questa parte mutatione, che'l Turco non si può dolere, ma la capitulation, per quanto dicono altri, non vuol intender d'altri stati che de quelli del Re et Imperator, et che la Transilvania non è nominata come quella che paga già molti anni carrazo al Signor Turco. [1]

(Bibl. Correr. Venezia. Cod. 2789 fol. 426.)

50.

Istambol, 13 Iulie 1551.

Sultanul Soliman II. către Fratele George.

Aflând din scrisoarea sa despre intrarea Nemților în Ardeal, a dispus să-i meargă in ajutor oștirile sale țara fiind a Porții, care nu suferă altă domnie acolo.

Superioribus diebus miseras litteras tuas ad Excelsam Portam nostram, in quibus scripseras Petrum Petrovich ad regnum Transsylvaniae se cum gentibus movisse, et duo castella expugnasse illaque demoliri fecisse. Item, quod Melchior Balassa castrum unius praecipue nobilis regni istius expugnaverit, matremque, uxorem et liberos captivos duxerit, ut res eius in praedam converterit, et de tributo quoque nostro aliquam partem pro se usurpaverit. Regnicolae vero visa insolentia istorum non potuere pati, sed una vobiscum insurrexere et se ipsos versus Albam moverunt. Quod

---

[1] La aceste rapoarte ale lui Badoer omitem data (din economie de spațiu) tipărind-o numai când ea diferă de numirile de azi ori când sunt puse *More Veneto*, adică cu anul vechiu până la 1 Martie al noului an.

ubi regina intellexisset, timore percussa ad Zassebes se contulit. Regnicolae igitur Albam obsederunt, illamque manibus suis receperunt, iamque nobiscum concordes sunt, et post duas septimanas, Deo iuvante, tributum per nostrum chiaussum et nuntiis vestris ac regnicolarum intromissuri estis, et si quis aliter ex parte vestri locutus fuerit, fidem illi nullam faciemus. Deinde, quod ad Petrum Petrovich litteras miseratis, illumque rogatum habuistis, ut omissa discordia intrare deberet et vobiscum una ad defensionem regni provideret. Iam enim et gentes regis Ferdinandi in finibus regni sunt, ad istudque regnum intrare volunt, curaturus tamen, ut quandocunque fieri posset, Germanos ex regno isto ablegares, Aly chiaussum autem per exiguum tempus detineretis, brevi tamen una cum ipso censu intromitteretis.

Haec omnia per litteras tuas nobis significari curasti; scias tamen regnum Transsylvaniae sicuti alia regna, nostrum esse, filius regis Ioannis est fidelis et praecipuus noster servitor. Regnicolas vero omnes tamquam subditos et nostra mancipia, omni gratia et clementia nostra prosequimur, litterasque ad mandatum nostrum eis misimus, ut nobiscum concordes sint et in puniendis seditiosis turbatoribusque simul vobiscum esse debeant; etc.[1]

Datum Constantinopoli, 13. Iulii [1551.]

(Bibl. Ambrosiana. Milano. Codice S. 102 fol. 8.)

51.

Wien, 26 Iulie 1551.

Federigo Badoer ambasciator către dogele Veneției.

Expunerea ciaușilor sosiți în Ardeal pentru a împiedica predarea țării către regele Ferdinand, asigurând pe Ardeleni că Turcii le vin în ajutor cu o oaste de peste 20,000 de oameni, afară de Românii din țările române, cari sunt asemenea gata de intrare.

In questi trattamenti sono arrivati dui chiaussi da Constantinopoli in Transilvania, lassando prima a Petrovich comandamenti del Signor Turco efficacissimi, che gli commette non si lasciar vaglier l'animo ad aderirsi a questo Re, ricordandogli di haver havuto in gratia il contado, ch'egli hora possiede, et il stendardo suo con titolo di Sanzaccho al governo di quel stato. Poi alla Regina hanno fatte caldissime eshortationi a non partir del regno del suo figliolo et dalla protettione del Signor Turco, et così al Frate, ch'egi

[1] Continuarea scrisorii e publicată în Hurmuzaki: Documenti vol. XI. p. 43-44

non debba acconsentire a questo per non manchar della fede, che lui già promesse quando il Signor Turco insieme con Petrovich lo lasciò al governo del figliolo, et di quel stato. Dapoi al luogotenente di questa Maestà [1] hanno parlato con parole superbissime et piene di sdegno, et minaccie. In ultima hanno detto publicamente alli popoli et Signori del paese, che non debbino mancar del loro giuramento già fatto di fideltà, promettendogli ogni stato quieto sotto l'ombra del Signor Turco, minacciando loro all'incontro se non seranno fideli, la ruina delle loro terre et case, et di dover metter a ferro et a fuoco ogni cosa, dando voce che viene grandissimo numero di gente per aiutar loro sotto un begliarbei, che seranno più di 20/m Turchi, senza i Valacchi et Moldavi, che seranno altrettanti et più; et dicevano che già erano stati buttati i ponti sopra il Danubio per passar verso Temisvar, et poi in Transilvania; così scrive a punto il luogotenente a Sua Maestà dimandandogli soccorso, et mostra di temer molto per diversi rispetti a star in quel paese con sì puoca gente, facendo giuditio di quella propria non si poder confidar per non esser atta alla guerra, et richiede buon numero de soldati Italiani et Spagnoli, et qualche parte de cavalli, ricordando per suo parere, et del Frate, che non si mandino Tedeschi, perchè non sono atti a tal bisogno, et perchè non sono in niuna estimatione presso Turchi, aggiungendo a Sua Maestà che per conto di far fortificar bene i passi, per i quali Valacchi, Moldavi et Turchi potriano entrar, che sono in quel paese, ella stia sicura, che ha mandato tal ordine, ch'egli non teme punto, se non se gli mancherà de i altri presidii, perchè venendo occasione di combatter egli operarà di modo, che Sua Maestà et l'Imperatore lo lauderanno o vivo, o morto. Il Re dapoi molti consigli fatti tutti questi giorni sopra ciò, ha fatto risolution di mandar a tuor 600 cavalli in Bohemia et 400 in Slesia, et cinque bandiere de fanti del Tiruol.

(Bibl. Correr. Venezia. Cod. 2789 fol. 434.)

52.

Cluj, 31 Iulie 1551.

Generalul Giovanni Baptista Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Amândoi voezozii țărilor române arată „inimă bună" față de Ferdinand, regele Ungariei.

Moldaviensis vaivoda [2] ad me multotiens misit, bonum eius animum erga M^tem^ V^ram^ demonstrando et servitia sua com-

1 Generalul Giovanni Battista Castaldo. 2 Ștefan Rareș-Vodă.

mendando et exhibendo, M[ti] etiam V[rae] obedire se paratum offert. Cupit enim, ut Maiestas V[ra] apud Polonorum regem[1] clementer elaborare dignetur, ut ipsum in pace dimittat, cum servitia principis Turcarum,[2] qui signum suum sibi miserat, acceptare noluerit.

Idem etiam Transalpinensis vaivoda[3] M[ti] V[rae] supplicat.

Ex Coloswar, 31. Iulii 1551.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

53.

Istambol, 1 August 1551.

Bernardo Navagero bailo către dogele Veneţiei.

Relaţiunea lui Bogdan-Vodă turcitul despre înţelegerea fratelui său, Domnul Moldovei, cu regele Poloniei.

Riferisce che li diceva che il Bogdan, che si è fatto Turco, haveva fatto intender alla Porta, che suo fratello successo nel stado, era fatto ribelle, et se intendeva cum il re di Polonia, per il che era sta expedito uno chiaus per verificarsi di tal cose, et dapoi era sta ditto che per la venuta de uno chiaus se haveva inteso, che il ditto Bogdan accusato si era contentà pagar al Signor Turco ducati 5/m de più di carazzo et che 'l non se intendeva cum il re di Polonia.

Da Constantinopoli fin primo Austo 1551.

Die 29. Augusti 1551 in Rogatis. — 162—1—1.

(Arch. di Stato. Venezia. Cod. Brera 131 fol. 28.)

54.

Wien, 10 August 1551.

Federigo Badoer ambasciator către dogele Veneţiei.

Sultanul aflând că predarea Ardealului era cu ştirea regelui Poloniei a dat ordin Românilor ca să năvălească în Polonia şi să arză tot până la Cracovia. Noul Vodă al Moldovei temându-se de urmările acestui lucru a trimes soli la regele Poloniei oferindu-i credinţă şi supunere, de frică să nu vină frate-său turcitul peste el în ţară.

Da diversi avisi venuti da Polonia s'intende, che'l Signor Turco è oltra modo adirato con quel Re, havendo opinione che Sua Serenità sia stata favorevole secretamente a questa Maestà in far,

---

1 Sigismund II. 2 Soliman II. 3 Mircea Ciobanu.

che la Transilvania sia pervenuta nelle sue mani, onde ha dato ordine efficace a Valacchi e Moldavi, che abbrusciano il paese d'esso re di Polonia fino in Cracovia potendo, et che attendino a far una fortezza alli confini di Podolia, la qual è gran tempo, ch'esso Signor Turco, per tenersi amico quel Re, si ha contentato di non la far fare, che è cosa di momento, perchè con questo muodo veneria ad esser intaccato 70 leghe di paese d'esso Re. Il Valaccho, fratello di quello che novamente si ha fatto Turco, temendo, ch'egli habbia procurato o sia per procurar, che'l Signor Turco lo metti per principal vaivoda di quel paese, ha destinati ambasciatori al Re di Polonia, con farli sapere che per comune interesse, esso con tutti i suoi sudditi, vogliono essere uniti con Sua Serenità et haver la sua protettione per non voler tolerar con i popoli suoi insieme, che ritorni più in quel stato uno, che habbi lasciata la vera religione christiana, et che sia di natura sì cattiva come lui, et già si sono partiti molti per tal timore, che habitavano quei luoghi, et ritirati nel paese d'esso Re, il quale per questo nuovo accidente ha mandato ordine in Cracovia et per tutti i luoghi suoi, perchè si riduchi la Dieta, nella qual più tosto si potrà dire, di volersi ritrovare per occorrentie importanti del regno, et innanzi il suo ritorno vuole veder quei confini di Podolia per dar ordine a' diversi suoi luoghi, et spetialmente per veder questo, che è in diferentia alli confini di Moldavi et Valacchi.

(Bibl. Correr. Venezia. Cod. 2789 fol. 438.)

55.

Wien, 19 August 1551.

Federigo Badoer ambasciator către dogele Veneției.

Soli leşi din Polonia în afacerea moldovenilor, cari nu vreau să primească pe Iliaş-Vodă, pe care Poarta doreşte să-l aducă îndărăt, mai cu seamă după ce au ales pe frate-său, Ştefan, un tânăr de 20 de ani. Regele Poloniei nu poate însă să ia sub ocrotirea sa pe noul Vodă fără consimțimântul regelui Ferdinand I.

L'ambasciator del Re di Polonia, del qual scrissi alla Serenità V^ra^, fu da questa Maestà nella prima audientia, ch'egli dimandò, ricevuto con molto honore, havendolo mandato a levare per un de i principali ministri, et con la guardia degli allabardieri. Diverse sono le cause della venuta sua, et quelle, che significai alla Serenità V^ra^ ch'io haveva inteso, le quali da lui mi sono state confirmate, de negotii de confini, et di quello di Prussia, et per far officio per

il successo di Transilvania, et il principale è per l'andata de quei ambasciatori de Valacchi a trovar esso Re, perchè da Sua Serenità siano tolti in protettione, havendo deliberato loro di non voler accettare più il Signor Helia, che si fece Turco, per loro Signore, ma haver eletto in luogo suo il fratello, nominato il Signor Stefano, giovane d'anni 20 in circa, il quale con loro popoli si sono offerti di dar tributo, et i principali luoghi nelle mani del Re per sicurtà, che questa sia la loro voluntà, richiedendo, che lo defendono da esso Signor Helia, se con le forze del Turco egli volesse tornar al governo di quel paese, anchora che'l Turco habbia mandato a far loro intender d'esser contento della nuova elettione, et mandato il stendardo, ch' egli suol dare a tutti i Vaivoda, dissimulando questa mala satisfattione de loro popoli, che hanno di esso Signor Helia, et che vogliono darsi al Re di Polonia, il qual non si ha voluto risolver del tutto di pigliar nella sua protettione essi Valacchi, se prima non l'ha fatto sapere a questa Maestà, promettendo essa, come Re d'Hongaria, che loro da lei dependano, se ben già molti anni sono tributarii del Turco, et siano ancho stati di Polonia, et nel ragionamento d'esso ambasciator di ciò fatto col Re, ha mostrato ad un certo modo, che con questa occasione il Re suo non correria di pigliar la guerra col Turco, dicendo che la pace non si ha da lui, se non per quel tempo, che la gli torna bene fino ch'egli concia gli altri suoi negotii con altri Principi, et che però è meglio pigliar de prima assai, e forze, e riputatione per poter poi contender meglio quando farà bisogno, usando molte altre parole con questo Re per indurlo ad acconsentir in scrittura a questo, perchè in qualche altro tempo non occorresse tra loro alcuna discordia per tal causa, mostrando esso ambasciator nel suo parlar meco, che questo officio il suo Re l'ha più tosto fatto fare per mostrar la sua amorevolezza, che per che'l fosse necessario, dicendo, che loro Valacchi hanno pagato tributo a i Re di Polonia per molti e molti anni, et che a i Re d'Hongaria loro pagavano per alcuni castelli che sono vicini a Transilvania, et in quel territorio. La risposta di questo Re fatta all' ambasciator è stata di parole generali, dicendo in conclusione, che ben che la pertinentia de i Valacchi sia veramente sua et non d'altri, pensaria sopra per questi nuovi accidenti delle cose del Turco, et gli risponderia, dimandandoli un memoriale delle cose dette, et di quello ch'egli desiderava, il qual dall'ambasciator è stato dato, e sollicita Sua Maestà che l'espedisca, ma ho inteso ch'ella non farà tal espeditione sì tosto, et vorrà il consiglio dell'Imperator.

(Bibl. Correr. Venezia. Cod. 2789 fol. 441.)

56.

Wien, 26 August 1551.

Federigo Badoer ambasciator către dogele Veneției.

Plecarea solului polon. Știri din Moldova cum că noul Domn, Ștefan-Vodă inclinând prea mult spre Turci, boerii și-au ales un alt Domn trimițând din nou solie de supunere la regele Poloniei, dela care venind un căpitan cu 30 de călăreți în favorul unui al treilea Domn, Leșii împreună cu aderenții lor moldoveni au fost omorîți mai toți.

L'ambasciator del Re di Polonia è stato spedito da questa Maestà et partì hieri, havendogli dato lei buona speranza di dover compiacer il suo Re in quello, che la potrà, et quanto più tosto potrà, dicendogli, che di ciò lei gli farìa saper la voluntà sua, o per lettere, o con inviarli persona a posta; sopra le qual parole mi disse l'ambasciator ch'egli faceva giuditio, che il Re a lui non havesse voluto dar la risposta per haver occasione di mandar a trattar lega contra il Turco col Re suo, il quale dicono hora i ministri principali di questa corte ch'el sarà necessitato a questo, havendo fatto molti segni di voler tuor dall'obedientia del Turco i Valacchi de i quali è venuto nuova che havendo loro scoperto, che'l Signor Stefano vaivoda, che novamente elessero, che è fratello del Signor Helia, vento da i prieghi et dal timor delle forze d'esso fratello, et da i muodi, ch'hanno saputo tener i Turchi, inclinava molto a depender dal Turco dapoi havuto il stendardo, ne hanno eletto un altro, mandando da nuovo ambasciatori al Re di Polonia ad offerirsi tributarii et per assicurarlo l'hanno certificato, che mandando un suo ministro gli darianno quelle tre fortezze, che si ritrovavano havere. Il Re mosso da queste promissioni, vedendo, che instava il negotio senza aspettar risposta di questo Re s'el contentava o non per la pretension, che l'ha sopra loro Valacchi, inviò con 30 cavalli uno suo honorato capitano ad andar a pigliar queste fortezze, senza mandargli presidio di più gente con artigliaria, et altre cose necessarie, et gionto in Valacchia, quei che segueno la fattione delli due fratelli ci sono contraposti a quei del Re, et del terzo Vaivoda, et hanno ammazzati i Poloni quasi tutti et altri de loro Valacchi, et il Vaivoda eletto con altri suoi che lo seguivano, sono fuggiti sopra i confini della Polonia, et ben che col mezzo de molti de i principali si sostenga il Signor Stefano, nondimeno una

gran parte del popolo non lo vuol tolerar per l'opinione, che ha, ch'egli sia di voluntà schiavo del Turco. Questa nuova è stata divulgata da due principali ministri di questa Maestà i quali ragionando meco di ciò, accusarono il Re di Polonia, che in questo negotio s' havesse implicato poco giudiciosamente.

(Bibl. Correr. Venezia. Cod. 2789 fol. 443.)

57.

Wien, 2 Septemvrie 1551.

Ferdinand I. regele Ungariei către Camera Ungară.

Să trimeată lui Aron-Vodă suma restantă de 68 fiorini.

Ut Aaron Waywodae Moldaviensi dentur fl. 68.

Ex inclusa supplicatione latius cognoscetis, nos a fideli nostro Aaron Waywoda Moldaviensi perquam humillime interpellari, dignaremur ei restantes sexaginta octo florenos Hungaricales de annua provisione sua, quam illi antea ex Camerae nostrae Hungaricae proventibus Vestrae administrationis exolvendam deputavimus, clementer exolvi atque enumerari facere. Cum igitur dictus waywoda satis longinque a vobis distet et perceptionem per singulas angarias requirere minime potest: idcirco volumus et committimus vobis praedictas 68 florenos praefato supplicanti in completionem centum florenorum Hungaricalium annualis suae provisionis una vice quamprimum persolvi curetis efficiatisque. Executuri in eo expressam voluntatem nostram.

Datum in civitate nostra Vienna, 2. die Septembris. Anno etc. Quinquagesimoprimo.

(Colecțiune particulară. Ungaria.)

58.

Wien, 6 Septemvrie 1551.

Federigo Badoer ambasciator către dogele Veneției.

Raportul generalului Castaldo despre starea de lucruri din Ardeal. Solul Domnului Moldovei, un episcop, primit rău de către Fratele George.

Il Signor Gio: Battista Castaldo ha mandato un suo nipote a dar conto al Re in che stato hora si ritrova la Transilvania, et le ha detto, ch'el Frate sta nel letto indisposto, o che finge il male per qualche suo rispetto, et che nel volto de tutti i suoi principali

capitani si vede tanta mestitia, che più non si potria dire, raccontando questto particolare che havendogli mandato il Moldavo un ambasciator vescovo honorato per pregarlo a fargli haver la protettione di Sua Maestà et offertosi con tutto il poter suo a servirla, non se obligando quando il Turco venisse personalemente, esso Frate Giorgio lo licentiò con un modo di dispreggiarlo [1] senza mandar innanzi a pigliar ordine dal Re, anchora, che il vescovo l'accertasse che'l Suo Signore faria molti segni d'esser fidele a Sua Maestà et piglieria una moglie Tedesca, quella che più piacesse a lei.

(Bibl. Correr. Venezia. Cod. 2789 fol. 445.)

59.

Sibiu, 18 Septemvrie 1551.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Solul lui Ştefan Rareş-Vodă la Fratele George.

Vaivoda Moldavus oratorem suum ad episcopum [2] denuo misit, ab eo opem et consilium petendo. Dii velint, quod ipse et Siculi idem, quod Rasciani non faciant; hac etiam de causa noluit episcopus, ut hinc recederem.

Ex Zibinio, 18. Septembris 1551.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

60.

Sibiu, 19 Septemvrie 1551.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Oferă ajutor lui Ştefan Rareş-Vodă, însă din precauţiune, Fratele George merge cu oaste în ţara Bârsii.

Quid legatio vaivodae Moldaviensis contineat, ex litteris R^mi^ Varadiensis Maiestas V^ra^ cognoscet. Cum enim hoc negotium Moldaviense tanti momenti nobis omnibus videatur, hoc tandem inter nos conclusum est, quod R^mus^ ipse ad partes inferiores, uti decreverat, ire nequaquam debeat, sed praecipuis

[1] Din catastiful de conturi al vistierului Petru Haller aflăm şi numele acestui episcop român, care a primit şi un plocon de 24 fiorini conform însemnării următoare: Litterae Francisci Hentei, quibus fatetur Egregium Petrum Haller episcopo de Rew, legato Moldaviensi, omnibus computatis pro donativis dedisse et expensis flor 24. (Colecţiune Haller. Budapest)

[2] Se înţelege episcopul de Oradea, Fratele George Martinuzzi.

suis servitoribus, qui sunt, circa Varadinum comittat et Dominatio Sua R^ma^ Barczam versus, ad confinia scilicet Moldaviae, se conferat, quo vaivoda ipse Moldavus, qui non verbis, sed re ipsa ali poterit, in officio contineatur et Turcae, si aliquem motum ad partes illas fecerint, pro posse reprimantur et absque obstaculo irruere et bellum gerere non possint, et si necesse fuerit et consultum, ipsis Moldaviensibus auxilium ferri possit ... Praeterea nobis omnibus videtur, ut statim Maiestas V^{ra} ad Stephanum vaivodam Moldaviensem litteras daret, in quibus dicat, se fidem et constantiam suam erga Deum fidemque Christianam et M^{tem} V^{ram} intellexisse, et Maiestas V^{ra} non derelinquet eum, sed omni sua gratia prosequetur. In eandem etiam sententiam scribat Maiestas V^{ra} Magnifico provisori supremo inferiori partium Moldaviae.

Debebit insuper Maiestas V^{ra} curare, ut Poloniae rex aliquas gentes ad Poloniae fines transmittat, qua si Moldavis nocere vellet, ut ea ratione possit se Moldavus ab insurrectione contra nos excusare.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

61.

Bistriţa, 22 Septemvrie 1551.

Vincent Pellio judele comitatului Bistriţa către Fratele George.

Soli turci ai lui Iliaş-Vodă Turcitul sosiţi în Moldova la fratele său, Ştefan Rareş-Vodă.

Ad commissionem R^{mae} Do. V^{rae} assidue unum certum hominem in regno Moldaviae hactenus habui, atque hesterna die illinc unus rediit, qui nihil aliud refert vel certi quid percipere potuit, praeter quod Helias, waywoda qui fuit, aut tertio, aut quarto die, certos suos nuncios turcicos ad fratrem Stephanum, modernum waywodam transmittit. Quid illorum velle et statuere sit, nemo intelligere potest, communis tamen rumor est, illos in unum et idem spirare et consentire. Hodie itaque et alterum in Moldaviae regnum misi hominem, quam primum quippiam certi intellexero, R^{mae} Do. V^{rae} scribere non cessabo. Deus Optimus Maximus servet R^{mam} Do. V^{ram} felicissimam.

Datum Bistricie, feria tertia post diem Beati Matthei Apostoli. Anno 1551.

Pe dos, cu creion contemporan: Von Martinuzzi an Castaldo gesandt.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

62.

Wien, 26 Septemvrie 1551.

Federigo Badoer ambasciator către dogele Veneției.

Relațiunea unui secretar polon despre intronarea lui Iliaș-Vodă în Moldova după ce a bătut in Podolia pe Leși, punând să omoare pe toți cari treceau vârsta de 18 ani.

Da un secretario del Re di Polonia, passato hieri per questa città, partito per Italia (ha detto per negotii suoi particolari) ho inteso che'l Signor Helia Valaccho era ritornato nel governo del stato, come egli era prima della Valacchia Transalpina,[1] et che per comandamento del Signor Turco egli haveva rotta la guerra al Re di Polonia nelli confini di Podolia e Lituania, havendo, seco buon numero di gente de i suoi sudditi et 15/m cavalli de Turchi con una quantità de Ianizzeri, et ch'egli havea già preso doi castelli, facendo tagliar a pezzi tutti quei che erano di più età che di 18 anni, et dapoi questa impresa andava all'assedio d'un altro castello di molta importantia. Il Re non havendo anchora inteso tal successo, ma parte de tali movimenti, havea espedito molta gente per soccorrer quel luogo. Stava Sua Serenità in Lituania per dar espedition alla Dieta già incominciata, nella qual si tratta di riformar gli ordini vecchi in materia della giustitia, et trovar denari et altri presidii per le cose della guerra.

(Bibl. Correr. Venezia. Cod. 2789 fol. 452.)

63.

Sibiu, 27 Septemvrie 1551.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Pregătiri pentru păzirea hotarelor în spre Moldova.

Quo autem aliqua reputatione confinia istius regni versus Moldaviam foveamus, inter nos decrevimus, ut dominus Thomas de Nadasdi Segeswarium se conferre debeat, et ut regnicolae etiam ab illa parte, et Siculi praesertim, eo citius insurgant.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

---

1 Greșit deoarece Iliaș n'a fost nici când Domn al Țării-Românești, confundată aci cu Moldova, unde domnise până în luna Mai 1551.

64.

Wien, 27 Septemvrie 1551.

Ferdinand I. regele Ungariei către generalul Castaldo.

Îi trimite scrisorile sale către Ştefan Rareş-Vodă şi vornicul Ţării de jos.

Quod vero cum Ser[mo] rege Poloniae tractandum esset, scribis, ut ad confinia Moldaviae aliquas gentes mitteret, idque propter causam nobis praescriptam, videtur nobis cum Ser[mus] Poloniae rex in remotis nunc sit a nobis partibus, huiusmodi hortationem etiam si susciperetur pro nunc, nimis tardam fore. Sed in futurum huius consilii clementer memores erimus.

Litteras ad Stephanum waivodam Moldaviensem, necnon supremum inferiorum Moldaviae partium provisorem, prout vobis consultum visum est, expediri fecimus, quas tibi hic adiunctas una cum earum exemplis transmittimus.[1]

Datum Viennae, die 27. Septembris 1551.

(Concept. Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

65.

Wien, 28 Septemvrie 1551.

Federigo Badoer ambasciator către dogele Veneţiei.

Ştiri din Moldova despre unirea oastei române cu a Tătarilor.

Il Re di Polonia ha mandato un suo gentil'homo a questa Maestà per significarle il gionger di un ambasciator del Turco mandatogli per assicurarlo dell'amicitia sua, della quale esso Re mostra con questa Maestà poco fidarsi, et in segno di ciò gli ha mandato una lettera di esso Signor Turco; etc.

Alla partita di esso gentil'homo polono di Lituania, ne havea quella Maestà inteso i progressi del Valaccho contra di lei, et che Tartari dapoi si fossero mossi insieme col Valaccho, il qual, ho inteso, che ha fatto salvocondutto al fratello et agli altri principali fuggiti già dal paese, che ritornando gli lascierà viver nel suo primo stato.

(Bibl. Correr. Venezia. Ccd. 2789 fol. 455.)

---

[1] Anexele pomenite, din nefericire, lipsesc.

66.

Sibiu, 29 Septemvrie 1551.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Împăcarea lui Ştefan Rareş-Vodă cu fratele său turcit.

Nuncii vero, quos e Moldavia in hoc momento habemus, afferunt id, quod Maiestas V^{ra} ex inclusis literis videbit, quod in substantia est, quod vaivoda conciliatus est cum fratre suo, qui apud Turcam manebat, et magno Turcarum et Tartarorum numero expedire fecerunt quosdam passus, in quibus ex iudicio et ordine M^{tis} V^{rae} succisae fuerunt arbores ad impediendum, ita, quod libere venire possint cum sarcinis, ingeniis curribus et caeteris, et iam in promptu sunt, et dubitatur, quod non multum tardabunt. Si ego hinc, secundum determinationem, discedo, regnum praesidio derelictum remanebit, quia quos non abducam, sunt taliter infirmi, quod vix credi potest eorum calamitas et praecipue catafractorum.

Zibinii, 29. Septembris 1551.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

67.

Wien, 5 Octomvrie 1551.

Federigo Badoer ambasciator către dogele Veneţiei.

Ştiri despre ordinul dat de Poartă Domnilor ţărilor române să intre in Ardeal.

Frate Giorgio ha da nuovo scritto a Sua Maestà ch'egli haveva posto all'ordine tutte le cose per andarsene verso Temesvar et sperava far pigliar l'armi a tutti quei popoli sudditi di Sua Maestà, alla qual scrive il Luogotenente che'egli resterà in Transilvania, volendo così esso Frate, et richiedendo ciò il gran bisogno, perchè si ha inteso che'l begliarbei ha mandato un comandamento al Moldavo, ch'entri in Transilvania a nome del Signor Turco, et dubita esso Luogotenente et il Frate, ch'esso Moldavo obedirà, et che entreranno ancho i Valacchi con lui; però dice che'l starà in Zibinio, che è la frontiera, mezza lega discosta dai passi, che tengono in quei monti essi Moldavi. Dice che rimane ancho per esser necessaria una persona, che habbi grande autorità per contener

in officio molti de quei popoli di Transilvania, non così ben stabiliti in fede, per timor che hanno, che entrando Turchi o Moldavi, non abbruggiassero li loro vilaggi et case, et perchè ve ne sono ancho de quelli inclinati a i Turchi.

(Bibl. Correr. Venezia. Ccd. 2789 fol. 458.)

68.

Wien, 9 Octomvrie 1551.

Federigo Badoer ambasciator către dogele Veneţiei.

Solia Domnului Moldovei la Fratele George, încredinţându-l că nu se va supune ordinului Porţii de a intra în Ardeal.

Il Moldavo ha mandato un ambasciator al Frate per certificarlo, che non solo egli non obedirà al comandamento del Turco, che è di pigliar le armi contra di lui, ma che si colligerà con lui, se esso gli vuol prometter di non gli mancar di presidio, quando Turchi lo volessero offender; sopra le quali sue parole non è stato fatto fondamento, perchè lui et i suoi passati sono stati per lo più instabili et mendaci, ma dicono, che queste parole haveranno almeno giovato, che'l Signor Gio: Battista Castaldo lascierà in Zibinio a quella frontiera il Signor Nadasdi Hongaro, senza tanto temer ch'esso Moldavo voglia offender da quella parte, et poter lui andar verso Temesvar seguendo il Frate. Dicesi che'l begliarbei si moverà dal luogo, ch'egli è secondo le risposte ch'egli haverà, che l'aspetta d' hora in hora, cioè quella dell'homo mandato al Frate, et quello alli bassà di Buda et Bossina, per haver più genti, et al Valaccho, che'l lassi, potendo, l'impresa, che'l tentava di pigliar il terzo castello del Re di Polonia, et si congionga con esso begliarbei, o vero entri per la Moldavia in Transivania per più facilitargli l'impresa di Temesvar, et secondo le risposte egli si governerà.

(Bibl. Correr. Venezia. Cod. 2789 fol. 459.)

69.

Praha, 2 Ianuarie 1552.

Federigo Badoer ambasciator către dogele Veneţiei.

Tratativele generalului Castaldo cu Domnii ţărilor române pentru a-i câştiga de partea regelui Ferdinand.

Dicesi che il Luogotenente di questa Maestà già alcuni giorni tratta per commissione di lei accordo con i Valacchi et Moldavi,

facendo loro promissioni grande, acciò, che dependano da Sua Maestà, verso la qual scrivono alcuni di Transilvania, che quei popoli mostrano di esser tanto inclinati, che sperano, che si partiranno dalla devotion del Turco, ma i ministri di questa Maestà principali, con i quali ho havuto occasione di parlar in questa materia, dicono ne di creder alle loro parole della buona speranza, che danno, nè meno di veder effetti buoni, tenendo per fermo, che parte per la loro volubile natura, e parte per l'obligo di esser carazzari del Turco, e molto più per il timor, che hanno di lui s'el venirà personalmente in queste parti, che non solo loro non si accosteranno a questa Maestà, ma la offenderanno con mandar gente in Transilvania, come hanno fatto altre volte.

Di Praga, alli 2 di Gennaro 1551.

(Bibl. Correr. Venezia. Cod. 2789 fol. 500.)

70.

Sighişoara, 5 Ianuarie 1552.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Relaţiunea lui Francisc Daróczi întors din Moldova.

Regnicolae, qui conventum celebrant, cum eorum hic alligatis litteris ad me miserunt Franciscum [1] illum in eis nominatum, qui refert vaivodam Moldavum dicere, se velle semper M^{ti} V^{rae} fidelem esse, cupereque, ut in regnum istud mittat aliquem ex Serenissimis eius filiis, ut personaliter possit illi inservire; verum quod penes ipsum sunt duo nuntii imperatoris Turcarum, qui iubet, quod in promptu sit pro futuro vere, ut regnum istud intret ab illa parte, dum ipse ex altera invadet, sicut cogitavit et deliberavit facere, et quod in hoc Maiestas V^{ra} non dubitet, quin sic facturus sit. Petit insuper quoddam castrum, quod sibi a Fratre Georgio promissum fuisse dicit. [2]

Segesvarini, 5. Ianuarii 1552.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

---

[1] Francisc Daróczi, întors tocmai din Moldova.

[2] E castrul (castelul) Alvincz (Vinţul de Jos) despre care se află anexată scrisorii o notă (a cancelariei lui Castaldo) cum că castelul a fost donat de regele Ungariei Vladislau II voevodului Ţării-Româneşti, după moartea căruia a fost ocupat de Ioan Zapolia şi donat lui Ştefan Mailath, care îl stăpâni până la moartea regelui Ioan (adică 1540) şi după aceea reveni Fratelui George care construise

71.

Sighişoara, 6 Ianuarie 1552.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Sosind secretarul lui Ştefan Rareş-Vodă îl asigură de bunăvoinţa sa către regele Ferdinand, însă cere să i se restitue cele două castele avute în Ardeal, unde să se poată retrage la vreme de nevoie.

In isto momento venit ad me orator sive secretarius Moldaviensis vaivodae, cum hic alligatis litteris credentialibus, super quibus mihi narravit dictum eius dominum perpetuam fidelitatem et servitium M^{ti} V^{rae} iurare, mihi vero amicitiam et obedientiam paternam, multo meliori animo, quam antea Fratri Georgio teneret. Secundo autem certificat M^{tem} V^{ram}, quod Turcarum imperator ipse, in anno praesenti, personaliter adventurus est, ut regnum istud occupet, et quod ipsi mandavit, ut sub poena vitae praeparatus maneat cum gentibus suis, quod ni exequatur igni et ferro omnes perdere minatur. Dicit insuper, quod quando Lippae eramus, ordinaverat quoque, quod in campo poneret eius sangiacos, sed ipse modum reperiit id evitandi, et post regressum Fratris in Transilvaniam, sollicitatus fuit a duobus chiaussiis Turcicis, ad arma capiendum et aliquos motus contra regnum excitandum, sed nec id facere voluit, tamquam servus M^{tis} V^{rae} et bonus christianus; et quod id verum sit, narravit, quomodo pater cum esset M^{ti} V^{rae} fidelis a rege Ioanne in manus Turcarum traditus, fuit sub specie illum mittendi ad duo castella, quae hic tenebat, de quibus M^{tem} V^{ram} supplicat, ut illa sibi concedat, ut aliquod habeat refugium, quando eius mala sors permitteret, quod a Turca pelleretur. Sed super omnia supplicat M^{tem} V^{ram}, ut velit ei indicare et mandare, quomodo se gerere debet ad haec praecepta Turcarum imperatoris, et rebus Transilvaniae taliter providere velit, ne possit illam absorbere, sicut minatur et cogitat illico facere; et hoc sit quamcitius, nam multi iam sunt dies, quod ipse Turca monitus fuit, ne tempus et commoditatem loca muniendi M^{ti} V^{rae} concedat, et quod huc venerant homines, qui bellum intelligunt, et res alio, quam antea fiebat modo gubernant.

---

apoi castelul cu banii săi proprii. Diplomele acestui castel — până la 1540 — să se vadă în volumul meu cu titlul «Acta et epistolae relationum Transylvaniae Hungariaeque cum Moldavia et Valachia» apărut în anul 1914 ca vol. IV-lea al publicaţiunii mele: Fontes Rerum Transylvanicarum, citat şi mai sus.

Principium vero et finis eius verborum fuit, quod Maiestas V^ra omne dubium removeat et pro firmo credat, quod quamprimum eius gentes movere poterit, personaliter veniet, et cum maiori quam unquam fecerit apparatu. Eiusdem opinionis sunt isti regnicolae; etc.

E Seghesuar, 6. Ianuarii 1552.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

72.

Sibiu, 20 Ianuarie 1552.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Boieri cari s'au oferit a răzvrăti poporul împotriva lui Mircea-Vodă Ciobanul.

De motibus Transalpinensibus et Moldavorum, post cbitum Fratris Georgii[1] nihil amplius audivimus. Res praeterea regni istius multa cum tranquillitate procedunt, adeo, quod consultum fuit a conductione Germanorum substitisse et tales sumptus evitasse, nam cum necessitas postulaverit, ut gentes ipse conscribantur, M^tem V^rm certiorem reddam.

Dominus Bathori ex aliis inclusis pariter litteris,[2] buyarones illos, qui contra Transalpinam motus facere vellent mihi commendatos facit.[3] Ego illis hactenus verba dedi; videat Maiestas V^ra quid eis deinceps respondere debeam.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

73.

Praha, 23 Ianuarie 1552.

Federigo Badoer ambasciator către dogele Veneției.

Știri despre înțelegerea secretă a regelui Poloniei cu Domnii țărilor române pentru a reduce pe nepotul său, principele Ioan Sigismund in Ardeal.

Un Hongaro consigliere di questa Maestà ha detto saper per certo, che'l Turco manda e al Re di Polonia, e a i Valacchi e

---

[1] Fu omorât în castelul său din Vinț, din porunca lui Castaldo, în ziua de 17 Decemvrie 1551.

[2] Scrisoarea lui Andrei Báthory datată Ex arce Eched, 12. Ianuarii 1552.

[3] Acești boieri au fost: Stephanus Ban și Stephanus Asztalnok, adică Stolnic.

Moldavi spesso suoi chiaussi per tener questi disposti contra questa Maestà et quel per eccitarlo ad aiutar a metter il nepote nel regno di Hongaria; aggiungendo esso Hongaro, che a i muodi, che tien hora il Turco, par ch'egli non sia nè di animo, nè di forze intrinsicamente di quel tanto poter, che tutti credeno, perchè egli mostra mendicar quasi tali favori, et che'l non spieri di poter far niuna impresa in Hongaria, mancandogli i predetti aiuti, tenendo lui per fermo, che nè il Re di Polonia si moverà, nè forse i Valacchi e Moldavi, dal Signor Elia in fuori con quel puoco seguito, che hora l'ha.

(Bibl. Correr. Venezia. Cod 2789 fol. 501.)

74.

Mihăileni, 28 Ianuarie 1552.

Mihai Sándor către municipiul oraşului Sighişoara.

Ştiri despre neliniştea din Moldova, de unde venind câţiva boieri au spus că nu se poate avea încredere în Domnul ţării, ori câtă supunere ar arăta.

Allatae sunt ad me literae Do: V^rarum^, quibus rogant me, ut fidem dictus homini ipsarum adhiberem; qui rogavit me, ut si quid ex parte Moldavi cognoscerem, quo illi animo erga hoc regnum esset, Do: V^ris^ perscriberem. Do: autem V^rae^ cogitare possunt, eiusdem rumorum disseminationem non ad me pertinere; habet enim Maiestas Regia locumtenentem suum, quem credo diligentem curam habiturum, non solum de internis, verumetiam de externis rebus, qui negotia quoque Moldavi melius novit, quam ego, et amicitiam, et inimicitias; etc.

Illi vero, qui ex Moldavis nobis favent, pro Deo nos rogant, ne ulla ratione waywodae crederemus, quandoquidem etiam data nobis fide desisteret.

Nunc una tantum ebdomada est, quod subito Moldavi capitatim ad bellum ire cogerentur vulgo domi relicto. Nobiles in bello sunt, dicunt, sibi ex Polonia esse metuendum. Verum quidem est, magnam partem boyeronum in Poloniam ascendisse, praecipui et multi sunt, qui eo ascenderunt; nihil tamen certi de illis habemus, quomodo illic se habeant. Habeo nunc unum hominem in Moldavia ... cumprimum tamen redierit, perscribam omnia ab illo allata Do: V^ris^ diligenter.

Datum ex possessione Zentmyhal,[1] 28. Ianuarii. A. D. 1552.

(Copie oficială. Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

---

1 Csikszentmihály din judeţul Ciuc.

75.

Cluj, 5 Fevruarie 1552.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Convorbirea lui Mircea-Vodă Ciobanul cu solul ardelean, trimes în țara sa sub pretextul de a cumpăra cai, de unde apoi s'a întors cu solul lui Vodă.

Istis iam scriptis[1] dominus Franciscus Kendi et vicarius Albensis[2] ad me venerunt, nunciantes, quod Andreas Bathori de Somlio hominem suum sub praetextu, quod equos emere vellet, in Transalpinam miserat, et cum homo iste pro licentia impetranda ad vaivodam profectus esset, ut equos tute extrahere posset, cum ipso vaivoda sermonem habuit, qui ei dixit, an seditiones aliquae in Transilvania adhuc excitatae essent? Et cum respondisset, quod *non*, eum interrogavit, quomodo se haberent Hungari cum Germanis? Cum enim respondisset, quod *bene et in pace viverent*, vaivoda postquam dixisset: „Ah Ungari, Ungari, adiunxit, dicas Domino tuo, quod hoc pro certo dicere scio, quod Magnus dominus Transilvaniam recuperare, et hoc anno Viennam debellare intendit, et hac de causa in propria persona maiori apparatu, quam antea nunquam, descendere debet, et in sua persona cum Turcis, Tartaris, Moldavis et Transalpinis Viennam obsidebit, ac per Transilvaniam tanta potentia ingredietur, quod nullibi ei resisti poterit." Istis dictis conclusit, quod si ipse ad Regem ire vellet, bene faceret, ut nomine suo M^{tem} V^{ram} de adventu et apparatu imperatoris Turcarum certiorem redderet, nam id indubitanter erit, et quod nunc ex subditis suis sex millia hominum tantum ad usum classis super Danubium appromptuare fecit, et quod citissime ex omnibus partibus tentabit, ut populos ad eius obedientiam et devotionem adducat, remque frumentariam, et alias victualias comparet. Sed si Maiestas V^{ra} contentaretur, regnum istud filio regis Ioannis relinquere, ita, quod solitum tributum ei persolveret, quod pro bello gerendo Transilvaniam non ingrederetur, sed ipsam in tranquillitate relinqueret.

Praeterea dictus vaivoda unum ex suis servitoribus ad ipsum Bathori misit, et Bathori ad dominum Franciscum Kendi. Credo enim, quod pro exploratore missus sit potius quam alia de causa, quod in hoc serviunt ipsi vaivodae, sicuti etiam

1 Înțelege relațiunea sa principală cu aceiaș dată, publicată în Humuzaki: Documente vol. II/1 p. 271.

2 Franciscus de Megies=Meggyesi, vicarul episcopiei Alba-Iulia.

Moldavus facit, qui nunc, ut intelligo, bonam multitudinem equorum, ad sexcentos fere, aut dono, aut tributi causa ad principem Turcarum mittit.

Hic duodecim equos ad mensem heredi Transalpinae persolvimus, et eis expensas in castro Alvincz, ubi ante mortem Fratris Georgii morabatur, subministramus.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

76.

Wien, 10 Fevruarie 1552.

Federigo Badoer ambasciator către dogele Veneţiei

Faţă de opiniunea dela Curte că ardelenii sunt liniştiţi şi mulţumiţi cu noul regim, generalul Castaldo raportează lucruri cu totul contrarii, deoarece nobilimea ţine cu Domnii ţărilor române, dela cari au sosit soli, în cari însă Castaldo n'are nici o încredere, ţinându-i de vrăjmaşi ca şi pe Turci.

Dapoi che Sua Maestà hebbe con la solita sua attentione uditi i summarii da Constantinopoli, e ringratiata la Serenità V[ra] dell'usato suo officio, mi disse, che le nuove erano di grande importantia, et che in quanto a quelle che a lei appartenevano la faria tutto quello, che la potrà per difesa delle cose sue contra il Turco, ponderando quel passo, che a i Valacchi e Moldavi erano stati mandati i comandamenti per che stessero all'ordine a cavalcar al bisogno, dicendo Sua Maestà che loro erano costretti a far quel che'l Turco le comanderia quando cavalcherà personalmente in quelle parti, perchè havevano il loro paese aperto, che non havevano da potersi defender contra sì gran forze. Entrando poi a ragionar Sua Maestà della buona qualità de i tempi, che si haveva havuti nel ritorno di Bohemia in questa città, et a dimandarmi molto particolarmente, come io era satisfatto d'haver fatto la strada, che lei mi haveva consigliato per veder quelle sue terre et altri luoghi di quel regno, ringratiai Sua Maestà dell'avvertimento datomi et ad ogni dimanda, che ella mi fece, le diedi quella satisfattione delle cose sue, ch'ella poteva ragionevolmente da me desiderare, conoscendo, ch'ella secondo la sua natura e costume grandemente desidera, che le cose sue di consideratione siano vedute e lodate, et mi tene longamente in questo ragionemento. Passando poi in altre di varie cose, venendo a dirmi, ch'ella haveva havuto lettere di Transilvania dal suo Luogotenente, che quel stato era tanto quieto, quanto questa città di Vienna, cosa che generalmente ho

ancho audito dire a questi della Corte, ho però da alcuni inteso, he Luogotenente ha per più mano di sue lettere scritto a Sua Maestà ch'egli trova i nobili Hongari di puoco buon animo verso di lei, et la maggior parte de Siculi di peggior voluntà, et che se la terza nation chiamata i Sassoni, che sono Tedeschi, non le fosse così favorevole, come veramente ella è et è sempre stata, che loro forse mostrariano la sua mala intentione, et che havevano già eletti ambasciatori per inviarli a Sua Maestà per voler far escusationi loro di non poter mandar commissarii alla Dieta di Possonio per varie loro cause, ricordando esso Luogotenente a Sua Maestà ad haver quella consideratione all'occasioni, che loro potessero havere s'el Turco dissegnarà andar a quella impresa, che merita cosa di tal momento, et spetialmente s'egli vorrà ciò fare col mezzo de i Valacchi e Moldavi, con i quali tengono e parentela, e amicitia, et pratiche molte; de i quali Valacchi e Moldavi egli scrive haver novamente havuti ambasciatori a proferirsi di star aderenti a questa Maestà volendo lei dar qualche poco numero de fanti, che possino, e mantener quei passi contra il Turco, per i quali possono esser sforzati a servirlo, e recuperar alcuni luoghi loro, che già furono tolti da esso Signor Turco. Con tutte queste cose egli consiglia Sua Maestà ad haver loro non solo per sospetti, ma giudicarli quasi come Turchi, perchè egli conosce, che sono ministri et spie del Turco, nutrendo con molti mezzi in Transilvania le discordie, e facendo saper a Turchi tutto ciò, che si operano in quel stato, et il medesimo egli dice et pronostica, che è et sarà de i popoli Rasciani, de i quali in conformità scrive Aldana, mastro di campo, che è al governo di Temesvar, che in niuna operatione mostrano d'esser fideli vassalli di Sua Maestà. Et che non faranno risolutione, se non sforzatamente, et favor de chi sarà più potente in campagna.

(Bibl. Correr. Venezia. Cod. 2789 fol. 503.)

77.

Sibiu, 13 Fevruarie 1552.

Senatul orașului Sibiu către generalul Castaldo.

Solia lui Mircea-Vodă vestind în numele sultanului ca nu cumva să dea voie ca să se exporteze victualele din țara sa în Ardeal, pentru care a și închis trecătorile. De altfel își oferă tot prieteșugul, însă numai dacă orașul nu va ajuta pe pribegii munteni adăpostiți acolo.

V^rae^ Do. Ill-mae significandum duximus, hesterna die vayvodam Transalpinensem ad nos misisse nuncium suum,

per quem exponere fecit, imperatorem Turcarum ipsi mandasse, ne victualia ulla in Transylvaniam ex terra sua passare permittat; cogeretur igitur ad mandatum imperatoris Turcarum itinera claudere, ne victualia educantur. Itinera ex terra Transalpinensi clausa sunt, neque aliquis permittitur egredi. Nos vayvodae renunciavimus, multo crebrius in terra sua penuriam esse alimentorum suosque subditos hinc necessaria sua petere et educere, ac Regnicolas hos facilius sua terra, quam sui subditi hoc regno carere posse, neque nos suas gentes permissuros, ut egrediantur. Et si vero speramus itinera eum propediem aperturum, oramus tamen V^{ram} Ill^{mam} Dominationem, dignetur nobis dare informationem, quid ea in re deinceps nobis sit faciendum.

Praeterea ipse Vayvoda nobis nunciat, se voluisse cum Illma Do^{ne} V^{ra} amicitiam contrahere, id tamen hucusque non fecisse, quod intelligat, Dominationem V^{ram} Ill^{mam} profugos boyerones et emulos suos fovere istic et apud se tenere. Eos si Illma Dominatio V^{ra} non foveret, se paratum fore, omnibus amicitiae et vicinitatis bonae officiis. Nunciat autem tres zanchyacos esse ordinatos, qui utramque Valachiam sollicitent, et prope Brassoviam in hoc regnum egrediantur. Habemus nostros speculatores in ea terra, si quid illi attulerint, quod necessarium fuerit, eandem scire, Dominationi V^{rae} Ill^{mae} nota faciemus. Eandem felicissimam valere precamur.

Ex Cibinio, die 13. Februarii 1552.

Magister Civium, Iudices et Senatus Cibiniensis

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

78.

Cluj, 15 Fevruarie 1552.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Ştire despre tractatul încheiat de către Ştefan Rareş-Vodă cu regele Poloniei, deşi caută şi protecţiunea regelui Ungariei.

Supervenere mihi a Cibiniensibus et Petro Haller istae hic alligatae litterae, quas ideo M^{ti} V^{rae} transmitto, ut ad unguem intelligat, quid de Transalpino vaivoda scribant. De Moldavo autem nunciaverunt quoque mihi hodie Siculi, per quendam ipsorum praecipuum nobilem, foedus cum Polonorum rege iniisse, qua de causa ipsi valde sibi timent et anxii sunt. Cui respondi, quod propterea dubitare non debent, quia dictus Polonorum rex

nil absque scitu et voluntate M^{tis} V^{rae} fecit, Moldavum vero magnopere laborare, ut in amicitiam et protectionem M^{tis} V^{rae} recipiatur; quod quando etiam aliter esset, brevi M^{tem} V^{ram} talem in promptu exercitum habituram, ut de Moldavo et aliis parum curet.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

79.

Wien, 17 Fevruarie 1552.

Federigo Badoer ambasciator către dogele Veneției.

S'au trimes soli la regele Poloniei pentru a-l îndupleca să ia armele împotriva Tătarilor și Moldovenilor cari au făcut mari pagube ocupând mai multe locuri de sub împărăția regelui Ferdinand.

Ha già Sua Maestà espediti li due ambasciatori che scrissi alla Serenità V^{ra}, eletti al Ser^{mo} Re di Polonia, et aggiuntoli novamente il terzo, che è il Vescovo di Vratislavia, [1] i quali si hanno da ritrovar nel principio, e finir di questa Dieta et si è redutta in Petricovia, nella qual principalmente si ha da trattar, che havendo i Tartari e Valacchi tolto a quel regno già alcuni mesi diversi luoghi et fatti gravi danni, si debba pigliar l'arme contra tali popoli per ricuperar il perduto e vendicar l'offese. Et perchè s'intende, che molti de i principal Signori non vogliono ascentir a tener questa via di recuperar i danni già fatti per non irritar troppo il Turco, ma vogliono, che siano eletti ambasciatori ad esso Signor Turco, prima a pregarlo a remediar alle cose passate con questi popoli, che da lui dependeno, e far saper poi sia l'animo del Re e tutto il regno in questa materia, però i detti ambasciatori di questa Maestà sono andati per tener inanimati quei che vorriano, che si pigliasse l'armi contra tali popoli, et rimuover l'animo di quelli, che a tale effetto fossero contrarii, sì perchè pigliando la guerra i Poloni contra Tartari e Valacchi, questa Maestà sarìa certa, et di non poter esser da questa gente offesa, essendo occupata per la defesa loro, et che al Turco mancando sì gran presidio, gli mancasse la speranza anchora e le forze insieme di poter far niuna impresa importante in questi parti l'anno futuro, come qui mostrano molti di temer, che avvenga, considerando quanto grandi sono i apparati, che si ragiona de i Turchi, et che qui non si vegano quelle che a sì gran bisogno doveriano esser già in pronto.

(Bibl. Correr. Venezia. Cod. 2789 fol. 506.)

1 Balthasar von Promnitz cunoscut și în diplomația austriacă.

80.

Sibiu, 18 Fevruarie 1552.

Primarul Petru Haller către generalul Castaldo.

Architectul Alessandro da Urbino trimes în țările române pentru fortificarea trecătorilor.

Misit autem ad me Illma Do. V^{ra} capitaneum Alexandrum de Urbino architectum, ut passus et itinera versus Moldaviam et Valachiam perspiciat. Eum ego ducere feci ad civitatem Brassoviensem, ac per meas literas ipsis informationem dedi, ad quae loca architectum ipsum ducere debeant, adiuncto ei homine locorum illorum gnaro, ac ut id caute fiat, admonui. Sunt ad eas partes duo passus patentes, quorum unus in Moldaviam, alter in Valachiam ducit, per quae loca hostes iam aliquoties in hoc regnum cum satis numeroso exercitu ingressi lateque grassati sunt. Neque sunt alia loca, quantum ego novi, per quae hostes tam facile irruere possint. Ea si praesidio mediocri intercipiantur, hostes illinc ab ingressu arceri poterint. Ut igitur loca illa muniantur, operae pretium est Ill^{mam} Do. V^{ram} curam gerere; etc.

Nova nulla habeo, nisi, quod vayvoda Valachorum spargit varios rumores, in gratiam Turcarum, nam ex aliis suis rumoribus ab eo divulgatis dinoscitur eum partibus Turcarum favere. Homo noster ex illis partibus cum redierit, faciam Eandem certiorem de iis, quae attulerit.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

81.

Wien, 22 Fevruarie 1552.

Federigo Badoer ambasciator către dogele Veneției.

Vestea generalului Castaldo că Românii au trimes soli la Secuii și Ungurii din Ardeal spre a-i ațâța pentru omorârea Fratelui George care era întotdeauna bun cu țara și n'a meritat moartea crudă, pe care a suferit-o.

Scrive ancho il Luogotenente, che i Valachi e Moldavi havevano mandati de i suoi messi alle dette nazioni de Siculi e Hongari ad eccitarli a non sopportar la morte del Frate, per esser stato loro buon padre e benefattore, et che tra questi mali officii fatti, e altri, che fanno con mormorementi quei proprii di Transilvania, si comprende hora più, che si habbi fatto un dispiacer non picciolo in molti della morte del Frate. Scriveno

altri di Transilvania il medesimo del despiacer, che molti senteno in quel stato della morte di esso Frate, ma questo causar o per vedersi privi d'un homo di tal qualità, che conoscendo ottimamente le cose loro, sapeva a quelle dar i remedii, e governarli secondo i loro muodi, et chi perchè tanti doni, che lui dava a i principali, saranno cessati, et che da questa Maestà non credeno poterli haver, et a chi dispiace essa morte per il timor grande, che hanno per haver seguito la fattion del Frate contra questa Maestà in tutte le cose, che a qualche tempo non incontri loro quel che è successo del Frate.

(Bibl. Correr. Venezia. Cod. 2789 fol. 507.)

82.

Cluj, 25 Fevruarie 1552.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Depunerile a doi pribegi moldoveni veniți dela Poartă.

Duo transfugae Moldavienses a Porta Turcarum principis in Poloniam, ubi sedes sibi delegisse asserunt, euntes, pro litteris assecuratoriis ad me venerunt, dicuntque venisse cum duobus chiaussis, quorum alterum ad Moldavum, alterum ad Transalpinum vaivodas Turca misit eorum medio nuntians, ut ad secundum mandatum cum omnibus eorum apparatibus praesto sint. De quo vaivoda videbit Maiestas V^ra^ quid quoque Petrus Haller scribat. Dicunt isti praeterea in Turcia famam esse, quod tam tempestive ab omnibus partibus, et tantis copiis Turca regnum istud aggredi statuit, quod Maiestas V^ra^ ad defensionem parata esse non poterit. *Aceste știri au înspăimântat așa de mult norodul, în cât nu vrea să iasă în câmp la luptă și să-și facă datoria întru apărarea țării.*

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

83.

Cluj, 2 Martie 1552.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Solul lui Ștefan Rareș-Vodă sosit eri din Moldova.

Waivoda Moldavus oratorem suum ad me expedivit, et heri huc pervenisset nisi currus per quem vehebatur, cecidisset et ipsum aliquanto laesisset. Ipso audito M^tem^ V^ram^ de omnibus certiorem reddam.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

84.

Sibiu, 4 Martie 1552.

Primarul Petru Haller către generalul Castaldo.

Ştirile unui sol sosit din Turcia despre poruncile date Domnilor români pentru a fi gata cu oştile lor la sosirea Turcilor, cu cari vine şi Iliaş-Vodă Turcitul.

Significavi in literis meis Ill^{mae} Do. V^{rae} me exspectare hominem quendam ex partibus Turciae. Ille ad me rediit ac de motibus Turcarum haec refert. Imperatorem Turcarum in Adrianopoli vidit, refert eum magno cum apparatu expeditionem instruere ac dare larga stipendia suis militibus, atque solutionem stipendiorum facere cum vetustis admodum monetis, ut omnes mirentur quam ob rem id fiat, singulorum militum id esse studium, ut quam optimos habeant equos. Sed cui bellum inferre velit, id certo nondum constare. Esse famam, qua eum in Hungariam venturum, item qua eum contra regem Persiae iturum spargatur. Est mandatum wayvodae Valachorum, ut prope Danubium convehat septuaginta mille cubulos tritici et hordei. Hoc indicium tamen fore illud, si ab Adrianopoli versus Constantinopolim divertat, eum contra regem Persiae iturum. Si vero ab Adrianopoli versus Sophiam moverit, eum in Hungariam venturum. Refert item pontem exstrui super Danubium prope oppidum Kilia, quod in finibus Moldaviae est situm. Nam isthac in Moldaviam tres zanghyaci essent ituri, qui cum Tartaris per passum Oytos, quem Alexander architectus perlustravit, in hoc regnum cum Moldavo irrumpent, et Helia wayvoda, frater wayvodae moderni, et wayvoda Valachorum, per passum Busau veniendo in Burcia suas copias cum Moldavis coniuncturus sit. Item pons exstruitur super Danubium circa oppidum Dien, non procul e regione Karansebes. Beglarbegum, qui anno praeterito circa Themeswar erat, Caesar ab officio amovit. Haec Ill^{mae} Do, V^{rae} significare volui, ac Eandem oro, ut de comuniendibus duobus passibus praedictis, Oytos et Busau, quos architectus Alexander perspexit, curam habere velit; etc.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

85.

Sibiu, 7 Martie 1552.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Sosirea unui sol moldovean, şi cele comunicate de dânsul în numele Domnului său.

Istis iam scriptis, supervenit quidam orator Moldavus, unus ex bayaronibus et principalibus illius regni, cum viginti equitibus, qui eum comitantur; mihi significavit, nomine vaivodae, a principe Turcarum sibi mandatum esse, ut triginta millia bovum et totidem pecudum ac innumerabilem quantitatem frumenti et hordei praeparare debeat, et quod Tartaris etiam mandaverit, ut ad bellum sint parati; quod ipse vaivoda credit principem ipsum Turcarum, auditis apparatibus Christianorum tantas copias appromptuare, quantas Ottomanorum familia hactenus unquam in nulla alia expeditione paraverint, ut Transilvaniam ingrediatur vel Hungariam. Ipse enim se offert Tartaris se opponere, quia vult vivere et mori Christianus; nescio, si id re ipsa praestabit. Petit insuper, ut consilium meum, quomodo bellum gerere debeat sibi praestare velim, sed postquam Aldana illud sequi noluit nescio quomodo credere debeam, quod Moldavus id facere debeat. [1]

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

86.

Sibiu, 20 Martie 1552.

Electus Vesprimiensis şi George Wernher către regele Ferdinand I.

Porunca sultanului dată Domnului Moldovei pentru aprovizionare.

Ex Moldavia renunciatur Turcam imperasse wayvodae Moldavo decem millia modiorum ordei et avenae, quinque millia remigum, tria ovium et boum duo ad futuram suam adversus Sacram M^{tem} V^{ram} expeditionem. Transalpinus quoque eodem praetextu vetuit, ne quid frumenti in Transylvaniam ex provincia sua importetur.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hoffinanz.)

---

1 Solul moldovean fu trimis îndărăt a doua zi, despre care lucru Castaldo raportează (la 8 Martie 1552) astfel: Oratorem Moldaviensem hodie expedivi ac bene contentum remisi.

87.

Sibiu, 22 Martie 1552.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Un nou sol moldovean oferind ajutor militar în caz dacă Turcii ar intra în Ardeal.

Vaivoda Moldavus alium oratorem suum cum tribus equitibus ad me misit. Nescio, si hoc iter munerum recipiendorum gratia, explorationumve aut recta et bona intentione, tam saepe suscipiant. Mihi nihilominus cognoscere videtur, quod recta procedat, nam id, quod sibi in animo est, libere dicit, videlicet, quoniam imperator Turcarum validum exercitum per eius ditionem contra hoc regnum ducturus est. Me admonet, ut cum gentibus M^tis^ V^rae^ Brassoviam pergam, quod ipse, ut M^ti^ V^rae^ ac christianitati serviat, post terga exercitum Turcarum aggredietur, ut, si a tergo et a fronte ipsum adorti fuerimus, eo facilius dissolvatur et profligetur. Res tamen male se haberent, si spes nostra in ipso collocata foret, nam potius illud auxilium, quod ipse post terga mihi praestare pollicetur, a fronte habere vellem, si cum inimicis fortuna tentanda foret.

Praeterea, cum Heli chiaus, qui apud ipsum voivodam est, eidem litteras principis Turcarum dedisset, ut illas aliquibus civitatibus et particularibus huius regni transmitteret, utputa Francisco Kendi, Paulo Bank, Brassoviae et Bistriciae, ipsas litteras ad praefatos dare noluit, sed illas ad me transmisit, licet a vaivoda Transalpinensi litterae in eandem sententiam praedictis iam transmissae fuerint.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

88.

Bratislava, 23 Martie 1552.

Federigo Badoer ambasciator către dogele Veneţiei.

Sosirea solului moldovean, aşteptat de multă vreme, cu intenţiunea de a se oferi credincios regelui Ferdinand, de teama Turcilor. Curtenii însă n'au încredere în Ştefan-Vodă zicând că şi-a trimes solii pentru a spiona ce se face la curtea împărătească dela Viena.

Questa Maestà havendo udito molto attentamente gli ultimi avisi da Constantinopoli, che li comunicai, mostrò molta satisfattione in haverli intesi, usando queste formal parole, ch'ella volentiere sentiva, che in essi non fosse fatta mentione circa

la persona del Turco, ch' egli fosse per venir personalmente con l'esercito, et al passo dove è detto ch' esso Signor Turco haveva oltra le sue forze quelle de Tartari e Valacchi, mi disse ch' ella attendeva di hora in hora un ambasciator del Signor Moldavo, dal quale lei udiria quello ch' egli le portasse di nuovo; entrando a ragionar assai a longo meco della natura di quelle genti e di molte cose già successe, et trattate con lei, et dapoi alcune mie risposte fatte a Sua Maestà di mostrar di tener memoria in conformità delle cose da lei dette, essa sopra questa materia concludendo disse, che era tanti anni ch' ella negotiava con queste genti, quanto era l' età del Ser^{mo} Massimiliano, suo figliolo, e che molto ben la poteva conoscer il loro proceder, e che ella anderia sì avertita con lui hora nel negotiar, ch' essa le crederìa fin a quel termine delle cose, che le potesse apportar sicurtà. Poche hore dapoi arrivò esso ambasciator, al qual è stato dato stantia fuori della terra ne i borghi con guardia. Viene da alcuni di questi Hongari di autorità fatto giuditio, che possi esser veramente, ch'esso Moldavo habbi mandato l' ambasciator per volersi sinceramente offerir al servitio di questa Maestà et che'l desideri depender da lei principalmente perchè egli teme, che quando venirà l'esercito del Signor Turco verso la Transilvania, e che lui vadi secondo i comandamenti, ch' egli ha con le genti a servirlo, che all'hora le sia fatta tagliar la testa, come è avvenuto ad uno de i Signori de i Valacchi dapoi, che'l Frate diede la Transilvania al Re, per che egli non obedì alli comandamenti suoi, mandategli, che in caso che'l Frate volesse introdur gente del Re contra la Regina, che'l volesse entrar subitamente in aiuto di essa Regina, il che non fece egli all' hora, nè esso Moldavo. Onde ch' egli è quasi nella medesima colpa. Dicono poi, che par ragionevole, ch' havendo esso Signor Stefano Moldavo fatta, e facendo tuttavia profession di Christiano con tutti i suoi popoli, se gli possi prestar fede, ch' egli procedi direttamente. Alcuni delle altre nationi, come Tedeschi e Spagnoli credono, che questo Signor habi mandato qui l'ambasciator suo per ingannar Sua Maestà e per veder e intender, che preparationi si fanno qui per la guerra contra il Turco, del qual dicono esser non minor schiavo di voluntà, e obligo, di quel che è il Signor Helia, suo fratello, ch' era Signor de Valacchi, e che già si fece Turco et hebbe il sanzacchato di Silistria.

Di Possonio, alli 23 di Marzo 1552.

(Bibl Correr. Venezia. Cod 2789 fol 523.)

89.

Cristian, 9 Aprilie 1552.

Ladislaus Ewdenffy de Nagymihály, comes Siculorum, către generalul Castaldo.

Domnul Moldovei a plecat din Bârlad la Galaţi şi de acolo într'o direcţie necunoscută.

Certam vero famam non habeo, quamvis etiam habeam hominem in Moldavia, hoc communi tantum fama relatum mihi est, quod waiwoda Moldaviensis ex Barlad ad Galacz venerat, ibique occulte adeo de medio suorum discesserat, ut cognoscere non potuerint, quo venisset. Communi fama dicit, quod cum illo fratre suo, qui Turca effectus est, coram factus est; etc.

Datum ex Kereszthenffalwa, Sabbato ante Dominicam Ramispalmarum. Anno 1552.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

90.

Sibiu, 10 Aprilie 1552.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Aly ciaus a împăcat pe Ştefan Rareş-Vodă cu fratele său.

Praeterea ab homine proprio, quem medio Petri Halleri ad Moldavum miseram, certior factus sum Aly chiaus vaivodam ipsum Moldavum cum fratre concordasse et composuisse, et quod ille, qui a fide Christiana defecit, ad colloquium cum ipso vaivoda venerat.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

91.

Sibiu, 11 Aprilie 1552.

Raportul unui anonim despre evenimentele din Moldova.

Vestea unui Ungur din Piatra Neamţului cum că Domnul ţării doreşte să boteze în legea românească pe toţii Ungurii din Moldova, împotriva cărui lucru s'a răzvrătit un secretar al lui ungur. Ştiri aduse de către solul Sturza din Polonia. Sosind în Moldova vreo 80 de negustori turci, au fost omorîţi din porunca Domnului, iar alţii aruncaţi în temniţele dela Neamţu. Tot aşa omorî şi mulţi boieri, chinuind şi doi armaşi.

In primis 25. die Martii in oppido Moldaviae Karachon Kewwy[1] ab uno Hungaro auditum est, se intellexisse, quod wayvoda

[1] A se citi: *Karácson köve*, adică Piatra Neamţu, pe vremea aceasta cu mulţi locuitori unguri ceangăi.

Moldaviensis omnes Hungaros in regno suo existentes in Valachicam fidem baptisari vellet, ex qua re, si ita esset, Hungaris nihil boni futurum; imo et hoc ille se audivisse dixit, quod Wayvoda ad omnes partes in regno suo literas circumferri iussisset, ut viae ubique in limitibus regni custodirentur, et quod Georgium quoque secretarium suum intercipi iussisset, propterea, quod in fide illorum baptisari noluisset, constanter affirmantem, se baptismum non suscepturum, etiam si eum occidendum iusserit.

Illinc ad Zuchwa profectus sum, ubi audivi, oratorem wayvodae, Strucza vocatum, qui magnus hatman de Zuchwa appellatur, qui circa festum Michaelis ad regem Poloniae profectus erat, iam rediisse, id quod revera ita esse intellexi, et quod multi Poloni cum eo venissent, quos oratores regis Poloniae dicunt. Ex cuius reditu tum boyerii, tum communis plebs gratulatur vehementer, propterea, quod bonam pacem inter Moldaviae wayvodam et regem ipsum procurasset.

Ulterius illinc profectus sum ad quendam amicum domini mei, qui dominum meum de certis et veris rebus semper fecit certiorem. Hunc ex parte caesaris Turcarum quaerebam, qui ita respondit: Caesar, inquit, magnum faciebat apparatum, ut in Hungariam exiret, certo tamen Caesari relatum est, Hungaros unacum Germanis paratos esse, statimque Caesarem propositum in Hungariam exeundi mutasse, nec aliquo nunc Caesarem ire velle, id quod domino tuo certo referre potes; verum si Caesar non intelligeret bellum sine exercitum Germanicum in Hungaria esse, procul dubio exiret, et revera exibit quoque, si exercitum Germanicum dimissum esse cognoverit, quod dominus quoque noster nunc descivit a Caesare et ad Hungaros se vertit, cuius rei argumentum esse, quod dominus noster Wayvoda commisit, ut ubicunque in regno suo Turci reperiuntur, supprimant illos, occidantque et cadavera illorum in aquam proiiciant; et idem homo hoc quoque recensuit, quod venissent in Moldaviam mercatores quidam Turcici, numero fere octuaginta, qui versus Zuchwam proficiscebantur, Wayvoda missis suis, illos omnes interfici iussit, multasque merces ab illis eripuerunt. Ex equis ego quoque vidi, quibus illi privati sunt, licet vivi quoque aliquos ex illis erant intercepti et ad carcerem Nemeczii deducti, quot alii viginti, alii plures fuisse dicunt, tamen et istos non ita multo post occiderunt, proiectis illorum cadaveribus in caminum cementarium. Dixitque idem ille homo, dic, inquit, hoc quoque domino tuo, quod rex Poloniae contra Tartaros proficiscetur,

ob eam tantum causam ne Caesar Turcarum vires Tartaricas in suum praesidium recipere posset.

Illud quoque intellexi a quodam communi homine, Turcum quendam ad Wayvodam venisse, qui magnas querelas nomine Caesaris apud Wayvodam fecisset, quod Turci in eius regno occiderentur, quod quidem Wayvoda negavit; Turcus autem ultimum teloneatorem indicat, qui iam multos Turcos occidisset, Wayvoda teloneatorem illum statim comprehendi iubet, et in conspectu ipsius Turci suspenderi fecit, ut se tantum a suspicione liberaret.

Hoc etiam affirmant, Wayvodam multos iam ex boyeronibus suis perdidisse, cum alios interfici iubeat, alios verberari. Nuper quoque duos praecipuos Armasch, quos — inquit — nos Poharnok appellamus, ita baculis fatigari iussit, ut parum abfuit quin moreretur, eumque e curia sua expellere iussit, eumque ad boyeros suos dixisse: Ite, inquit, in diabolum omnes, cum inepti sitis ad res illas, ad quas boni esse deberetis.

Istud quoque audivi communi fama, Wayvodam quaesivisse a suis boyeris, an sciret aliquis ex eis statum arcis suae Thegenye, quam nunc Turcus possidet, si pedestribus copiis illa invadi posset; unus ex illis respondet se optime scire, cum in arce illa fuisset, possetque facile aggredi. Ad cuius dictum Wayvoda respondit: brevi, inquit, fortuna nobis tentanda erit quamcunque nobis Deus obtulerit.

Ista ad me per Egregium Ladislaum Ewdenffy, Siculorum comiti, quem cum certo praesidio in finibus Siculorum interteneo, per Siculum quendam ad eum in lingua Hungarica descripta missa sunt, quae in latinum versa M^{ti} V^{rae} transmisi.

Cibinii, 11. die Aprilis. Anno Domini 1552.

(Copie oficială. Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

92.

Wien, 11 Aprilie 1552.

Federigo Badcer ambasciator către dogele Veneţiei.

Generalul Castaldo cere ajutor urgent deoarece Turcii au sosit în Ţara-Românească şi ameninţă şi Ardealul, unde afară de Saşi regele Ferdinand nu prea are partidă. Solul moldovean a fost licenţiat de către regele Ferdinand cu mari făgădueli, în cari însă solul nu are nici o încredere, aşa că a plecat îndărăt în ţara sa foarte nemulţumit.

Il Luogotenente di Sua Maestà che è in Transilvania con più mani di sue lettere la sollecita a mandargli i presidii neces-

sarii a quel stato, e tosto, sì per che la voce è generalmente, che l'esercito del Turco anderà a quell' impresa, che già sono arrivati nel paese del Valaccho Transalpino gran numero de Turchi, sì per che de i popoli della Transilvania non si dee compiutamente fidare per diversi rispetti, il che per molte vie s'intende, et appresso, che quei ambasciatori de i Hongari habitanti in quella parte, e quei de i Siculi quando partirono dalla Dieta di Hongaria dissero di male parole quasi ad ogniuno, che ragionava seco, et così fanno tre ambasciatori della terza natione de i Sassoni, che sono anchor qui restati per haver la confermatione dei privilegii loro, già concedutoli in Possonio da Sua Maestà, lamentandosi, che il grancancellier di lei non voglia loro espedir, havendogli dimandati 2/m fiorini per suo pagamento, cosa che le è parsa molto nuova, che a questa Corte le sia successa, non meritando così la fede loro dimostrata prima, che le altre due nationi in darsi a Sua Maestà et haver seguita la parte sua quasi in ogni sua fortuna, dicendo ciò proceder da Sua Maestà che hora non tien conto di loro, che le par non haver più bisogno, ma ch'ella resterà ingannata, se il Turco anderà all' impresa di essa Transilvania, conciossia che tutti quei popoli, vedendo esser poco amorevolmente trattati fuori della loro speranza, et che il presidio grande, che era stato promesso per la difesa non si manda, che loro vorranno più tosto trovar muodo di pagar il solito tributo al Turco acciò non pericolino poi del tutto, che restar sudditi a questa Maestà con continuo pericolo loro di non esser ben defesi, e poi convenir pagar maggior quantità de denari, che al Turco non hanno mai dato, nè dariano, et uno di loro ha havuto a dire, che s'el figliolo del Re Gioanni con la Regina sua madre fosse così hora in Cassovia, città dell'Hongaria, come sono in Oppolio, Ducea di Slesia, che si vederìa, che tutto il popolo anderìa a levar il figliolo, e da nuovo introdurlo in quel stato per suo Signore, il che dicono sperar, che'l Turco vorrà far lui in qualche modo; et da persona di quel paese ho inteso, che molti dei principali secretamente si sono redutti insieme a parlamento, e pensano alli casi loro venendo il Turco. L'ambasciator del Moldavo fu espedito da questa Maestà con promettergli, ch'ella in ricompensa dell'aiuto, che'l Signor suo s'era offerto di dare a lei per la conservation della Transilvania, che le manderà gente a piedi, e a cavallo in buon numero per la defesa del suo stato dal Turco, se lo farà constringer con le armi a intrar in Transilvania, o per volerlo offender per altra causa, il che da esso amba-

sciator è stato richiesto; non però si è partito contento della risposta, havendo egli havuto a dire a quel gentil'huomo Hongaro, che le teneva compagnia, che 'l non pensa per la risposta, che Sua Maestà le ha fatto, ch'ella sia per far nulla, et che però egli teme, che 'l Signor suo sarà sforzato a entrar a danni di lei in Transilvania s'el Turco venirà potente in quella parte. Da un ministro Hongaro di Sua Maestà ho inteso, ch'ella per ragione non poteva farle altra risposta, perchè il Moldavo non ha mandato ad altro fine l'ambasciator suo qui, che per poter esser escusato presso Sua Maestà caso ch'ella prosperasse, sì come altre volte ha fatto il padre suo, sapendosi ben conservar in stato con tali muodi, e poi per che egli possedendo due castelli nella Transilvania, possi ritrare l'utilità solite con buona gratia di Sua Maestà, la qual gli ha ciò conceduto, e fatto presentar l'ambasciator suo, l'ha espedito.

(Bibl. Correr. Venezia. Cod. 2789 fol. 530.)

93.

Sibiu, 14 Aprilie 1552.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Despre mişcările din Moldova, unde şi-a trimes omul.

Ex Brassovia litteras, Germana lingua conscriptas, habeo de motibus Moldavorum, quas M[ti] V[rae] transmitto. Eis respondi et annui, quod ego quoque contra Moldavos illico moturus sum, si audivero, quod unicum hominem ad requisitionem Turcarum insurgere faciant. Exploratorem quoque expedivi, qui melius conatus ipsorum Moldavorum intelligat et de illis me certum reddat.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

94.

Sibiu, 16 Aprilie 1552.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Sosirea unui sol din Ţara-Românească cu 40 călăreţi.

Appulit nunc orator vaivodae Transalpinensis cum quadraginta equitibus cum ipsum audivero, licet credam nonnisi fictiones, ut consueverunt afferre.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

95.

Letfalău, 25 Aprilie 1552.

Ladislau Ewdenffy comitele Secuilor către generalul Castaldo.

Ştiri despre pregătirile Turcilor în Ţara-Românească.

Demum Ill^{mae} Do. V^{rae} aliam famam scribere non possum, quam sicut etiam Illma Do. V^{ra} mihi scripserat, allatum esse ad dominum magistrum civium Cibiniensem, octo millia hominum ad trahendas naves, ex mandato imperatoris Turcarum, mittere velle wayuodam Transalpinensem, et me homo meus, quem Transalpinam miseram, certiorem reddidit de eo, quod quotidie homines ad Danubium compellentur pro trahendis navibus. Licet numerum non significavit, tamen per singulos quosque colonos unum modium tritici ad easdem naves pro victualibus colligi. Habeo et nunc hominum illic, ac quaecumque cognovero Ill^{mae} Do. V^{rae} faciam certiorem; etc.

Novit enim Illma Do. V^{ra}, quod eadem cum literis suis me ad illam terram, ut venirem misit, et profecto in finibus commorantes Walachi, tam Transalpinenses, quam Moldavienses, cum intellexissent me ex mandato Ill^{mae} Do. V^{rae} in illam terram venisse et eandem mandasse inhabitatoribus terrae illius, ut si opus esset mecum consurgerent, acceptis his finitimi omnino erant perterriti, adeo ut plerique rebus suis in tutiore [loco] praemissis, eventum soli cum metu exspectarent. Nunc vero postquam intelligunt me per eos tali ignominia affectum tam hi, quam illi pro ridiculo habent, quod mihi ita difficile est, ut unquam graviorem existimationis meae in tota vita iacturam habuerim, nam et modo Siculos in medium eorum venientes provocant et in meam contumeliam irritant, quo illorum animos erigant, ut et hinc expellant; quod certe mihi multum difficile est, nam ab adolescentia usque huc existimationem de me retinueram, nunc in senecta haec mihi multum onerosa ignominia illata est; etc.

In fine hoc annectere volui, quod prius omiseram, quod ubi scribit Illma Do. V^{ra}, quod si wayuoda Transalpinensis hoc fecerit, ut homines ad naves trahendas mittet, statim regnum eius invaderet, ne possit esse quietus. Haec Siculi in finibus istis commorantes summo desiderio audiunt; cuperent enim iam aliquando partem aliquam damnorum saepius per Walachos illatorum sunt felici ductu Ill^{mae} Do. V^{rae} recuperare.

Datum ex Leeczffalwa, die Beati Marci Evangelistae. 1552.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

96.

Linz, 25 Aprilie 1552.

Federigo Badoer ambasciator către dogele Veneţiei.

Mari neînţelegeri faţă de politica regelui Poloniei în privinţa chestiunei cu Moldovenii, ajutat fiind şi de către regele Franciei.

Qui si fa giuditio che ciò sia nato (oltra la disposition ordinaria del Turco di voler far ciò) dall'andata dell'agente del Re di Polonia in Andrinopoli, che se ben la voce era per reclamarsi e dimandar, che da lui fosse fatto giustitia contro Tartari e Valacchi, spetialmente che le havevano fatto delle offese alli confini di Polonia, et ritornato l'ambasciator del suo Re, che non di meno esso agente sia più tosto stato mandato dal Re dapoi l'abboccamento, che Sua Maestà fece con sua sorella, la Regina Isabella, et figliolo, quando andarono a pigliar il possesso della Ducea in Slesia, assegnatale da questa Maestà per ricompensa della Transilvania, et tanto più si confermano questi principali della Corte di questo effetto dal Re di Polonia, quanto dicono conoscer assai chiaro, che Sua Maestà non manda qui i ambasciatori come le fu promesso, per farla risposta delle richieste fatte far da questa Maestà, di uno lega defensiva contra il Turco, o di sovvenirla di gente a cavallo in questa guerra, che lei le pagheria. Et dicono che dalla Maestà Christianissima sono nati tutti questi impedimenti, havendo scritto due volte longhe lettere al Re di Polonia innanzi la risolution di quella Dieta per eshortar quel regno a trattar per via di ragione, et non con l'armi, quello ch'el pretende contra Valacchi, accertando quella Maestà, che le cose si componeriano con suo comodo et honore, alla qual cosa si offeriva mediator del tutto, et che haveva già mandato ordeni circa ciò all'ambasciator suo presso il Turco.

(Bibl. Correr. Venezia. Cod. 2789 fol 537.)

97.

Linz, 30 Aprilie 1552.

Federigo Badoer ambasciator către dogele Veneţiei.

Regele Ferdinand a răspuns sultanului la scrisoarea sa prin care l'a vestit că va introduce din nou în Ardeal pe regina Isabella cu fiul ei, cu atât mai mult cu cât lucrul acesta se cere nu numai de Ardeleni, dar chiar şi de popoarele vecine Ardealului.

Et ha Sua Maestà fatto la risposta alla lettera del Signor Turco in materia di rimetter nella Transilvania il figliolo, che fu

del Re Gioanni, nè si sa in che lei si sia risoluta cerca ciò, nè che altro ordine habbi dato in particolar per ottener una sospension d'arme, cosa per molte cause molto bramata, et tra le principali è per il timor, ch'ella ha non solo di non poter mandar presidio in Hongaria di gente e denari et altre cose necessarie, durante questi gran moti di Germania, e conseguentemente, che la lascia quasi in preda dei Turchi, tutta la parte di Hongaria ch'ella possiede, ma perchè più, che mai Sua Maestà dubita della Transilvania, havendole scritto il Luogotenente, che più volte quei principali Le han detto, eshortandole e promettendole, che se l'esercito del Turco tenterà quell'impresa, et che non habbino da Sua Maestà tutti quei presidii, che faranno bisogno, et che Lei ha promesso che loro per non perder la robba, figlioli e vite loro, saranno costretti a pigliar quei accordi, che stimeranno minor male, delle qual parole teme assai Sua Maestà, e tanto più essendo avisata di Vratislavia, che di continuo la regina Isabella, che è in Oppolio con il figliolo, riceve et manda lettere e messi al Re di Polonia, ultimamente risoluta era stato concluso di mandar X mila cavalli pagati et artegliaria alli confini de Valachi, et bisognando poi per defesa del regno andare tutti, come sono gli ordeni vecchi, quando vadi la persona del Re bisognando per offender Valachi, cosa che par in voce per defendersi da Turchi; ma sospetta questi primi della Corte che voglia quel Re all'occasioni, ch'el Turco venga o mandi il suo esercito sopra la Transilvania, rimetter il nepote suo in quel stato con la Regina, sua sorella, desiderando questo sommamente per varii rispetti, et così quei popoli Poloni, e tutti i confinanti Moldavi e Valacchi.

(Bibl. Correr. Venezia. Cod. 2789 fol. 540.)

98.

Turda, 28 Mai 1552.

Paul Bank şi tovarăşii săi către voevodul Andrei Báthory.

Eşirea Tătarilor din Moldova. Ştiri aduse din Moldova de un Săcui cum că Ştefan Rareş-Vodă se află cu oaste la Roman, gata de plecare ca să intre în Ardeal.

Hirünk itt most egyéb nincsen, hanem a mit ez elűtt való levelünkben irtunk vala Modua felül, hogy az tatárok külteztenek volna Moduába. Most Dacho Pál és Zenthiuany János, ldemffy szolgája, ezt hozák, hogy ismét az tatárok hátra kültüztenek volna. Dombay Mihal jüve Kaztaldo uramhoz, ű beszillé,

hogy az Duna mellett való törökök [1] mind Buda felé mennek fel, mert hogy az sekkedi törökök is mind oda fel mennek, csak az bék az ü maga nipivel maradott volna ott. Hogy ez levél irást el nem vigeztük volna, jüve hozzánk Dacho Pál, ugyan az Zenthivanival egyetembe. Ezt mondá minekünk, im ezentúl juta Kun Lázár, ü is ezt mondja, hogy az tatár had hátra költözött volna és az tatárok mellett két török had volna, ezek pedig Nezter feiruar mellett volnának, és hogy az Kun Lázár embere Moduába volt volna, az vayda udvarbiráival szembe volt, és az udvarbiró izente volna ezt Kun Lázárnak : Az én uram kiszen vagyon, mert most az török császár az vajda öccsit [2] ki küldötte neki és az mi adóval tartozott volna császárnak, annak felit meg hadta volna neki, hogy ez országra hadakoznék; mostan az vajdát kiszen mondják, és bizonnyal beszillik, hogy Románvásárán volna, onnat ha ki akar jüni, más szállása Bákón liszen, harmadik Tatrosson liszen. Ezek nekünk ezt mondják, hogy ezelütt mikor az móduai vajda ennyire jütt, hát mindenkor bé jütt és soha kár nekül ki nem ment ; etc.

Tordáról irtuk áldozó napján 1. 5. 5. 2.

Bank Pál, Peter porkoláb, Chakor ferench :

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

Aici nu avem acum alte ştiri, decât numai cele ce le-am scris în scrisoarea trecută despre Moldova, că Tătarii s'au mutat în Moldova. Acum Paul Daczó şi Ioan Szenthivány, sluga lui Eödönffy, ne aduc aceasta, că Tătarii s'ar fi mutat îndărăt. Mihai Dombay a venit la domnul Castaldo, el spune că Turcii de lângă Dunăre merg toţi în sus către Buda, căci şi Turcii dela Seghedin s'au dus toţi acolo, numai begul cu norodul său ar fi rămas acolo pe loc. Înainte de a mântui cu scrisul acestei scrisori, a venit la noi Paul Daczó împreună cu Szenthivanyi spunându-ne că iată că apoi sosì Lazăr Kun şi el tot aşa zice că oastea tătărască s'ar fi mutat îndărăt şi că pe lângă oastea tătărască ar fi două oşti turceşti şi anume pe lângă Cetatea-Albă şi că omul lui Lazăr Kun ar fi fost în Moldova, s'a întâlnit cu ispravnicul Voevodului şi ispravnicul ar fi spus acestea lui Lazăr Kun : Stăpânul meu este gata, căci împăratul turcesc i-a trimis pe fratele mai mic al voevodului şi din aceea ce-i datorà în bir împăratului, i-a îngăduit jumătate ca să se oştească asupra acestei ţări ; acum spun că Voevodul e gata şi spun de bună seamă, că ar fi în Roman, dacă vrea să iese de acolo al doilea popas i-ar fi în Băcău, al treilea la Trotuş. Aceştia ne spun nouă că odinioară când Voevodul moldovean a ajuns până aici, a intrat totdeauna şi nici odată nu a ieşit fără pagubă ; etc.

Am scris în Turda, în ziua Inălţării Domnului 1552.

---

[1] Scris aşa : *twrrwkwk*, însă este a se ceti cu *ö* deoarece tot aşa scrie diacul şi cuvintele având litera aceasta, iar Turcii n'au fost numiţi ungureşte niciodată *türükük* cum ar rezulta după ortografia grea a acestei scrisori.

[2] Scris *wchith* fiind a se ceti : öccsit.

99.

Cluj-Mănăştur, 3 Iunie 1552.

Generalul Castaldo către arhiducele Maximilian.

Prinderea unui negustor polon, care aducea pe ascunsele scrisori dela Turci şi Domnul Ţării-Româneşti aci în Ardeal.

Non parum semper laboravi, ut scirem quorum medio Turcae tot litteras in regnum istud, et praecipue ad reginam Isabellam mitterent. Denique repertus est quidam Polonus mercator, qui tres Transalpini vaivodae ad ipsam reginam et Petrovith, omnes tenoris huic extracto similes deferebat; ex quo Serenitas V^{ra} videre poterit, quidnam facere intendant hostes. Si ego gentes solutas habuissem, non exspectassem praeveniri a Transalpino, imo favorem et auxilium boiaronibus inde expulsis dedissem, ut ei quammaximam potuissent molestiam dedissent. De quo cupiebam tractare cum Bathori, si venisset, et iam tractavi cum Francisco Kendi, sicut Maiestas Sua mihi ordinaverat, sed defectus pecuniarum omnia impedit. Itali ad hoc idonei essent, sed antequam adsint dubito, quod ad alia necessarii erunt, quia Turcae non cessant se praeparare.

Colosmonstore, 3. Iunii 1552.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

100.

Cluj-Mănăştur, 4 Iunie 1552.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Părerea lui Francisc Kendi ca să se trimeaţă boierii pribegi de aci în Ţara-Românească pentru răsvrătirea ei.

Quantum ad negotium Transalpini et Moldavi vaivodae attinet, iam dixi, quod si Andreas de Bathori advenisset, aliquid conclusissemus, postea peragendum, quando modum et gentes necessarias haberemus. Franciscus enim Kendi eius est opinionis, ut quantocitius boiarones a Transalpino expulsi licentiarentur, ut ad illum infestandum irrumperent, tanto melius esset; sed illi hoc absque auxilio M^{tis} V^{rae} facere nequeunt.

Ex Colosmonostor, 4. Iunii 1552.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

101.

Passau, 9 Iunie 1552.

Federigo Bodoer ambasciator către dogele Veneției.

Regele Poloniei strânge oaste la hotarele Moldovei cu scopul de a introduce pe nepotul său in Ardeal.

Havendo a i giorni passati questa Maestà inteso, che dapoi la risolutione della dieta di Polonia quel Re faceva far X/m cavalli per mandarli a i confini de' Valachi, per le cause dette nelle mie di ultimo di Aprile passato, et dubitando che questo fosse per voler rimetter nel stato della Transilvania con l'occasione il suo nepote, figliolo del quondam Re Giovanni, ch'hora con la regina sua madre si ritrova nella Ducea di Oppolio in Slesia, scrissi all'arciduca Ferdinando che dovesse mandar, come da se un gentil'-homo a quel Re per intender amorevolmente la causa del far quelle genti e richiedendole liberamente a dir di che voluntà si ritrovava con la Maestà del padre suo.

(Bibl. Correr. Venezia. Codice 2789 fol. 556.)

102.

Cluj, 11 Iunie 1552.

Generalul Castaldo către magistratul orașului Brașov.

Știri rele despre mișcările Moldovenilor și ale Tătarilor.

Nachdem uns allerley seltsam Rumor von den Tatern und Moldauer zuekommen, *Vă intimăm, ca să fiți gata în ajutorul nostru cu oastea voastră* und mit Herrn Grafen Laszlen Eödönffi guete Correspondenz halten.

Clausenburg, 11. Iunii 1552.

(Arhiva orașului Brașov. Copia lui Marienburg.)

103.

Cluj-Mănăștur, 12 Iunie 1552.

Generalul Castaldo către Maestrul de câmp Bernardo de Aldana.

Apropierea Domnilor țărilor române cu Turci și Tătari.

Turcos y Tartaros ya se an juntado con Moldauos al pie de los montes que diuiden esta prouinçia de aquella, y quiza al

dia de hoy hauran passado. El mismo se entiende de Transalpines, y es da creer que todos ternan conçierto con Mahmet passa por entrar en un mismo tiempo.

De Colosmonostor, 12 de Junio 1552.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

104.

Cluj, 12 Iunie 1552.

Voevodul Ardealului, Andrei Báthory către Maximilian, regele Boemiei.

Ştefan Rareş-Vodă se află în tabără la Trotuş.

Rumores, qui ex parte Moldaviensi ac etiam Turcarum hactenus huc allati sunt, credo quod dominus Castaldus Suae M^{ti} V^{rae} satis abunde perscripsit. Si qui huiusmodi rumores et imposterum huc perferentur, arbitror, quod clare idem dominus Castaldus Suae M^{ti} V^{rae} perscriberi curabit. Hoc unum ego Suae M^{ti} V^{rae} scribere possum, quod wayvoda Moldaviensis una cum exercitu suo iuxta oppidum Thatros est castrametatus, Turcae similiter cum eorum copiis sunt prope Haram castrametati. Nos autem quibus apparatibus hic adversus copias hostium simus, Sua Maiestas V^{ra} bene scit; etc.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

105.

Turda, 17 Iunie 1552.

Generalul Castaldo către arhiducele Maximilian.

Apropierea Domnului din Moldova cu 24 tunuri.

Primesc zilnic veşti despre venirea inamicilor şi se zice, quod Moldavus hodie aut cras ad tardius Seculiam cum vigintiquatuor bombardis intrare debebat, ubi populi illi in armis sunt, *ceeace a impresionat atît de mult pe voivodul Ardealului, Andrei Báthory, care şi altfel e pe jumătate mort, în urma podagrei de care suferă, că nu mai nădăjdueşte să poată scăpa şi apăra ţara.*

E Torda, 17. Iunii 1552.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

106.

Turda, 19 Iunie 1552.

Voevodul Andrei Báthory către Ferdinand I. regele Ungariei.

Domnii țărilor române vor trece munții în trei zile.

Tenemur enim undique, nec scimus, quid in tanta praesidiorum et sumptuum penuria agere debeamus, certo autem et fidorum exploratorum, et aliorum quoque nunciis ad nos perferuntur utrumque waiwodam, Moldaviensis scilicet et Transalpinensis, maximis Turcarum et Tartarorum copiis ad 22. diem istius mensis Alpes superaturos et contra nos venturos esse.

Datum ex Thorda, 19. Iunii. Anno Domini 1552.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

107.

Cluj-Mănăștur, 27 Iunie 1552.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Pentru întîmpinarea Domnilor țărilor române se trimite voevodul Andrei Bathori cu cavaleria și boierii pribegi.

Viendo el Reyno tam atemorizando e tomado por partido mostrar de embiar gente contra los dos vaivodas, y e echo salvi el capitan de la Corona con çien hombres darmas, y con dos compannias de Alemanes, si querran yr sin hazer como los de Zibin, e tambien ordenado a Bathori de Somlio y a Ladislao Edenfi, conde de los Sicolos, que con sus compañias de cavallos vayan con los boyarones hasta los confines mostrando que yo seguire despues con mayor numero de gente. Mas le tengo ordenado que en ninguna manera se arisgen, y esto mas para sennal, que para effetto. Todavia podria suçeder algun bien dello.

Melchior Balassa me scrive que la Reyna Isabel ha embiado un su secretario al vaivoda Moldavo, lo que yo no puedo creer.

De Monostor, a 27 de Junio 1552.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

108.

Cluj-Mănăştur, 28 Iunie 1552.

Generalul Castaldo către arhiducele Maximilian.

Ştiri aflate despre cele comunicate de Mircea-Vodă Sibienilor.

Vă trimit scrisoarea voevodului Munteniei Mircea, din 16 Iunie, în care enumerând oştiile turceşti, cari vin împreună cu ale sale şi ale Tătarilor împotriva ţării Ardealului, îndeamnă pe Sibieni ca să se supună, ceeace uşor se va putea întâmpla, căci norodul e tare mâhnit pentru că e silit să dea alimente militarilor.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

109.

Cluj-Mănăştur, 29 Iunie 1552.

Generalul Castaldo către arhiducele Maximilian.

Apropierea Domnilor ţărilor române de Ardeal.

De Moldavo et Transalpino continue fama increbrescit cito ad nos esse venturos, et quamdiu morantur tanto maiori apparatu venient. Tartaros iam iam adesse, et alia huiuscemodi.

Filiis vaivodarum Moldavi et Transalpini exulibus, et quibusdam aliis adolescentibus nobilibus circa alios centum equites solvuntur. [1]

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

110.

[Braşov,] 2 Iulie 1552.

Municipiul oraşului Braşov către generalul Castaldo şi voevodul Andrei Báthory.

Ştiri despre venirea Domnilor români, aduse de către spionii oraşului trimişi în ţările lor.

Rediit nobis ipsa die datarum praesentium, homo noster missus speculatorem in Valachiam, qui significavit sangiacum de Bruzza cum quadam Turcarum manu non usque forti a Nicopoli in Moldaviam esse profectum, alium vero sangiacum de Bozna, apud Dinam super Danubio construere pontem per quem transire valeat, nunc vocari tam a Valacho, quam a Moldavo pro certo retulit. Quo autem profecturus sit incertum est. Ipsum quoque

---

1 **Această propoziţie se află într'un alt raport din aceiaş zi ca acesta.**

Valacum cum exercitu suo paululum Moldaviam versus declinare. Eadem fere hora speculator noster ex Moldavia rediens indicavit vaivodam Moldaviensem cum collecto regni sui populo in Tatros oculis suis se vidisse, denique decem et septem Turcarum castra ibidem posita, ea quidem non fortia. Fertur autem vaivodas utrosque eius esse animi, ut in terram nostram erumpant. Postremo se audiisse, inquiebat, nobilem Franciscum N. Spectabilium et Magnificarum Do. V[rarum] nuntium, simul cum nostro ex commisso earundem eo quoque misso, in vinculis detineri. Quid vero de ipsis statuerit non satis nobis constat; etc.

Datum in festo Visitationis Mariae. A. D. 1552.

Iudex et iurati cives Brassovienses

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

Notă. Scrisoarea această fiind trimisă de Castaldo (E Monostor, 4. Iulii 1552) arhiducelui Maximilian, [1] aflăm anexată ei o hârtioară deosebită, cu următorul cuprins: P. S. Venit ad nos familiaris E[gregii] Stephani Lazar, qui retulit nobis quosdam Siculos ex castris waywodae Moldaviensis effugisse, qui dicant Franciscum Dobokai, quem nos eo miserabimus, coepisse ac compedibus strinxisse. Nunctium quoque civium Brassoviensium simili modo coepisse asseruerunt, qui filium se cum habuit, illum tonsis crinibus eorum more, inter suos adolescentes statuit. Ad haec rectius intelligendas misimus, tandem eidem significare curabimus.

111.

Cluj-Mănăştur, 8 Iulie 1552.

Generalul Castaldo către arhiducele Maximilian.

Pleacă împotriva lui Ştefan Rareş-Vodă care a şi intrat în Ardeal, devastând ţara.

Moldavus iam Transilvaniam cum eius copiis intravit, regionemque depraedari et comburere, iuxta solitum, coepit, qua de causa Brassovienses, ad quos appropinquare videtur, auxilium implorant; quodquidem dare vellem et laborabo, etiam si solus pergere ad eos debebo. Quamvis enim eorum civitas immunita sit, est tamen magnae importantiae, et non minoris forsan, quam Zibinium. Igitur cras hinc movebo cum Germanis istis Comitis ab Helfenstein, quibus si ulterius trahi debebant, necesse fuit quatuor mille florenos diversi modi emendicatos dare, et illud iter tenebo, quod indies expedire cognoscetur.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

---

[1] Scrisoarea însăş e tipărită în Hurmuzaki: Documente vol. II/1 p. 278.

112.

Cluj-Mănăştur, 8 Iulie 1552.

Generalul Castaldo către arhiducele Maximilian.

Lipsa de mijloace în momentul de criză faţă de vrăjmaşii cari au năpustit Ardealul.

Hostes enim a duabus partibus imminent *şi cu toate acestea Ordinele ţării nu numai că nu vreau să se scoale şi să ia arme*, sed et nobis infensos se praebent, *zicând că am bani destui, iar voevodul Bathori e atît de bolnav*, quod nulli modo negotiari potest. *Cu toate acestea* coactus sum cum his qui me sequi volent, quicunque sint, Moldavo obviam ire, aliter de regno actum est, nam civitates, quae nos recipere possent, nos aperte recusant, dicentes, quod cum pecunias non habeamus ipsi victum suppeditare cogentur; aliae vero, quae hoc facere possent, sunt immunitae.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

113.

Cluj-Mănăştur, 9 Iulie 1552.

Generalul Castaldo către arhiducele Maximilian.

Domnul Moldovei prădând toată Secuimea a trecut pe pământul Saşilor, urmat de Domnul Ţării-Româneşti.

Hostes autem undique se appropinquant et sic absque oppositione, nec difficultate regnum omne occupabunt, nosque in perditionem ibimus; etc.

P. S. Moldavus iam Seculiam depraedatur et hactenus regiones Saxonum attingit, Transalpinus subsequitur, et ego hic cum Germanis pugnare cogor.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

114.

Turda, 11 Iulie 1552.

Generalul Castaldo către arhiducele Maximilian.

Domnii ţărilor române în Ardealul slab faţă de ei.

Vaivoda[1] Serenitati V^rae^ non scribit, quia valde gravatus est, magis prae rerum istarum dolore, quam ex podegra.

Numerum Moldavorum qui in Transilvaniam ingressi sunt, ultra alios qui cum Transalpino venient, ex alligatis litteris Serenitas V^ra^ videbit.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

---

1 E voevodul Ardealului, Andrei Báthory de Eched.

115.

Turda, 12 Iulie 1552.

Generalul Castaldo către arhiducele Maximilian.

Spaimă mare față de intrarea vrăjmașilor români în țară, cari se zice că sunt în număr de 80,000.

Nobiles et alii regnicolae hic se uniunt, quamvis lente admodum. Ego eos omnibus modis sollicitare non desisto, quia aut cum paucis, aut cum multis et cum bombardis istis, quomodocumque potero, Moldavis obviam fieri necesse est; qui nimis iam progrediuntur et quamvis ascendant, sicut omnes concludunt, ad numerum octuaginta millium, ego vero quot habiturus sum adhuc ignoro. Tamen ibo, ut saltem in aliqua munita parte castra collocem eorumque motus reprimam, ac civitates in offitio contineam, ne cum se derelictas viderent aliquam mutationem facerent, sicut Siculi, qui quamvis primi incendia, rapinas et infinita damna patiantur, tamen sunt quales a principio Ser[ti] V[rae] perscripsi; et non est dubium quin potius contrarios, quam aliter eos habeamus.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

116.

Turda, 18 Iulie 1552.

Generalul Castaldo către arhiducele Maximilian

Se aude că Domnii români vor intra peste cinci zile.

Sciat propterea Serenitas V[ra], quod inimici tantum ex parte Moldaviae, quam Valachiae et Temesvarii transiverunt limina regni *și după ce nu sosește armata de ajutor, pe care o așteptam,* nihil magis sperare possumus, quam quod regnum universum uno tempore corruat.

Ex explorationibus hoc quotidie certius intelligimus, quod vaivodae Moldaviae et Transalpinae ad partes Siculorum tres dies post novilunium, ad diem scilicet vigesimamquintam praesentis mensis in regnum irrumpere debere, et eadem die Mahamet passa cum exercitu suo Themesvarium obsidere.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

117.

Sighişoara, 22 Iulie 1552.

Generalul Castaldo către arhiducele Maximilian.

Ştire nesigură despre retragerea Domnului Moldovei.

Scripsi [Losonczio] super tractatu Transalpini vaivodae, de quo cum vaivoda Andrea de Bathor investigabimus an res cum aliquo fundamento mota esset; etc.

In isto autem momento superveniunt litterae, quibus intelligitur Moldavum reverti, quod suspicor esse, quia cum Transalpino se coniunxerit, quod si est, credi potest, quod talibus viribus advenient, ut ad conflictum deveniendum sit. Quod non solum non recusabo, verum etiam libentissime ad ipsum devenirem, ut aliquem finem rebus istis demus, quia aliter omnia in perditionem ruunt; *căci în Secui nu ne putem bizui*, nobiles, quoque, pauci scilicet illi, qui hac de causa convenerant, intellecto Moldavi recessu, statim recesserunt; *dar cu toate acestea trebue să ne batem cît mai curând cu inamicii, deoarece armata noastră nu se mai poate întreţine mult, din cauza lipsei de bani şi de-ale mâncării.*

E Seghesuar, 22 Iulii 1552.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

118.

Sighişoara, 26 Iulie 1552.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Domnul Moldovei s'a retras în spre munţi noaptea trecută.

El Moldauo con su numeroso exerçito se vyo de noche, y si los Siclos o los Nobles quixeran no escapara nenguno antes que passaran los montes, mas yo hallo que no hay que fiar sino en la gente de V. Magestad, y de los otros, sino son los Saxones todos se pueden contra por enemigos.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

119.

Sighişoara, 26 Iulie 1552.

Generalul Castaldo către arhiducele Maximilian.

Ştire despre trecerea munţilor de către Domnul Moldovei.

Caeterum dum apud nobiles et Siculos instarem, ut insurgerent, quo ad persequendum Moldavum pergeremus, qui, uti ex

antecedentibus litteris meis scripseram, a Brassovia se retrahens, sex miliaribus a dicta civitate cum toto eius exercitu consederat, nobis per exploratores nuntiatum est ipsum Moldavum alpes traiecisse, in suamque provinciam se recepisse; quod mihi non molestum fuit, *văzând că nobilii şi Secuii* audito recessu Moldavi[1] ex Brassovia, omnes dispersi sunt *şi astfel mă trudesc să ţin pe Secui în tabără* apud Brassoviam ad Moldavorum irruptiones vitandas, *iar nobilii să vină cu o parte a iobagilor lor* saltem usque Devam *sub conducerea mea, împreună cu Saşii*, qui soli in omnibus rebus servitium regium concernentibus se promptos et alacres exhibent.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

120.

Sighişoara, 29 Iulie 1552.

Generalul Castaldo către arhiducele Maximilian.

Se svoneşte că Domnii ţărilor române vor mai intra încă odată în Ardeal.

Praeterea pro firmo tenetur, quod uterque vaivoda, Moldavus scilicet et Transalpinus, denuo in regnum erumpent ab ista et aliis partibus, ubi ego quascunque possibiles praesidiorum provisiones feci, quamvis cum milites non habeant unde vivant, parum durare poterunt.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

121.

Sighişoara, 29 Iulie 1552.

Voevodul Andrei Báthory către Ferdinand I. regele Ungariei.

Primejdia ce ameninţă Ardealul din partea Domnilor români.

Hinc Moldaviae et Transalpinensis waivodae cum Turcis et Tartaris nobis imminent, Siculorumque fines ferro et igne vastant. Bassa quoque Budensis nihil omittit, quod ad expugnandas arces pertinet. Nos vero inter tela hostium constituti, ac ad resistendum impares, ad solam M^{tem} V^{ram} Sacra^{mam} et oculos,

---

[1] Scris greşit: Moldaviae.

et mentem defixam habemus, omnem libertatis recuperandae occasionem a clementia M^{tis} V^{rae} Sacra^{mae} exspectantes; etc.

Quantum vero ad negotium vaivodae Transalpinensis attinebit, id in ea causa una cum ipso Illmo domino generali acturi sumus, quod et res, et tempus a nobis postulare videbitur, ne nos ipse res illi boni quovismodo fallere possit.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

122.

[Buzău,] 22 August 1552.

Mircea-Vodă Ciobanul către Petru Haller primarul oraşului Sibiu.

Trimite copia scrisorii sultanului către dânsul, conţinând planul campaniei sale împotriva Ungariei, a cetăţii Timişoara şi altele.

Mirche divina favente gratia Waivoda, Dominus heresque perpetuus terrae Transalpinensis.

Prudens et Circumspecte Domine frater et Amice singularissime. Salutem et nostram commendationem.

Ex quo Nos tuis in literis, iam proxime ad nos missis, rogatum habueras, ut iuxta tenorem tuarum literarum, ac medio nunctii nobis narratorum citissime respondere deberemus, ac de conservatione vestrae reipublicae cum Imperatore [1] consultaremus, exinde vos habita veritatis notitia de omnibus certificaremus: nunc autem, omnium rerum ac negotiorum eorundem certificate misimus ad vos pariam literae Imperatoris nobis missas, quarum tenor talis esse cognoscitur, ut iam sequitur:

„De tuis literis ad nos missis, ac nunctiatis, quas nobis dederas, pro parte Themeswar, quod me certum reddideris, ut castrum illud a nostratibus sit captum et omnes ii, [2] qui in ea fuere, capite privatae sunt, ac omnino interfecti nunctiata, eiusdem sane intelleximus, ac letanter accepimus. Caeterum nunctiasti nobis ex parte Cibiniensi, quod idem Cibinienses fideles coloni, ac sese subdere, et censum nobis consuetum persolvere conarentur; provideatis bene, utrum illud promissum sit verum. Easdem literas, quas ad nos misisti, misi Ahmath passae, pro negotio praesente terrae Transsilvanensi; quoniam etiam ante hac fideles ac veri coloni nobis Transsilvanenses fuere, nunc autem ipsi Germani intraverunt in medium illorum, ac eos perturba-

1 Soliman al II-lea. 2 Scris astfel: hii.

verunt plurimum, cognita perturbatione illorum, dimiseramus nostrum exercitum ad partes Themeswarienses, ut eos ipsos meos fideles ac colonos de perturbatione praesente Germanica expedire valeremus. Nihilominus tamen, si ipsi Transsilvanenses eam ipsam fidelitatem erga nos ostendere conantur, qua antea fuere, omnia erga nos commissa, ac crimina perpetrata, condonavimus. Exinde cum suis filiis et filiabus libere vivere permittimus, paceque fruentur perpetua, eisque nullus aliquid mali moliri potest minime, Easdemque literas, quas vobis tam proxime scripsimus, transmisimus etiam Ahmat passae, quot si in eadem fidelitate ipsi Transsilvanenses, quam nobis scribitur, perseverare noluerint, quicquid dampni postea evenerit super eo, anime ipsorum reddant rationem; verum enimvero Nos sane intelleximus, quod ipse Petrowyth[1] ac Thesaurarius[2] praesentem exercitum Germanicum ad partes Transsilvaniae introduxerunt, vicioque eorum amborum praelatorum, terra tota desolare videtur; propterea hortare eos ipsos Transsilvanenses, se praesentem nostrum exercitum a limitibus ipsorum repellere desiderant, amoveant praesentem Germanicum exercitum, ac e regno excludant. Eam ipsam monitionem erga Transsilvanenses, ut mittat, scripsi Ahmat passae, ut eos suis certificet literis, compatior etenim regno, ac incolarum eiusdem, se in nostra clementia perseverare voluerint. Mittant iam statim ad Ahmat passa, de quo plenarium habebant documentum. Vale."

Praesentibus vos certificari voluimus, ut tenore vestrarum literarum satisfaceremus, quem et felicissime valere optamus.

Datum in castro nostro ultra montana posito, die Lunae post Stephani Regis 1552.

Adresa: Prudenti et Circumspecto Domino Petro Haller, magistro civium civitatis Cibiniensis. Domino fratri ac Amico singularissimo, amantissimoque.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

123.

[Buzău,] 22 August 1552.

Mircea-Vodă Ciobanul către Petru Haller primarul orașului Sibiu.

Solul Ștefan Pitar trimes de Mircea la orășenii din Sibiu.

Mirche divina favente gratia waivoda dominus heresque perpetuus terrae Transalpinensis.

---

[1] Petru Petrovith guvernatorul Ardealului. [2] Fratele George Martinuzzi.

Prudens et Circumspecte Domine ac amice singularissime. Salutem et nostram commendationem. En misimus ad V[ram] Dominationen et Amicitiam hunc nostrum servitorem, Stephanum Pithaar nomine, in certis nostris negotiis vestrae palam oretenus referendum, indicendo eadem V[ra] Dominatio et Amicitia fidem adhibere velit indubiam, tamquam per nos edoctum. Quem et felicissime valere cum suis perbelle optamus.

Datum in castro nostro prope Montano metato. Die Lunae post Stephani Regis et Confessoris. Anno 1552.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

124.

Târgovişte, 24 August 1552.

Ioan Tartler către senatul oraşului Braşov.

Cere să se trimeată un cetăţean pentru a-i comunica cele aflate.

Notum facimus ac damus V[rae] Dominationi, quod iam Invictissimus imperator destinavit me ad Mag[cum] dominum Myrche wayvodam propter negotia vestra, ac propter bonitatem et permanentiam regni Transylvaniae. Quare rogamus V[ras] Dominationes, ut visis istius literis, velitis unum ex civibus destinare ad nos usque ad Targowystyam et ad dominum wayvodam, ut de illis verbis, quas nobis Imperator ac supremus bassa docuit, apertus vobis notum faciamus ac daremus; deinde sciatis esse nos sanum et quid Paulus servitor domini wayvodae dicet nomine nostro, fidem eius credere velitis, sicut nobis.

Ex Targowystya, feria quarta in festo Bartholomaei Apostoli. Anno 1552.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

125.

Şebişul Săsesc, 26 August 1552.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Mircea-Vodă cere armistiţiu dela Castaldo prin Haller.

Transalpinus vaivoda sollicitat Petrum Haller pro indutiis, dicens, quod secum est chiaussius quidam Turcicus haec de causa; quod quamvis non sit credendum, posteaquam tot habuerunt victorias, tamen ei respondere feci, sicut Maiestas V[ra] ordinavit.

E castris ad Zassebes constitutis, 26. Augusti 1552.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

126.

Sibiu, 28 August 1552.

Primarul Petru Haller către generalul Castaldo.

Despre tratativele sale avute cu Mircea-Vodă, prin solii săi şi ordinele lui Ahmet paşa faţă de Ardeal.

Quae ego cum vayvoda Transalpinensi ex commissione Ill^mae^ Do. V^rae^ egerim aut tractaverim hucusque, ego et scriptis meis, et proximo meo colloquio Ill^mae^ Do. V^rae^ omnia declaravi. Nunc, hac hora, qua domum redii, nuncios vayvodae Transalpinensis, qui meum reditum exspectabant, ad me vocavi. Illi ad me et litteras vayvodae attulerunt, et Imperatoris Turcarum, et ab Ahmet bassa. Eas omnes Eidem transmitto. Literas trinas in sindonem inclusas, prior nuncius Stephanus Pythar attulit, alter nuncius quidam Lucas uno die post priorem sequutus reliquas literas Turcicas tulit. Vayvoda quidem ad meas literas et conditiones in literis (quarum paria cum scriberem eidem miseram) expressas nihil ad rem videtur respondere. Universas literas ad Eandem misi, ut quid in hac re sit agendum, consulat mature. Ego nuncios apud me detineo, donec ab eadem Illma Do. V^ra^ habeam instructionem, quid porro sit agendum, aut quid vayvodae renunciem. Nam ad eiusmodi relationem, qualem fecit, vix novi, quid respondeam. Oro igitur me informare dignetur, quid deinceps agam. Cum autem deliberatum erat, dum isthic essem, ut Ladislaus Machasdy intromitteretur, Illma Do. V^ra^ poterit aliquantum protrahere, donec res mature deliberata fuerit. Vayvoda quidem ad me nunciat, bassam Ahmet in mandatis habere, ut si Transilvania id, quod Caesar optat, fecerit, Eum statim exercitum abducturum, sed Illma Do. V^ra^ sibi persuasum habeat, nos illud, ut faciamus, in animum non inducturos. Literae quid contineant, ignoro, nam interpretem, qui legere et interpretari novisset, neminem habere potui. Bonum esset, mea ex sententia, ut Vayvoda admoneretur ad priorem suam renunciationem, qua nunciabat, regno pacem futuram, si tributum Imperatori solvatur, quemcunque pro domino regnicolae haberent. Tamen Illma Do. V^ra^ videat, quid bonum sit agere. Eandem in reliquum bene valere precor.

Ex Cibinio, 28. Augusti 1552.

Ill^{me} Domine. Eadem dignetur deliberare diligenter, cum quibus de hoc negotio et negotii huius circumstantiis consultabit.[1]

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

Notă. La această scrisoare Castaldo respunse astfel: Iuxta instructionem Ill^{mae} Do. V^{rae} responsum dedi Myrchae vaivodae Transalpinensi. (Ex Cibinio, 31. Augusti 1552.)

127.

Şebişul Săsesc, 30 August 1552.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Răspunsul lui Mircea-Vodă în afacerea de mai sus.

De hostibus hesternis litteris abunde scripsi quid habemus, cum quibus missi responsionem Transalpini vaivodae circa tractatum tributi per Transilvanos Turcae, si velit eos in pace desinere solvendi. Omnipotens M^{ti} V^{rae} concedat, ut possit de hostibus victoriam reportare et diu felicissime vivere.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

128.

Braşov, 4 Septemvrie 1552.

Secretarul Banul Mihaiu către primarul Petru Haller.

Aşteaptă răspuns urgent la afacerea tratată până acum pentru mântuirea Ardealului.

Post servitiorum meorum commendationem. Perpetuam tamquan domino unice michi singularissimo.

Licet me eadem Tua Dominatio tamquam ignotum habet, qui tanto temporum discursu discriminibusque e memoria exciderim eiusdem, cum ille ipse tuus Michael sim, qui quendam regestum vestrum in praesentia domini Kendy Viennae omnemque meam commendaveram operam. Nunc verum missus sum legatus ad dominum Ioannem Benkner iudicem Coronensem, si quis verba domini Ill^{mi} vayvodae Transalpinensis monitionesque meae emolumento futura forent. De quibus idem dominus Illustrissimus, mediante suarum literarum, nunc proxime medio domini Ioannis Benkner ad V^{ram} Dominationem missarum eandem commu-

---

[1] Aceste două rânduri sunt scrise pe o ţidulă alăturată scrisorii.

nicare voluit. Iis literis domini Ill^{mi} perlectis ac eruminatis tuam consulo tamquam dominum et patronum dominationem, praevisa prius religione christiana re tota privat respublica praesensque inclitissimum conservetur regnum consultamini, ac dominum Ill^{mum} vayvodam Transalpinum, fratrem et amicum Tuae Dominationis amantissimum, meque nunc Coronae agentem certificate ac per praesentem tabellionem, ostensorem praesentium scilicet, omnia rescribite. Nisi eadem invigilaverit citissime, magnum instat periculum, ut eadem ex literis Dominationis Ill^{mae} praesentibus omnia intelligere potest. Relationem bonam ac perfectissimam pro conservatione vestrae nostraeque reipublicae iam citissime eadem facere velit. Post nullum habere possumus remedium. Quem tamquam dominum et patronum felicissime cum suis liberis charissimis valere optamus.

Datum Coronae, die dominica post Egidii Abbatis. Anno 1552.

Eiusdem Vestrae Dominationis servitor

Michael Ban secretarius Wayvode Myrchye Transalpinensis

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

129.

Şebişul Săsesc, 8 Septemvrie 1552.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Nu are încredere în făgăduielile lui Mircea-Vodă.

Quid vaivoda Transalpinus, Ali chiaus et alii scripserint Petro Haller circa tractatum motum soliti tributi, ex ipsorum litteris hic alligatis Maiestas V^{ra} videre poterit. Iudicio meo *sunt verba inania, in quibus nihil fundamenti fieri potest et sic ego* e contra *eis verbo do*, quae demum *nihil proficient.*[1]

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

130.

Şebişul Săsesc, 11 Septemvrie 1552.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Despre omorîrea lui Ştefan Rareş-Vodă, din ordinul lui Castaldo, svonindu-se că se pregăteşte din nou împotriva Ardealului.

Est adeo contraria hoc anno M^{ti} V^{rae} fortuna, ut a suis propriis servitoribus et militibus detrimentum accipiat potius,

---

[1] Cuvintele tipărite în *cursivă* sunt scrise în original cu semne secrete.

quam ab ingenio aut viribus hostium. Nec magis mihi secunda est cum omnes meos conatus, quibus res substinere studeo et enitor vanos reddat, et si ab una parte aliquid efficio, in aliis res mala succedunt. Tamen spero, quod a parte Moldaviae per aliquod tempus quieti esse poterimus, cum enim vaivoda ille ad aliam potentissimam expeditionem contra nos se pararet *viribusque uti non possemus coacti fuimus ad artem recurrere* taliter, quod dum Tartaris et Turcis, quorum non parva manu uti debebat obviam fieret, occisus fuit in tentorio ipse,[1] et credo aliqua pars Turcarum. De qua quidem re cum diffusius eam intellexerim, sicut exspecto, statim M^{tem} V^{ram} diffusius certam reddere curabo, quam supplico, ne interea omittat *saltem aliquam demonstrationem facere* utputa *saltem usque ad Posonium exeundo* aut quid simile, *aliter si* hucusque *res male pergunt tanto peius exspectandum erit, quia omnia penitus in praecipitium ruent.*

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

131.

Sibiu, 15 Septemvrie 1552.

Primarul Petru Haller către generalul Castaldo.

Desbaterile cu solii turci şi trimisul lui Mircea-Vodă, Ioan Pitar precum şi scrisoarea lui Ladislau Machasdi sosită din Ţara-Românească.

Hora decima antemeridiana servitor, quem ad wayvodam Transalpinensem miseram, rediit. Turci illi, Haly chaus et Kiuan beg, habito consilio cum wayvoda, acceperunt literas salvi conductus et huc venient, Haly chaus saltem usque ad Kinien accedet, sed Kiuan beg ad me usque veniet. Optavit Haly chaus, ut ad se, ad vadum venirem, sed id facere non possum, forsitan adduci poterit, ut ad me veniet wayvodae homo, qui una venit. Ioannes Pythar a me salvum conductum petit, cum propter linguam Hungaricam cupio adesse, dabo igitur ei salvi conductus literas.

---

1 Despre aceasta Castaldo fu înştiinţat de însişi boerii moldoveni, prin scrisoarea lor din 19 Septemvrie 1552 în care ei declară, că au omorît pe Ştefan Vodă, deoarece din pricina cruzimii şi tiraniei lui nimeni nu mai erà în siguranţă de viaţă, alegând de Vodă pe Alexandru, feciorul fostului Bogdan Vodă; boierii asigură atât pe Castaldo, cât şi pe Báthory, că le vor fi şi pe viitor credincioşi. (Hurmuzaki: Documente vol. II/1 p. 288.)

Servitor meus refert, Turcas illos a Caesare habere informationem et potestatem de pacis conditionibus tractandis, atque ipsos eam ob rem in illis partibus versari, si de pace agere oporteret. Cras mane descendam ad Thalmacs, spero eos adventuros crastino die, vel ad diem Sabbathi. Quod autem attinet ad adhortationem wayvodae, de homine ad Portam Imperatoris mittendo, peto Illma Do. V^{ra} mihi informationem dare velit, quid mihi de hoc sit respondendum. Caetera cum Turcis, ut informationem habeo, tractabo. Mitto hic quoque literas Ladislai Machasdi, ex Valachia ad me datas, ut Eadem videat, quo in statu sint negotia sua.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

132.

Şebişul Săsesc, 25 Septemvrie 1552.

Generalul Castaldo către arhiducele Maximilian.

Solia noului Domn al Moldovei, Alexandru Lăpuşneanu oferindu-şi slujbele regelui Ferdinand împotriva Turcilor.

Quod reliquum est *misit ad nos Alexander novus vaivoda Moldaviae cum suis literis credentialibus* quendam suum, qui refert ipsum esse tantummodo *praemoneum duorum oratorum, quos* sicut ex brevi ad nos missurus est, et quod cum *ipse in gradu illo constitutus sit* Dei gratia *primo deinde auxilio M^{tis} V^{rae} et regis Poloniae, sitque Christianus et satis esse vult donec vivat et M^{ti} V^{rae} servire iam contra Turcas pro substentatione regni istius*, et sic se offert paratissimimum; petit insuper alium, *qui hic penes me est, cui* de *iure Transalpinensis vaivodatus pertineret, quem* speraret *occiso vel expulso Tyranno in eius statum reponere*, ut tanto melius *una ambo ad communem defensionem et M^{tis} V^{rae} servitium* concordes esse possent. *Eos ei amica verba*, sicut decebat *retulimus*, sed quo ad *vaivodum istum*, quamvis maxime interesset *ambas provincias illas amicas habere*, tamen quia *vaivoda Transalpinensis modernus nunc tractatum istum prae manibus habet*, visum est istud parumper differre, donec videatur exitus non solum *tractatus dicti, ex quo nihil boni spero, sed etiam rerum Hungariae*; quia si Agriae subsidium afferetur, aut a se ipsa defendetur, adhuc bene sperari posset, sicut spero M^{tem} V^{ram} contentam et felicissimam videre.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

Notă. Acest raport apăruse deja în Hurmuzaki: Documente vol. II/1 pag. 288—9 însă fără să se fi arătat cuvintele scrise cu cifre secrete și astfel retipărit din nou, ni se prezintă cu totul altfel.

133.

Şebişul Săsesc, 26 Septemvrie 1552.

Generalul Castaldo către arhiducele Maximilian.

Trimite scrisoarea boierilor pribegi din Moldova.

Quid Alexander novus Moldaviae vaivoda nobis nuntiaverat aliis praecedentibus meis Maiestas V[ra] intelligere potuit. Videbit nunc quid boiarones pariter scribant. Verum ista omnia intempestive veniunt, posteaquam cum nostrismet maius negotium habemus, quam cum Turcis. Faxit Deus, ut de occasione ista aliquo modo nos valere possimus et M[ti] V[rae] omnem felicitatem cum regnorum incremento concedat.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

134.

Wien, 28 Septemvrie 1552.

Hippolito Pallavicino către Ercole II. duce de Ferrara.

Ştire despre faptul că Ştefan Rareş-Vodă a fost omorît din ordinul generalului Castaldo.

Questo gentilhomo dice anchora per cosa certa come il Castaldo ha fatto ammazzare il Moldavo, qual era alla divotion del Turcho et haveva 300 Turchi alla guardia sua, che son stati amazzati con lui, et haveva il ditto Moldavo da cinquanta millia persone in esser per intrare in Transilvania, che son andati tutti in fumo, et ha creato ivi uno voivoda amato dalli popoli et alla divotion di Sua Maestà, alla qual è piaciuto molto questa nova.

Di Vienna, alli 28 Settembre 1552.

(Arch. di Stato. Modena. Dispacci Ambasciatori Estensi, Germania, busta 16.)

135.

Ebersdorf, 18 Octomvrie 1552.

Ferdinand I. regele Ungariei către generalul Castaldo.

Noul Vodă al Moldovei se oferă bucuros a-i sluji împotriva Turcilor, astfel solul său trebue întreţinut bine, iar de ar avea bănuială în voevodul din Ţara-Românească poate să-l scoată din drum, dacă i se va părea de trebuinţă.

Porro gratissimum nobis est, quod *modernus Moldavus* sese tam promptum et paratum offerat ad serviendum nobis contra

Turcas pro regni istius nostri Transylvaniae defensione, quia nos non parva admodum spes tenet *eius amicitiam* rebus nostris ac conservationi regni illius nostri iam nominati multum momenti allaturam esse. Quod cum ita se habeat non ambigimus quin pro tua singulari urbanitate et rerum istarum gerendarum dexteritate *eiusdem oratores, quos ad te misit* humaniter tractaveris atque expediveris, ut *woivoda ille* istiusmodi praeclaram suam voluntatem erga nos non solum non deponat, sed magis etiam induret atque confirmet, ne quid amplius ex illa parte regni isti nostro extimescendum sit; sed quod ad *tollendum e medio Valachum etiam* attinet, nobis idem, quod tibi videtur, nempe rem illam parumper differendam esse, quoad videatur, *quid de tractatu pacis, quem idem Valachus prae manibus habet, futurum sit, quamvis plurimum profecto regni istius nostri intersit ambas provincias illas amicas habere.* Quare ages in hac re quicquid ex usu nostro ac regnorum dominiorumque nostrorum fore iudicaveris.

Datum in Eberstorff infra civitatem nostram Viennae, die 18. mensis Octobris. Anno Domini 1552.

(Bibl. Ambrosiana. Milano. Codice ff. 6.)

136.

Şebişul Săsesc, 22 Octomvrie 1552.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Îi face ştire că noul Vodă al Moldovei e o creatură a regelui Poloniei.

Rogo dignetur Maiestas V^ra^ concedere *ad ipsam me conferre possim quamcitius,* postquam *Maiestas V^ra^* advertat *ad illa verba in litteris Reginae contenta, quibus se excusare vult si ad rem filii sui cogitare cogitur*; dubito enim non sine aliquo misterio hoc fuisse *dictum, tanto magis propter novum vaivodam Moldaviae, qui est creatura regis Poloniae,* a quo si aliquam *recuperandi regni spem haberet magnum auxilium habere posset.*

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

137.

Ebersdorf, 22 Octomvrie 1552.

Ferdinand I. regele Ungariei către generalul Castaldo.

Cu voevodul din Ţara-Românească poată să facă acelaş lucru ce a făcut cu Ştefan-Vodă al Moldovei, dacă îl va putea omorî cu uşurinţă. De altfel îi trimete şi textul jurământului făcut de Alexandru-Vodă al Moldovei regelui Poloniei.

Ex parte Moldaviae Stephano wayvoda sublato, nihil est tibi vel regno isti metuendum, ita quod diversas ob causas periculum tam magnum amplius non sit, quam exactis mensibus fuit. Praeterea videbis ex adiuncto novitatum extractu, quae nuper nobis allatae sunt, in quo statu res principis Turcarum versentur, quae non modicum momenti ad securitatem tranquillitatemque regni istius nostri adferre videntur; etc.

Deinde nobis etiam videtur necessarium fore de *Valacho* tandem idem facere, *quod Stephano quoque Moldaviae accidit, quando vero id commode fieri possit propter tractatum pacis, quem in manibus habes tu melius, quam nos videre poteris*; etc.

Quod reliquum est tibi clementer communicamus adiunctum exemplum iuramenti per novum Moldaviae wayvodam Alexandrum Ser^mo^ principi domino Sigismundo Augusto regi Poloniae, magno duci Lithuaniae ac Russiae, Prussiae etc., filio et cansanguineo nostro charissimo praestititi, [1] ut a nobis etiam novitates, et quae in illis partibus geruntur intelligas.

(Bibl. Ambrosiana. Milano. Codice ff. 6.)

138.

Şebişul Săsesc, 23 Octomvrie 1552.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Domnul Moldovei cere restituirea moşiilor sale din Ardeal.

Petit Moldavus, ut bona sua in hoc regno existentia, sibi restituantur.[2] Propterea a M^te^ V^ra^ informationem expectabo, quid mihi sit faciendum, ac quibus legibus ipsa bona sibi sint restituenda, postquam erga regem Poloniae iuramentum eo modo praestitit.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

---

[1] Nu se află anexat scrisorii. [2] Ciceul şi Cetatea de Baltă.

139.

Istambol, 24 Octomvrie 1552.

Domenego Trevisan bailo către dogele Veneţiei.

Soli din Moldova cu rugămintea ca să se confirme Alexandru-Vodă ales de ei, fecior al unui frate al lui Petru-Vodă.

Riferisce che erano venuti al Signor Turco ambassatori delli populi de Bogdania, dimandando la confirmation del suo vayvoda, eletto da loro, nominato Alexandro, che fu figliolo di uno fratello del Signor Pietro vayvoda, la qual confirmation li è sta fatta et li è sta mandà a donare il stendardo, uno cavallo fornito, una simitara et alcune veste, secundo il solito in simile occorentie.

Da Constantinopoli, 24 Ottobre 1552.

Die 26. Novembris 1552 in Rogatis. — 142 — 1 — 3.

(Arch di Stato Venezia Cod. Biera 131 fol. 68.)

140.

Şebişul Săsesc, 30 Octomvrie 1552.

Generalul Castaldo către Ferdinand I, regele Ungariei.

Cere să scrie lui Mircea-Vodă că nu e vina sa, dacă nu i-a putut trimite mai mulţi bani, conform tractatului de pace făcut cu dânsul.

Quo autem ad *Transalpinum quamprimum tractatus pacis resolutus erit* rem omnibus modis possibilibus tentabo, temporique me accomodabo, supplico M^tem^ V^ram^ quid waivodae taliter scribi mandet, ut cognoscat non ex culpa mea non fuisse adhuc integre persolutum, sicut forsan ipse credit, sed *ex pecuniarum penuria, horteturque ad se contentandum de ea pecuniarum parte, quae nunc ei tradi potest, quia deinceps quoque pro possibilitate semper subvenietur ipsum* ex multis iam prius *mihi subiratum novi,* de quo profecto *nullam causam ego dedi, immo eum semper honorifice, sicuti decebat, habui* et tractavi, sed ut hic ab aliquibus *malignis falso relatum est, aut* quidam suus, qui nuper e curia M^tis^ V^rae^ venit, *aliquid sinistri notificavit, sive hoc modo discedendi causam quaerit.* Quomodocunque sit, scio *nullam me de hoc habuisse causam.*

E castris prope Zassebes positis, 30. Octobris 1552.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

141.

Şebişul Săsesc, 30 Octomvrie 1552.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Raportul solului lui Alexandru-Vodă despre ştirile aduse de către un sol al fostului Ştefan Rareş-Vodă la Poartă. Prietenia Domnului Moldovei cu regele Poloniei.

Postquam ea omnia, quae usque ad hodiernam diem vigesimam octavam praesentis mensis Octobris acciderunt, M^ti^ V^rae^ perscripsi, orator Alexandri moderni vaivodae Moldaviensis huc applicuit ac per eum mihi vaivoda nunciavit quendam nuncium reversum esse, quem Stephanus vaivoda ad principem Turcarum transmiserat, qui nuncius sibi pro certo retulit regem Persarum omnes Turcarum copias ad confinia sui regni profligasse, et non solum omnia loca arcesque olim suas recuperasse, verum quaedam etiam ipsius principis Turcarum loca occupasse. Quapropter Rustan passa maxima cum celeritate ac cum omnibus copiis, quas ex improviso cogere potuit, versus illa confinia iter accepit, et ipse Turcarum princeps in persona eo profectus esset, nisi satis periculosa infirmitate praemeretur. Qua clade compulsus universum exercitum sub Ahamet passa in Hungaria militantem revocare fecit. Dicit praeterea Constantinopoli maximum terrorem ortum esse, verentes, ne secundogenitus cum intelligentia ipsius Persae patri bellum inferat. Bassa autem ille, qui ad Persarum confinia profligatus et captivatus est, mox vivus palo infixus et concrematus fuit. Quae omnia dictus Moldavus me rogavit, ut tamquam verissima, M^ti^ V^rae^ nunciarem, nam etiam si credat me prius haec intellexisse, fortassis non omnia tam clara et certa sunt nunctiata. Credentiam autem ipsius oratoris, etiam si de verbo ad verbum per literas manu Gasparis Literati scriptas, qui inter nos interpres fuit, M^ti^ V^rae^ transmittam, in substantia hoc concludit, quod cum M^ti^ V^rae^ ac suis ministris se waivoda adeo obligatum videat, oratorem suum ad eandem mittere decrevit, cuius medio omnem humilem servitutem et amicitiam M^ti^ V^rae^ pollicetur. Interim me rogavit, ut ipsum tamquam amicum et fratrem habere velim, nam se mihi particulariter devinctum esse cognoscit, nec unquam, quantum in se erit, protectioni huius regni ac aliis rebus servitium M^ti^ V^rae^ concernendum, cum persona propria et gentibus est defuturus.

Insuper me certiorem reddit, Hungaros huius regni a M^{te} V^{ra} deficere ac ad eum effectum, quem iudicare possum, Turcis adhaerere velle iri et meo iudicio hoc dicere voluit, ut filium regis Ioannis in regnum reducant, nam optime Moldavus hoc scire potest, cum regis Poloniae sit amicissimus.

Dicit insuper, quod si Ahamet passa cum exercitu ex Hungaria revocaretur, prout pro certo credit, Maiestas V^{ra} *pro Lippae recuperanda* omnes conatus faciat, *nam ipse cum copiis suis conabitur aliquas arces Turcarum sibi finitimas recuperare, quod sibi successurum sperat,* et in omnibus rebus reciprocam *auxiliorum correspondentiam* cum *ministris semper est habiturus*; hoc enim se tamquam Christianum dicere affirmat et iurat, et non eodem animo, quo pater Stephani waivodae ac ipse Stephanus tyranni verba dare consueverant, se vero non solum bonum Christianum esse, sed servitorem et humilem amicum M^{tis} V^{rae}. Concludit, quod si *Christiani de perdendo Turca unquam cogitaverunt,* nullum commodius tempus unquam accidisse, *nam hi, qui ad haec confinia remanebunt, nullum subsidium operare possunt*; etc. [1]

Datum ex castris, die 30. Octobris *1552.*

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

142.

[Şebişul Săsesc, 30 Octomvrie 1552.]

Legaţiunea lui Alexandru-Vodă Lăpuşneanul la Castaldo.

Expunerea solului lui Alexandru-Vodă reamintind perfidia lui Petru Rareş, care cu toate că jurase credinţă regelui Ferdinand a ţinut cu Turcii şi a devastat Ardealul. Întâlnirea lui Ahmat paşa cu Domnul Ţării-Româneşti la Brăila.

Primum enumerat Petrum wayvodam, quoties ille fidem datam principibus violasset, quem liberi quoque eius, Elias et Stephanus sequuti, in ea perfidia semper reperti extitissent, maxime vero Stephanus, qui cum per oratorem suum M^{ti} Regiae iurasset se a fidelitate Regis non discessurum, postea vero immemor fidei suae, una cum Turcis regnum Transsilvaniae invasisset, ferroque et igni pleraque loca vastasset, ubi multi Christiani a Turcis in servitutem abducti essent. Verum cum parens suus, Stephanus wayvoda illiusque maiores, singulari semper fide in rempublicam

1 Sfârşitul acestui raport vezi-l în Hurmuzaki: Documente vol. II/1 pag. 294.

christianam extitissent, ne et ipse alienum aliquid a maioribus suis faceret, Sacrae Coronae M[ti] Regiae et regno quoque se fidelem futurum promittit.

Nunciavit praeterea de clade quam princeps Turcarum a Persa accepisset, ubi passam praecipuum et qui exercitui praeerat, interceptum esse et vivum in manus Persarum delatum esse, et verum affixum ad ignem assatum nunciavit, deleto illius exercitu, ut pauci ex eo evasissent. Et quamvis princeps Turcarum receperat, nunquam Rustanum passam in aliquam expeditionem se missurum, qui comitem se illi adiungeret, tamen cum tanta Caesarem praemeret necessitas, nec per valetudinem illum sequi posset, maioribus quibus potuit copiis illum expeditum dimisit, solus vero Constantinopoli valetudinarius decumbit.

Mandasset praeterea et Ahmat bassae, ut relicta Hungaria ad se, quo citius fieri possit, properaret, cum sibi ultima nunc in hostem immineret necessitas.

Hoc ipsum et sanchaco, qui ad Barillam erat cum Transalpinensis wayvoda conventus, Caesarem mandasse, et qui in finibus Moldaviae fuerat, wayvoda ipse nunciavit, ut omnes vires suas undique propter Persam contrahere cogeretur.

Nunquam igitur maiore occasione recuperandarum amissarum arcium oblatam fuisse, quam nunc, wayvoda indicat, hortaturque, ut nunc Themeswarum, Lyppa, Becheque et Bechkereke obsideretur, de qua re ubi Wayvoda certior fieret, subito et ipse arces Turcicas in finibus Moldaviae sitas, esset obsessurus, quandoquidem Turci, qui in Hungaria sunt, nullum a Caesare praesidium essent habituri.

Pe dos: Legatio oratoris Vaivodae Moldaviensis, qui adhuc hic penes me est.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

143.

Sibiu, 7 Noemvrie 1552.

Primarul Petru Haller către generalul Castaldo.

Sosirea a doi soli ai lui Mircea-Vodă cu asigurarea că va face tot ce poate ca Turcii să nu intre în Ardeal, trimițând și scrisoarea lui Ahmat pașa către dânsul.

Hesterna die cum domum rediissem, me duo nuncii vayvodae Transalpinensis accesserunt, et obtulerunt mihi fasciculum literarum, quas universas Ill[mae] Do. V[rae] transmitto.

Praeterea nuncii sui domini verbo retulerunt, ipsum vayvodam nunciasse, quae iam saepius repetivit, suo solito more, ipsum sua opera et studio Turcas, ne contra hoc regnum venirent avertisse, et ab extructione quorundam fortalitiorum ipsos sedasse. Denique se pro regno hoc apud Imperatorem, caput suum, uxorem et liberos suos obligasse, neque se posse liberari, nisi aliquis tractatus pacis cum Imperatore determinetur. Ne igitur ipse cum liberis suis mancipia fiant, rogaret, ut Regnicolae ipsum a tali obligatione eximerent, ac tractatus coeptus ad finem perduceretur. Postremo rogabat reddi certior, quo authore et ex qua causa hinc hostes erga se venirent, cum ipse bonam vicinitatem praestiterit huic regno. Ego Legatis responsum dedi eiusmodi benevolentiae eius et beneficiorum, quae Dominus Vaivoda regno huic praestitit, Regnicolas ob ea erga ipsum gratos eorumque semper memores fore, ac officiis suis recompensaturos. Tractatum pacificationis cum Imperatore coeptum, neque a dominis Regnicolis intermissum iri. Cum enim literas suas et sententias eorum ad Imperatorem miserint Regnicolae, quae addixerunt uti viri boni et constantes praestabunt, dummodo non aliquid novi expectatur. Quod adversarii eius in terram suam ingressi sint, excusavi Ill^{mam} Do. V^{ram} et Dominum Vayvodam, illud neque voluntate, neque auxiliis Dominationis V^{rae} Ill^{mae} fieri. Si qui vero hinc ingressi essent, illos Dominationem V^{ram} Ill^{mam} severe puniturum.

Id Ill^{mae} Dominationi V^{rae} significandum duxi. Ac Eandem felicissimam valere precor.

Anexat următoarea scrisoare a lui Ahmed paşa către Mircea Vodă :

Exemplum literarum Ahmat passae ad Vayvodam Transalpinensem.

Ill^{mis} domine, domine amiceque amantissime. Literas eiusdem ad nos delatas sane intelleximus, arcem ipsam Themeswar auxilio ac voluntate Imperatoris Invictissimi recuperavimus, Imperator ipsum Kazon Passa arci Themeswar praefecit, ac universis, quae fuerant in circumiacentiis eiusdem Themeswar fortalitiis erga eandem arcem coadunavit. Vide tamen frater et dominum chauzium quam fidelitatem erga Suam M^{tem}, motam erga Transalpinos ostendere curasti, nunc quoque Eandem praestare fidelitatem. Ego etenim scripsi Imperatori tuam omnem erga Suam M^{tem} fidelitatem. Exinde intuere praesentes literas medio V^{rae} Ill^{mis} Dominationis servitore missas, quas statim per hominem fidelem vestrum magistro civium Cibiniensi sine

omni mora mittere V^ra Eadem Ill. Dominatio velit, qui praesentes literas hungaricales omnibus dominis M. aliorumque dominis personis diversis dividere malit. Verum enimvero venerunt ad nos literae ipsius Reginalis M^tis condam Ill^mi dominis Ioannis Regis piae memoriae hominis ac filii sui Stephani, qui petit regnum sibi in pace ut conservetur perpetua, a primo ab Invictissimo Imperatore sancita, quod ipse Imperator Eidem suo filio conservaturum ac restituturum promisit. Nunc autem, domine et frater Ill^me te praesentibus rogo, tamquam dominum et amicum, si ubi falcones in partibus illis inveniantur, nobis Eadem transmittere velit. Quem in aeternum felicem valere optamus. Ex castro nostro,

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

144.

Ebersdorf, 8 Noemvrie 1552.

Ferdinand I. regele Ungariei către generalul Castaldo.

Înţelegând raportul său despre amănuntele morţii voevodului Moldovei îi mulţumeşte pentru energia şi dibăcia cu care slujeşte interesele sale, chiar şi pe căi tainice. Nădăjdueşte că noul Vodă va fi bun prieten şi credincios, însă in chestiunea restituirii moşiilor sale din Ardeal să nu-i facă vreo făgăduială care l-ar obliga pe el — regele — faţă de dânsul.

Intelleximus etiam seriem ac successum mortis woyvodae Moldaviensis, et delectavit nos plurimum istiusmodi distincta et absoluta tua rei gestae narratio, et tanto magis, quod ingenii tui acumen ac sollertiam procurandi promovendique per omnes, etiam abstrusas vias et rationes commodi nostri inde perspeximus, idque admodum clementer abs te accepimus; non dubitantes, quin modernum woyvodam Moldavum nobis amicum et fidelem retinere omni studio sis laboraturus, cuius oratorem etiam cum ad nos pervenerit benigniter excipiemus; verum quo ad bona sua in dicto regno nostro Transylvaniae existentia, quae sibi wayvoda restitui petit, volumus, ut cum bonis verbis in suspenso teneas, sed nihil promittas, quod nos ligare possit, sicuti prudenter facere scies.

(Bibl. Ambrosiana. Milano Codice ff. 6.)

145.

Alba Iulia, 20 Noemvrie 1552.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Despre tratativele cu Mircea-Vodă şi uneltirile sale tainice împotriva lui, ţinând în casa sa pe fratele Domnului omorît spre a-l pune în locul lui Mircea.

Escribi los dies passados a V. Magestad como io tenia platica de hazer el bayuoda Mirce lo que del Moldavo se hauia hecho sy el se descubries enemigo de V. M^tad^ y que a tal fin io hauia entertenido el bayuoda con migo que pretendia al reyno y tam bien muchos boyarones a ora siendo llegado dela Puerta del Turco Ali ziaus con tratado dellos nobles y dela reyna de secarnos desse reyno y no querer mas por via de Pedro [H]aller trattar cosa nonguna y esso creo por consese de Francesco Quendi me parecio de no perder mas tiempo y mostrando de no saver donde yuan hize entrar los boyarones que eran con migo juntamente con el bayuoda que e tenido en my casa desde la muerte del frayle aca con orden de haver preso o muerto a Mirce y sy en sus manos podiessen haver Aly ziaus que mele inbiassen, lo que a sucedido por esta carta V. M^tad^ lo podra ver que enbio enclusa y cierto quen fues assy V. M^tad^ se haveria quetado otro enemigo mayor quel Moldavo, el qual cierto no morio sy no dela manera que io escribi a V. M^tad^ y assy espero que sera muerto o preso este y dican lo que les parecien. Despues los que no saven la verdad bien creo que en la fiesta del Quendi esta no sera buona vigilia si sera verdad, la qual io savere enre hoy mañana dal proprio vayvoda.

De Alba Iulia, a 20 de Noviembre 1552.

(Autograf. Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

146.

Braşov, 21 Noemvrie 1552.

Municipiul oraşului Braşov către generalul Castaldo.

Învingerea lui Mircea-Vodă de către Radu în Muntenia.

Pridie datarum praesentium, hoc novi profugis boyeris, quos hactenus ex voluntate ac commissione Ill^mae^ V^rae^ Dominanationis apud nos passi sumus et fovimus, pro certissimo ex Transal-

pinis significatum esse, nobis illi ipsi retulerunt, vicinum nostrum Mirche waywodam in Transalpinis una cum fratre suo Bano, a suis esse trucidatos et dominum Radwl potenter agere in regno paterno; cuius imperio precamur, ut Dii superi adsint.

Datum Corone, 21. Novembris. Anno Domini 1552.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

147.

Alba Iulia, 23 Noemvrie 1552.

Generalul Castaldo către împăratul Carol V.

Îi cere o scrisoare prin care va putea susţine noul Domn al Ţării-Româneşti pentru a nu cădea cu totul în mâinile Turcilor.

S[agra] C[esarea] R[egiaque] M[agestad.]

Por la enclusa V[ostra] M[agestad] vera el esito delas platicas del bayuoda Myrce y los nobles que esperauan con deseo Aly ciaus, seran necesitados esperar otra conjuntura para llamar al hiso del Rey Joanes. Prometto a V. Mt. sobre my fe que desta manera hize matar al Moldauo mas como el Rey de Polonia ha siempre entertenido todos aquellos boyarones en sus tierras, a el se attribuyo el effetto de todo, mas io no curo sy no que Dios los castigue segun sus malas obras y entenciones y que sendrecen las cosas come conuiene a la buena voluntad de V. Magestad, la qual supplico enbie alguna forma con que io pueda por el presente sostener este nuevo bayuoda, por que sy no le soccorro con alguna gente, los Turcos le saccaran, porque esta en las entrannas dellos. Bathor [1] se ydo y me adexado con enfenito trabaso en este passo de Deyua casy desemparado, sy no son dos compannias de Spanoles y cien cauallos Ungaros. V. Mt. prouea de dineros y no confie sy no en lo que sabe de sus manos y crea que del mayor al menor todos piensan a sus proprios enteresse. Las regales manos de V. Mt. quedo besando.

De Alba Julia, a XXIII de Noviembre 1552.

De V. Mt. fiel seruidor

Ioannes Baptista Castaldo mpr.

Adresa: Sacra^{mae} Catholicae Regiae Romanorum, Hungariae Bohemiaeque M^{ti} etc. Domino, domino meo Clementissimo. Ad proprias manus Suae Maiestatis.

(Autograf. Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

---

1 E voevodul Ardealului, Andrei Báthory.

148.

Alba Iulia, 23 Noemvrie 1552.

Generalul Castaldo către arhiducele Maximilian.

Svonul morții lui Mircea-Vodă după fuga sa din bătălie.

Ex literis Petri Halleri, quas una cum literis ad M^tem V^ram transmitto, videbit mortem Mirche vaivodae Transalpinensis confirmatam esse. De Aly chiaus nihil hactenus intelligo, sed facile esse posset, nisi fugam ante conflictum accepisset, ut ipse quoque captivus esset; quod buyaronibus ante omnia, ut faceri conarentur, rogaveram, nam ab eo melius quam ab alio quoquam omnes practicae secretae istius regni intelligi possent.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

149.

Alba Iulia, 23 Noemvrie 1552.

Raport anonim despre lupta lui Mircea-Vodă Ciobanul cu Radu.

Amănunte despre bătălia dintre Radu şi Mircea-Vodă, al cărui frate a şi murit, pe când el a fugit. Cruzimile celor doi Domni faţă de ai lor, Mircea omorînd şase boieri chiar în ziua bătăliei.

Illustre Signore,

Dal Ser^mo Re di Romani so che Vostra Signoria intenderà della morte di Mirce Vayvoda di Valachia et Transalpina, il quale sotto spetie di buon Christiano voleva dar questo regno in man' di Turchi con intelligenza d'alcuni Regnicoli, et non obstante, che'l verno gli era contrario, haveva ridotti insieme molti Turchi sotto quattro Vayvodi, et con uno Aly chiaus della Porta del Turco pensavano d'entrare, non ricordandosi del Vescovo del Moldavo, che veniva col medesimo pensiero. Et noi, non possendoci valer d'altro, fecemo entrar nel suo regno un' altro, che teneva ragione al stato, et co' intelligenza de' suoi boyaroni s'hanno data la battaglia, la qual ha vinta questo nostro con morte di cinquecento Turchi da cavallo, et presi 26 pezzi d'artiglieria, et morto il Bano, zio et capitano generale, ch 'era fratello di Mirce, che è morto anchor lui o preso. Et certo a tanta forza de nemici di questo anno solo la bontà del Re si può dire ch' ha resistito. Et

che sia 'l vero il caso admirabile d' Agria ne fa fede.[1] Hor si può dire, che Sua Maestà s'ha tolto d'innanzi dei grandi nemici, et quelli doi regni o provincie, doi tyranni più crudeli che Falaris o Dyonisio, che doppo haver fatto horribilmente morire infiniti huomini et donne con suoi figliuolini in braccio, alcune che ne restavano vive, con graffii di ferro appiccate per gli piedi, le facea extirpare le mamille; che di prima che gli fosse data la battaglia, alla sua propria tavola ne fece crudelmente ammazzare quarantasette, et sei altri il dì ch' hebbe a combattere, sacrificandogli al Diavolo che lo aiutasse. Noi restamo anchor in campo con tre braccia di neve attorno. Però hoggi me son ritirato in Albagiulia forzato dal male del proprio corpo et dagli disaggi de' soldati, che in questo dì finiscono d'esser stati sei mesi sotto tende, travagliati da tutti gli pericoli et incomodi, che può apportar una travagliatissima guerra, et pur spero che a questo anchora Dio darà buon fine et V. S^{ria} di ciò che desidera.

D'Albagiulia, alli 23 di Novembre 1552.

(Arch. Vat. Roma. Nunziatura di Germania vol. 63 p. 145.)

Notă. Această scrisoare a fost trimisă la Vatican de către nunciul său dela Viena, abatele Martinengo, anexată raportului său din 6 Decemvrie 1552.

150.

Alba Iulia, 23 Noemvrie 1552.

Marco Antonio Ferrari către Simon de Favis la Milano.

Noui amănunte despre bătălia dintre Mircea-Vodă şi Radul, noul Domn, trimes şi ajutat de către generalul Castaldo.

Di novo posso dir a V. S. che il vaivoda di Transalpina, il quale fingeva di trattar pace tra il Turco e il Nostro Re, havea rivolto tutta la pratica a sollicitar i nobili de Transilvania ch' accettassero il figlio del Re Giovanni, pagassero il tributo al Turco et tagliassero a pezzi le genti del Re; onde il Señor Generale fece intrar in Transalpina uno che pretendeva esser herede di quello regno e con favor de la parte, e con l'industria e aiuto che se gli è dato qua in pochi dì messe insieme circa 15 milla homini e si impatronì di alcuni luochi assai importanti. Il vaivoda si messe in campo con quattro sangiachi e 500 Turchi con bon numero di nobili che domandano buyeroni, e con infinito numero di gente

[1] Aluzlune la celebrul fapt de arme, când Ahmed paşa învins supt cetatea Agria (Eger) de către apărătorii cetăţii a trebuit să se retragă de acolo în ziua de 18 Octomvrie 1552.

colletitia, e dubitando di esser tradito da i nobili fece otto dì passati tagliar la testa a 47 d'essi. Gli altri dubitando del medesimo fuggirno la notte e andorno dal Radul, suo contrario, il quale il martedì, cioè il dì seguente, andò ad incontrar el vaivoda e gli dette la battaglia e restò superior. Fece pregione il capitano generale del campo e cacciò in fuga il vaivoda, il quale seguitato il mercore dalli cavalli più veloci e spediti fu preso e morto, i 500 Turchi e dui sangiachi furono tagliati a pezzi e guadagnati 26 pezzi de artigliaria nova, bonissima per il Re, che havrà in quel regno un vaivoda suo devoto, che promesse dargli 30 mila homini pagati in ogni expeditione contra il Turco.

De Albagiulia, a 23 de Novembre 1552.

(Archivo general de Simancas. Estado Alemania. Legajo 647, folio 159.)

151.

Alba Iulia, 1 Decemvrie 1552.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Solia noului Domn al Țării-Românești cerând ajutor.

A novo Transalpinae vaivoda oratores habui, quorum relationes a Gaspare secretario, qui etiam interpres inter nos fuit, scribere feci et M^{ti} V^{rae} mitto, sed angor vehementer, quod id quod melius erat, aut oblitus fuerit, aut omiserit data opera. Narraveram enim sibi quantae importantiae foret Ali chiaus intercipere, quem in manibus habuit et dimisit, deceptus forsan ab eius verbis, quibus pollicitus est ei Turcam ita conciliare, ut vaivodam illius regionis ipsum esse permittat. Ego evitare non potero quin aliquod subsidium, quamvis exiguum, sibi dem, sic facerem cum Moldavo, sed nequeo tot locis et rebus supplere.

(Staatsarchiv. Wien, Hungarica.)

152.

Gherla, 3 Decemvrie 1552.

Voevodul Andrei Báthory către generalul Castaldo.

Scrisoarea lui Radu-Vodă și purtarea sa față de Ali ciauș.

Spectabilis ac Magnifice domine. Amice observandissime. Salutem et obsequii mei commendationem.

Literas waywodae Transalpinensis Radul ad me scriptas, cum non habuerim, qui eas mihi interpretaretur, intelligere non potui. Ex literis tamen Spectabilis et Magnifici Dominationis V^{rae} omnem successum negotiorum illius intellexi. Ea est Dei

Optimi atque Maximi beneplacita voluntas, ut principes tyrannos propter eorum tyrrannidem de sedibus ipsorum deiiciet ac aliis imperium eorum conferet.

Praeterea optat Spectabilis et Mag^ca^ Dominatio V^ra^, ut cogitarem, quibus modis pedites in auxilium Radul waywodae eadem mittere posset, utque subito meam hac de re sententiam eidem perscriberem ipsa me rogat. Ego sane nunquam in huiusmodi rebus versatus sum, nec modum talium rerum scio, pedites quoque qui mittendi essent, ubi sint ignoro. Sed cum dominus vicarius et Egregius dominus Petrus Haller in tali negotio saepissime versati sint sciantque modum et formam talium rerum, possunt ipsi melius hac de re, quam ego, Spectabili et Mag^cae^ Dominationi V^rae^ consulere.

De Egregio Petro Gerendy aliud eidem scribere non possum, quam ex meo iudicio melius esset, ut ille mitteretur ad custodiendum castellum Branchyka; plus siquidem in hoc castello et Sacratissimae Regiae M^ti^, et patriae suae posset inservire quam visitare Radul waywodam.

Radul autem waywoda conventionem suam cum Aly chyauz ad quem finem interpretatur credere non possum, sed puto potius eum ea de re cum ipso Aly chyauz convenisse, quomodo negotiis suis per eum fundamenta aliqua in Porta Caesaris Turcarum componere posset. Sed omnis laus in fine canitur. Quod reliquum Altissimus Spectabilem et Mag^cam^ Dominationem V^ram^ conservet ad sua vota diutissime felicissimam.

Datum ex Wyiwar, 3. Decembris. Anno Domini 1552.

Andreas de Bathor Comes comitatuum Zathmar et Zabolcz thavernicorum Regalium Magister, Waywoda Transsylvaniae ac Siculorum comes.

Pe dos cu mână oficială: Ultimae literae Domini Bathori.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

153.

Alba Iulia, 13 Decemvrie 1552.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Respingerea unei cete de păgâni conduşi de un popă român.

Vă comunic că o ceată de vreo 600 Turci şi 400 Tătari, qui a quodam clerico Valaco conducti loca versus Devam exploratum venerant, *surprinşi de ai noştri* non procul ab Yllies, *80 din ei au fost tăiaţi, iar 35 prinşi împreună cu mulţi Turci, prinşi de înşişi prizonierii lor.*

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

154.

Alba Iulia, 16 Decemvrie 1552.

Generalul Castaldo către arhiducele Maximilian.

Despre boierii munteni de pe lângă Radu-Vodă.

Francisco Calderono commiseram onus centum equitum Hungarorum; ultra boiarones illos, qui nunc Transalpinae Domini sunt, ut cum illis custodiae meae assisteret; etc.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

155.

[Mercurea-Ciuc,] 18 Decemvrie 1552.

Emeric Lázár de Szárhegy către Niculae Kornis de Szent-Pál.

Intrunirea nobililor săcui. Alexandru-Vodă adunându-şi oştile la Roman pleacă trecând chiar şi Prutul, temându-se de năvălirea Tătarilor. Ştiri despre polonezul Therebyth, gonit pe vremuri de către Iliaş-Vodă.

Post servitiorum meorum commendationem.

Scit Dominatio V^{ra} quomodo Dominatio V^{ra} conventum commisit ad sedem Chyk. Hodierno igitur die conventum habuimus, commisimusque ad feriam quintam, quod omnis homo ad Suam Magnificentiam adducatur. Walachi sunt hic, sed qui adducere nollet, intercipiant et ipsum, tum caput, tum res omnes, sed quicquid erit Dominationem V^{ram} certiorem faciemus, quod conventus iste non deberet fieri, si fieret quod unam tantum personam Dominatio V^{ra} mitteret ad Wayvodam. Sed qui conqueratur ne unus quidem erit, quod auxilio Dei, qui hactenus fuit, illum contentum reddemus, sed Dominationi V^{rae} haec scribere possum. Scit Dominatio V^{ra}, quod antea quoque dixi, quod de alio negotio timeo, ut alia causa est. Nunc wayvoda Moldaviorum gentes regni in bellum cogit easque ad oppidum Románwására venire iubet, ut iam bellum quoque se movit eo nomine, quod Tartari vellent invadere regnum Moldaviae; hoc quoque audimus, quod iam fluvium Pruth exercitus traiecisset, sed qua causa id fiat, hoc nescimus.

Praeterea praecipuus dominus Polonus, nomine Therebyth, quem audimus, quod ex regno Poloniae cum exercitu descendit,

nimis aperte dicunt, illum ipsum esse qui tertio ab hinc anno exercitum Eliae wayvodae profligaverat, quando miser dominus noster thesaurarius Meggyesii erat, tum exercitum Eliae wayvodae profligaverat idem Therebyth. Memineram Dominationem V^{ram} antea quoque de eiusdem negotiis, Dominatio V^{ra} habeat curam tum de nobis, tum de sede Chyk. Dominatio V^{ra} si quid intelliget, det mihi ad scitum. Caeterum Nicolaus Alard et Balthasar Polyak redirent, Franciscus Kendy ibidem remansit. Audio illum Posonium profectum esse. Intelligeret Dominatio V^{ra}, quomodo se habeat, nunc quidem Dominatio V^{ra} intelligit, faciat ut sciam. Deus Dominationem V^{ram} conservat.

Feria secunda proxima ante festum Beati Thomae Apostoli. Anno Domini 1552.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

156.

Alba Iulia, 19 Decemvrie 1552.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Alexandru-Vodă Lăpuşneanul favorabil lui Ioan Sigismund care vrea să se întoarcă în Ardeal.

Am aflat dela *Nicolaus Cornis, primus inter Siculos,* multe despre nemulţumirile nobililor şi a ţării pentru halul în care a ajuns şi mai cu seamă, quod *Moldavus filio regis Ioannis* cum regnum ingredi voluerit *auxilio erit, quem filium intelligo una cum regina, eius matre, ad confinia se* appropinquare.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

157.

Alba Iulia, 25 Decemvrie 1552.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Ar trimite un om în Moldova pentru a afla lucrurile de acolo, însă e lipsit de bani.

Ego cogitavi ad Moldavum hominem mittere et ei significare, quod M[aiestas] V[-estra] *contentatur bona sua sibi concedere, postquam exiguae sunt importantiae et sub hoc colore, quid in illis partibus moliantur replorare faciem et* M. V^{ra} *quoque versus Poloniam*

practicas istas investigare posset; sed super omnibus hoc necessarissimum est, ut M. V^ra^ *per postam pecunias citissime mittat*, etiam si credere non possim, quod tam tempestive veniant, ut magno usui esse possint, *postquam isti tantum accelerant eorum nepharias cogitationes exequi.* [1]

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

158.

Alba Iulia, 4 Ianuarie 1553.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Alexandru-Vodă a trimes a patra oară soli în afacerea restituirii moşiilor sale, pe cari acum le ţine Francisc Kendy şi astfel Castaldo propune regelui restituirea lor spre a evita neplăceri din partea lui Vodă.

Id quod novi scribere possum, praeter ea, quae in aliis iam scripta sunt, est, quod gentes, quae in Polonia et Moldavia diebus praeteritis cogebantur, dicunt coactas fuisse contra quasdam Tartarorum excursiones. *Ipsi Moldavo hucusque verba dedi circa petitionem bonorum,* sicuti fieri debere Maiestas V[ra] scribit *sic quoque in futurum facere studebo*; sed cum iam quater hac de causa miserit, si adhuc quoque res in longum protrahitur, dubitandum est, ne, re percepta, amplius mittat *et in aliquam suspicionem cadat.* Meo autem iudicio, melius ipsi *talia bona dari possunt, quam Francisco Kendi dimitti, qui nunc ea tenet,* et absque dubio, si ea, quae undique intelliguntur, vera sunt, *motuum ipsorum author aut particeps est. Convenit enim cum Petrovich et regina Isabella,* et colloquio una habito quendam *castellanum arcis Sidowar ad Portam Turciae miserunt, qui* in hebdomada praeterita *rediit cum expeditione ad satisfactionem reginae Isabellae, quae statim alium castellani* dicti socium iterum *eo expedivit, unde iudicarem, non abs re esse, si Maiestas V[ra] ipsum Kendi tali modo ad se vocaret, ut cogitare posset M[tem] V[ram] aliquod munus hoc in regno sibi committere velle, utputa waivodatum vel quid simile et sub aliqua postea recusatione apud se detineret.*

Ex Albajulia, die quarta anni 1553.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

---

[1] Urmarea scrisorii priveşte ştirile zilnice mai dese, cum că regina Isabella cu fiul ei Ioan Sigismund să fie introdus din Polonia în Ardeal, cu ajutorul Domnilor ţărilor române, cum şi a regelui Poloniei, care îi era frate de sânge.

159.

Sibiu, 14 Ianuarie 1553.

Primarul Petru Haller către generalul Castaldo.

Solia lui Radu-Vodă despre cele aflate dela Ali ciauş.

Nuncius wayvodae Transalpinensis hodie venit, literasque Turcico et Valachico sermone scriptas attulit, unas, ut mihi dictum est, Dominationi V^{rae} Ill^{mae}, unas Sp^{li} Domino Wayvodae, praeterea etiam nobilibus et huic civitati Cibiniensi; quas literas ego Dominationi V^{rae} Ill^{mae} per praesentem tabellarium seu postam mitto, ex quibus eadem intelligere poterit, quid Caesar Turcarum ad tractatum cum Ali chauz habitum responderit. Quare (nostro quidem iudicio) videretur operaepretium fore, ut haec Regiae M^{ti}, Domino nostro Clementissimo, primo quoque tempore perscriberetur, et haec, quantum fieri posset, clam et pro secreto haberentur (ne animi variorum hominum ad practicas exercendas excitatorum, huiuscemodi pollicitationibus Turcicis commoverentur) quo in hac causa Domini nostri Clementissimi consilium sententiamque intelligere ac sequi possimus.

Caeterum cum wayvoda Transalpinensis per eundem nunciet, Aly chyausium 10. Ianuarii proxime praeterita ad Tergowysth ad se venise, admoneatque, ut eum de tractatu illo quid facere velimus, quamcitissime certiorem faciamus; ego eum nunctium per tres dies detineri faciam quousque quid in eo negotio respondendum sit a Dominatione V^{ra} Illma accepero instructionem. Nam arbitror (ut est ingenium Turcarum et mos in rebus et legationibus expediendis) eum variis ac multis conditionibus instructum rediisse, ut si una non essemus contenti, aliam offerre possit conditionem. Quare oro Dominationem V^{ram} Ill^{mam} eadem velit quamcitissime respondere, ac quid agendum sit mihi indicare. Mitto ad Dominationem V^{ram} Ill^{mam} hisce inclusum exemplum literarum, quibus Radulae wayvodae (ut nobis videtur) respondere volebamus; si id Dominationi V^{rae} Ill^{mae} probaretur, et si eidem videretur in eandem sententiam Aly chyausio quoque scriberemus. Quod si Dominationi V^{rae} secus videbitur, eadem emendare ac corrigi literas pro suo arbitrio faciat ac ad nos scribat cuiusmodi literae ad Radul wayvodam dandae sint.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

160.

Tărgovişte, 16 Ianuarie 1553.

Radu-Vodă Paisie către generalul Castaldo.

Mulţumiri pentru bunăvoinţa sa faţă de dânsul. Murind architectul italian, Alexandru, trântit depe cal, cere un altul.

Illustrissime Domine, Domine singularissime. Post officiorum perpetuam commendationem.

Allatae sunt nobis literae quaedam de parte Caesareae M^{ti}, quas medio nostri tabellionis ad V^{ram} Ill^{mam} Dominationem mittere iam proxime curavimus, haud immemores tantorum beneficiorum eiusdem V^{rae} Ill. Dominationis; praecipue autem de eo condimento salis ac panis, in praesentia eiusdem mense nobis administrato, deque eo sacramento nostro, quod palam fecerimus, erga Suam M^{tem} onerum praestare fidelitatem, auribus erectis, oculis quoque intensis, invigilandum erit. Caeterum ea nota facere voluimus, quoniam magister Alexander cum ratione visendae quendam claustrum, adiisset, divino quodam nutu, inde reversus ac equo in terram prostrato obiit, quare in praesente nostra necessitate (cum plurima essent exercitia, suae magistratus) alium loco suo praenotati Alexandri V^{ram} Ill^{mam} Dominationem rogamus, quae res utcumque fuerit, praesens tabellio Ioannes ordine recenset, qui ad eo in praesenti casu praesens fuerat, cui V^{ra} eadem Illustris Dominatio fidem adhibere velit creditivam. V^{ram} Ill^{mam} Dominationem felicem valere optamus, cui Nos nostraque servitia unice commendare volumus.

Datum in oppido nostro Thargouista, decimo sexto die mensis Ianuarii 1553.

Radul divina favente gratia Wayvoda,
Dominus heresque perpetuus terrae Transalpinium

Adresa: Illustrissimo Domino et Domino Io. Baptista Castaldo, Marchioni de Cassano, Comiti Platinae, Romanorum Regiae M^{tis} ac supremo consiliario, ac in rebus bellicis vicegenerali. Domino et tamquam patri singularissimo.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

161.

Alba Iulia, 17 Ianuarie 1553.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Expunerile unui om, cerut pe vremuri de către Ştefan Rareş-Vodă şi predat Turcilor, din mâna cărora a scăpat.

Nescio an Maiestas V^ra^ memoriae teneat, quod quando Stephanus Moldaviae vaivoda in anno praeterito ad istius regni damna se accingebat, a Brassoviensibus aliquem ex civibus petiit cui colloqueretur. Qui ex consensu Andreae Bathori et meo missus, ab eo retentus et in Turciam abactus fuit. Illi ad se vocato Rustan passa tali conditione libertatem obtulit, si quaedam mihi verba fideliter nuntiare promittebat, quod cum ille libenter facturus promisisset, iussit, ut mihi nomine suo et aliorum quatuor principalium passa referret, quod si ego operam darem, ut Maiestats V^ra^ solitum pro regno isto tributum penderet, in pace reliqueretur et Temesvarum, et Lippa restituerentur. Aliter non solum ipse, sed et omnes dicti quatuor passae personaliter ad extremam regni internicionem in futuro vere infallanter venturi erant; et cum tali commissione eum dimisit, sed dum per Valachiam rediret, iterum a Mirche interceptus, non prius eliberari potuit, quam ille a Radul expulsus fuerit. Demum ad me hodie venit, supradictaque omnia retulit, quae quamvis tarda et extra tempus esse videantur, tamen qualiacunque sint, volui statim M^ti^ V^rae^ perscribere, sicuti de caeteris omnibus semper feci et facio.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

162.

Istambol, 31 Ianuarie 1553.

Domenego Trevisan bailo către dogele Veneţiei.

Ordin către voevodul Moldovei să meargă împotriva lui Radu-Vodă din Ţara-Românească unde Poarta vrea să introducă din nou pe fostul domn Mircea.

Riferisce che si diceva che era sta mandato ordine al vayvoda di Bogdania, che come si era effetto, cussì debba andar contra

Radouich novo vayvoda de Valachia, discaziandolo del stato, volendo il Signor Turco rimetter in quello Milz vayvoda scaziato, promettendo se'l haveva fatto male di punirlo.

Da Constantinopoli, fin ultimo Zener 1552.

Die 9. Martii 1553 in Rogatis. — 187 — 2 — 2.

(Arch. di Stato. Venezia. Cod. Brera 131 fol. 81.)

163.

Cluj-Mănăştur, 4 Fevruarie 1553.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Raport secret despre expunerea solului întors din Moldova.

Hodie ab uno, quem ad Moldavum miseram, mihi nunciatum est, qualiter ei isthuc appulerant duo chiaussii a Turca missi et honorifice associati, et sicut ab uno *ex boiaronibus illis intelligi potuerant* ad id venerant, ut *ei nunciarent, ut quamcelerrime se praepararet, quia magnum subsidium sibi mittetur et Turca ipse personaliter veniet, quia regnum istud omnimode occupare vult.* Subiungit etiam iste, quod in itinere reliquit *alium oratorem Moldavi, qui ad repetendum eius bona venit,* sed ego scio, quod potius *venit, ut videat statum regni et meum, et sic utrumque ad eorum votum invenient*; quibus et aliis de causis *cum videam hostium intentionem et apparatus et Mtem non omnia, quae defensioni necessaria essent tot disturbiorum causa parare posse, ego me reperio cum ea animi tristitia,* quae considerari potest.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

164.

Cluj-Mănăştur, 5 Fevruarie 1553.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Uneltirile de război de prin Polonia şi Moldova se fac cu ajutorul regelui Franţei.

Am aflat că regele Poloniei, voivodul Moldovei şi Kassum beg au amânat intrarea lor în Ardeal (din diferite cauze) la primăvară şi toate aceste lucruri se întâmplă cum consensu *et favore Gallorum regi*, faţă de cari pregătiri ţara e slăbită şi lipsită de orice apărare, aşa că e expusă cu totul inamicului.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

165.

Gilău, 8 Fevruarie 1553.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Solia lui Alexandru-Vodă Lăpuşneanul. Starea penibilă a lui Castaldo mai cu seamă că dintre Săcui numai trei boeri ţin partea regelui Ferdinand.

Quod Turcarum princeps cum primum festum Sancti Georgii appulerit, unum bassam cum bono exercitu, quemadmodum superiori anno fecit, adiectis sangiachis istarum partium et vaivodis Moldaviae et Transalpinae, qui velint nolint sibi obedire coguntur, nec sine eius vexillo regnare possunt, ad has partes transmittet, vaivoda autem in Transilvania constitutus mandabit, ut regnicolae insurgent.

Iam multi sunt dies, quod *Moldavus sex ad me expedivit oratores*, quos tamen prius *ad Andream Bathori de Somlyó in Fogaras* divertisse audio, *accersivit is Nicolaum Kornis* forsan intentione, ut *eum detineat, sciens illum solum inter Siculos partibus M^{tis} V^{rae} adhaerere. Ego eidem Kornis nunciavi, ut nullo modo ad eum pergat, imo se cum adversa valetudine* aut aliquo alio modo excuset, quia certe *inter Siculos vix illum et duos alios habemus amicos. Mitto illius et Moldavi litteras, ut ex illarum lectione quae scribant, Maiestas V^{ra} tanto melius intelligat.*

Ex Gialu, 8. Februarii 1553.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

166.

Gilău, 8 Fevruarie 1553.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Se teme că în două săptămâni vor intra Moldovenii în ţară pentru a-l înfrânge cu Secuii şi Turcii împreună.

Mă aflu într'o stare deplorabilă, căci şi miliţia germană îş cere solda, ca să plece şi ea pe urmă după cuirasieri şi militarii spanioli, iar armata ungară de 2000 călăreţi şi 1000 pedeştri se înarmează contra noastră, aşa că sunt ameninţat să ajung la soarta lui Gritti, [1] mai cu seamă ,,quia ab exploratoribus omnibus

---

1 Veneţianul Aloise Gritti, guvernator al Ungariei, omorît la Mediaş de către armata resculaţilor unguri în anul 1534.

et undique intelligitur *intra quindecim dies ad tardius convenient omnes, tam Moldavi, quam Siculi et Turcae in nostri perniciem"* şi astfel aştept ofiţerii mei, *ut si ad defensionem non sufficiemus saltem de modo gentes salvandi tractemus* şi de aceea cer ajutor urgent, deoarece numai am de cât 100 de călăreţi.

(Staatsarchiv. Wien. Hungaria.)

167.

Gilău, 10 Fevruarie 1553.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Sosirea a doi soli moldoveni, pentru a trata cu nobilimea, sub pretextul chestiunii restituirii moşiilor.

E mare primejdie şi aşa plec mâine în persoană la voevodul Bathori pentru ca să-l înduplec, ca să nu-şi depună oficiul în astfel de vremuri grele. Totdeodată *alios quoque nuncios ad Siculos, ad Moldavum ac ad Transalpinum misi,* însă Vă rog să-mi trimiteţi bani, căci altfel nici nu mă pot mişcà din loc, fiind lipsit cu totul de mijloace băneşti.

P.S. In isto momento refertur adesse duos Moldavi oratores. Quid attulerint aliis postea M^{ti} V^{rae} scribam, quamvis certificatus sim, quod *sub specie repetendi bona solita* in effectu *explorandi et aliqua cum regnicolis tractandi gratia missi sunt.*

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

168.

Gherla, 16 Fevruarie 1553.

Generalul Castaldo către Ferdinand I. regele Ungariei.

Senatul oraşului Sibiu cere restituirea moşiilor Vinţ şi Borberek pe cari însă le pretinde şi Radu-Vodă.

Zibinienses M^{ti} V^{rae} petunt Vincz et Borberek, de qua re dicunt haberi privilegia et confirmationem eorundem ! a ! M^{te} V^{ra}. Quantum vero ad iurisdictionem colonorum et reddituum attinet, haeredes condam Maylath, et Radul vayvoda Transalpinensis praetensionem habent. Si vero Maiestas V^{ra} praedicta loca Saxonibus concederi voluerit opus erit videre, quod aliqua pecuniarum summa haeredes Maylath contentos reddant, ne omnia ex aerario M^{tis} V^{rae} sint accipienda.

Ex Wyuar, 16. Februarii 1553.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

169.

Târgovişte, 7 Martie 1553.

Radu-Vodă Paisie către generalul Castaldo.

L'asigură că va primi bine pe Mikola, luându-l chiar în rândul boierilor, precum i se leagă şi prin jurământ, de-l va sluji credincios. Ştiri despre pregătirile Turcilor la Poartă, unde şi-a trimes soli pentru a afla lucrurile mai pe larg.

Illustrissime Domine, Domine et pater nobis observandissime. Post servitorum nostrorum commendationem.

Literas V[estrae] I[llustri] D[ominationis] nobis scriptas ex parte Micola[1] et comitiva sua sane intelleximus. Credat V^ra^ Ill. Dominatio, quod nunquam fuit nobis animus, ut ipsi Micola vel comitiva eius, aliquid adversi faceremus, cum nobis bene et fideliter serviverunt et nos in futurum quoque cum omni fraternitate esse volumus, quemadmodum illi iuravimus, literas iuramenti V^rae^ Ill. Dominationi unacum his misimus, quod nos illum grato animo exspectamus et in societatem boyaronum nostrorum accipiemus et in pristinum statum suum ponemus. Rogamus V^ram^ Ill. Dominationem, ut illum verbis corrigere velit, ut alium modum sibi accipiat et maturius se in comitiva boyaronum nostrorum servet, nos et boyarones nostri in honore illum servare volumus.

Caeterum V^rae^ Ill. Dominationi novitates istas scribere possumus, quod quidem Caremanyai béklerbék [2] depositus est de offitio suo, per Rustam passam, et ad Portam Imperatoris ductus est, et cum omnes passae simul in consilio essent in Porta; ira motus iste béklerbék, maledixit Imperatori ac etiam passis, et inde reversus ad Caremaniam collectis omnibus gentibus regni illius, et duodecim millibus Janiczarorum, quos sub potestate sua habuit, et cum omnibus illis afugit [3] ad regem Persarum. Nunc Turci ita tristes sunt, quod obliti sunt invadere hoc anno regnum Hungariae. Si Regia Maiestas Dominus, dominus noster Clementissimus, voluerit aliquid tentare contra Turcas, nunc est tempus, quia omnes Turci pelluntur vi ultra mare, et omnem apparatum bellicum Imperatoris traiecerunt mare, et in propria ę persona contra regem Persarum vult proficisci. Caeterum misimus ora-

---

1 Ladislaus Mikola de Szamosfalva.

2 Felul acesta de scris ne arată că scrisoarea e scrisă de un diac ungur.

3 In loc de *aufugit*, formă obişnuită pe această vreme.

tores nostros ad Portam Imperatoris hesterna die, commisimusque illis, ut omnia bene perscribuntur, quomodo se res habet cum Turcis et quidquid inde adduxerint V^{rae} Ill. Dominationi rescribere curabimus. Denuum V^{ram} Ill. Dominationem quam felicissime valere optamus.

Datum ex castro nostro Targowyszthya, VII. die mensis Martii. Anno Domini 1553.

Radwul Dei gratia Wayuoda et dominus
verusque Heres Regni Transalpinensis etc.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

Notă. Această scrisoare a fost transmisă regelui Ferdinand de către Castaldo (din Eperjes, 20 Martie 1553) cu următoarele ale sale rânduri: Has litteras, quae in isto momento mihi redditae sunt, statim M-ti V-rae transmittendas duxi. Micola autem ille, de quo Transalpinensis waivoda tractat, est quidam Aydonum capitaueus, qui expulsioni Mirche interfuit, et non parva forsan pars illius victoriae fuit. Et quamvis postea aliqua inter eos discordia intervenisset, tamen cum ipse Radul denuo auxilium imploraret nemoque magis ipso Micola idoneus se offerret, illum cum quadringentis Aydonibus remisi et is est, de quo Radul in istis litteris loquitur.

170.

Istambol, 9 Martie 1553.

Domenego Trevisan bailo către dogele Veneţiei.

Ştire cum că noul Vodă al Ţării-Româneşti, Radu, era bine pregătit de oaste pentru a înfrânge pe Mircea-Vodă.

Riferisce che di Valachia era venuto l'aviso che Radovich, novo vayvoda, era ben ad ordine di gente per difendersi dal vayvoda discacciato, ditto Milz, il quale haveva persentito andarli contra per ritornar a quel governo, per il che si diceva che il Signor Turco haveva mandato ordine al vayvoda dell'altra Valachia che debba cum le sue gente andar contra il ditto Radovich, et che si manderia in quelle parte Ianizari 3000 et che forse si daria ancho ordine al beglarbey della Grecia contra il preditto novo vayvoda Radovich.

Da Constantinopoli, fin 9 Marzo 1553.

Die . . . Aprilis 1553 in Rogatis. — 156 — 3 — 2.

(Arch. di Stato. Venezia. Cod. Brera 131. fol. 85.)

171.

Kraków, 10 Martie 1553.

Ioan Lang către arhiducele Ferdinand.

Ştiri despre bătălia dată voevodului din Moldova şi soli moldoveni cerând ajutor dela regele Poloniei.

Turca rem omnem de vaiwoda in Moldavia caeso, et alio in locum eius a Polonis eo introducto, dissimulat, quem maiorem in modum bello Persico premi credunt et iactant. Nec rex Poloniae defendendi novi istius Moldavici vaiwodae magnam curam gerere videtur, paci et otio intentus. Qua securitate eius et negligentia offensus comes Tarnoviensis senior in conventum hunc venire noluisse fertur.

Venerunt huc a vaiwoda Moldavico primo huius tres oratores; eis heri audientia est a Rege data, praesidium a Polonis contra Turcas et Tartaros petentibus. Nam se vaiwoda iste dudum Regi et regno Poloniae iure clientelae et feudi, quod vocant, subdidit et obstrinxit. Quid responsi hinc relaturi sint, in expectatione est.

Datum Cracoviae, 10. Martii circa vesperam. Anno 1553.

(Staatsarchiv. Wien. Polonica.)

172.

Sibiu, 14 Martie 1553.

Primarul Petru Haller către generalul Castaldo.

Convorbirea lui Alexandru-Vodă în Vaslui cu solul lui Niculae Kornis, trimiţând vorbă nemeşilor din Ardeal că nu se va odihni până ce nu va aduce pe fiul regelui Ioan îndărăt în ţară.

Hisce enim diebus servitor E[gregii] Nicolai Kornis ex Moldavia rediit, quem (ubi Dominationem V^{ram} Ill^{mam} ex hoc regno discessisse intellexisset) cum suis literis, quas hisce inclusas mitto, ad me misit, a quo omnia ex ordine intellexi hoc modo: Ego Laurentius servitor Egregii Nicolai Kornis die 17. Februarii proxime elapsa ex domini Ill^{mi} Generalis consensu, a domino meo missus fui ad Alexandrum wayvodam Moldaviae, quem in Wazlo conveni, ibique wayvoda Alexander haec ad me dixit: ,,Eam ob causam tui domini apud me praesentiam optabam, quod quomodo regnum meum et Transylvania in pace manere possent cum ipso tractassem; et credo, si ipse ad me venis-

set, quae ad horum regnorum utilitatem attinent conclusissemus. Ea etiam de causa cum domino tuo loqui volui, ut in eo laboraremus quo filium regis Ioannis in Transylvaniam reduceremus. Propterea dominus tuus conveniat Martinum Andrássy, Michaelem Sándor et Paulum Dacho, scio quod Franciscus Kendy id volet. Se dominus tuus etiam conveniat Franciscum Kendy, Melchiorem Balassa et Antonium Kendy, ac cum illis de hoc negotio tractet. Sed oro dominum Nicolaum Kornis sic id negotii agat ne regius vicegerens generalis eam tractationem animadvertat. Praeterea etiam oro, ut ab omnibus personis supradictis literas accipiat, quibus fidelitatem suam filio regis Ioannis promittant, easque literas cito per aliquem suum fidum hominem ad me mittat. Eum hominem (si dominus tuus voluerit) illico ad regem Poloniae cum meo homine mittam, ac ut ei donum pulchrum detur efficiam. Hoc tempore meum habeo nunctium apud regis Ioanni filium, in eo elaboro, ut ad manus regis Poloniae ipse deveniat, unde ad me ducatur; ego autem inde eum in Transylvaniae regnum pacifice reducam atque restituam."

Haec itaque Dominationi V^{rae} Ill^{mae} scribenda duxi, ut eadem intelligeret quo animo wayvoda Moldavus erga nos sit, quod etiam Dominatio V^{ra} Illma Regiae M^{ti}, domino nostro clementissimo scribere dignabitur.

Cibinio, die 14. Martii. Anno 1553.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

173.

Alba Iulia, 22 Aprilie 1553.

Franciscus de Meggyes vicarius et administrator episcopatus Albensis către Thomas Warkoch capitaneus Varadiensis.

Turcii vreau să aducă pe Mircea-Vodă îndărăt în ţară.

Ex Transalpino haec nova possumus Do. V^{rae} Egregiae scribere, quod bellum turcicum est circa Nicopolim, qui volunt reducere waivodam Myrche. Iste autem waivoda habet Hungaros Huzarones bis mille, pixidarios quoque similiter Hungaros habet mille. Totum denique illud regnum in unum convenit. Credimus, quod infra paucos dies confligent.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

Notă. Faţă de această ştire, despre lucrurile din Moldova Petru Haller vesteşte (din Sibiu, 25 Aprilie 1553) următoarele: Res autem Moldavienses in tranquillo hucusque statu existunt.

174.

Istambol, 23 Aprilie 1553.

Domenego Trevisan bailo către dogele Veneţiei.

Veste dela Alexandru-Vodă din Moldova că nu a putut merge încă împotriva lui Radu-Vodă deoarece sangiacii n'au vrut să'l ajute.

Riferisce che havendosi habuto aviso dal vayvoda de Bogdania che'l non si era per ancor mosso per andar contra Radovich, novo vayvoda de Valachia, non si havendo voluto unir cum lui quelli sanzachi, se intendeva esser sta mandato novo ordine del Signor Turco a' prefati sanzachi, che debbano andar contra il preditto Radovich.

Da Constantinopoli, da 23 April 1553.

Die 21. Maii 1553 in Rogatis. — 150 — 1 — 1.

(Arch. di Stato. Venezia. Cod. Brera 131 fol. 91.)

175.

Târgovişte, 19 Mai 1553.

Mircea-Vodă Ciobanul către sfetnicul Francisc Kendy.

Trimiţând pe oamenii săi veniţi dela Poartă îl roagă să-i elibereze pe boierii săi fugiţi în Ardeal împreună cu birul ţării, pentru a-l putea trimete apoi sultanului.

Magnifice domine, domine et amice singularissime. Salutem et officiorum commendationem.

Emlékezhetik te Nagyságod rólla, hogy én magamat ketettem vala Erdél országért, te Nagyságod és ez országnak intéséből az hatalmas császár előtt kezességbe, kit mostan, sok kárommal megbizonyitottam az portán az hatalmas császár előtt, hogy én te Nagyságod és Erdél országnak igaz és jámbor atyjafia és szomszédja voltam, ki te Nagyságod országának utolsó szükségébe akartam szolgálni és ennek utánna akarok, látván ti Kegyelmetek és ez országnak hozzám való jó akaratját; mind az által is nem tudtam szomszédság levin ellenségtől tartanom, miérthogy te Nagyságod és ez ország mutatta énnekem hozzám való jó akaratját. Ez el mult napokban jöve reám némü vethetetlen ellenség, az el futott bojárokkal, kiket az ő bünek lelkekben fuldál és az hitetlenség meg vakitotta őket, hogy nem esmerik az istent,

kitől minden jó és fejedelemség vagyon gonoszoknak megfeddésére szereztetett, kiknek álnok sziveket nem értettem, országomba be jövének és nagy dúlást tőnek, annakfelette az császár adaját elvűnek és ez országból szökve ki menének. Meg értve ezt az hatalmas császár rajta meg háborodék és választa ki zancsákot és az moldwai waydát és Hawaselfeoldet ezeknek megkeresésére; kik mostan az havas alatt vadnak; amint meg értettük az hitetlenek mastan vadnak te Nagyságod országában. Én választattam arra, hogy azokat meg keressem, de nem akartam addig, miglen az te Nagyságod atyjafiai, kik ezt jól látták, az portárul meg térnek, kiket im mostan az én szolgáimmal egyetemben te Nagyságod országába békeséggel kevettettem, kiket az Uristen minden jóval hozott meg; minek előtte ez gonosz dolog végre követtetnének te Nagyságod szóljon az országgal, hogy az császár adója mind az hitetlenekkel egyetembe meg kerestessék, mert az császár semmiképpen el nem engedi az ő adóját az hitetleneknek, de meg kévánja, mert ha te Nagyságod az országgal azt nem mivelendi, félök, hogy az császár haragja te Nagyságodra és az országra esik, kit el kell távoztatni embernek. Toábbá én ez hadat sok ideig ez országba nem tarthatom, te Nagyságod mind országgal egyetembe ugy gondoljon rea, hogy ha te Nagyságod az országgal gondot nem visel rea, akaratom nelkül kell keresnem az hitetleneket te Nagyságod országában, ki nagy kár nelkül nem lehet, azt jól érti te Nagyságod, jól volna rea gondolni, mert ez el nem múlik, hanem kézbe kell kelniek az hitetleneknek mind az adóval egyetembe; ha penig valami gonosz történnék Erdél országba, bizonságom az isten, hogy nem vagyok én oka, ki ő felsége előtt is nyilván lészen az itiletben, hanem azoké, az kik fejedelmek az országban és az gonoszt el szenvedik lenni. Erről én te Nagyságodnak sokat nem irhatok, irtam az egész országnak felőle, kiről ha válaszom nem lészen, az császár parancsolatja szerént el kell járnom, kirűl lelkemet nem féltem, mert meg jelentettem te Nagyságodnak mind országol. Cui me meaque servitia tanquam domino et fratri commendo. Eandemque feliciter valere opto.

Datum ex castro nostro prope Targawistia metato, feria sexta ante Pentecosten. Anno 1553.

Mirce divina favente gratia Wayvoda,
dominus heresque perpetuus Transalpinensis

Adresa: Magnifico Domino Francisco Kendi Consiliario regni Transilvaniensis. Domino ac fratri unice singularissimo.

Pe dos: Ez órában hozák énnekem Mercse wayda levelét, mássát Kegyelmednek küldtem ez lovassal,[1] legyen az ki ez levelet hozza; Zukel[2] Sebestyént, Budai Istvánt Fekete halomba hadta,[3] ott patkoltatnak volt.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

Poate îţi aduci Măria Ta aminte, că eu, pentru ţara Ardealului, din îndemnul Măriei Tale şi al ţării, am luat chezăşie înaintea Puternicului împărat, ceeace am dovedit acum cu multă pagubă a mea la poartă înaintea puternicului împărat, că eu am fost al Măriei Tale şi al ţării Ardealului prieten şi vecin de omenie, care am vrut să slujesc ţara Măriei Tale în nevoia ei cea mai mare şi o vreau şi după aceasta, văzând bnnăvoinţa Milostivirii Voastre şi a Ţării faţă de mine; şi cu toate acestea nu am ştiut să mă tem de duşman prin vecinătate, căci Măria Ta şi Ţara aceasta mi-a arătat bunăvoinţa sa. — În aceste zile trecute a venit asupra mea un duşman, cu boierii pribegiţi, pe cari îi mustră sufletul pentru păcatele lor şi i-a orbit necredinţa, cât nu cunosc pe Dumnezeu dela care purcede tot binele şi Domnia pentru pedepsirea celor răi, al căror suflet hain nu l-am înţeles, au intrat în ţara mea şi au făcut mare prădare, pe deasupra au luat şi birul împărătesc şi au scăpat afară din ţară. Inţelegând aceasta sultanul a trimes un sanciag cu Domnii ţărilor române în ţara voastră pentru căutarea lor, dar înainte de aş intra la voi rog vorbeşte cu „ţara" ca să aflaţi birul şi tâlharii cari l'au furat ca să nu o pățiţi. Iară de s'ar face ceva prădăciuni în ţară cu intrarea mea, eu de vină nu voiu fi şi nu mă tem pentru acel lucru cu sufletul. P. S. Vă trimet scrisoarea lui Mircea-Vodă în copie; oamenii au potcovit în Codlea.

176.

Istambol, 2 Iunie 1553.

Domenego Trevisan bailo către dogele Veneţiei.

Ştire din Ţara-Românească cum că Mircea-Vodă cu ajutorul lui Alexandru-Vodă a gonit pe Radu-Vodă.

Riferisce che di Valachia era venuto aviso che Milz vayvoda cum aiuto delle gente del Signor Turco et di Alexandro vayvoda era sta introdutto nel stado, discaziato Radovich, il qual per esser inferior di gente si era retirato.

Da Constantinopoli, de 2 Zugno 1553.

Die 6. Iulii 1553 in Rogatis. — 131 — *o* — *o*.

(Arch. di Stato. Venezia. Cod. Brera 131 fol. 97.)

---

[1] Scris fonetic: loassal. [2] De sigur: Zekel = Székely. [3] hatta.

177.

Gherla, 28 Iunie 1553.

Andreas de Bathor vaivoda Transilvaniae către vistierul Petru Haller.

Să îngrijească de plocoane pentru solii lui Mircea-Vodă.

Visum est nobis et dominis consiliariis Sacrae Regiae M[tis] ut nuncius imperatoris Turcarum et alii nuncii Myrchae wayvodae Transalpinensis, digno aliquo munere munerentur. *Vă rugăm deci să-i dați 200 fl. unguresti,* boiero vero primario kuppam unam, continens marchas argenti tres et mediam, alteri vero iterum boiero pannum Skarlatin pro una veste dare debeat.

Datum ex Wywar, 28. Iunii. Anno Domini 1553.

(Colecțiune Báthory. Budapest.)

Notă. Folosit de Iorga, în Mărunțișuri p. 19—20.

178.

Turda, 25 Iulie 1553.

Voevozii Ardealului: Kendy și Dobó către vistierul Petru Haller.

Mandat de plată solilor trimeși în Moldova.

Cum oratoribus in Moldaviam et Transalpinam ex decreto dominorum regnicolarum profecturis expensae necessariae sint, Do: V[ram] hortamur, ut Martino Chorongh et Ladislao Kemen, oratoribus ad Moldavum delegatis, quadraginta florenis, Melchiori Nagh et Francisco Myko, ad Myrche wayvodam Transalpinensem euntibus, triginta duos florenis ... deferri faceret.

Thordae, 25. Iulii. Anno Domini 1553.

(Colecțiune particulară. Ungaria.)

179.

Mediaș, 20 August 1553.

Voevozii Kendy și Dobó către vistierul Petru Haller.

Să aibă grije ca solii veniți din Țara-Românească și Moldova să fie bine ținuți și să aibă ploconul cuvenit.

Hisce diebus venerunt ad nos nunctii wayvodarum regni Transalpinae et Moldaviae. Committimus autem Do. V[rae] Egregiae, ut de illorum victu, donec apud nos fuerint, prospicere, et cum domum reverti voluerint, Ioanni Pythar nunctio Transalpino unam cuppam donare, et pro expensis florenos octo, nunctio vero Moldavo Wssar [et] Werdzer pro expensis sex fl. dare debeat; etc.

Caeterum quia Martinus Chorongh, aliis regni negotiis ex nostra commissione occupatus, eo tempore, quo in legatum electus fuerat, in Moldaviam proficisci non potuit, sed iam eo per nos est missus unacum Melchiore Nagy, proinde Do. V^{ram} hortamur, ac eidem quoque committimus, ut Martino Chorongh florenos decem, et Melchiori Nagy florenos quinque ad priores expensas addere debeat.

Ex Meggyes, 20. Augusti. Anno Domini 1553.

Franciscus Kendy de Zenthywan et Stephanus Dobo de Rwszka waywodae Transsilvanenses et Siculorum Comites.

(Colecţiune Haller. Budapest.)

180.

Cojocna, 14 Octomvrie 1553.

Melchior Nagy către vistierul Petru Haller.

Adeverinţă de banii daţi solului aflător în Moldova.

Ego Melchior Nagh fateor et recognosco praesentibus meis literis me a Mag^{co} domino Petro Haller, regni Transilvaniae thesaurario, pro expensis Egregii Martini Chorongh, qui orator apud Moldavum nunc detentus est, florenos viginti septem et denarios quinquaginta levasse et accepisse; etc.

Datum Colosii, 14 die Octobris. A. D. 1553.

(Colecţiune Haller. Budapest.)

181.

Cluj, 3 Decemvrie 1553.

Paul Kétházy şi tovarăşul său către Petru Haller.

Adeverinţă despre banii de drum în Ţara-Românească.

Paulus Kétházy et Franciscus Bay fatemur per praesentes literas nostras Egregium dominum Petrum Haller thesaurarium regni Transilvanensis in legatione dominorum wayvodarum ad regnum Transalpinensem, erga Mag^{cum} dominum Mirche wayvodam, in negotiis Regiae M^{tis} et regni expeditas pro expensis nobis quinquaginta florenos dedisse, de quibus dominum thesaurarium quietem reddimus et expeditum.

Datum in civitate Coloswariensi, Dominica post festum Andreae Apostoli. Anno Domini 1553.

(Colecţiune Haller. Budapest.)

182.

Cluj, 7 Decemvrie 1553.

Voevodul Francisc Kendy către vistierul Petru Haller.

Despre banii daţi lui Ioan Pitar şi altor doi soli români.

Franciscus Kendy de Zenth Iwan wayvoda Transilvanensis et Siculorum Comes etc. Fatemur per praesentes Egregium dominum Petrum Haller thesaurarium Regiae M^{tis} pro solutione vigintiunum equitum ad rationem duodecim dierum a 19 Octobris usque ad primam Novembris debitorem remansisse, quam solutionem nobis modo plenarie persolvit, quae faciunt computando florenos triginta. Item tempore obsidionis arcis Bethlen ad Ioannem Pitar, nunctium wayvodae Transalpinensis, pro usu eius exposuimus florenos duodecim. Item wayvoda Transalpinensis miserat Coloswarinum ad nos suos nunctios, Teodorum et Stephanum, in quorum usum donec a nobis responsum habuerunt, insumpti sunt floreni sex, quos omnes dominus thesaurarius nobis plenarie persolvit; quae faciunt in simul computando florenos quadraginta octo, de quibus eundem dominum thesaurarium quietum reddimus et expeditum.

Datum in civitate Coloswariensi, in profesto Conceptionis Mariae Virginis, feria quinta. Anno Domini 1553.

(Colecţiune Jerney. Ungaria. Vol. I. No. 20.)

183.

Şimleul Silvaniei, 9 Decemvrie 1553.

Radu-Vodă pribeagul către comitele Toma Nádasdy.

Voind să intre din nou în Ţara-Românească, chemat de ai săi a fost oprit de oastea lui Francisc Kendy şi astfel îl roagă să-i scoată dela împărat carte de liberă trecere prin Ungaria, deoarece e hotărît că îi va fi întotdeauna credincios, luptând împotriva Turcilor.

Spectabilis et Magnifice domine, domine mihi semper observandissime. Post servitiorum meorum perpetuam commendationem.

Spectabili et Magnificae Dominationi V^{rae} forsitan est notum, quum ego unacum gente mea militari ac populo meo communi de regno meo Transalpinensi huc in regnum Transilvaniense veneram, hicque in isto regno Hungariae per aliquot spatium perseveravi. Nunciatum fuit mihi de regno meo a populo meo, ut iterum in regnum meum intrare decernerem. Itaque gentem

meam ac populum communem, quem una mecum adduxeram, in unum congregavi et sic decrevi, Deo dante, iter aggredi versus regnum meum Transalpinense cum meis. Spectabilis et Magnificus dominus Franciscus Kendi, nescio ex cuius consensu et voluntate, gentem suam multam, quum iam in itinere eram, ad me immisit et sic cum eis graviter me afflixit et vix egomet evasi servitoresque meos omnes potius nece prostrari fecit, resque meas omnes, quas habui accipere fecit, quum tamen nihil unquam ad malum regno isto Hungariae fui; ego tamen propterea in regnum meum volui intrare, ut ego cum Turca pro patria ac regno meo oppugnarem. Spectabilem et Magnificam Do. V[ram] rogo, immo quidem Dei Omnipotentis supplico, dignetur de vestra pro me, misero exule [amicitia] hominem apud Regiam M[tem], dominum meum Clementissimum, summopere laborare, ut Sua Maiestas liberam eundi mihi facultatem in regnum meum concederet, cui ipse semel fide adstrictus sum, nec unquam servare cum Turca volo; sed semper cum Christianissimo principe adhaerere me volo, sanguinemque meum penes Sacram Regiam M[tem] semper paratus sum fundere, ubicunque Sua Maiestas optaverit. Nam et regnum meum Transalpinense Suae M[ti] cum populo meo communi convertere feci eidemque Sacratissimae M[ti] fidelitatem meam me promitto servaturum. Spectabilis et Magnifica Do. V[ra] quidquid boni apud Suam M[tem] pro me, misero exule homine, impetraverit, quidquid apud me erit a Spectabili et Magnifica Dominatione V[ra] unquam sum denegaturus. Caeterum nunc hic sum in castro Magnifici domini Andreae Bathorii de Somlio, domini mei confidentissimi; proinde is Egregius Cozma, familiaris praedicti Magnifici domini quidquid Spectabili et Magnificae Dominationi [V[rae]] nomine meo est dicturus, Spectabilis et Magnifica Do. V[ra] eidem fidem indubiam praestare dignetur rogo. Relationem a Spectabili et Magnifica Dominatione V[ra] gratiosam expecto, eidemque servitutem meam semper paratam offero, eandemque Dominationem V[ram] quamdiutissime Deus ex sua immensa bonitate conservare dignetur.

Datum ex castro Somlyó, Sabbato post festum Conceptionis Beatae Mariae Virginis 1553.

Radul Waywoda Transalpinensis etc.

Adresa: Spectabili et Magnifico domino, domino Thomae de Nádasd, perpetuo comiti terrae Fogaras et iudici curiae Regiae Maiestatis ac supremo regni Hungariae capitaneo. Domino nostro semper observandissimo.

(Arch. fam. Nádasdy. Budapest.)

184.

Sibiu, 20 Ianuarie 1554.

Gaspar Geréb către vistierul Petru Haller.

Adeverință despre banii ce a dus și predat în Țara-Românească lui Mircea-Vodă.

Ego Gaspar Gereb de Neppendorff recognosco per praesentes, quod ego in anno quinquagesimosecundo supra Millesimum quingentesimum, ab Egregio domino Petro Haller de Hallerstain ad meas manus percepi florenos mille aureos hungaricales, quos ego ex commissione ipsius domini Petri Haller in Transalpinam, ad Myrcza wayvodam ductos, illi ad manus tradidi, atque ipse wayvoda aureos illos, mei in praesentia, ad manus Halii chauzii, ad portam Imperatoris, Hrustan bassae, ex decreto dominorum regnicolarum perferendos tradidit; etc.

Actum Cibinii, die 20. mensis Ianuarii. A. D. 1554.

(Colecțiune Haller. Budapest.)

185.

Sibiu, 17 Fevruarie 1554.

Anton Balogh către vistierul Petru Haller.

Adeverință despre banii primiți pentru a merge la Mircea-Vodă.

Ego Antonius Balogh Brassoviensis fateor et recognosco per praesentes, quod tempore thesaurariatus Egregii domini Petri Haller Ioannes Maylad famulus civitatis cum certis litteris dominorum regnicolarum ad Caesarem Turcarum et passas inscriptis, quas ipse wayvoda ad portam mitteret in Transalpinam ad Myrche wayvodam missus fuisset, me praesente, eidem Ioanni Maylad pro expensis dedit florenos 4, de quibus per eundem dominum Petrum Haller requisitus fide mea mediante fateri et testi. monium praesentium literarum, sigillo meo munitarum, dare volui

Datum Cibinii, 17. Februarii. Anno 1554.

(Colecțiune Haller. Budapest.)

186.

Istambol, 27 Fevruarie 1554.

Domenego Trevisan bailo către dogele Veneției.

Se trimite un ciauș în Țara-Românească pentru a introna pe Pătrașcu-Vodă în locul lui Mircea-Vodă.

Riferisce che erano gionti in Constantinopoli tre chiaus, doi con ordine di andar al imperator de Tartari, sollicitarlo a levarsi quanto più presto, et in quel maior numero di gente che fusse possibile a' danni del Sophy... et il terzo chiaus cum ordine, come si diceva, di andar nel stato di Bogdania, [1] ad intronar in quello Petrasco vayvoda in loco di Milz vayvoda, il quale Sua Maestà haveva deliberato di levar per le molte querele che erano sta fatte contra de lui da quelli populi.

Da Constantinopoli, de 27 Fevrer 1553.

Die 27. Martii 1554 in Rogatis. — 178 — 2 — 1.

(Arch. di Stato. Venezia. Codice Brera 131 fol. 125)

187.

Lublin, 12 Martie 1554.

Din tratatul de pace al Poloniei cu Turcia.

Polonia va ajuta Moldova împotriva Tătarilor cu condiția ca Domnul ei să nu lase pe Moldoveni să năvălească în țara sa, unde regele Poloniei nu va adăposti pe pribegi.

Forma foederis per Ser-mum regem Poloniae Sigismundum Augustum cum Caesare Turcorum initi.

Caesar Przecopscensis durante hoc foedere nulla damna ditionibus nostris inferre debebit. Nos vero stipendium solitum, ut nobis contra hostes nostros assistat, dare illi debebimus.

Quod si ipse aut subditi illius nobis, subditis et ditionibus nostris damna et iniurias aliquas intulerint, id totum ex mandato M^{tis} Suae Caesareae sarcire tenebitur.

Similiter Palatinus Valachiae et subditi ipsius nulla damna nobis, subditis et ditionibus nostris inferre debebit. Et si quae intulerit, ex mandato Suae M^{tis} Caesareae in instanti sarcire illa tenebitur. Ex parte vicissim nostra, si quod damnum ab ho-

[1] Scris greșit în loc de: Valachia.

minibus nostris Tartarorum Przecopsiensium Caesari et palatino Valachiae, aut hominibus, aut ditionibus illorum illatum fuerit, id totum nos, cum requisiti fuerimus, nulla interposita mora, sarcire illis mandabimus.

Maleficis hominibus damna et incursiones in terras Moldaviae facientibus, ex Valachia profugis, receptum in regno, et dominiis nostris non dabimus. Et si qui eiusmodi in regno nostro reperti fuerint, eos ad M^tis Suae Caesareae requisitionem in ditionibus nostris non retinebimus.

(Copie oficială. Staatsarchiv. Wien. Polonica.)

188.

Lechinţa, 22 Martie 1554.

Voevozii Kendy şi Dobó către Scaunele Ciuc şi Ghirghău.

Deoarece Domnul Moldovei se arată vrăjmaş faţă de Ardeal, cu toate făgăduelile sale de bună vecinătate, îi vesteşte să fie întotdeauna gata întru apărarea ţării şi să nu permită nimănui a trece în Moldova.

Egregii et agiles fratres charissimi. Salutem.

Quamvis saepius vos et antea fueritis hortati, ut pro tuenda salute vestra, defensioneque coniugum et liberorum vestrorum, ad insurgendum ita parati essetis, ut ad subitam quamque hostium eruptionem, statim armati consurgere, coniunctisque et adimatis viribus vitam, libertatem, charosque liberos et uxores tueri et defendere possitis; sed nostra eiusmodi monita, quantum apud vos profecerint, inopinatus iste adventus hostium, qui nunc proxime accidit, satis declarare potest, quibus si pro tuenda patria vestra vigilaretis, non solum resistere, sed etiam cum ignominia, a finibus vestris illos propulsare possetis, quos nunc quoque nulla alia res tam audaces fecit, nisi vestra, in agendis vigiliis cessatio; hortamur igitur iterum vos, vobisque auctoritate regia mandamus firmiter, ut deinceps ita parati sitis, ut ad omnem eruptionem hostium statim ad unum omnes consurgere, armatique hostibus obviam ire possitis, certo vobis persuadentes, quod nos violatores huiusmodi mandati nostri, non solum ablatione rerum, sed etiam capitis supplicio, puniri faciemus.

Et licet nos iam aliquoties vaivodam Moldaviensem et per literas, et per nuncios nostros, requisiverimus de bona vicinitate

conservanda, ad quam rem ultroque ille se aliquoties nobis obtulerat, verum cum facta illius diversa ab eius sermone esse videamus, subque amici persona, inimicum se declarare, hortamur vos cum facultatem recuperandarum rerum vestrarum per Moldavos direptarum antea quoque vobis per nos concedi, postulassetis, ut nacta occasione, pro conditione loci et temporis, ubi aliquam commoditatem ad ea recuperanda, quae per illos a vobis direpta sunt, esse videritis, vos quoque vicem illis rependere velitis.

Quicunque autem ex hoc regno in Moldaviam ingredi voluerint, quicunque tales sint, eos sine aliquo respectu personarum, penes quas literae nostrae non fuerint, intercipere, captosque ad nos mittere debeatis. Quod de illis quoque, qui Moldavia egrediuntur vos facere iubeamus ad augendas tamen vigilias sitis diligentes, ne inopinatos vos hostis opprimat.

Ex Lekencze, 22. die Martii. Anno Domini 1554.

Franciscus Kendi de Zenthiwan et Stephanus Dobo de Rwzka
Vaivodae Transsilvani et Siculorum Comites etc.

Adresa: Egregiis et agilibus capitaneis, iudicibus, primipilis, senioribus ac universitati Siculorum sedium Chyk et Gyergyo. Fratribus charissimis.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

189.

Iaşi, 23 Aprilie 1554.

Alexandru-Vodă Lăpuşneanul către primăria comunei Vinţ.

O vesteşte de apropierea fiului regelui Ioan pe care-l va aduce în ţară împreună cu Pătraşcu-Vodă.

Alexander Dei gratia verus haeres, dominus et Waywoda terrae Moldaviensis.

Conspicui prudentes ac Circumspecti domini, si bene valetis, est nobis auditu omni tempore gratum. Quemadmodum antea quoque ad vos scripsimus Imperatorem Turcarum nobis scripsisse, ut essemus auxilio filio quondam Ioannis regis, ita ut locum parentis sui obtineret et Rex in Hungaria constitueretur; ita vobis nunc quoque significamus, quod idem Ioannis regis filius iam appropinquat cum magno exercitu, et imperator Turcarum quoque commisit Petrasko waywodae Transalpinensi et Petrowyth, necnon passis Budensis, Themesiensis et Bosnensis ac beglerbego, ut ipsi omni adsint auxilio; quicunque facile et bona vo-

luntate illi se subdiderint, bene cum illis agetur, qui vero non male se habebunt. His estote Deo commendati.

Scriptum in oppido Ias, 23. Aprilis 1554.

Adresă: Prudentibus ac Circumspectis dominis senatoribus de Wynci. Amicis nobis dilectis.

Pe dos: Translatio literarum waywodae Moldaviensis.

(Copie contemporană. Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

190.

Iaşi, 28 Aprilie 1554.

Alexandru-Vodă Lăpuşneanul către Niculae Kornis de Szentpál.

Îl invită să se supună fiului regelui Ioan pe care îl vor aduce în ţară, căci altfel se va răsbuna pe toţi cari ţin cu voevozii Ardealului.

Alexander von Gottes Genaden ein rechter Erbherr und ein Woyde im Muldener Landt.

Namhaftiger, Ehrsamer, weiser Herr. Wenn Ihr frisch und gesundt wärdt, das erfir [1] wir alle Zeit gerne. Wisset auch, wie wir Euch vormals geschrieben haben, wie dass der Tyrkese Kaiser hot zu uns geschrieben, wie dass wir sollen gehilflich sein des Kinigs Janus seinem Sohn, dass er wirdt auf den Maiestät kummen und auf das Reich wieder, wie sein Vater gewesen ist, Janus Kinig im Ungerlandt, also soll Er auch sein. So bitten wir Euch sehr, ihr wollt also wol tun und wollt ihr Euch undergeben des Kinigs Janus sein Sohn, wenn wir werden kummen mit unserem Heer, denn noch andere werden noch mehr mit uns sein: der Petrasko Woyevoda und Petrovith, und Bassa de Buda, und Bassa de Timeszero, und Bassa de Bozna, und Beller Begk, und wir bitten Euch sehr, ihr wollt [Euch] den Siebenbyrgesen Woyevoden [2] nit untergeben und wollt ihm kein Volk schicken zu Hilfe, und werdt Ihr Volk ihm schicken zu Hilfe, so sollt Ihr wissen, dass wir wollen Euer Kinder und Euer Weiber den Tyrken gar geben; und zum letztem so wollen wir Euch mit samt den Woyevoden aus dem Landt ausjagen, aus dem Landt. Darmytte seidt Gotte befohlen. [3]

Gesryben in Joss Markt, am XXVIII. Aprilis und am Jar 1554.

Adresa: Dem Namhaftigen, Ehrsamen weisen Herrn Kornys Myclos, unserem lieben Freundt zukumme dieser Brief.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

---

1 Greşit în loc de: erführen.

2 Pe vremea aceasta erau doi voevozi: Kendy şi Dobó.

3 Scrisoarea scrisă foarte prost, pare de vreun „diac" ungur care nu ştia mult nemţeşte.

191.

Iaşi, 1 Mai 1554.

Petru Gerendy către Petru Haller la Sibiu.

Raport despre adunarea oştilor moldovene la Bacău cu ordinul de a merge pentru aducerea fiului regelui Ioan. Aşteaptă ordin cum să se poarte mai departe.

Magnifice domine et compater mihi observandissime. Post servitiorum meorum commendationem.

Vestra Mag^{ca} Dominatio bene novit quomodo hic detentus sum omnia quae committunt oportet me in his stare. V^{ra} Mag^{ca} Dominatio pro certo habeat, quod ad diem Dominicam Sanctae Trinitatis[1] exercitus Moldaviae erit congregatus in oppido Bako, quod distat a regno Transilvaniae octo miliaria. Nunquam ita surrexerunt quemadmodum nunc, habebit secum ingenia 24 Tartari, qui dicuntur Dobrwgzii, erunt cum Transalpino, qui se omnes coniunget prope domum Francisci Beldii, in possessione Uzon[2]; Petrowyth et Karansebesenii, Lwgosenii, una cum Kasson bassa de Themeswar intrabunt per Portam ferream et sese coniungent prope Sassebes, secundum eorum opinionem, et si qui ex regnicolis se dederit in ditionem filii regis Iohannis, ille pacifice permanebit, qui autem fuerint rebelles, igne et gladio punientur. Ideo V^{ra} Mag^{ca} Dominatio habeat curam de pauperibus Saxonibus, ne devastentur, ut caeteri quoque regnicolae possent unanimiter permanere. Hic pro certo habetur comitatum Hwnyad sese dedisse in ditionem filii Iohannis regis, si Georgius Machkássy voluerit omnia sciet dicere, quomodo se res comitatus Hwnyadiensis habetur; sicut ego intellexi a Ladislao Ewsz.[3] Paria literarum imperatoris Turcarum in praesentibus inclusis misi V^{rae} Mag^{cae} Dominationi. Caeterum V^{ram} Mag^{cam} Dominationem rogo, tamquam compatrem et dominum mihi confidentissimum, velit mihi dare informationem, quid sim facturus, vel ex una, vel ex alia parte; ea quae mihi consuluerit omnia faciam. Caeterum V^{ram} Mag^{cam} Dominationem quam felicissime valere opto.

Datum ex oppido Iaswaszar, 1. die Maii 1554.

Petrus Gerendy manu ppria

Adresa: Magnifico domino Petro Haller a Hallerstayn, Magistro civium Cibiniensi, domino etc.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

---

1 Adică 20 Mai 1554. 2 Scris: Wsson. 3 De citit: Eösz.

192.

Sibiu, 26 Mai 1554.

Francisc Henther către vistierul Petru Haller.

Adeverinţă despre banii primiţi pentru plocoanele de dat solilor lui Mircea-Vodă.

Ego Franciscus Henther fateor et recognosco per praesentes has literas, quod Egregius dominus Petrus Haller ab Hallerstain 14. Iunii 1553 cum me cum aliis suis servitoribus pro deducendo Messzyt wayvodae, legato Turcico, ad dominum wayvodam, et inde Coronam mitteret, pro expensis septem florenos hungaricales nobis dedit. Item fateor eundem dominum thesaurarium ex commissione domini wayvodae per me domino Andreae Bathory wayvodae, ducentos aureos Hungaricales, quos Messzyt wayvodae, et cuppam unam deauratam, quam Stanislao Komiz boieroni Transalpino, et ex ulnas Scarlati medii, quas Ioanni Pythar servitori Myrchae wayvodae nomine huius regni dominus wayvoda donaret misisse, et me res praedictas manibus domini Andreae Bathory wayvodae assignasse. [1]

Actum Cibinii, 26. die Maii. Anno Domini 1554.

(Colecţiune Haller. Budapest.)

193.

Istambol, 23 Iunie 1554.

Domenego Trevisan bailo către dogele Veneţiei.

Solii lui Alexandru-Vodă aducând o parte a tributului. Ştiri din Polonia că Vodă va pleca cu o oaste mare pentru a introduce pe fiul regelui Ioan în Ardeal.

Riferisce che si attrovavano a Constantinopoli li oratori del Bogdan, venuti per portar parte del tributo che paga ogn'anno quella provintia al Ser^{mo} Signor, dalle quali si havea inteso che l'orator del duca di Moscovia era stato al Ser^{mo} Re di Polonia, accompagnato da 1500 cavalli per concluder pace per quattro anni con quella Regia Maestà, sì come havea fatto, et che il Bogdan, suo Signore, cavalcherebbe con 50/m persone per aggiutar a metter il figliolo del quondam Re Zuane nello stato di Transilvania.

Da Constantinopoli, di 23 Zugno 1554.

Die 21. Iulii 1554 in Rogatis. — 199 — 5 — 1.

(Arch di Stato. Venezia. Codice Brera 131 fol. 136.)

---

1 Folosit de Iorga, l. c. pag. 20.

194.

Breaza, 30 Octomvrie 1554.

Andrei Báthory de Somlyó către voevodul Francisc Kendy.

Una din slugile sale prinzând nişte Moldoveni cere sfatul său ce să facă cu ei, fiind oameni de rând. El însuş pribegeşte cu toată familia din sat în sat pe supt munţi.

Továbbá valami moldovai oláhokat fogott vala egy szolgám ez nyáron, kiket te Kegyelmednek tudására adtam vala, Azolta nálam voltak. Mostan is nálam vadnak. Azt értem, hogy csak valami szolga legények. Nem tudom mit kelljen velek tennem. Ha te Kegyelmednek jó akaratja volna, az mely szolgám fogta volt, annak adnám, nitalám vehetne valamit rajtok.

Továbbá, hogy én ideiglen te Kegyelmedhez nem mehettem, nekem Kegyelmed meg bocsásson; oka ez, hogy miulta Barczából ki jöttem minden házam nipivel budostam dewan [1] előtt. Mostan is havas alatt budosom egy falurul másikra.

Ez levél költ Brazan, kedden Szent Symon és Judás Apastal nap után 1554.

(Autograf. Colecţiune particulară. Ungaria.)

Mai departe, o slugă a mea a prins în vara aceasta nişte români din Moldova, despre ceeace am înştiinţat pe Domnia-Ta. De atunci sunt la mine. Şi acum sunt la mine. Înţeleg că sunt numai nişte slugi. Nu ştiu ce trebue să fac cu ei. Dacă ar fi voia Domniei-Tale, i-aş da slugii care i-a prins, poate că ar luà ceva pe ei.

Mai departe, că eu pân'acuma n'am putut merge pela Domnia Ta, să mă iertaţi; pricina este că decând am ieşit din ţara Bârsei, pribegesc cu tot norodul casei mele dinaintea lui dewan (?) şi acum chiar pribegesc pe sub munţi dintr'un sat într'altul.

Scrisu-s'a această scrisoare în Breaza, Marţi după praznicul Sf. Simion şi Apostolul Iuda, 1554.

195.

Cluj, 17 Fevruarie 1555.

Solul Ioan Pitar către vistierul Petru Haller.

Adeverinţă despre banii şi plocoanele primite.

Ego Ioannes Pythar Transalpinensis. Fateor et recognosco per praesentes, quod cum ego Anno Domini 1553 a domino meo

1 Scris curat aşa, fără să aibă vre un înţeles.

wayvoda Transalpinensi nunctius missus fuissem ad dominos wayvodas Transylvanenses, tempore thesaurariatus domini Petri Haller, die Augusti 18 idem dominus Petrus Haller Meggiesii pro munere dedit mihi cuppam unam in valore florenorum 22 denariorum 39 ac pro expensis in pecunia florenos 8. Idem quoque dominus Petrus Haller eodem tempore nunctiis wayvodae Moldaviensis Wsaar et Wercher, me praesente, dedit florenos 6. De quibus eundem dominum Petrum Haller reddo quietem et expeditum, testimonio harum mearum litterarum sigillo meo munitarum et fide mediante. [1]

Datum Coloswari, 17. Februarii. Anno Domini 1555.

Ioannes Pythar ppria

(Colecţiune Haller. Budapest.)

196.

Târgu-Murăş, 27 Aprilie 1555.

Francisc Mikó către vistierul Petru Haller.

Adeverinţă despre banii primiţi când a mers în Ţara-Românească.

Ego Franciscus Myko de Sepsi. Fateor et recognosco per praesentes me a domino Petro Haller theasurario Anno Domini 1553 cum ex commissione dominorum regnicolarum missus fuissem legatus in Transalpinam, prima die Septembris, in expensas recepisse florenos 16; etc.

Datum in oppido Wasarhely, 27. die Aprilis. Ab Incarnatione Domini anno 1555.

(Colecţiune Haller. Budapest.)

197.

Istambol, 3 Iunie 1555.

V. Z. B. către Dominico de Gaztelu conseglier et orator del Ser^{mo} Re di Romani.

Sol moldovean la Poartă primind ordin ca Domnul său să introducă pe fiul regelui Ioan în Ardeal.

Alli 26 del passato il Mag^{co} bailo over ambasciatore Venetiano ha havuto nova dal suo dragoman, che si ritrova in Amasia,

---

[1] Sigilul de inel apăsat în hârtie lipseşte de pe actul semnat de însuş Ioan Pitarul.

alla corte del Gran Signor, che l'ambasciator del Sophi over Re di Persia era venuto et haveva basciatali la mano con gran trionfi, pace et allegrezza et gl'haveva portato presenti assai et di valuta, et per esser de lì alcuni Francesi di questo ambasciator andativi con un messo della regina et Petrovicio, et anchora era andato là l'ambasciator del re di Bogdania, con presenti; et subito per haver fatto la pace col detto re di Persia, comandò che fussero mandati chiausi in Valachia, Bogdania et Budua, et altri suoi luoghi, con commisioni che si faccia gente et che mettano in Transilvania el figliolo del re Giovanni et poi che fin' a dui mesi lui vuol venir qua in Constantinopoli per far anchora lui campo.

Adi 3 de Giugno 1555 in Pera.

(Staatsarchiv. Wien. Turcica fasc. 116.)

198.

Augsburg, 27 August 1555.

Ferdinand I. regele Ungariei, către Universitatea Naţiunii Săseşti.

Reînoieşte privilegiul vechiu al Saşilor, avut încă dela regele Vladislau ca nimeni să nu îndrăznească a cumpăra, a aduce sau a duce piei crude de miei, vulpi, jderi ori alte blănuri în Moldova şi Ţara-Românească.

Ferdinand I. regis Hungariae consensus, ne quis, licet cuiusvis status et conditionis homo sit, tam in Hungaria, Moldavia, Transalpina audeat pelles agninas, vulpinas, mardurinas emere, occupare aut ad aliena loca et regna educere, sub poena infra nominata factus.

Anno quo modo fato 27. die Augusti Augustae Vindelicorum datae sunt literae Suae Regiae Maiestatis in pargameno patenter confectae, manu Suae Maiestatis propria in margine inferiori signatae ac sigillo suo secreto, quo ut Rex Hungariae impendenti utitur, communitae, quibus mediantibus Maiestas Sua literas Conventus Monasterii Beatae Mariae semper Virginis de Colosmonostra in pargameno patenter confectas, sigilloque eiusdem authentico impendenti communitas, continentes in se literas Serenissimi principis condam domini Ludovici regis Hungariae, praedecessoris et sororii sui charissimi, piae memoriae, super confirmatione, salvo iure alieno, literarum Serenissimi quondam principis domini, domini Wladislai regis Hungariae etc., genitoris

sui,[1] ne scilicet cuipiam, nec tantum mercatoribus et negotiatorum hominibus, tam in regno Hungariae, quam Moldaviae et Transalpinae existentibus, praeterea cunctis officialibus et factoribus, tam in vigesima sua Cibiniensi, quam etiam alias ubilibet constitutis, in literis paternis nominatis, sed etiam alterius cuiusvis status et conditionis hominibus, ecclesiasticis videlicet et saecularibus, ac nobilibus et ignobilibus, ubivis in partibus Transsylvaniae, praesertim autem in Cibiniensi, Brassoviensi, Segeswariensi, Megyesiensi, Bistriciensi, Zazsebesiensi, Coloswariensi et Enyediensi civitatibus constitutis et commorantibus, pelles agninas, vulpinas, mardurinas vel alias quascunque crudas et nondum laboratas emere vel occupare aut ad Moldaviam et partes Transalpinas educere et educi facere audeat, qua praerogativa etiam antea usi fuisse dicebantur, sub amissionis talium pellium, apud quos reperirentur, poena; quarum duas partes ipsi magistri pellifices ad suos usus convertere, tertiam vero partem pro se ipsis recipere valerent, acceptavit, approbavit, roboravit, ratificavit ac pro universis magistris pellionibus ipsorumque posteris et successoribus universis innovando perpetuo valituras gratiose confirmavit. Salvo iure alieno. [2]

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

199.

Dej, 17 Octomvrie 1555.

Ladislaus Was de Gyalu către Ferdinand I. regele Ungariei.

Despre două moşii apărţinătoare cetăţii Ciceului.

În urma ordinului avut Vă comunic, că possessiones Peterhaza et Felsewgyekenes, *pe cari le cere* Petrus Hagymassy magister curiae Spectabilis et Mag^ci^ domini Stephani Dobo waywodae, per defectum seminis cuiusdam Petri Zwchaki sive Rawaz nominati, *sunt administrate de mine ca moşii fiscale* una cum aliis possessionibus ad arcem dirutam Chycho pertinentibus, quas possessiones a temporibus condam Ser^mi^ Matthiae regis semper ad eandem dirutam arcem Chycho waywodae Moldavienses possederunt; etc.

Ex Dees, 17. Octobris. Anno 1555.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn fasc. 14340.)

---

1 Din Buda, 9 August 1513; în Hurmuzaki: Documente vol. XV. p. 224—5.

2 E interesant că acest „consens" e mai amănunţit ca textul privilegiului transcris şi aprobat.

200.

Bruxelles, 22 Octomvrie 1555.

Împăratul Carol V. către Heraclide Despot Basilicos.

Decret solemn cu privilegiul de a crea notari publici şi Doctori dintre absolvenţii universităţilor, dându-i şi titlul de cavaler cu stemă nobilitară, folosindu-se de toate drepturile nobililor Imperiului Roman.

Privilegium Caroli Imperatoris Despotae collatum.

Carolus Quintus Divina favente clementia Romanorum Imperator Augustus, ac Rex Germaniae, Hispaniarum, utriusque Siciliae, Hierusalem, Hungariae, Croatiae, Dalmatiae, Insularum Sardiniae fortunatarum et Indiarum, ac terrae firmae, Maris Oceani etc. Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Lothrici, Brabantiae, Tyburgae, Lucenburgae, Geldriae, Wirtembergae, etc. Comes Habspurgi, Flandriae, Tyrolis, Arthesii et Burgundiae, Palatinus Hamoviae, Hollandiae, Zeelandiae, Ferreti, Kiburgi, Namurti et Zutphauiae, Landgravius Alsatiae, Marchio Burgoviae et Sacri Romani Imperii etc. Princeps Sueviae etc. Dominus Frisiae, Molinae, Salinarum, Tripolis et Mechliniae etc. Magnifico strenuo fideli sincere Nobis dilecto Heraclidi Iacobo Basilico Despotae Sami, Principi Pari, Doridos et caeterarum insularum, domino Militi sive Equiti aurato ac Sacri Lateranensis palatii, aulaeque nostrae Caesareae et Imperialis Consistorii Comiti, gratiam nostram Caesaream et omne bonum.

Imperialis Celsitudinis dignitatem nihil aeque commendat quam bene de humano genere promereri, qua via plerique Romanorum Imperatores maiores nostri immortalitatis gloriam sibi pepere, dum virtutem excolunt, praeclaris hominum meritis suos honores suaque praemia decernunt. Nos vero laudata eorum vestigia sequi, eosque pro meritis extollere et augere cupientes, qui non solum generis nobilitate et maiorum imaginibus, verum etiam virtute nobilitatis alumna, prudentia, eruditione, industriaque habentur insignes, et nostris Sacrique Imperii, terrarumque ac dominiorum nostrorum patrimonialium servitiis omne suum studium ac labores impendunt. Ac proinde attendentes praeter natalium splendorem et prisca gentis atque familiae tuae decora, insignes animi et corporis tui dotes, singularem prudentiam, eruditionem et rerum experientiam, quibus apud Nos fide digno testimonio commendaris, tuum praeterea in Nos, Sacrum Romanum

Imperium, regnaque ac dominia nostra patrimonialia sincere fidei et devotionis affectum, studium et observantiam, ad haec grata et fidelia obsequia, quae Nobis, Sacro Romano Imperio, regnisque ac dominiis nostris patrimonialibus maiores ac praedecessores Tui variis in rebus et expeditionibus nostris bellicis, quibus plures eorum non solum interfuere, verum etiam fortiter pro Nobis saepe pugnando, in nostro servitio vitam amisere, praecipue vero quidam tuus avunculus, qui primum in Corenensi expeditione propria triremi nobis inservivit, atque deinde iam ante quinque annos circiter, nostro iussu et mandato in Graeciae partes ablegatus ab impiis Turcis captus interemptusque est. Ac demum tu quoque illorum exemplo in aliquot bellis et expeditionibus nostris, praesertim vero anno superiori ad castrum Rhentiacum, dum illud obsidione, qua tum temporis ab hoste nostro rege Gallorum acerrime premebatur, liberaremus (ubi in aliquot levioribus preliis cum hoste subinde commissis) haud vulgaria virtutis, fortitudinis, imperitique animi tui documenta edidisti. Generoso ac nobili nostro tum temporis colonello super mille equitum Germanorum, ac Imperii Sacri fideli dilecto Gunthero comite a Suarzenburg duce testante, strenuo ac indefesso studio, posthabita vitae et salutis ratione, magna cum laude singularis virtutis ac fortitudinis Vestrae, nostra vero satisfactione praestitistis, tuque etiamnum praestas, ac te in posterum praestiturum esse plane confidimus eo quidem ferventius, quo maioribus ac dignioribus honorum ornamentis te a Nobis donatum et condecoratum senseris; Dignum te omnino duximus, quem peculiaribus nostrae clementiae donis prosequamur. Proinde motu proprio ex certa scientia, animo deliberato, ac sano principum, baronum ac procerum nostrorum ac Sacri Imperii fidelium dilectorum accedente consilio, ac de nostrae imperialis potestatis plenitudine, te praenominatum Heraclidem Iacobum Basilicum Despotam, Equitem auratum, ac Sacri Lateranensis palatii, aulaeque nostrae Caesareae Imperialis consistorii Comitem fecimus, creavimus, ereximus et comitatus Palatini, militiaeque titulo clementer insignivimus, atque tenore praesentium facimus, creamus, erigimus, attollimus atque insignimus, ac aliorum equitum ac militum, ac comitum Palatinorum numero et consortio gratiose adscribimus et aggregamus; Decernentes et hoc Imperiali statuentes edicto, ut ex nunc in antea pro susceptae Equestris dignitatis et militaris titulo ornamento, torquibus, gladiis, calcaribus, vestibus, phaleris sive equorum ornamentis aureis, ac omnibus et singulis privilegiis, iuribus, gratiis, immuni-

tatibus, franchisiis, honoribus, dignitatibus, exemptionibus ac
libertatibus uti, frui et gaudere possis et debeas, quibus alii milites
sive equites a Nobis stricto ense creati ac Sacri Lateranensis
palatii Comites potiti sunt, seu quomodolibet potiuntur consue-
tudine vel iure; Dantes et concedentes tibi, praefato Heraclidi
Iacobo Basilico Despota facultatem, qua possis et valeas per totum
Romanum Imperium et ubilibet terrarum facere et creare notarios
publicos seu tabelliones et iudices ordinarios, ac universis personis,
quae fide dignae, habiles et idoneae fuerint (super quo conscientiam
oneramus) notariatus seu tabellionatus et iudicatus ordinarii
officium concedere et dare, ac eos et eorum quemlibet per pennam
et calamarium, prout moris est, de praedictis investire. Dum modo
tamen, ab ipsis notariis publicis seu tabellionibus et iudicibus
ordinariis per te creandis et eorum quemlibet iure et nomine vestire,
ac Sacri Romani Imperii ac pro ipso Romano Imperio debitum
fidelitatis recipias corporale et proprium iuramentum, in hunc
modum videlicet, quod erunt Nobis ac Sacro Romano Imperio,
et omnibus successoribus nostris Romanorum Imperatoribus et
Regibus legitime intrantibus fideles, nec unquam erunt in consilio,
ubi nostrum periculum tractetur, sed bonum et salutem nostram
defendent et fideliter promovebunt, damna nostra pro sua possibi- 1
litate vetabunt et avertent. Praeterea instrumenta, tam pu-
blica, quam privata, ultimas voluntates codicillos, testamenta
quaecunque iudiciorum acta, et omnia alia et singula, quae illis
et cuilibet illorum ex debito dictorum officiorum facienda occur-
rerint, vel scribenda iuste, pure, fideliter omni simulatione, machina-
tione, falsitate et dolo remotis, scribent, facient atque dictabunt,
non attendendo odium, pecuniam, munera aut alias passiones vel
favores. Scripturas vero, quas debebunt in publicam formam re-
digere, in membranis mundis aut papireis non tamen chartis
abrasis, fideliter secundum terrarum consuetudinem conscribent,
facient atque dictabunt. Causas hospitalium et miserabilium per-
sonarum, nec non pontium et viarum publicarum emendationes
pro viribus promovebunt. Sententias et dicta testium donec
publicata fuerint et approbata, sub secreto fideliter retinebunt,
omnia alia et singula iuste, recte et pure facient, quae ad dicta
officia quomodolibet pertinebunt consuetudine vel de iure. Quod-
que huiusmodi notarii publici seu tabelliones et iudices ordinarii
per te creandi possint et valeant per totum Romanum Imperium
et ubilibet terrarum, facere, scribere et publicare contractus et
instrumenta, quaecunque iudiciorum acta, ultimas voluntates,

decreta et authoritates interponere in quibuscunque contractibus requirentibus illa vel illas, ac omnia alia facere, publicare et exercere, quae ad debitum officium publici notarii seu tabellionis et iudicis ordinarii pertinere et spectare noscuntur: Decernentes, ut omnibus instrumentis et scripturis per huiusmodi tabelliones, notarios publicos sive iudices ordinarios fiendis, plena fides ubique adhibeatur, tam in iudicio, quam extra constitutionibus, ordinationibus, statutis et aliis in contrarium facientibus, non obstantibus quibuscunque. Insuper tibi praedicto Heraclidi Iacobo Basilico Despotae concedimus et elargimur, quod possis et valeas naturales bastardos, spurios, manseres, nothos, incestuosos copulative et disiunctive, et quoscunque alios ex illicito seu damnato coitu procreatos, viventibus vel etiam mortuis parentibus eorum, et tam absentibus, quam praesentibus (Illustrium tamen Principum, Comitum et Baronum filiis duntaxat exceptis) legitimare, eosque et quemlibet eorum ad omnia et singula restituere et reducere, omnemque geniturae maculam penitus abolere, ipsos habilitando et restituendo ad omnia et singula iura successionum et haereditatum, bonorum paternorum et maternorum, fundalium et emphyteoticorum, etiam ab intestato cognatorum et agnatorum, et ad hos honores, dignitates, officia et omnes actus legitimos, ac si essent de legitimo matrimonio procreati, obiectione prolis illegitimae penitus quiescente. Quodque ipsorum legitimatio, ut suprafacta, pro legitime facta maxime habeatur et teneatur, ac si forte cum omnibus iuris solennitatibus, quarum defectus specialiter authoritate Imperiali suppleri volumus et intendimus, dummodo tamen legitimationes huiusmodi per te fiendae non praeiudicent filiis et haeredibus legitimis et naturalibus; sintque ipsi per te legitimati, de familia, agnatione, et casata parentum suorum et arma ac insignia eorum deferre et gestare possint et valeant, efficianturque nobiles, si parentes eorum nobiles fuerint, possintque et debeant omnibus actibus publicis et privatis, officiis, iuribus, honoribus ac dignitatibus quibuscunque uti, frui et gaudere, quibus veri, legitimi consuetudine vel de iure gaudent, utuntur et fruuntur, non obstantibus aliquibus legibus, quibus cavetur, quod naturales bastardi, spurii, manseres, nothi, incestuosi copulative vel disiunctive, vel alii quicunque ex illicito coitu procreati vel procreandi non possint, nec debeant legitimari, liberis naturalibus legitimis existentibus, vel sine consensu et voluntate filiorum naturalium et legitimorum aut agnatorum, aut feudi dominorum et specialiter in authentica quibus modis naturales effi-

ciantur legitimi et quibusmodis naturales efficiantur sui per totum et naturales, si de feudo fuerit contentia inter dominum et agnatos, et Lex iubemus Codex de emancipationibus liberorum et aliis similibus, quibus legibus et cuilibet earum volumus expresse et ex certa scientia derogari et etiam non obstantibus in praedictis aliquibus contrahentium dispositionibus et defunctorum ultimis voluntatibus, aut legibus aliis et locorum statutis et consuetudinibus, etiamsi tales essent, quae deberent exprimi, et de illis fieri specialis mentio, quibus obstantibus et obstare valentibus in hoc casu duntaxat ex certa scientia et de plenitudine Nostrae Caesareae potestatis totaliter derogamus et derogatum esse volumus. Similiter tibi praenominato Iacobo Heraclidi Despotae, damus et concedimus, ut possis et valeas tutores et curatores confirmare, dare et constituere, ipsosque causis legitimis subsistentibus amovere; nec non filios adoptare et arrogare, et eos adoptivos et arrogatos facere, constituere et ordinare, insuper filios legitimos et legitimandos adoptivosque emancipare, et adoptionibus, arrogationibus et emancipationibus quibuscunque omnium et singulorum etiam infantium et adolescentium consentire, veniamque aetatis supplicantibus concedere, authoritatem et decretum in omnibus interponere, servos etiam manumittere, manumissionibus quibuscunque cum vindicta vel sine, vel minorum alienationibus et alimentorum transactionibus authoritatem et decretum interponere, minores quoque ecclesias et communitates laesas altera parte ad id prius vocata in integrum restituere ac in integrum restitutionem eis vel alteri eorum concedere. Eosdem filios, familias emancipare, a patria potestate liberare, nolentibus et invitis eorum parentibus, praesentibus vel absentibus authoritatem et decretum in omnibus interponere, iuris tamen ordine semper servato. Praeterea, ut maioribus gratiis et praerogativis te a Nobis donatum sentias, motu consilio, scientia et authoritate supradictis tibi concedimus et elargimur, ut possis et valeas, in omni licita facultate unum quolibet anno Doctorem, Licentiatum, Magistrum et Baccalaureum artium, nec non poëtam Laureatum creare, promovere, ordinare, constituere et facere, adhibitis tamen in cuiuslibet Doctoris vel Licentiati creatione Doctoribus eximiis de professione creandi, ad minus tribus, qui una pariter promovendos huiusmodi per rigorem examinis dignos, sufficientes, idoneosque iudicent atque collaudent et quos idoneos, sufficientesque repereris et comprobaveris, ipsos more, consuetudine et ceremoniis in generalibus studiis desuper observari solitis consueta ornamenta et insignia

doctoralia, sive sertum laureum, sive baccam lauream, licentiam sive magisterium in eadem facultate, nomine et authoritate nostra tradere, ita, quod illi qui per te eiusmodi insignibus et ornamentis donati fuerint, in omnibus civitatibus, locis et terris Sacri Romani Imperii et ubique terrarum, libere possint ac debeant omnes actus doctorales, legendi, docendi, interpretandi, cathedram ascendendi et glossandi ac caeteros quoscunque actus licentiae, laureae poeticae, baccalaureatus et magisterii facere et exercere, omnibusque et singulis gaudere et uti privilegiis, praerogativis, exemptionibus, libertatibus, concessionibus, honoribus, praeeminentiis, favoribus, indultis, gratiis atque aliis quibuscunque, quibus caeteri doctores, licentiati poëtae laureati, magistri et baccalauri, qui in gymnasio Bononiensi, Patavino, Papiensi, Perusino, Pisano, et quolibet alio publico gymnasio, sive quomodocunque vel qualitercunque, aut ubicunque talia insignia acceperint, gaudent vel de iure aut consuetudine utuntur et potiuntur, non obstantibus in praedictis quibuscunque legibus, constitutionibus, decretis, consuetudinibus, ordinationibus, reformationibus, rescriptis, privilegiis, beneficiis, exemptionibus, gratiis et praerogativis quocunque nomine censeantur, cuiuscunque tenoris et munitionis existant, tam factis quam fiendis, tam per nos, quam per praedecessores nostros, vel per quoscunque principes, duces, marchiones, communitates, universitates, vel alios cuiuscunque generis vel conditionis sub quibuscunque clausulis vel expressione verborum, etiamsi talia essent, de quibus de verbo ad verbum necesse esset hic facere mentionem. Ad demonstrandum vero nostrae erga te, Heraclidem Iacobum Basilicum Despotam, clementiae abundantiam, et ne posteritas tua suo decore defraudetur, tibi avita armorum tuorum insignia per te Nobilem et Regiam familiam tuam, uti fide digna relatione accepimus, deferri solita videlicet scutum secundum longum, latumque in quatuor partes aequales divisum, in quarum inferiori sinistra albi seu argentei coloris chrysophoris piscis genuinae, suae formae et coloris, ore aperto, annulum aureum, cum Draconite gemma conspicuum gerens, caudam deorsum in interiorem scuti angulum, caput sursum tendens et in superiori dextra itidem albi seu argentei coloris, templum teretis formae, azurei seu coelestini, cum nigri coloris porta seu ostio continetur. Inferior autem dextra et superior sinistra scuti partes crocei seu aurei coloris existunt, quarum haec laurum arborem cum radice naturalis suae formae ac coloris, cuius caudici aspis sive serpens viridis maculis azurei coloris conspersus, caput

in anteriorem caudam in posteriorem areae partem porrigens circumvolutus est. Illa vero leonem rubrum unguibus albi seu argentei coloris, exerta lingua, caudaque post tergum reflexa, antrorsum scandentis instar, versum et ab eius capite paululum infra superiorem eius areae extremitatem, undulam albicantem in anteriorem scuti partem vergentem continet. Supra scutum corona ethnica aurea insignitum, galeam apertam cancellatam sive torneariam, teniis sive laciniis nigri seu sabellini coloris redimitam, ac diademate ethnico coronatam; e cuius cono caput leonis rubri cum collo, exerta lingua antrorsum verso eminet, ac ex huius vertice rosarum caulis quinque ramorum, aequis spatiis ab invicem distantium, quorum singuli singulos flores rubescentes cum flavi coloris apicibus gestant, exurgit, et desuper in scheda albi seu argentei coloris in semicirculum reflexa haec sequentia verba literis maiusculis graecis nigris conscripta extant: ΣΑΜΟΣ ΟΡΝΙΘΩΝ ΓΑΛΑ ΦΕΡΕΙ. Non modo laudanda, confirmanda et approbanda, verum etiam augenda et exornanda duximus, atque tenore praesentium laudamus, confirmamus, approbamus, augemus et ornamus, addentes in vertice scuti aquilam nigram bicipitem, lingua exerta rubea oculisque itidem rubeis, ac alis expansis, pectore tenus prominentem. Quemadmodum haec omnia praesentium in medio artificis ingenio accuratius depicta cernuntur: Volentes et decernentes, ut tu, praefate Heraclides Iacobe Basilice Despota, et filii, haeredes ac descendentes tui antedicti, praescripta armorum insignia habeatis ac deferatis, illisque in omnibus et singulis honestis, decentibusque actibus et expeditionibus militarium, nobilium armigerorum more, tam ioco, quam serio, in torneamentis, hastiludiis, bellis, duellis, duellis, singulari certamine et quibuscunque pugnis, vexillis, tentoriis, annulis, signis, signetis, sigillis, aulaeis, tapetis, monimentis, aedificiis, picturis, sculpturis, et universa supellectili vestra, et aliis in rebus omnibus, pro vestrae voluntatis arbitrio, uti fruique possitis et valeatis, absque omni impedimento et contradictione. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostrae creationis, erectionis, concessionis, confirmationis, additionis Decreti, voluntatis derogationis, privilegii et gratiae paginam infringere aut eo quovis ausu temerario contraire. Si quis autem id attentare praesumpserit, nostram et Imperii Sacri indignationem gravissimam ac poenam quinquaginta Marcarum auri puri, toties, quoties contrafactum fuerit, se noverit ipso facto incursurum, quarum medietatem Imperiali fisco seu aerario nostro, reliquam vero partem iniuriam

passi vel passorum usibus decernimus irremissibiliter applicandam. Harum testimonio litterarum sigilli nostri Caesarei appensione munitarum.

Datum in oppido nostro Bruxellensi, Ducatus Brabantiae, die 22. mensis Octobris. Anno MDLV. Imperii nostri 35. Regnorum nostrorum quadragesimo.

Carolus

Ad mandatum Caesareae et Catholicae M^tis^ proprium
Phfinzik secretarius

(Copie of. Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

Notă. Cunoaşterea acestui document preţios este de o deosebită însemnătate prin faptul că ne desveleşte tot trecutul lui Despot-Vodă, arătându-ne unde şi cum a slujit până la data documentului; despre care trecut aveam până acum numai două biografii, aproape contemporane [1] şi foarte puţine amănunte.

Textul documentului ne-a păstrat şi menţiunea cum că privilegiul acesta a fost dat de către marele împărat Carol al V-lea din proprie iniţiativă (motu proprio) lucru foarte rar pe aceste vremuri. Dealtfel pe lângă privilegiul de a crea notari publici şi a îndeplini toate funcţiunile unui notar public, Despotul a mai primit şi dreptul ca fiecare an să poată inaugura câte un *Doctor* şi *poet laureat* dintre acei bacalaureaţi cari au absolvit universităţile din Italia şi aiurea, depunând examenele severe prescrise, [2] iar afară de aceasta fiind numit *cavaler* a primit şi un *scut nobilitar* descris precum se obicinuia.

Această diplomă i-a servit lui Despot aşa de mult, că — după o însemnare contemporană — cu şi prin ea a avut intrare la toate curţile europene, pe cari le-a vizitat [3] ca să-şi intinză cercul relaţiunilor pentru scopurile sale tainice de a ajunge pe scaunul Moldovei.

---

1 Acestea au fost retipărite de Emile Legrand sub titlul: Deux vies de Jacques Basilicos. Paris, 1889.

2 Dintre poeţii astfel laureaţi de către Despot „potestate D. Caroli V. Caesaris" în Wittenberg (4. Cal. Iunii 1556) cunoaştem trei, împreună cu poeziile lor; tipărite de Legrand, l. c. p. 265—278.

3 Despre acest lucru biograful său italian scrie astfel: Et egli con questa patente navigò verso Brema et quell' altre città maritime, dove, mostrando questa sua patente, come a Signore che era stato scacciato da Turchi fu usata liberalità et cortesia: passò al Re di Danimarcha et quel di Svetia, di poi al Duca Alberto di Prussia, et tutti gli donorno, et volendo egli andare al Re di Polonia, il quale era in Vilna, questo principe lo raccomandò molto caldamente al palatino di Vilna, il quale lo ricevette in casa sua, et in tutti i modi l'honorò; N. Iorga: Nouveaux matériaux pour servir à l'histoire de Jacques Basilikos l'Héraclide dit le Despote prince de Moldavie (Bucarest, 1900) p. 2-3.

201.

[Istambol, Fevruarie 1556.]

Sultanul Soliman II. către Alexandru-Vodă Lăpuşneanul.

Voind a ajuta pe fiul regelui Ioan îi porunceşte să-şi adune grabnic oştile plecând fără zăbavă în ajutorul lui îndată ce va fi chemat de el.

Scias nos diebus superioribus litteras Stephani regis Hungariae Transylvaniaeque [1] accepisse, nosque informatos esse, qualiter Germani in quibusdam locis regni sui Hungariae ac Transylvaniae impetum cum magna devastatione depopulationeque fecissent, Nosque pro auxilio tandem implorans, illi subveniendi gratia curam clementissime haberemus. Admittimus idcirco litteras nostras mandatorias, ex Sublimi Excelsaque Porta potentiae nostrae ad te Fidelitatique Tuae (erga nos semper sinceram conservatam hucusque) praecipientes, firmissime mandantes,[2] quatenus modo visis his nostris eidem mandatoriis continuo omnibus tuis rebus bellicis, exercituque tuo sis promptissimus, sciscitandoque semper sic animadvertens ad partes dicti regis Stephani secundum, ut ab eo informaberis melius. Praemissis itaque nostris mandatis te memorem esse volumus, ac eadem sinceritate, fidelitateque, qua hactenus nobis inservivisti, et modo et deinceps illum te nobis firmissime permanentem volumus, ac videas, te bene omnibus rebus bellicis compositum inveniri, praecipue cum litterae nostrae proxime per fidelem nostrum Mustapha chausum ad te deferentes; si tamen casu praedictus Stephanus Rex a suis hostibus molestari videretur, teque suis litteris pro auxilio invocaverit, tu ipso personaliter cum omni tuo bellico apparatu procedere debeas et tenearis, quo ipsum regnumque eius ab suis quibuslibet hostibus protegere et tueri queas ac iterum atque iterum mandamus, te in hoc vigilantissimum, bellicoque tuo apparatu promptissimum, sicque fideliter erga nos constantem persistere, ut hactenus te erga nos animadvertimus. Cum autem te tuosque movere proponis praescire nos fac quam certissime.

În capul scrisorii: Paria litterarum imperatoris Turcarum 12. Februarii nocte per Mustapham chausum praesentatarum in Bachlo Alexandro wayvodae.

(Copie contemporană. Arh. jud. Bistriţa-Năsăud. Bistriţa.)

---

1 Aşa numeau Turcii pe principele Ioan Sigismund (fiul regelui Ioan) care primi în botez şi numele de Ştefan.

2 In original: mandamus.

202.

Sătmar, 28 Septemvrie 1556.

Pătraşcu-Vodă către Niculae Báthory de Eched.

Vestindu-l că din porunca sultanului a adus în ţară pe fiul regelui Ioan, îi comunică că de nu i se va supune îi va lua toate castelele împreună cu Alexandru-Vodă al Moldovei, să dea credinţă la tot ce-i va spune Bogdan Logofet.

Magnifice Domine, nobis tanquam frater et Amice honorande. Post salutem et nostri commendationem.

Notum damus et ad scitum facimus V^{rae} Mag^{cae} Dominationi, quod voluntas potentissimi imperatoris Turcarum, domini nostri semper Clementissimi sic est, quod regnum Hungariae et Transylvaniae filio regis Ioanni dedit ac concedit, et, ut omnes principes ac domini ipsum audiant et serviant; sed si aliquos inveniamur, quod ipsum filium regis Ioannis audire ac servire noluerint, illos punire debemus cum igne et ferro, sed qui sibi inclinaverint, illi nobis fratres et amici esse debent. Sed si V^{ra} Mag^{ca} Dominatio inclinare nolueritis, sicut vos monimus, sciatis, quod in bonis ac heredibus vestris intrabimus, ac qui ad V^{ras} Mag^{cas} Dominationes se pertinent, omnes illos punire volumus insimul cum fratre nostro Alexandro wayvoda Moldaviensi, ac ab hinc non recedemus, quousque unum castellum aut castrum vestrum non faciamus et scis inclusus permanebitis. Ita et Stephanum Dobó monimus, ut filio regis se inclinet, et si ipse inprimis se inclinasset maiorem honorem et dignitatem habuisset, sed [si] ipse se considit in castro suo et nihil ei profuit, sic et V^{ra} Mag^{ca} Dominatio vult ambulare,[1] sicut Stephanus Dobó; sed rogamus, ut, quid facere velitis, nobis ad scitum ac perscribere velitis. Si in castro Eched considitis paucum fiduciam habetis, si autem in rege Ferdinando nullum castrum et donum regni Hungariae adiuvavit, sed propter ipsum totum regnum Hungariae periit et usque nunc sic fuit. Sed iterum rogamus, ut alias non sitis facturi, sed inclinare debetis filio Regis, sicut vos inprimis vos monemus; deinde, qui boyaro nostro Bogdan Logoffeth et Petrus Nagy dixerit, fidememorum credere velitis, sicut nobis. Deus conservet V^{ram} Dominationem Magnificam.

---

1 Formă curat ungurească: Nagyságod is ugy fog járni.

Ex castris Zakmar, feria secunda ante festum Michaelis. Anno Domini 1556.

Petrasko Dei gratia Wayvoda et Dominus,
verus heres regni Transalpinensis

Adresa: Magnifico domino Nicolao de Bathor, fratri et Amico nostro semper honorandissimo.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

203.

Sătmar, 29 Septemvrie 1556.

Alexandru-Vodă Lăpuşneanul către Niculae Báthory de Eched.

Dupăce toată naţiunea ungară şi ardeleană s'a supus fiului regelui Ioan îl învită să-i facă asemenea jurământ de credinţă, lăsându-se de Nemţi, căci altfel îi va prăda toate moşiile împreună cu Pătraşcu-Vodă.

Alexander Dei gratia Waywoda Moldaviensis ac eiusdem terrae dominus et verus perpetuus heres etc.

Magnifice nobis dilecte. Salutem.

Quoniam domini Magnates et universa quoque Transsilvanica et Hungarica natio, iuxta mandatum potentissimi imperatoris Turcarum et nostram piam admonitionem ad eos creberrima factam, Illmo principi, filio regis Ioannis defuncti, Sanctissimae memoriae, fidem et integritatem praestitissent, tu autem, nescitur qua temeritatis audacia ductus, in perniciem capitis ac amissionem omnium bonorum tuorum dignitatem dicti principis tui contempnendo hactenus fidem praestare recusaveris; quocirca volumus, ut acceptis praesentibus, sine omni procrastinatione principi tuo fidelitatem praestare Germanicaeque factioni penitus abrenunctiare et ultimum vale dicere et obviam dicti principis tui medio nostri te accingas, alioqui certus esto Nos cum Spectabili et Magnifico domino Petrasco wayvoda Transalpino paratos in procinctu habere et universa bona tua diripere depraedareque et depopulari facere, igneque consumifacere et arcem praesidio munitum ignem confidis diruere in nihilumque redigique facere velle decrevisse. Nam hactenus quoque in bonis tuis direptionem et depraedationem fecissemus, verum per Magnates exorati sumus, ne in bonis tuis faceremus depraedationem, eo, quod post introitum Suarum Maiestatum in hoc regnum fidem praestaturum allegaveris, iam

enim Suas Maiestates infra quattuor dierum futuras speramus. Quicquid autem in hac re feceris, nos per ostensorem praesentium facias certiorem.

Datum ex oppido Zathmar, 29. die Septembris. A. D. 1556.

Adresa: Magnifico Domino Nicolao de Bathor. Nobis dilecto.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.

204.

Edirne, 23 Noemvrie 1556.

Antonio Erizzo bailo către dogele Veneţiei.

Regele Ioan II. intrând în Ardeal, Domnii ţărilor române, cari l-au ajutat, se întorc îndărăt.

Riferisce che se havea habuto nova, che il Re Stefano era entrato nella Transilvania, et che nella città principale era stato accettato per Re di quella provincia, et se diceva che'l haveva licentiato li Signori Valacco et Bogdan che'l havevano favorito ad entrar in quella.

Da Andrinopoli, fin 23 Novembre 1556.

Die 17. Decembris 1556 in Rogatis. — 161 — 1 — 1.

(Arch. di Stato. Venezia. Codice Brera 131 fol. 204.)

205.

Alba Iulia, 15 Fevruarie 1557.

Mandat de urmărire al reginei Isabella către autorităţile ţării.

Întâmplându-se ca un popă român să-şi omoare păstorul ordonă să fie prins şi judecat după cum merită.

Isabella Dei gratia regina Hungariae et Dalmatiae etc. Fidelibus nostris universis et singulis Magnificis, Egregiis, nobilibus, comitibus, vicecomitibus et iudicibus nobilium quorumcunque comitatuum, item Prudentibus ac circumspectis magistris civium, iudicibus villicis, caeterisque iuratis civibus civitatum, oppidorum, villarum et quarumcunque possessionum et alterius cuiusvis status et conditionis hominibus praesentes visuris, salutem et gratiam.

Expositum est Magnificentiae Nostrae in persona fidelis nostri Prudentis ac circumspecti Andreae Birkner, iudicis sedis civitatis nostrae Cibiniensis: Qualiter diebus superioribus proxime praeteritis quidam presbiter Valachus, nescitur quo spiritu

ductus, pastorem ipsius exponentis in campo boves ac pecudes pascaturus, potentia sua mediante interemisset. Supplicatum itaque exstitit Maiestati nostrae, ut sibi circa praemissa, de condigno iuris remedio clementer providere dignaremur, et quia iura contenta generalis decreti nostri inter caetera scripta editi et stabiliti universos malefactores, manifestum homicidium perpetrantes ubicunque et per quoscunque reperiri poterunt, libere et semper captivari et puniri possunt: proinde Fidelitatibus Vestris harum serie committimus et mandamus firmiter, quatenus dum et quandocunque praesentibus requisiti fueritis, aut alter vestrum fuerit requisitus, ex tunc praefatum Valachum presbiterum homicidam ubicunque reperire poteritis, iuxta contenta decreti praescripti nostri captivare, captivum iure et iustitia mediante pro eiusdem demerito punire debeatis ac teneamini. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum in civitate nostra Alba Iulia, feria proxima post Valentini martyris. Anno 1557.

Ysabella regina mpr.

(Copie. Bibl. Muz. Ard. Cluj. Kemény: Adparatus epistolaris tom. I. p. 583-4.)

Notă. Depe această vreme mai avem şi următoarea scurtă ştire: Hoc autem eo tendere intelligo, quod metuunt incolae regni Moldavorum et Transalpinensium Volachorum irruptione? Franciscus Bebek apud Alexandrum waywodam Moldaviae in captivitate habetur. (Sigismund Torda, Ex arce Sáros, 10. Iulii 1557.)

206.

Iaşi, 7 Mai 1557.

Alexandru Vodă-Lăpuşneanu către oraşul Bistriţa.

Ordonă să se curețe drumurile deoarece are de gând să intre în Ardeal. Comandă şi cinci rădvane.

Alexander Dei gratia vaivoda Moldaviensis ac eiusdem terrae Domnius et verus perpetuusque haeres etc. Prudentibus ac circumspectis iudici et iuratis civibus civitatis Bisztriciensis. Salutem.

Cum revera intellexissemus vos uno consilio, unanimique voluntate deliberasse literas nostras clause confectas ad vos missas in contemptum dignitatis nostrae perlegere aspernari: propterea visum est nobis ad vos literas patenter mittere, ut singuli singillatim perlegere possint. Quocirca nos propediem exercitum nostrum versus Transylvaniam moveri iubebimus: igitur vos requirimus, quatenus vias per alpes et montes Zuhard et Borgow ubi-

cunque dirutas curare, et praeparare facere velitis et debeatis, ut exercitus noster commode transcedere queat, ne per difficultatem itineris exercitus noster aliquam moram trahere cogatur, si maiora damna evitare vultis. Nihilominus petimus, quatenus si currus vestros quinque praeparari fecistis, ad mittendum Brassoviam dirigere et transmittere velitis. Pretium horum persolvemus.

Datum in civitate nostra Jess, 7. die Maii. A. D. 1557.

(Copie simplă după una autentică din 1768. Ungaria.)

Notă. Din scrisoarea lui Vodă din 12 Iulie 1557 aflăm că rădvanele s'au şi făcut şi pentru luarea lor în primire se trimite Cristea. (Hurmuzaki: Documente vol. XV. p. 526.)

207.

Wien, 15 Octomvrie 1557.

Ferdinand I. regele Ungariei către Camera Ungară.

Ordonă să se plătească lui Aron-Vodă restul pensiei sale.

Ut Aroni Wayvodae Moldaviensi detur, quod illi ratione provisionis suae debetur.

Conqueritur apud nos Aron Wayvoda Moldaviensis solutionem annuae pensionis, etiam ad mandatum nostrum, quod maxime a nobis propterea accepistis, se nullo modo assequi posse. Cum autem praesertim talibus, qui alias, unde vivant, nec habere, nec acquirere possunt, omnimodo satisfieri cupiamus: Vobis denuo seriosius iniungimus, curetis, quatenus dicto Wayvodae, nulla ulteriori mora interposita, id, quod sibi solvendum restat, debito modo numeretur, eaque solutio nequaquam ulterius protrahatur. Satisfacturi eo modo estis clementissimae voluntati nostrae.

Datum in civitate nostra Vienna, die 15. Octobris. A. D. 1557.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

208.

Edirne, 17 Decemvrie 1557.

Giovanni Malvezzi orator către regele Ferdinand I.

Sosind doi soli dela regina Isabella s'a dat ordin voevodului din Moldova să o ajute la caz de nevoie.

Li giorni passati viene un homo della regina Ysabella et disse come la Maestà Vostra haveva in ordine molta gente et che lei

dubitandosi di ciò ha dimandato agiuto dal bassà de Buda et a quelli sanziacki, et loro non hanno voluto dargli agiuto alcuno, dicendo che la Maestà Vostra potria voltar la gente alli danni del Gran Signor, et per questo rispetto s'hanno scusato. Rustan bassà ha risposto che loro han fatto ben a non lassar le frontiere sole, e così il Gran Signor ha mandato lettere alli Moldavi che diano agiuto alla regina Ysabella, quando lo richiederà.

Quest' homo della regina Ysabella disse come il Bebek era a Buda et che voleva andar dalla regina, et la regina et suo figliol gli faranno bona ciera per amor del Gran Signor.

Poi alli 26 de Novembre viene un'altro homo di detta regina, qual disse che la regina ha saputo de certo che la Maestà Vostra gli vol dar fastidio, per la qual cosa gli fecero lettera al Moldavo come in prima che lui gli dia agiuto; ma questo homo non si contentò et fece gran instantia che gli dessero lettere al bassà de Buda et a quelli sanziacki, che loro dessero agiuto alla regina Ysabella. Rustan bassà prima non voleva, poi fece lettere al bassà de Buda et a quelli sanziacki che dessero agiuto alla ditta regina, potendo; ma se si dubitano, che quelli confini non lassino li luoghi vuodi, ma potendo dar agiuto comodamente alla regina Ysabella, non manchino da farlo. Con queste tal lettere l'homo della regina si parte doman.

Alli 17 de Decembre [1557] d'Andrinopoli.

Adresa fictivă: Domino Francisco Straub, mio honorando.

(Staatsarchiv. Wien. Turcica. Cifra.)

209.

Bratislava, 3 Ianuarie 1558.

Aron-Vodă din Moldova către Camera Ungară.

Adeverește primirea unei pensii de 10 fiorini.

Ego Aron waywoda Moldaviensis profugus. Recognosco per praesentes literas meas, me ad rationem provisionis meae annuae a Rev[mo] Mag[co] et Egregiis dominis, Camerae Hungaricae Sacrae Regiae M[tis] praefecto et consiliario, accepisse et levasse florenos hungaricales decem, pro quibus praenominatos dominos quietos reddo et expeditos, harum mearum sigillo meo et manuscripto, vigore et testimonio mediante munitarum.

Posonii, 3. die mensis Ianuarii. Anno Domini 1558.

Urmează două rânduri autografe slavonește cu semnătura și pecetea lui Aron-Vodă (de 32 mm. în diametru) cu legenda latinească: S· ARVN· WEIWODAE· DOM· DE· MOLDOWA.

(Collectio litt, part. Budapest)

Notă. Am dat acest act de mică însemnătate pentru a se vedea cum se făcea o adeverință pe la mijlocul veacului al XVI-lea la un oficiu public cum era acela al Camerei Ungare din Pojon. Pe lângă această adeverință se mai află însă și alte 20 (și anume patru din 1558, trei slavonești din 1560, șapte din 1561 și șase din 1562) ale lui Aron-Vodă, care trebuia să facă de câte cinci-șase ori pe an lungul drum până la Pojon din micul sat Zekula, unde se retrăsese din mila comitelui Mihai Révay, pentru a-și ridica mica pensie ce o trăgea încă din primăvara anului 1550. Aceste adeverințe împreună cu cele ale văduvei lui Aron Vodă, au fost semnalate întâiaș dată de B. P. Hajdău (Columna lui Traian I. No. 6) și apoi folosite de N. Iorga în: Măruntișuri istorice culese în Ungaria, p. 17-18 și astfel din economie de spațiu nu le tipărim aci, nici măcar în rezumat.

210.

Bratislava, 10 Ianuarie 1558.

Din inventarul averii succesorale a judelui orașului Buda, Petru Palchan.

Mantà românească în comparație cu alte mantele.

Inventarium rerum Egregii domini condam Petri Palchan, alias iudicis Budensis Posonii mortui 8. die mensis Ianuarii.... 10. Ianuarii factum 1558.

Tria mantilia Walachica... Una vestis Damascena deaurata Turcica... Una vestis Polonica ex panno, mardurinis subducta pellibus... Una vestis Supicza ex rubeo veluto... Una Supicza nigra Damascena [1]; etc.

Duo regesta domestica. Biblia Hungarica lingua; etc.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn fasc. 14344.)

211.

Bratislava, 8 Fevruarie 1558.

Aron-Vodă pribeagul către Camera Ungară.

Adeverință de primirea unei rămășițe de 15 fiorini din pensia pe anii trecuți.

Ego Aaron waywoda Moldavienvis profugus. Recognosco per praesentes literas meas, me ad rationem provisionis meae

1 Aceste din urmă le am extras cu gândul de a putea da o ideie cum *nu* au fost cele trei mantale românești, de cari e vorba.

annorum praeteritorum restantis a Reverendissimo, Magnifico et Egregiis dominis Camerae Hungaricae Sacrae Regiae Maiestatis praefecto et consiliariis accepisse et levasse florenos hungaricales quindecim, pro quibus praenominatos dominos praefectum et consiliarios dictae Camerae Hungaricae Sacrae Regiae Maiestatis quietos et expeditos [facio] harum mearum sigillo meo et manuscripto munitarum vigore et testimonio literarum mediante.

Actum Posonii, octava die mensis Februarii. A. D. 1558.

† ȃрон воевода пришол до пожон ѻу комора и оуѕѣл ҃ı злат в лато ҂фни міесіца фев. н҃.[1]

(Colecțiunea II. particulară. Ungaria.)

212.

Istambol, 12 Iulie 1558.

Antonio Barberigo bailo către dogele Veneției.

Ordin către voevodul din Moldova pentru a merge în ajutorul Tătarilor.

Riferisce che'l ambasciator de Tartari andato a Constantinopoli a dimandar aiuto a quel Ser^mo^ Signor contra Moscoviti, era partito per ritornar cum comandamento a li sanziachi di quelli confini et al Signor di Bogdania, che debbano dar aiuto a' Tartari.

Da Constantinopoli, de 12 Luio 1558.

Die 14. Augusti 1558 in Rogatis. — 165 — 0 —2.

(Arch. di Stato. Venezia. Codice Brera 131. fol. 353.)

213.

Turda, 28 Iulie 1558.

Ordin deschis al regelui Ioan al II-lea.

Trecând prin țară oastea auxiliară a lui Mircea-Vodă împotriva Nemților ordonă să i se dea pretutindeni de-ale mâncării.

Ioannes Secundus Dei gratia Electus Rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. Fidelibus nostris universis et singulis, Spectabilibus, Magnificis, Egregiis, Nobilibus et Agilibus, Comitibus, Vicecomitibus, Castellanis, Officialibus, Capitaneis, Iudicibus Re-

---

1 Pe românește: Aron-Vodă a mers la Pojon la Cămară și a primit 15 zloți în anul 558, luna Fevruarie în 8.

giis, quorumcunque comitatuum et universarum sedium nostrarum Siculicalium, item Prudentibus et circumspectis magistris civium, iudicibus, villicis omnium sedium nostrarum Saxonicalium, caeterisque iuratis civibus et universis inhabitatoribus civitatum, oppidorum, villarum et quarumlibet possessionum, praesentes nostras visuris salutem et gratiam. Veniunt auxiliares copiae Spectabilis, Magnifici Domini Myrchae, wayvodae Transalpinensis, quo contra Germanos hostes nostros ad defensionem ditionis nostrae in Hungariam expediemus; quibus fidelis noster Egregius Iohannes Lugassay praeerit. Mandamus itaque Fidelitatibus Vestris firmissime, ut ad requisitionem ipsius Iohannis Lugassay gentibus auxiliaribus ipsius wayvodae Transalpinensis victualia necessaria administrare debeatis et teneamini, ne ob victualium non administrationem in rebus et bonis vestris aliquid damni patiamini. Secus itaque nullo modo facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum Thordae, 28. die Iulii. Anno Domini 1558.

Joannes Sigismundus

(Copie. Muzeul Brukenthal. Sibiu. Collectanea Reschner vol. VII.)

214.

Bistriţa, 1 August 1558.

Declaraţia lui Radul (fiul lui Socol) dată lui Leonard Szöcs.

Adeverinţă despre lucrurile tatălui său primite înapoi.

Én Radwly havaselfeldi Zokoly fia. Adom emlékezetire mindeneknek, hogy az én atyámnak az minemü marhája Zewch Lenartnál volt, beszterczei házánál énnekem épen és minden fogyatkozás nélkül, azon pecsétek alatt, kikkel meg voltanak pecsételvén, én kezemben adta. Kiről ő neki menedéket adtam és ez levelet megerésitettem kezem irásával és pecsétemmel.

Datum in civitate Byztriciensi, feria 2. post festum Philippi et Iacobi Apostolorum. Anno Domini 1.5.58.

Idem Radwly Manu propria

(Arh. jud. Bistriţa-Năsăud. Bistriţa.)

Eu Radul, fiul lui Socol din Ţara-Românească. Dau de ştire tuturora, că sculele tatălui meu cari le-a avut depuse la Zewch Lenart, la casa sa din Bistriţa, mi le-a dat la mână întocmai şi fără nici o scădere cu aceleaşi peceţi, cu cari fuseseră pecetluite. Despre care lucru i-am dat această scrisoare cu scrierea mânei mele şi cu pecetea mea.

215.

Alba Iulia, 22 Octomvrie 1558.

Ordin deschis al reginei Isabella.

Primind în ocrotirea sa pe Zamfira și alți pribegi din Țara-Românească ordonă ca nimeni să nu-i supere.

Isabella Dei gratia Regina Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. Fidelibus nostris universis et singulis, Spectabilibus, Magnificis, Egregiis et Nobilibus capitaneis, comitibus, vicecomitibus, castellanis, provisoribus, officialibus, eorumque vices gerentibus; item iudicibus et iuratis civibus quarumcunque civitatum, oppidorum et villarum, cunctis denique aliis quocunque officio et praefectura fungentibus praesentes visuris salutem et gratiam. Quoniam nos relictis quorundam boeronum Transalpinensium Zaphirae videlicet et aliis cum ea existentibus liberam in hoc regno nostro Transylvaniensi et Hungariae ubilibet cum omnibus rebus earundem condescendendi et agendi dedimus facultatem: Fidelitatibus Vestris harum serie mandamus firmissime, quatenus acceptis praesentibus libere praedictam Zaphiram, sed et alias relictas cum ea existentes, cum omnibus rebus ipsarum, ubicunque maluerint, condescendere et agere permittere debeatis, nec ipsas in personis vel rebus quoquomodo damnificare praesumatis. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum Albae Iuliae, 22. die Octobris. Anno Domini 1558.

Ysabella regina mpr.

(Copie. Muzeul Brukenthal. Sibiu. Collectanea Reschner vol. VII)

216.

Alba Iulia, 5 Fevruarie 1559.

Ordin deschis al reginei Isabella.

Aflându-se că boierii pribegiți din Țara-Românească fac mari neorânduelí în țară, poruncește — sub pedeapsă de moarte — conform cererii lui Mircea-Vodă și ordinul sultanului, ca nimeni să nu-i mai adăpostească și ocrotească în casele lor.

Isabella Dei gratia Regina Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. Fidelibus nostris universis et singulis, Egregiis nobilibus, comitibus, vicecomitibus, iudicibus et universitati nobilium comitatus Albensis salutem et gratiam. Quoniam animadvertimus bayerones transfugas Transalpinenses non conquiescere, sed in dies tumultus et seditiones, ac insurrectionem et conductis mili-

tibus stipendiariis equitibus et peditibus introitum regnum Transalpinense in perniciem publicum regni Transilvaniensis moliri et decrevisse, nec a factionibus praeattactis se se continere velle, contra mandatum potentissimi imperatoris Turcarum, benefactoris nostri clementissimi, ac nostrum etiam, filiique nostri Serenissimi, volentes igitur pro functione nostra Regia malorum quorumlibet ausus praevidere, praesertim cum toties a Spectabili, Magnifico domino Meyrchen wayvoda Transalpinensi super expellendis bayeronibus ipsis transfugis familiariter requisiti simus, et imperatoria Maiestas hoc ipsum creberrime per chausios et literas suas strictissime mandaverit, Fidelitatibus igitur Vestris harum serie sub amissione capitum et omnium bonorum vestrorum strictissime committimus, ut universos et singulos boyerones transfugas Transalpinenses, e bonis et aedibus vestris, si qui forte sint ibi, expellere, nec in aedes aut bona vestra quoquomodo recipere, aut illos sub tutela vestra fovere debeatis, nec sitis ausi modo aliquali. Secus, poena sub praemissa amissionis capitum et bonorum, nullo modo facturi.

Datum Albae Iuliae, 5. die mensis Februarii. [1] A. D. 1559.
Ysabella regina mpr.

(Copie. Muzeul Brukenthal. Sibiu. Collectanea Reschner vol. VII.)

217.

Istambol, 26 Septemvrie 1559.

Marin di Cavalli bailo către dogele Veneției.

Scrisoare dela Alexandru-Vodă prin care oferă un număr de boi pe seama republicei Veneției, cărei arată toată bunăvoința.

Si ha che il vaivoda di Bogdania li ha scritto la lettera che egli manda con le sue, per la qual offerisse al Dominio una summa di animali bovini, facendo dir a se che desiderava esser tenuto dal Dominio per bon figliolo et servitore, al qual è sempre pronto a far ogni servitio. Appresso la facea pregar a consigliarlo in che modo havesse a governarsi col Signor Turco, et con li figlioli in queste loro divisioni, et egli rispose al messo, ringratiar quel Signor del suo bon animo; che quanto alli bovi, ne scriveria al Dominio, ma che gli parea meglio che qualche persona di quel paese li conducesse fino verso Zagabria o Lubiana. Quanto al consiglio rispose del suo Signor assai prudente.

(Arch. di Stato. Venezia. Rubricario di Cosp. vol. I. p. 40.)

---

[1] În copia contemporană; vel Septembris.

218.

Istambol, 18 Octomvrie 1559.

Marin di Cavalli bailo către dogele Veneției.

Știre despre moartea lui Mircea-Vodă în Țara-Românească, în locul căruia Poarta vrea să numească pe fiul său de 16 ani.

Questi giorni venne nova che era morto il vaivoda di Valachia et la regina di Transilvania, per finire il numero de 12 principi christiani che in poco più di uno anno sono morti. Fu expedito subito la concessione della ditta Valachia al figliuolo che è rimasto de circa anni 16 con la istessa pensione che'l padre pagava de scudi 50 mille a l'anno et al Re di Transilvania si è scripto una lettera consolatoria et mandatogli a donare due veste promettendogli che si continuarà in tenere la protettione sua.

Queste expeditioni sono state fatte preste perchè in quelle parte per mancamento di Signor non seguisse qualche sollevatione.

Pera, 18 Ottobre 1559.

(Arch. di Stato. Venezia. Disp. di Cosp. Cifra)

219.

Istambol, 12 Decemvrie 1559.

Marin di Cavalli bailo către dogele Veneției.

Soli din Țara-Românească cu mari plângeri împotriva cruzimilor noului lor Vodă, care îndemnat de mamă-sa a omorât pe toți boierii fostului Mircea-Vodă, întorși în țară.

Pare anco che in Valachia si dubita di qualche rumore perchè quei populi hanno mandato qua oratori per remotione di questo figliuolo giovane che fu del Signor Mirce vaivoda passato, il qual ha usato una crudeltà ultimamente molto grande, perchè havendo come novo Signor intrato al governo fatto gratia a più di millecinquecento sui sudditi, che erano stati banditi dal padre, che potessero ritornare alla patria loro, fu dalla madre advertito che haveva fatto error grandissimo, perchè a questi banditi erano stati morti dal Signor suo padre chi fratelli, chi padre, chi li figliuoli per sicurarsi della sospitione che haveva della infideltà loro, di modo che essendo essi ritornati hora a casa, non haveranno altro in pensiero, se non di vendicarsi con il figliuolo delle ingiurie ricevute dal padre; la qual materna admonitione valse tanto nello

animo del troppo obediente figliuolo che comandò che ad uno tratto tutti li banditi ritornati fussero morti, il che ha mosso così quelli populi che si tiene che alla prima occasione faranno qualche grande moto di arme.

(Arch. di Stato Venezia. Dispacci di Cosp Cifra.)

220.

Kežmarok, 1 Martie 1560.

Iacob Heraclide Despot către Ferdinand I. regele Ungariei.

Cerându-i protecţiunea prin prietenul său Sigismund Torda jură că-i va fi întotdeauna credincios şi recunoscător.

Sacratissima ac Potentissima Imperatoria Maiestas. Domine, Domine mihi semper Clementissime.

Servitutis, subiectionis et fidelitatis perpetuae in gratiam Sacratissimae M^{tis} V^{rae} promptissimam commendationem.

Dedi negotium Sigismundo Tordae, quem fidelem erga M^{tem} V^{ram} $Sacra^{mam}$ cognovi, et prudentia atque integritate non mediocri praeditum, ut res meas apud M^{tem} V^{ram} $Sacra^{mam}$ agat. Verbis eius quaeso Maiestas V^{ra} $Sacra^{ma}$ non secus ac meis deque ore meo prolatis, fidem habere dignetur. Si me Maiestas V^{ra} $Sacra^{ma}$ favore et auxilio suo promoverit, dabo operam per omnem vitam, ut maximos ex me fructus beneficii in me collati capiat. Illud autem recipio ac sancte promitto, me fore semper in potestate $Sacra^{mae}$ M^{tis} V^{rae} non aliter ac unum ex minimis et obligatissimis servitoribus, eiusque iussa omnia, sine excusatione, quantum in me erit, executurum. Non adfecto ego magna ac sublimia mihi, pro me ipso aut ad implendam meam aliquam vanam cupiditatem, sed gloriae Dei et christianitati servire ac prodesse cupio. Ideo ad M^{tem} V^{ram} $Sacra^{mam}$ confugi et beneficium ab ea accipere malui, quam a quoquam regum aut principum alio, cum sciam, M^{tem} V^{ram} $Sacra^{mam}$ unicam esse christianae fidei scutum ac munimen. Responsa a M^{te} V^{ra} $Sacra^{ma}$ grata humiliter expecto. Quam bene beateque vivere et feliciter regnare summis votis cupio.

In Kessmarck prima Martii. Anno Domini 1560.

$Sacra^{mae}$ M^{tis} V^{rae} subiectissimus servitor ac subditus

Iacobus Heraclides

Despotas mpr.

Adresa: Sacratissimae Caesareae semper Augustae Regiae et Catholicae Maiestati. Domino, domino Clementissimo.

(Staatsarchiv Wien. Hungarica.)

221.

Istambol, 13 Martie 1560.

Marin di Cavalli bailo către dogele Veneţiei.

Un mare număr de boi şi un dar de piei de samur au sosit dela Alexandru-Vodă din Moldova.

Riferisce che è gionto a quelle coste un noncio del vaivoda di Moldavia, mandato al Dominio, con partito di grossa summa di bovi et porta in dono dui mazzi de zebellini.

(Arch. di Stato. Venezia. Rubricario di Cosp. vol. I. p. 40.)

222.

Istambol, 22 Martie 1560.

Marin di Cavalli bailo către dogele Veneţiei.

Bailul a fost rugat în taină de către solul Domnului din Moldova care pleacă la Veneţia, ca împăratului Ferdinand să-i trimeaţă soli (îmbrăcaţi ca negustori) voind a porni împreună cu Domnul Ţării-Româneşti o campanie împotriva Turcilor.

Riferisce che'l noncio del vaivoda di Moldavia che viene al Dominio gli con secretezza detto haver pregato l'Imperator che mandi doi soi noncii sotto coperta di mercanti al suo vaivoda, perchè desidera accordasi con Sua Maestà, per far guerra al Signor Turco et che haverà in sua compagnia il vaivoda di Valacchia, li quali intra lor dui possono far 80 milla cavalli, et si offerisse di far che'l Moscovito farà pace col re di Polonia et si collegerà contra il Turco, et che desidera che Sua Maestà si mova in Ongaria. Al che Sua Maestà ha detto che risponderà quando esso noncio ritornarà ivi da Venetia.

(Arch. di Stato. Venezia. Rubricario di Cosp. vol. I. p. 40.)

223.

Kežmarok, 9 Aprilie 1560.

Iacob Heraclide Despot către arhiducele Maximilian.

Îl roagă să-i facă rost de vre-o oaste spre a-şi ocupa scaunul Moldovei, pentru ca apoi să-l poată ajuta în afacerile sale.

Serenissime Rex Domine Clementissime.

Post humillimam servitiorum meorum commendationem in gratiam M[tis] Tuae salutem, pacem, stabile regnum, victoriam

adversus hostes ac omnia felicia, a patre coeli et terrae per Christum Dominum salvatorem et sufficientem unicum mediatorem nostrum M^ti Tuae multis in saeculis precor.

Nomine omnium piorum hic venerunt illi, de quibus ante M^ti Tuae scripsimus, quae vero tractata sunt, Mag^co domino Laski Maiestati Tuae notificare commiserunt. Spes magna est nostros omnes conatus in negotio M^tis Tuae, Deo volente, exequi posse, modo Moldaviae sceptra capere possem, nullus tum neque adversarius contradicet. M^tem Tuam humillime rogo, ut pro sua pietate agat me aliquem posse habere exercitum, quoniam et M^tis Tuae res agitur, in negotio M^tis Tuae magnam peperit nobis difficultatem, M^tis Tuae concionatoris dimissio. Commiserunt mihi, ut nomine ipsorum M^ti Tuae scriberem, atque omnium nomine peterem, ut si est dimissus, ut iterum revocetur. Si autem non est dimissus, propter Deum, Maiestas Tua non dimittet, imo scribat Maiestas Tua literas, ut possemus ostendere piis ad eorum satisfactionem, quoniam plurimi commoti sunt fama illa, e contra plurimum iuvit, quod romanus petit ab Invictissimo Caesare, ut M^tem Tuam hereditate privaret. Plura papiro commendare non audeo, nisi, quod Deus, qui M^ti Tuae est propitius, omnes actiones contra omnium spem fortunat, nos certe nihil ad hoc negli[ga]mus.

Ducem nuper creatum Maiestas Tua non faciet inimicum, neque cum illo alat amicitiam, neque tractatus impedire parum potest iuvare prorsus nihil. Haec ex commissio[ne] M^ti Tuae scribo. Maiestas Tua teneat cum nostris fratribus, qui cum timore et tremore Dei vivi omnia faciunt, caeteri vero, qui se obtrudere volunt, frustra laborant, nostri sunt plures, quam illi, atque maioris ponderis apud omnes, etiam si illi sunt maiores domini nos promissionis minis et precibus spretis constantes erimus et M^ti Tuae partes tenebimus usque ad mortem. Deus postea pater misericordiae progressum fortunabit. Quem supplex rogo, ut M^tem Tuam in omnibus iuvet atque fortunet. Amen.

Raptim ex arce Chesmark, die 9. Aprilis. Anno Domini 1560.

Sacrae Tuae Regiae M^tis

Servitor minimus et fidelis Despotas mpr.

Adresa: Ser-mo principi ac Domino, domino Maximiliano Dei gratia Regi Boemiae, Archiduci Austriae, Duci Burgundiae etc. Domino suo clementissimo. Ad manus proprias Suae Maiestatis.

(Autograf. Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

224.

Kežmarok, 25 Aprilie 1560.

Iacob Heraclide Despot către Sigismund Torda.

Primind răspunsul împăratului repetă că-i va fi credincios, însă cere să i se dea un salv-conduct cu care să poată sta liniştit în imperiu şi apoi să i se confirme privilegiul avut dela împăratul Carol Quintul.

Charissime frater amice obligatissime, unice et singulariter honorande.

Responsum Sacrae Imperatoriae M^tis^ accepi[1] et siquidem longe aliud, quam sperabam, tamen Suae M^ti^ ago immortales gratias, quod non est dedignata de meo negotio consultasse. Si Maiestas Sua precibus nostris locum dedisset futurum, foret existimo, quod Dominationi Tuae gratias egisset. Quomodocumque sit ego Suae M^ti^ sum minimus et fidelis servitor, V^rae^ vero Dominationi ago gratias non minus ad qui si res pro voto successisset, id Deo volente, re ipsa ostendere non negligam. Est nunc prae manibus alia via, qua, Deo iuvante, regnum potiri. Spero nihilominus non inconveniens mihi videtur a Sua Caesarea M^te^ ad tempus opportunum aliquam sustentationem et salvum conductum petere. Cupio salvum conductum, ut sim tutus, volo tamen quovis iure respondere de privilegiis confirmandis. Dominatio Tua sciat, quod Caroli diploma est in pergameno, manu scriptum et subscriptione ipsius Caroli et sigillum imperialis appensione solemniter munitum, quod Phfinzik[2] secretarius Noribergensis expedivit, quem adhuc vivere spero. Dictum diploma habuit in manibus secretarius Suae M^tis^ Gallicus Pragae et Doctor Ionas vice-cancellarius, viderunt etiam legati Suae M^tis^, qui fuerunt Vilnae, pro pace componenda cum Livonibus et Polono. Quamprimum accepero, mittam reliqui ad fideles manus, nolui enim mecum circundare, sed impressum ad ostendendum habui parum, quamvis de confirmatione sum sollicitus auxilium indigeo, illa postea sunt adiafora. Dominationem Tuam ergo rogo, ut meas literas offerre velet tam Suae Caesareae M^ti^,

---

1 Având data de 9 Aprilie 1560 e publicat în Hurmuzaki: Documente vol. II/1 p. 376.

2 Diploma cu privilegiul de a crea notari publici oriunde în Imperiul Roman, avută dela împăratul Carol V. în Bruxelles, 22 Octomvrie 1555 o publicăm mai sus sub No. 200.

quam Ser^{mo} Regi et suas interponere ab utrumque preces. Si Deus alia via mihi regnum concesserit, Maiestas Sua habebit me semper fidelem et paratum servitorem. Sin minus tamen potero tam in rebus bellicis, quam aliis Suae M^{ti} inservire et meliorem expectare occasionem. Literas Electoris [1] rogo, ut mihi Dominatio Tua fideliter restituere velit. Causam Chesmarcensium Dominationi Tuae commendo, rogoque obnixe, ut Dominatio Tua iura et libertates eorum tutetur et dominum Georgium, qui propter hanc causam aulam ad iudices regni venit, habeat commendatum, et in quibus potest, promoveat. Mag^{cus} Dominus Lasky non erit inmemor beneficii et cives respondebunt pari gratitudini.

Datae in Kesmark, die 25. Aprilis [1560.] ὁ κατὰ πάντα σός [2]

Despotas mpr.

Adresa: Clarissimo et Egregio viro, domino Sigismundo Torda etc. Domino et amico unice observando et honorando.

(Autograf. Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

225.

Kežmarok, 4 Mai 1560.

Iacob Heraclide Despot către arhiducele Maximilian.

Roagă să intervină în cauza sa pe lângă împăratul.

Serenissima Maiestas Regia. Domine, domine Clementissime.

Praemissa in gratiam Ser^{mae} M^{tis} V^{rae} Regiae, domini mei Clementissimi. Humillima perpetuorum servitiorum meorum commendatione.

Scripsi ad Suam M^{tem} Caesaream, dominum meum Clementissimum, litteras quasdam, quarum exemplum M^{ti} V^{rae} hisce inclusum adiungere volui. [3] Peto autem humiliter, ut Maiestas V^{ra} causam meam apud eius M^{tem} clementer atque benigne promovere dignetur. Nam, secundum Deum, omnis spes mihi in ipsius M^{te} ac Ser^{te} V^{ra} Regia posita est. Ego vero olim, ubi Deus Altissimus et fortuna concesserit, re ipsa vicissim studium et promptitudinem, animique mei summam gratitudinem erga M^{tem} ipsius ac Ser^{tem} V^{ram} Regiam ostendere non praetermittam. Mag^{cus} dominus Albertus a Lasko interponeret quoque preces suas ad M^{tem} V^{ram}, verum Magnificentia Sua in nego-

---

1 Scris greşit: Electionis. 2 Româneşte: Întru totul al tău.
3 Vezi Hurmuzaki: Documente vol. II/1 pag. 377.

tiis M^{tis} V^{rae} in feriis Paschae hinc in Poloniam recessit. Dominus Deus adsit ac promoveat omnes conatus M^{tis} V^{rae}, cui me pro gratiosa intercessione ac clementi responso humiliter commendo.

Datae ex arce Kesmarcensi, 4. die Maii. Anno Domini 1560.

Tuae Regiae M^{tis}

servitor minimus et fidelis
Despota mpr.

Adresa: Serenissimo principi et domino, domino Maximiliano etc. Dei gratia regi Bohemiae, archiduci Austriae, duci Burgundiae etc. Domino, domino Clementissimo.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

226.

Wien, 22 Mai 1560.

Împăratul Ferdinand I. pentru Iacob Heraclide Despot.

Salvconduct universal (deschis) către toate autoritățile Imperiului Roman și toți supușii aceluia, în favoarea lui Despot, ca să fie ocrotit și ajutat oriunde ar umbla, contravenienții fiind amenințați cu o amendă de zece „mărci aur curat" pe seama vistieriei împărătești și a lui Despot, de încasat fără cruțare.

Protectio et salvus conductus pro Iacobo Basilico Heraclide.

Ferdinandus etc. Recognoscimus et notum facimus tenore praesentium universis, quod Magnificum fidelem nobis dilectum Iacobum Basilicum Heraclidem Despotam Sami et Pari etc., ob eius in nos praeclaram fidem, devotionem et observantiam, in nostram et Sacri Romani Imperii regnorumque et dominiorum nostrorum protectionem, tutelam, salvum conductum et fidem publicam assumpsimus et recepimus, ac harum litterarum vigore scienter animoque deliberato, et de Caesareae ac qualiscunque ad nos spectantis potestatis plenitudine assumimus et recipimus, volentes et hoc nostro firmissimo statuentes edicto, quod idem Iacobus Basilicus Heraclides una cum omnibus eius famulis, servitoribus, rebus ac bonis, tam mobilibus, quam immobilibus, praesentibus et futuris, in hac nostra et Sacri Imperii regnorumque et dominiorum nostrorum protectione, tutela, salvo conductu et fide publica esse, haberi et manere, nec a quoquam temere aut de facto et illicite impediri vel molestari debeat, sed

omnibus et singulis iuribus, privilegiis, gratiis, libertatibus, immunitatibus, exemptionibus et praerogativis uti, frui et gaudere possit et valeat, quibus alii sub nostra et Imperii Sacrii regnorumque et dominiorum nostrorum haereditariorum protectione, tuitione, salvaguardia et fide publica constituti utuntur, fruuntur, potiuntur et gaudent consuetudine vel de iure, dummodo tamen unicuique actionem adversus se habenti in locis debitae iuris dictionis respondeat ac sese fidei publicae et huic salvo conductui nostro conformem gerat. Quocirca serio ac firmiter mandamus universis ac singulis Principibus ecclesiasticis et secularibus, archiepiscopis, episcopis, ducibus, marchionibus, palatinis, comitibus, baronibus, militibus, nobilibus, clientibus, praefectis praesidentibus, capitaneis, gubernatoribus, vicecomitibus, iudicibus, civium magistris, consulibus, civibus et aliis quibuslibet nostris et Sacri Imperii ac regnorum dominiorumque nostrorum haereditariorum subditis, ac fidelibus nobis dilectis cuiuscunque status, gradus, ordinis, dignitatis et conditionis existant, ut praefatum Iacobum Basilicum Heraclidem cum praefatis suis famulis et servitoribus, rebusque ac bonis in hac nostra protectione, fide publica et salvo conductu integre conservent et manuteneant, conservarique et manuteneri faciant et adversus praemissa nec in personis, neque in rebus aut bonis eius impediant, molestent, perturbent aut quoquomodo ei gravamen seu damnum inferant, sive ab aliis fieri et inferri permittant, quatenus nostram et Sacri Imperii indignationem gravissimam et poenam decem marcharum auri puri fisco nostro et ipsi Iacobo ex aequo sine ulla gratia solvendam voluerint evitare. Harum testimonio litterarum, manu nostra subscriptarum et sigilli nostri impressione munitarum.

Datum Viennae, die 22. Maii. Anno Millesimo Quingentesimo Sexagesimo.

(Staatsarchiv, Wien. Registratur Ferdinand I. vol. 12 fol. 170.)

227.

Wien, 24 Mai 1560.

Ferdinand I. regele Ungariei către Sigismund Torda.

În urma recomandațiunii sale a fixat o psenie anuală de 400 fiorini lui Heraclide Despot, trimițându-i salv-conductul cerut.

Ferdinandus etc. Egregie fidelis nobis dilecte.

Quas ad nos dedisti die quinta praesentis mensis litteras ex Sancto Nicolao, Liptoviensis comitatus oppidulo, una cum illis,

quae adiectae fuerunt, Iacobi Heraclidis Despotae, clementer accepimus; qui cum humiliter postulet salvum conductum et honestam sustentationem, quo rectius possit tempus aliquod commodius in Moldaviam, auxilio nostro, penetrandi exspectare, habita sane benigna ratione, quam prae se fert eximiae erga nos fidei observantiae ac sinceri studii, et egregiorum obsequiorum, quae se nobis exhibiturum pollicetur, non potuimus huiusmodi illius humillimis precibus deesse. Itaque constituta ei annuae sustentationis nomine quadringentorum florenorum Hungaricorum pensione, ipsum in nostram protectionem et fidem recepimus, litterasque annexas publicae fidei vel salviconductus pro eo expediri iussimus.[1] Quod vero ad confirmationem et augmentum privilegiorum illius attinet, quando ad nos miserit fidedignum eorum exemplum, et clare atque expresse ostenderit, qualia augmenta a nobis sibi concedi cupit clementer deliberabimus. Quocirca poteris eum de hac nostra benigna resolutione certiorem reddere, litterasque salviconductus ad eum perferendas curare; in iis enim litteras, quas nos illi rescribimus, illum ad te remittimus, ut cui negotium dederimus decretum nostrum illi significandi.

Quae praeterea ad nos pro tua fide ac diligentia scripsisti, clementi animo abs te suscipimus; etc.

(Concept. Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

228.

Wien, 24 Mai 1560.

Ferdinand I. regele Ungariei către Iacob Heraclide Despot.

Primindu-l în protecțiunea sa i-a fixat o pensie, trimițându-i și salv-conductul dorit.

Ferdinandus etc. Magnifice fidelis nobis dilecte.

Cum per literas die quarto praesentis mensis datas[2] nobis humiliter supplicaveris, ut quoniam tibi ad praesens propter inducias, quas cum Turcarum principe habemus, in promovendo instituto tuo opitulari non possumus, dignaremur, donec melior tibi commoditas offeratur, animi tui propositum ad affectum perducendi, te interea saltem in protectionem et tutelam nostram

---

[1] Actul acesta a se vedea sub numărul de mai sus.

[2] Exemplarul scrisorii sale citate, către arhiducele Maximilian a se vedea subt No. 225.

suscipere, et commoda aliqua ac honesta sustentatione iuvare. Nos sane considerata fide integritate qua polliceris te nobis serviturum, non dubitantes quin id sedulo quoque praestabis, constituimus tibi annuam pensionem et iussimus fieri literas salviconductus, sicuti ex Egregio fidele nobis dilecto Sigismundo Torda, proventuum in superioribus regni nostri Hungariae partibus perceptore, nostro latius intelliges, cui etiam memoratas salviconductus literas transmisimus, ac mentem nostram uberius patefecimus, quo maiore namque fide studio et diligentia nos demereri conaberis, eo maiore quoque gratia nos te in futurum proseqemur teque benigne admodum commendatum habebimus.

Datum Viennae, 24. Maii 1560.

(Concept. Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

229.

Kežmarok, 24 Mai 1560.

Iacob Heraclide Despot către arhiducele Maximilian.

Mulțumindu-i pentru favorul arătat îi cere intervenția pe lângă împărat pentru a avea un ajutor cu care să intre în Moldova, de unde i-a sosit o solie prin care e chiemat de toți cari suferă tirania Domnului lor, să le meargă în ajutor cât mai curând.

Serenissime Rex Domine, domine Clementissime.

Post humilem fidelium ac perpetuorum servitiorum meorum commendationem. Salutem et illam rerum prosperitatem, quam caelestis pater, in filium suum Christum Iesum sperantibus, largitur, ab eodem parte luminum M^{ti} Tuae multis in saeculis opto.

Quod Maiestas Tua apud Sacram Caesaream M^{tem}, dominum et genitorem suum colendissimum, causam meam tam sedulo ac diligenter proponere, suaque promotione adiuvare benigne susceperit, est quod mirifice gaudeam, eidemque M^{ti} Tuae ex toto corde meo, sempiternas gratias agam, quod me, miserum exulem, sua gratia atque patrocinio non destituat, neque aversetur, Deumque veris gemitibus rogo, ut pro tam pia ac benigna affectione erga me M^{ti} Tuae eiusdemque familiae splendidissimae vicissim benefaciat. Scripsi autem nunc denuo ad Sacram M^{tem} eius supplex rogans, ut Maiestas eius auxilia aliqua pro commodo ac bono totius reipublicae christianae, iam tandem, si quo modo fieri potest mittere dignetur; nam Tyrannus ille, qui hactenus saeviit in bona et in corpus, iam conscientias etiam miserorum

hominum laedere non veretur, propositis nescio quibus certis constitutionibus ac caeremoniis, contra purum ac syncerum verbum Christi Domini (quamvis satis maculatam alias habeant religionem,) prout Legati ex illa terra, alter spiritualis, alter vero ex senatoribus, sed nunc dignitate privatus, decima die Maii ad me missi, praesente Sigismundo Torda, satis magno cum dolore exposuerunt. Id quod me maxime urget, ac facit, ut magis etiam instem et sollicitem, quo res, iuvante Deo Vivente, eo citius ad effectum deduci queat. Qua in re, ut Maiestas Tua preces suas apud Sacram eius Maiestatem Caesaream, etiam porro clementer interponere non dedignetur, humillime iterum atque iterum peto. Quod si vero Maiestas ipsius omnino tam cito, ex certis rationibus auxilia mittere non posset, extunc dignetur Maiestas Tua, apud Suam M^tem^ eius sua intercessione benigne efficere, ut interea exilii mei aliqua ratio habeatur, ac sustentatio et locus aliquis sit in servitiis Suae Maiestatis. Caetera rogavi Clarissimum virum Egregium Sigismundum Torda, M^tis^ Tuae fidelissimum, oretenus exponere. Cuius gratiae me humillime commendo.

Datum ex arce Kesmarcensi, 24. die Maii. Anno Domini 1560.

Eiusdem Ser^mae^ M^tis^ V^rae^ Regiae

Humilis ac perpetuus servitor

Despotas mpr.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

230.

Kežmarok, 25 Mai 1560.

Iacob Heraclide Despot către arhiducele Maximilian.

Fiind chiemat grabnic de către boierii din Moldova cere să intervină fără răgaz pe lângă împăratul, ca să poată merge la dânsul când se va fi declarat în favoarea lui.

Ser^me^ Rex Domine Clementissime.

Post servitiorum meorum humilem et perpetuam commendationem. Gratiam illam, quam pater misericordiae iis, quos in sanguine agni sui immaculati ante saecula ex mera sua gratia, nullis nostris praecedentibus operibus dilexit, largiri dignatur M^ti^ Tuae, ad omnium fidelium consolationem et ecclesiae suae afflictissimae edificationem, multis saeculis ab eodem coeli et terrae monarcha, precor.

Literas M^{tis} Tuae 11. mensis Maii expeditas, eiusdem mensis 29. maxime expectatas accepi, nec omnes M^{ti} Tuae fidelissimos adversa valetudo mediocriter perturbavit, gratias tamen patri luminum agimus, quod morbus est in declinatione; omnes enim fratres, qui propter singularem M^{tis} Tuae pietatem extrema quaevis perpeti non dubitamus, immo decrevimus antequam alium aliquem M^{ti} Tuae praeferri pateremur vitam pro divinis et adorandi nominis gloria et proximi utilitate amittere in nostris ecclesiis pro salute et omni prosperitate M^{ti} Tuae oratur et siquidem non nominando, quoniam adhuc sumus Nicodemi tamen etiam non nominando fidelium orationes Dei aures penetrant.

Certiorem M^{tem} Tuam reddo, quod in proximo conventu, ubi principaliter de successore agetur, nostri iam omnino decreverunt, etiam collo suo, nulli impio lauream concedere et quamvis Maiestas Tua tanta est virtute et pietate praedita, ut facile quivis, quod laudet et quodammodo admiretur inveniat, tamen quaecumque iuste excogitari possunt ad huius negotii promotione, occasio non negligitur. Et si non pauci sint adversarii, tamen maior pars penes quos haec sita est potestas, nobiscum tenet; et iam tales habemus, et ita instructos, ut nihil in eorum eloquentia authoritate et gravitate fidelitateque desideretur. Speramus compotes fore mentis nostrae, quandoquidem nos non M^{ti} Tuae utilitatem tantum, sed Dei honorem et christianae ecclesiae augumentationem querimus. Sunt et ex fariseis, qui se nobis adiungere cupiunt. Ego tamen pro nunc nulla ratione admittere volo, vereor enim ne sint tales, sicut illi, qui a Christo Domino querebant an Caesari tributum dare liceat.

Quod autem de mea restitutione in regnum attinet, Maiestas Tua sciat, nunc habito Caesareae M^{tis} responso, pii et omnes fautores debent non longe ab hinc congregari, ubi et me quamvis non sine periculo adesse oportebit; ibi omnino querentur rationes quocitius, Dei Vivi auxilio, terram occupem. Volunt enim omnino, ut postposita vitae et salutis ratione, omnia experiar, qualitercunque tandem eveniat et sine M^{tis} Suae Caesareae auxilio, quae tamen maxime cupio, volunt et parva manu me tirannum aggredi. Quid demum ibi tam de uno, quam de altero negotio conclusum fuerit, M^{ti} Tuae fideliter, iuvante Deo, significabo, et si tale aliquid fuerit, quod requirat, ut ipse ad M^{tem} Tuam advolem, per postam, omnibus insciis, et ipso Imperatore curram, non mihi gravis erit omnis labor, cum et vitam pro M^{ti} Tuae servitio exponere apud me dudum conclusum sit. Maiestas Tua

fidelitatem et in hoc negotio diligentiam meam resciet, unus ex legatis gravior, per occasionem tacite Viennae aderit, ut tantum M^ti Tuae oculis videat. Tempus M^ti Tuae ante significabo. Haec et alia omnia Maiestas Tua ex sua innata clementia et benignitate a me dextre ac benigne accipere velit, tamquam ab homine simplicitatis et virtutis integritatisque studioso et M^ti Tuae fidelissimo, iis gratiae et favori M^ti Tuae me humiliter commendo.

Datae ex arce Kesmarcensi, die XXV. Maii M. D. LX.

Ser^mae Tuae M^tis Regiae Servitor humilis et fidelis

Despotas mpr.

Adresa: Ser-mo principi ac Domino Maximiliano Dei Gratia Regi Bohemiae, Archiduci Austriae, Duci Burgundiae etc. Domino Suo Clementissimo. Ad manus proprias.

Anexa a. Pro negotio pio nostro Mag-cus dominus Lasky equitavit. In...timeo, ne omnia nunc perturbentur. Ego tamen nihil impediere conabar, quinpotius prout incepi, promovebo. Sed vereor, ne illi animo despondeant. Et spurium aut barbarum praeferant, male est negotium hoc modo gubernatum, pro minima re potest magnum, quid perdi, intelligenti pauca.

Anexa b. Quod autem ad sustentationem attinet, quam a Sua Caesarea M-te, si nulla ratione pro nunc auxilia dari possint, et alia occasio esset exspectanda, petii, hoc ad omnem eventum, ex consilio piorum confoederatorum factum esse Maiestas Tua sciat, quod negotium per eandem, si senserit causam principalem non procedere, promoveri apud Suam M-tem Caesaream, humiliter rogo, de quo etiam non dubito Maiestas Tua ex sua innata clementia et pietate gratiose esse facturam.

(Autograf. Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

231.

Alba Iulia, 17 Iunie 1560.

Regele Ioan II. către Nicolae Herczeg.

Întăreşte actul de danie slavon al Roxandei asupra moşiilor din Rugoşeşti, depe teritoriul cetăţii Ciceiului, avute dela Alexandru Vodă Lăpuşneanul.

Nos Ioannes Secundus Dei gratia Electus Rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod fidelis noster Egregius Nicolaus Herchegh nostram personaliter veniens in praesentiam, exhibuit et praesentavit nobis quasdam litteras

Spectabilis et Magnifici domini Alexandri vaivodae et perpetui haeredis terrae Moldaviensis, super perpetua donatione et collatione totalis possessionis Ewr vocatae ac cuiusdam loci molendini inter possessiones suas Felseokosal et Alsokosal, intra metas eiusdem possessionis Felseokosal, in pertinentiis arcis Chychyo existentibus, eidem Nicolao Herchegh suisque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis ac legitimis eorum successoribus facta, ideomate Rasciano, per manus Pan Movyle, cancellarii sui, in pargameno patenter confectas ac sigillo suo authentico impendenti communitas, in civitate Hwz[1] vocata, quarto die mensis Aprilis, anno a condito mundo septies mille et sexagesimo octavo emanatas;[2] supplicans nobis idem Nicolaus Herchegh humillime, ut nos easdem litteras ac omnia et singula in eisdem contenta ratas, gratas et accepta habenda, eisdem nostrum regium consensum praebere dignaremur. Quae quidem litterae iuxta phrasim Latinam declarabant: Qualiter idem dominus Alexander vaivoda, habita ratione sanguinis, quo idem Nicolaus Herchegh Generosae ac Magnificae dominae Roxandae, consorti suae, proximus esset, praedictam possessionem Ewr ac quendam locum molendini inter possessiones Felsewkosal et Alsokosal, iuxta vadum rivuli ibidem praeterlabentis, in loco Rwgosest vocato, intra metas dictae possessionis Felseokosal, in pertinentiis arcis Chychyo existentibus habita, simulcum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet earundem, sub suis veris metis et antiquis limitibus, memorato Nicolao Herchegh, suisque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis, eorumque legitimis successoribus iure perpetuo dedisset, donasset et contulisset, tam eodem Alexandro vaivoda, quam etiam praefata domina Roxanda consorte, ac Iwachko, Bogdan et Petro, filiis suis charissimis, necnon boheronibus suis, Pano Mochok, Dwornyk Negre et Weskana Mowyla, castri Hothyn, Ioseph Weweryche et Alexa, castri Bodeyw, Petro Krvowyth, Joana i Pana Crezthe, castri Nemech castellanis, Waskana i Pana Comyza se, alios etiam universos boherones, tam maiores, quam minores, praesentes et futuros, illos etiam, qui temporum in processu, vaivodae et haeredes dictae terrae Moldawiensis futuri essent, ad hanc donationem firmiter observandam, fide mediante obligandos: Nos igitur praemissa humili supplicatione memorati Nicolai Herchegh, nostrae modo, quo supra porrecta Maiestati,

---

1 Scris greşit: Hyszth.

2 Vleatul 7068 adică anul 1560.

regia benignitate exaudita et clementer admissa, praedictas litteras donationales, non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio et suspicione carentes, secundum sensum earum, praesentibus literis nostris insertas, quoad omnes earum continentias, clausulas et articulos, eatenus, quatenus eaedem rite et legitime existunt emanatae, viribusque earum veritas suffragatur, ratas, gratas et acceptas habenda, eisdem literis donationalibus nostrum consensum [regium] tribuimus, praebemusque benevolum pariter et assensum, harum nostrarum pendentis et authentici sigilli nostri munimine roboratarum vigore et testimonio literarum.

Datum Albae Iuliae, feria secunda proxima post festum Beatorum Viti et Modesti Martyrum. Anno Domini Millesimo quingentesimo sexagesimo.

Ioannes Electus Rex fecit

(Orig. pergament. Bibl. Muz. Ard. Cluj. Arch. fam. Matskásy.)

Notă. Din acest document foarte preţios, prin care regele Ioan al II-lea transcrise cu „consens regal" actul de danie al lui Alexandru-Vodă Lăpuşneanul (din 4 Aprilie 1560 scris slavoneşte în Huşi) asupra câtorva sate depe teritorul cetăţii Ciceiului, date Roxandei, măritate cu un ungur ardelean, aflăm următoarele importante lucruri, pân' acum necunoscute şi anume că:

1. Domnul Moldovei se afla din nou în stăpânirea reală a cetăţii Ciceiului, care — precum se ştie — i se luase încă din anul 1535.

2. Domeniul Ciceiului (şi fără îndoială şi acela dela Cetatea de Baltă adică Küküllövár) s'a restituit Moldovei — după atâtea zoriri ale Domnilor ei, aflătoare şi în volumul nostru de faţă — prin dieta Ardealului ţinută în toamna anului 1558 în Alba-Iulia, cu condiţiunea ca oamenii Domnilor depe domeniile lor ardelene să fie supuşi dărilor ţării,[1] iar în cazuri de judecată autorităţilor şi legilor ei.

3. Daniile Domnilor români depe teritoriile lor feudale din Ardeal trebuiau să fie prevăzute de consimţimântul principilor ardeleni respectivi, fără de care „consens regal" acele danii nu erau valide.

---

[1] Restituirea domeniilor ardelene ale Domnilor Moldovei s'a făcut prin următoarea deciziune a Ordinelor Ardealului din dieta dela Alba-Iulia, terminată în ziua de 4 Octomvrie 1558: Dignentur Maiestates Suae Sacrae bona Spectabilis ac Magnifici domini Vayvodae Moldaviensis, per Maiestates Suas Sacras Dominationi Suae Magnificae concessa eiusdemque servitores ita in hoc regno habere et conservari facere, ut aequalia onera publica contributionis et emergentium necessitatum, iuriumque processus subire tollerareque debeant, et pro factis eorum contra comites de remedio opportune animadvertere, ne de caetero similia facinora perpetranda attentae audeant. (Monumenta Comitialia regni Transylvaniae vol. II. p. 106.)

232.

Kežmarok, 20 Iunie [1560.]

Despot-Vodă către senatul oraşului Selmeczbánya.

Luând în slujba sa pe Georgie Schertling meşter de tunuri, dupăce auzi că nu prea e om cum se cade cere să i se comunice tot ce se ştie despre el, nevoind a favoriza „bărbaţi infami" pe lângă dânsul.

Heraclides Iacobus Basilicus Despotas Sami, princeps Doridos, Moldaviae, Pari et caeterarum insularum etc.

Superioribus diebus, Viri circumspecti et Egregii, venerat ad nos Georgius [1] Schertling magister tormentorum, qui nobis sua obtulit servitia, nos pro necessitate temporis, nostro illum adiunximus famulitio. Sed cum intellexerimus Andream aurifabrum civem inclytae vestrae civitatis quibusdam hic civibus, et praesertim Christophoro Möllero hunc praedictum Georgium virum esse improbum et malae famae dixisse, ad Dominationes Vestras has praesentes exarare voluimus, ut velitis, tanquam iustitiae amatores, serio exquirere ab illo praedicto Andrea aurifabro, utrum se sic res habeat et eius testimonium authentice scriptum sigillo vestro ad nos transmittere. Nolumus enim viros infames, quantum in nobis est, apud nos fovere; facturae hac in re Dominationes Vestrae mihi rem gratam et iustam. In quibus praeterea nos Dominationibus Vestris recognoscere potuerimus facturi sumus lubentissime. Dominationes V^ras^ diu et feliciter valere cupientes.

Datum in arce Kesmarcensi, 20. Iunii.

Despotas mpr.

Adresa: Inclyto Senatui Civitatis Schemniciensis. Amicis charissimis. Schemnycz.

Pe dos: 1560. Ad 9. Iulii schreibt der Despota ausm Käsmarkt und pitt, man welle den Ander Goltschmidt von wegen seines Pichsenmaister verhören.

(Autograf. Colecţiunea II. particulară. Ungaria.)

233.

Istambol, 13 Iulie 1560.

Marin di Cavalli bailo către dogele Veneţiei.

Ştire dela Alexandru-Vodă cum că împăratul Ferdinand vrea să pună în locul său pe un Despot din Serbia.

Il bassà di Buda ha scripto per certo che'l Signor di Transilvania piglia una figliuola di Cesare per moglie et il Signor di

---

1 În original greşit: Georgium.

Moldavia ha scripto di più haver inteso esser stato concluso tra li dui sopraditti che voleno far Signor della Valachia et della ditta Moldavia uno che descende delli despoti di Servia et cazar quelli che sono al presente, il che se ben non è creduto di qua, non è però piaciuto intendere.

(Aıch. di Stato. Venezia. Dispacci di Cosp. Cifra.)

234.

Wien, 21 Iulie 1560.

Ferdinand I. regele Ungariei către cămăraşul Francisc Pesti.

Fixând un ajutor anual de 500 fiorini lui Heraclide Despot ordonă să i-o plătească regulat.

Iacobo Heraclite Despote jährlichen 500 Gulden Rheinisch Underhaltung zu raichen.

Clementer tibi significamus, nos considerata singulari virtute, fidei constantia animique sinceritate fidelis nobis dilecti Iacobi Heraclide Despotae, ipsum ex munificentia nostra hac singulari gratia prosecutos et in eius sustentationem, donec ea indiguerit, in singulos annos quingentos florenos Hungaricos a vigesima quarta die proxime elapsi mensis Maii inchoando, ex partium regni nostri Hungariae superiorum proventibus, tuae curae et administrationi nunc commissis, eidem Despotae dandos et numerandos clementer annuisse ac consensisse. Quapropter Fidelitati Tuae serio praecipimus mandantes, ut praelibatos quingentos florenos Hungaricos dicto Despotae in eius, ut praemissum est, sustentationem, in singulos annos, incipiendo a dicto vigesimoquarto die Maii, ex proventibus tibi concreditis, citra defectum et dilationem quovis anno numeres atque assignes, quas quidem expensas ad hoc nostrum mandatum et legitimam exhibitam quietantiam in rationibus tuis acceptas et ratas habebimus, praesentibus pro tua expeditione servatis, expressam ea in re executurus voluntatem nostram.

(Hofkammerarchiv. Wien. Ung. Gedenkbücher 391 fol. 157.)

235.

Bratislava, 23 Octomvrie 1560.

Camera Ungară către oficiul de tricesimă din Szakolcza.

Să plătească proviziune de 25 fiorini lui Aron-Vodă.

Egregii Domini Amici honorandi. Salutem et omne bonum.

Mittimus praesentibus inclusam copiam mandati Suae Caesareae et Regiae M[tis], domini nostri clementissimi, ad Do. V[ras], in quo mandat nobis Sua Maiestas Sacra, ut Aroni profugo wayvodae Moldaviensi, pecuniam provisionis suae pro una angaria exsolvi faciamus. Iccirco Dominationes V[ras] requirimus serio, ac eisdem nomine Sacrae Caesareae M[tis] iniungimus, ut statim ex proventibus istius tricesimae vestrae administrationis, vel ex restantiis apud vos habitis, vigintiquinque florenos pro una angaria, ad rationem provisionis suae dicto wayvodae dare et numerare debeant. Aliud ne faciant. Quas bene valere cupimus.

Datum Posonii, 23. die Octobris. Anno Domini 1560.

Camerae Hungariae Sacrae Caesareae
et Regiae M[tis] Consiliarii

Adresa: Egregiis dominis tricesimatoribus Sacrae Caesareae et Regiae M-tis in Zakolcza. Amicis honorandis.

(Collectio litt. personarum. Budapest.)

236.

Istambol, 30 Octomvrie 1560.

Hieronimo Ferro bailo către dogele Veneției.

Dumitrașcu ruteanul amenințând a intra cu oaste în Moldova pentru a răsturna pe Alexandru-Vodă s'a poruncit sangiacilor și chiar voevodului Țării-Românești să-l ajute împotriva lui.

Quel Conte Dimitrasco Rutano, del quale più volte ne scripse a Vostra Serenità il Clarissimo mio precessore et io anchora, s'è di novo fatto sentire, essendo uscito con molta gente in campagna per impatronirsi della Moldavia, il vaivoda della qual ultimamente mandò alcuni sui a questo Ser[mo] Signor per dimandarle aiuto, il qual ha expediti sui comandamenti alli sanzachi vicini al Danubio, che essendo ricercati da esso Moldavo gli prestino il loro aiuto, havendo anchor imposto al Valacco che lo debbi aiutare, il qual gli ha mandati 4000 cavalli et si dice che esso Moldavo havendo fatto quel maggior numero di gente che ha potuto con metter severissime pene a tutti quelli che possono portare le armi et non anco erano seco : è uscito in campagna et fermatosi vicino al Danubio, stava espettando di havere qualche novella dell'inimico.

(Arch. di Stato. Venezia. Dispacci di Cosp. Cifra.)

237.

Košice, 29 Noemvrie 1560.

Despot-Vodă către senatul orașului Löcse.

Învoindu-se cu Toma Messerschmidt să-i facă niște puști roagă să i se dea pe socoteala sa 10 fiorini.

Clarissimi Domini amici honorandi.

Salutem et eam felicitatem, quae ad beato vivendum conducat, nominisque immortalitatem pariat, a patre luminum Vestris Clarissimis Dominationibus : Nestoreos in annos feliciter praecamur.

Praesentium exhibitor, fidelis noster Thomas Messerschmidt pixidarius, promisit nobis aliquot igneos globos conficere. Rogamus itaque Dominationes V^{ras} tanquam amicos honorandos, eidem decem florenorum necessaria requirentia ad huiusmodi globos ex vestro promptuario in gratiam nostri dare velitis, quos fideliter, cum ad vos venerimus, persolvemus, aut fideliter mittemus; quod Dominationes V^{ras} spero facturas. Praeterea si idem, de equo, quem secum adduxit, a rusticis molestaretur, V^{rae} Dominationes eisdem nullum ius administrent, cum nostro scitu illum habeat. His nos V^{ris} Dominationibus commendatos[1] cupimus.

Ex Cassovia, 29. Novembris 1560.

Vestrarum Dominationum bonus et integer amicus

Despotas mpr.

Adresa: Inclyti senatui, iuratisque civibus civitatis Leizoviae etc. Amicis honorandis.

(Colecțiunea II. particulară. Ungaria.)

238.

[Ardealul, 1560.]

Anonim (ungur) către regele Ferdinand I.

Descrierea Moldovei de un anonim bun cunoscător al țării.

Sacratissimae Rex Domine, Domine Clementissime.

Statui Maiestati Vestrae pro eiusdem desiderio, atque meo qualicumque ingenio et experientia, totius terrae Moldaviae situm et ambitum brevi quodam compendio praesentibus describere, ut eo maiorem V^{ra} Maiestas illius cognitionem et iudicium, quantum temporis huius angustia clamo complecti liceat, habere possit,

---

1 In original greșit: commendatum.

vel minus fortasse utilem aut non multo necessariam. Arbitror tamen in eo V^rae^ M^ti^ me non ingratum obsequium facturum, si modo meis hisce scriptis, a vera diametrali depictione istius loci non prorsus aberravero.

In primis itaque, Serenissime Rex, dum per Poloniam a civitate Cracoviensi iter versus Moldaviam ingreditur, plana est terra atque rebus victui necessariis accomodatissima, montibus et alpibus minime impedita, donec per Russiam propemodum desertam, usque Leopolim, civitatem metropolitanam Russiae insignem, quae a quinquaginta passibus aut milliaribus ab ipsa civitate Cracoviensi distat, atque non adeo procul a confinibus regni Moldaviae sita pervenitur. Illic arx in excellenti monte huic civitati coniuncta est munitissima, utraque ad regem Poloniae spectantes, unde non longe duo sunt flumina satis profunda et latissima; Nester et Moldava, a quo flumine Moldavo regnum istud inprimis nomen accepit. Quae quidem flumina, antea quam verae terrae Moldaviae metae attingantur, traiicere oportet, tandem non longo itineris intervallo Moldaviae limites iniicientur atque recto tramite totius regni Moldaviae ambitus per longitudinem iusto calculo emetitus, usque ad alpes transylvanas, ubi illius terrae finalis meta est et ultima ad sexaginta et quatuor milliaria hungarica se extendit, inde per dictas alpes et asperam admodum atque saxosam, strictamque viam, qua vix dum currus unicus procedere commode potest, per unum et alterum diem non multo labore ad civitatem Brassoviensem, quae montibus prope est, applicatur ad Transylvaniam.

Est autem ista regio Moldavia satis amoena et planissima, atque vallibus et oppidis, et villis undequaque copiosissima. Nullis tamen arcibus aut civitatibus, dempta unica arce Szuczawa appellata, praecincta muris, sed sola fluminibus quasi a natura aptis munita, in qua regione nil deesse cernitur, quod vel ad humanum usum aut delitias spectare videatur, quandoquidem et vinearum promontoria, item frugum et agrorum undecumque, et victualibus omnibus felicissima et refertissima, imo piscinarum, lacunarum et paludum longe locupletissima, adeo ut nihil magis ad vitae necessitatem a mortalibus unquam desiderari possit. Praeterea in eadem regione Moldaviensi sunt montana et aureis, et argenteis fodinis ditissima, quae nullo labore intermisso non sine magno fructu et commodo coluntur indies. Verum illic populus est barbarus et agrestis, tamen rebus militaribus et bellicis, suo more satis insigniter instructus, qui fidem Divi Pauli hactenus ab initio

non sine summa veneratione et devotione coluere, illic quoque diversae religiones et sectae habentur, utpote Ruthenorum, Rascianorum, Armenorum, Bulgarorum et Tartarorum, atque etiam non minima pars Saxonum Christianorum terram hanc passim inhabitat, imperio eiusdem wayvodae Moldaviensi subiecti sunt. Unaquaque autem natio suis legibus et ritibus utitur et fruitur pro suo libito, eodemque modo monachi ipsi christiani religionem profitentes sacris suis officiis et caeremoniis iuxta Ecclesiae atque ordinis constitutionem potiuntur libere. Hic summa subditorum erga principem Moldavum obedientia atque delinquentium gravissima et extrema correctio et emendatio.

Ut autem Maiestas V^ra^ cognoscere possit per quam viam et per quae flumina gens illa turcica ad regnum Moldaviae et deinde Transylvaniam ingredi queant, quantum meo et aliorum iudicio liquet, V^rae^ M^ti^ designare, non video commodiorem eorundem Turcorum accessum ad Moldaviam, quam ex Nicopoli civitate, quae ripis Danubii proxima est, recta traiicere Danubium atque tandem non multis passibus per alia duo flumina praescripta non dispari magnitudine existentia; quae toti huic regioni suo meatu undequaque circumferunt, nonnisi navali praesidio pervenire posse ingentibus, cum curris, tum laboribus. Quoniam Moldavus ipse, qui quotidianum alit exercitum, paratum quemlibet praedictorum fluminum, si modo de hostium adventu avisatus fuerit antea facile occupare poterit: demum ex Moldavia per alpes praedictas, quae civitati Brassoviensi contiguae sunt, ipsi Turci ad Transylvaniam progressum suum habere posunt non difficilem.

Ex maiori Walachia scilicet Transalpina, Turci ipsi per Rubeam Turrim, quae sub alpibus, prope Danubium, cum quodam fortalitio seu propugnaculo munitissimo sita est, atque ingentibus montibus circumsepta, perque tam angustam viam et saxosam, ut ne quidem equus unus pedetentim satis commode incedere queat, penetrare coguntur magna cum difficultate, ubi sedulo ipsi Cibinienses suas excubias necessarias tenere solent ob insperatum hostium quandoque accessum.

Haec sunt, Ser^mi^ Rex, quae non alieno testimonio, sed propria rerum experientia V^rae^ M^ti^ de situ terrae Moldaviensis describere constitui, etsi nonnulla minus fortasse approbata fuerint, V^ra^ Maiestas ea in singularem Regiam emendationem suam referre et conscribere dignetur gratiose, in cuius gratiam mea semper fidelia servitia iterum atque iterum quamhumillime commendo.

(Bibl Vat. Roma. Codex ms. 3922 pag. 12. Copia Czeles.)

239.

Istambol, 14 Ianuarie 1561.

Hieronimo Ferro bailo către dogele Veneţiei.

Ştiri dela Alexandru-Vodă despre apropierea lui Dimitraşcu cu consimţimântul principelui Ardealului, Ioan Sigismund, cerând astfel ajutorul sultanului.

Il Moldavo ha scripto a questo Ser^{mo} Signor tenere aviso dal Ser^{mo} Re di Transilvania che quel conte Dimitrasco con grande esercito veniva contra la Moldavia, et che se bene egli non haveva mancato di dare quelli ordini nella Transilvania che gli erano parsi necessarii per impedirgli il passo, si dubitava nondimeno che il dito exercito devesse passare, o per quella, o per altra via; di che ne havea voluto avvertire esso Moldavo acciochè entrando nel suo paese egli non havesse causa di dolersi di lui, dal qual aviso scrive il ditto Moldavo al Magnifico bassà, comprendere certissimo, che il ditto Re di Transilvania ne sia del tutto consentiente, et però ricercava aiuto da questo Ser^{mo} Signor, dal quale si crede che saranno rinovati li comandamenti, che già tre mesi in circa furono dati alli sanzachi vicini al Danubio, che bisognandogli aiuto gli lo devessero prestare.

Pera, 14 Gennaro 1560.

(Arch. di Stato. Venezia. Dispacci di Cosp. Cifra.)

240.

Kežmarok, 30 Martie 1561.

Despot-Vodă către senatul oraşului Löcse.

Fiind gata a-i îndeplini cererea roagă să aştepte până la întoarcerea lui Albert Łaski din Polonia.

Optimae famae Circumspecti ac prudentes viri et amici honorandi. Salutem plurimam in Christo Jesu omnium nostrum Salvatore et nostram commendationem.

Quo satisfiere desiderio ac voluntati Dominationum V^{rarum}, ut in absentia Magnifici domini Alberti Laski litterae Dominationum V^{rarum} mihi redderunt, quas legi, petita Dominationum V^{rarum} intellexi. Ego pro Dominationum V^{rarum} erga me conservantia voluntati Do. V^{rarum} ad praesens ex animo satisfacerem. Posteaquam vero negotium hoc ablatorum boum mihi non constat,

neque praefectus quadragesimae sit nunc, ad manus Do. V^{rarum} aliquam adhuc ferant patientiam usque ad felicem reditum ex Polonia Magnifici domini Alberti Laski, domini ac fratris mei charissimi, ego pro meo in Dominationes Vestras amore motus Do. V^{rarum} observantia dabo omnem operam omnem movens lapidem, quo Magnificus dominus Albertus Laski id, quod iuris ac aequitatis erit, ac bonae vicinitatis officium ad mea petita Dominationibus Vestris satisfaciet. Valere Dominationes Vestras feliciter cupio.

Datae in Kesmark, 30. Martii 1561.

Dominationum Vestrarum bonus amicus ad omnia paratus

Despotas mpr.

(Colecţiunea II. particulară. Ungaria.)

241.

Košice, 11 Iunie 1561.

Francisc Zay de Chemer către Ferdinand I. regele Ungariei.

Raportează că folosindu-se de permisiunea avută Despot şi-a strâns în taină o oaste de 900 de oameni, care creşte din zi în zi, aşteptând întâiul semn bun din Moldova pentru a putea pleca şi intra acolo.

Cum iam clementem voluntatem M^{tis} V^{rae} Sacra^{mae} in deducendis illis pixidariis Flandricis humillime intelligam, videamque in hoc me maxime errasse, quod M^{tem} V^{ram} Sacra^{mam} de huiusmodi militum conductione per litteras meas prius non certificaverim atque non perscripserim, supplico M^{ti} V^{rae} Sacra^{mae} dignetur mihi ex sua benignitate hunc errorem, quem ignoranter propter illas causas in prioribus meis litteris perscriptas, feceram, clementer ignoscere.

Et, ut de caetero, ne in alium errorem incurrerem, volui a M^{te} V^{ra} Sacra^{ma} humillime informari, cum semel Maiestas V^{ra} Sacra^{ma} ipsi domino Despotae conducendas gentes in regno suo clementer concesserit, eique ex sua innata clementia in aliis quoque necessitatibus benigne prospexerit, qui ex eadem gratia M^{tis} V^{rae} Sacra^{mae} iam habet circiter sexingentos equites et trecentos pedites, augetque in dies numerum (secreto tamen) conaturque, ut postquam militem sibi necessarium conscripserit, iter suum aggrediatur, cum omnia in regno Moldaviae sibi pro voto succedere intelligat, nihilque obstare, praeter solam moram; essetque eius intentionis, ut postquam Dei misericordia in regnum

paternum ingrederetur, M^{ti} V^{rae} Sacra^{mae} eam pecuniae summam, quam dudum obtulerat, per certos et fideles probataeque fidei homines, semel et simul remitteret, in quo M^{ti} V^{rae} Sacra^{mae} fidei suae integritatem ostendere vellet, rogat me ac etiam maxime instat, ut ego illi aliquos fideles atque probatae fidei homines adhiberem, quibus ea, quae M^{ti} V^{rae} Sacra^{mae} mittenda erunt, tute et secure committi possint. Quare Sacratissime Imperator, cum res ad hoc devenerit, ut iter suum ipse Despotas aggressus fuerit, si adhibeantur illi secrete aliqui fideles homines pro hac praescripta causa ipsius nomine, vel autem nullus adhibendus sit, meo enim exiguo iudicio non esset haec occasio abiicienda, si M^{ti} V^{rae} Sacra^{mae} clementer ita visum fuerit, a M^{te} V^{ra} Sacra^{ma} humillime informari supplico; etc.

Cassoviae, 11. Iunii. Anno 1561.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

242.

Wien, 17 Iunie 1561.

Ferdinand I. regele Ungariei către căpitanul Francisc Zay.

Răspunzând la raportul său repetă că a dat permis lui Despot pentru a-şi putea strânge aci un număr oarecare de soldaţi, însă lucrul să se facă în taină.

Literas, quas undecima die praesentis mensis ad nos dedisti, clementer accepimus, humillibusque precibus tuis, ut scilicet tibi ignoscere dignaremur, id quod accidit in conducendis hic pixidariis pro Despota, benignum locum dedimus, non dubitantes te gratiosae admonitionis nostrae posthac memorem fore.

Caeterum quemadmodum antea clementer concessimus, quod idem Despota possit in usum suscipiendae expeditionis suae Moldaviensis (quam fortunatam ei evenire cupimus) conducere in regno nostro Hungariae certum militum numerum, sic etiam hodie in eadem sententia persistimus, dummodo omnia caute et secrete gerantur, ne forte nobis ea res fraudi sit, et ipso quoque male cadat, quemadmodum te antea fusius commonefecimus. Quod autem putas, illi adiungendos esse viros aliquot militares, probatae et spectatae fidei, per quos pecunias sibi mutuo datas et ab ipso antea promissas remittere queat, id nec tutum, nec consultum fore censemus, propter causas minime leves. Quare tibi clementer mandamus, ut illum convenientibus aliquibus rationi-

bus ab huiuscemodi petitione removeas, dicasque nos melius de fide et integritate ipsius iudicare, quam ut hanc ob rem quemquam isthuc ex nostris expediremus, modo Deus fortunaverit coepta ipsius, non defuturis illi in posteram commoditatem huiusmodi pecunias mittendi.

Datum in civitate nostra Vienna, die 17. mensis Iunii. Anno Domini 1561.

Adresa : Magnifico fideli nobis dilecto Francisco Zay de Chemer, nostro consiliario ac supremo civitatis nostrae Cassoviensis capitaneo.

(Concept. Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

243.

Istambol, 30 Iunie 1561.

Hieronimo Ferro bailo către dogele Veneţiei.

Plecarea lui Ali feciorul lui Alexandru-Vodă.

Partì di qua ultimamente uno Ali, figliolo del Signor Moldavo, cioè il legittimo, essendo il naturale restato in Constantinopoli sì come soleva fare gli anni passati.

(Arch. di Stato. Venezia. Dispacci di Cosp. Cifra.)

244.

Kežmarok, 3 Iulie 1561.

Despot-Vodă către arhiducele Maximilian.

Luând în slujbă câţiva ofiţeri, pe cari căpitanul Zay nu vrea să-i lase să meargă cu el în Moldova cere să i se permită ca să stea cu dânsul măcar pe un timp de şase săptămâni, cât va ţine probabil expediţia sa.

Serenissime Rex Domine Clementissime.

Post servitiorum perpetuorum ac fidelium meorum humilem commendationem. Gratiam, quam antiquus[1] dierum suis fidelibus largiri dignatur, cum optata felicitate ac corporis valetudine, M^{ti} V^{rae} precor.

Cum Deus benignissimus pater, qui cor regis in manu sua tenet, ex sua singulari misericordia concessit, ut ante faciem Cae-

[1] Scris cu formă italiană : anticus.

saris Invictissimi, et M^tis V^rae gratiam invenerim, ac mihi colligendi exercitum facultas ac subsidium (modo clam, quoque facio) intercessione, M^tis V^rae domini mei clementissimi, concessum sit, conduxi clam ac caute sufficientem exercitum, quae Dei Vivi auxilio, ad occupanda paterna sceptra[1] sufficiet. Inter caeteros quoque, quos conduxi, nonnulli sunt, qui M^tis Suae Caesareae servierunt, et a me ultro sponte servitium susceperunt, illisque pecuniam dedi; Mag^cus vero capitaneus Cassoviensis eos ad mea servitia dimittere minime vult, et quamvis ipsi sibi impedimentum fieri non patiuntur, animadvertentes hanc expeditionem non solum illis ipsis, istique inclitae coronae, sed toti reipublicae christianae utile fore, tamen praedictus dominus capitaneus contra eorum voluntatem detinere eos conatur, humillime igitur rogo M^tem V^ram tamquam dominum meum Clementissimum ac unicum post Deum meum refugium, dignetur ex sua gratia ac singulari clementia, ad praedictum dominum capitaneum litteras exarare, ut eis, qui sponte ac ultro servitia mea petierunt, ac pecuniam acceperunt, liberum sit saltem ad sex septimanas mecum proficisci: ne iam expeditio in procinctu itineris impediatur, si isti, quibus et officia distribui, et non parvam pecuniam dedi, abdicarentur. Haec a M^te V^ra, dominum meum Clementissimum, humillime petere audeo, nam ad quem alium confugere non habeo. Deus, quem voco mihi in auxilium, est testis, quod in hac expeditione V^rae M^tis quoque negotium agitur; rogo itaque humiliter, ut ante faciem M^tis V^rae gratiam inveniam, quemadmodum ex Dei misericordia semper inveni, ac isti iam milites conducti iussu M^tis V^rae libere possint, quandoquidem eorum est voluntas, mecum proficisci, cum non nomine M^tum Vestrarum, sed meo nomine conducti sunt. Servitiis meis fidelibus ac humilibus conabor mereri, gratiosum ac citum a M^te V^ra responsum et mandatum ad dominum capitaneum expecto, quoniam iam brevi, Deo iuvante, iter aggrediar, nam nonnulli ex confoederatis[2] in finibus proficisci incipiunt; is me gratiae ac favori Regio M^tis V^rae humillime commendo.

Ex Chesmark, die 3. Julii 1561.

Vestrae M^tis Servitor humilis perpetuus atque fidelis

Despotas mpr.

(Autograf. Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

---

1 cepra. 2 Greşit; confideratis.

245.

Kešmarok, 7 August 1561.

Despot-Vodă către arhiducele Maximilian

Înscriindu-şi trei ofiţeri (cunoscând câte unul din ei limba latină, română şi sârbească) roagă să mijlocească pe lângă căpitanul Zay ca să îi dea pe două săptămâni, obligându-se a-i trimete îndărăt dela hotarul Moldovei.

Serenissime Rex. Domine, domine Clementissime. Post fidelitatis ac perpetuae subiectionis meae, in gratiam Ser^{mae} M^{tis} V^{rae} humillimam commendationem.

Superioribus diebus humillime M^{ti} V^{rae} supplicavi de quibusdam militibus, a me iam in servitium susceptis, ut illis venia per Mag^{cum} dominum capitaneum Cassoviensem M^{tis} V^{rae} fidelissimum servitorem, mandato M^{tis} V^{rae} concederetur. Sed quia fortassis Maiestates V^{rae} numerum aliquem eorum esse existimant, duxi humillime M^{ti} V^{rae} significare, omnem meum exercitum ferme esse collectum ex adversa parte, qui et nunc in omnibus necessitatibus praesentibus inservit, prout spero, quod Mag^{cus} dominus capitaneus significavit, saltem esse tres personas. Quorum alter Latine, alii vero Valachice ac Service callent, qui mecum loqui possunt, quibus plenam regendi exercitus potestatem concessi, non Maiestatum Vestrarum nomine, sed meo. Quos, Deo volente, attingendo fines regni paterni, bene remuneratos dimittam. Tantum eorum opera duas circiter septimanas indigebo. Pro eo M^{tem} V^{ram} Ser^{mam}, dominum meum Clementissimum, humillime etiam atque etiam rogo, dignetur ex sua singulari gratia ac Regia clementia, praefatis tribus personis ad tale spatium, cum se ultro obtulerint, facultatem illam per dictum dominum capitaneum permitti ac gratiose concedi facere. Postea ego ipse, cum omnibus meis, fidelissime Maiestatibus Vestris, in omnibus et singulis, quae quidem per me humillime fieri atque praestari poterunt, pro commodo ac bono Maiestatum Vestrarum studiosissime inserviam perpetuo. Dominus Deus M^{ti} V^{rae} Ser^{mae} omnem optatam felicitatem concedere dignetur.

Datae ex arce Kesmarcensi, 7. die Augusti. A. D. 1561.

Eiusdem Ser^{mae} M^{tis} V^{rae} Regiae

Humilis, fidelis ac perpetuus servitor

Despotas mpr.

Pe dos cu mâna cancelariei: Fiat dem Despota in Recepisse mit kuerzem Anzeig, was man dem Hauptmann zu Cascha schreibt. Den

Hauptmann Ferenczen sei zu schreiben und zu befehlen, wofer diese drei Personen, so der Despota auf 14 Tag zu seinem Führnemen begehr ohne Versaumbnus oder Nachtl der Kays. Mt. etc. Dienste abkommen khünden, so soll Er sie mit Ihme auf 14 Tag oder 3 Wochen ziehen lassen. Im Fall aber, dass an Ihren Personen der Kays. Mt. was gelegen, und versaumbt wäre, so soll Er's nit thun, sonder einstellen. Datum Viennae, die 27. Augusti. Anno etc. im 61.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

246.

Istambol, 30 Septemvrie 1561.

Exploratorul secret către împăratul Ferdinand I.

Petru Şchiopul din Ţara-Românească aflând de moartea marelui vizir, temându-se să nu fie schimbat de urmaşul său, a rugat pe principele Ardealului a scrie în favorul său, ceeace el a şi făcut, zicând că e slujbaş credincios al sultanului.

Li vaivodi di Valachia et Moldavia. Oltra di questo prega il Gran Turcho che gli siano concessi li confini, quali già tanto tempo dimanda, anchora non gl'hanno fatto risposta alchuna, come gli sarà fatta, procurarò di saperla, et subito avisarò la Caesarea V. Maestà.

Il Valacho havendo inteso la morte di Rustan bassà se ha dubitato che Haly bassà non lo faccia cambiare, et così ha pregato il Transsilvano, che debba scriver al Gran Turcho de la sua fideltà et raccomandarlo, et così il Transsilvano lo riccomanda al Gran Turcho dicendo che gl'è fidelissimo servitore. Ditto Valacho ha mandato a donare al Gran Turcho sei millia scudi, et Haly bassà quattro millia, et alli altri bassà dua millia per uno.

Da Constantinopoli, alli 30 di Settembre 1561.

(Orig. în cifră. Staatsarchiv. Wien. Turcica.)

Notă. Scrisoarea e adresată către episcopul Delfin, nunciu în Viena, pentru a induce în eroare pe cetitorul ei, la o eventualitate, că ea ar fi prinsă pe cale, de vreun inamic al curţii împărăteşti, în al cărei serviciu stătea scriitorul ei dela Poartă.

247.

Istambol, 30 Septemvrie 1561.

Daniel Barberigo bailo către dogele Veneţiei.

Dimitraşcu voind să intre în Moldova a fost bătut de către sangiacul de Silistria.

Si ha che'l Conte Dimitrasco volendo passare con 700 cavalli di Rossia in Bogdania, fu rotto dal sanzacco di Silistria. Il prin-

cipe di Transilvania ha mandato a ricercare che si dia ordine al bassà di Buda, al Valacco, et al Bogdano, che gli diano agiuto contra le genti Cesaree, che lo molestano, nè fino all'hora gli era sta risposto.

(Arch. di Stato. Venezia. Dispacci di Ccsp.)

248.

Praha, 8 Octomvrie 1561.

Ferdinand I. regele Ungariei către Despot-Vodă.

A luat ştire de hotărîrea sa de a pleca în Moldova, însă noul împrumut de 8000 fiorini nu i-l poate da din lipsă de bani.

Ferdinandus etc. Magnifice fidelis nobis dilecte.

Redditae nobis fuerunt literae tuae, quas die 21. proxime elapsi mensis Septembris ad nos dedisti, et inde intelleximus, te cum eo militum numero, quem conscriptum habes, ad fines nostros, ubi a Turcis et filii quondam regis Ioannis adhaerentibus periculum incursionis immineat, profectum et paratum esse, et nobis adversus hostes et adversarios nostros cum tuis fideliter servias. Eam sane animi tui promptitudinem grato et benigno abs te animo accipimus, ita tamen, ne vel contra praefatum quondam regis Ioannis filium, vel contra rebelles nostros Hungaros quicquam hostilitatis suscipias, vel armata manu moliaris, nisi cum a capitaneo nostro Cassoviensi, Mag[co] fideli nobis dilecto Francisco Zay de Chemer expresse iussus fueris, sicuti etiam ipsemet te facturum polliceris.

Quod autem praeterea nobis humiliter supplicas, ut tibi rursus alia octo florenorum millia mutuo dare dignemur, nos etiamsi erga te clementem habeamus voluntatem, in hac tamen re praecibus tuis annuere non possumus, quandoquidem ob summam rei pecuniariae difficultatem, quae manifesta est, ipsimet militibus nostris multorum mensium stipendium debemus, quare necesse erit, ut necessitati tuae aliunde succurras. Id quod tibi ad memoratas literas tuas gratiose respondendum duximus. [1]

Datum Pragae, die 8. mensis Octobris. Anno Domini 1561.

(Copie of. Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

---

1 Cu toate acestea tot a primit banii de mai sus, fără de care n'ar fi putut porni spre Moldova.

Notă. Înainte de expediere scrisoarea a fost trimisă fiului regelui, arhiducelui Maximilian cu următoarele rânduri: Transmittimus Dilectioni V-rae literas, quas proximis diebus a Despota accepimus, una cum responso nostro et eius exemplo, ut si Dilectioni V-rae nihil occurrat, quod videatur in eo nostro responso mutandum, addendum vel detrahendum, id recta ad illum perferri iubeat, sin minus nos de suae sententiae et opinione certiores reddat, factura secundum paternam voluntatem nostram. Quae bene valeat.

249.

Vereczke, 1 Noemvrie 1561.

Edictul public al lui Despot-Vodă la intrarea sa în Moldova.

Face de ştire obştei întregi din lume că dupăce anul trecut nu i-a reuşit să intre în Moldova acuma când din mila lui Dumnezeu a putut porni, nu are de gând să facă stricăciuni cu oastea sa, singurul său ţel fiind a ocupa Moldova şi roagă asftel să i se dea toate de-ale mâncării, fiind cu voie bună şi paşnică.

Heraclides Iacobus Basilicus Dei gratia Despotas etc. Moldaviae princeps.

Superiori anno, cum ad regnum nostrum Moldaviae proficisceremur, a nonnullis contra omnem nostram spem impediti sumus. Nunc vero misericordia Dei et principum christianorum auxilio, tantum habemus exercitum, quod non nisi solum Deum timemus. Propter quod Dominationes V[rae] aliquo modo terrentur, ne forte nos aliquid hostili, pro praeterita illata iniuria inferremus, vobis innocentibus. Nos iis publicis nostris litteris assecuramus et certos reddimus, non ea intentione exercitum hunc collegisse, ut damna inferremus, vel illatam iniuriam ulcisceremur, sed ut divino auxilio regnum nostrum Moldaviae occuparemus. Et si quis porro nos impedire conabitur, sanguine et igni visitare possemus. Mirari itaque satis non possumus, a vobis impedimenta aliqua viarum esse facta, cum vos non lateat Transylvani binum exercitum, qui nobis vias impedire conabatur, clementia Dei profligasse et castella aliquot conflagrasse. Quam cladem miserarum christicollarum, non nisi coacti fecimus. Pro quo Dominationes V[ras] hortamur ad colendam pacem et sanguinis christianae effusionem vitandam, ut nobis victualibus et aliis necessariis, pro iusto pretio, provideatis, nihil a nobis nisi amicitiam exspectare debetis, nisi nobis causa detur. Ad utrumque sumus parati

et ad bellum, et ad pacem. Harum litterarum testimonio, sigilli nostri regii appensione munitarum.

Datae Veretzki, 1. Novembris M. D. LXI.

Despotas

Ad mandatum proprium principis Despotae :

Prudentius secretarius

Pe dos : Despota. Forma edicti ab ipso publicati, Caesareae M-ti per oratorem Polonum exhibita 6. Decembris 1561.

(Copie contemporană. Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

250.

Istambol, 8 Decemvrie 1561.

Daniel Barberigo bailo către dogele Veneției.

Despre înfrângerea lui Alexandru-Vodă de către Despot-Vodă.

Riferisce che era venuto aviso di Modavia che quel vayvoda, nominato Alessandro, feudatario del Signor Turco, era stato rotto da uno ditto Iacobo Despoto di Servia, il qual si era impatronito del stato di esso vayvoda, et esso era fuggito ad un castello vicino al Mar maior, ditto Moncastro, il qual domandava aiuto al Signor Turco per ritornar nel suo stado, et se diceva, che era sta mandato ordine a li sanzachi a li confini, che lo debbino aiutar.

De Constantinopoli, de 8 Decembre 1561.

Die 17. Ianuarii 1561 in Rogatis. — 197—3—0.

(Arch. di Stato. Venezia. Codice Brera 131 fol. 455.)

251.

Vaslui, 11 Decemvrie 1561.

Despot-Vodă către doi pribegi : Lasocki și Filipowski.

Fiind gata a adăposti orice străin, fără deosebire de credință, auzind că numiții doi preoți n'au primit voie dela regele Poloniei de a se așeza în Litvania, îi invită în țară pentru propăvăduirea numelui lui Dumnezeu.

Heraclides Iacobus Basilicus Dei gratia Despotas Sami, regni Moldaviae princeps.

Generosis dominis Lasocio et Philipovio, fratribus nostris in Christo sincere nobis dilectis. Laudetur Deus arbiter omnium

regnorum, qui oblitis peccatis nostris, ad solium nos evehere dignatus est, cui soli laus, honor et gloria in saecula.

Postquam Deus benedictus nos ad regnum paternum evehere dignatus est, duxi omnibus viribus reipublicae christianae pro posse inservire. Itaque cum intelligimus multos propter verbum Dei exules esse tam ex Gallia, Hispania, Germania et aliis locis, cupimus eos, ut ad regnum nostrum se conferant, omnem enim libertatem christianam et facultatem habitandi illis concedemus, ac ut sibi civitates aedificent auxilio esse promittimus, nec non agros et alia ad sustentandam vitam necessaria largiri promittimus. Pro quo fraterne petimus a Dominationibus V^ris^, ut quamprimum dictis exulibus mentem nostram declarare velitis, ubicumque fuerint. Nam audio, quod aliqui a Ser^mo^ rege Poloniae petierunt, ut illis liberum sit in Lithuania habitare: quod Sua Maiestas, episcoporum suasione, minime concessit. Cupimus, ut Dominationes V^ras^ quamprimum veniatis pro aedificatione divini nominis, et quamprimum nobis de hac re responsum dare velitis. Cum his feliciter valere Dominationes V^ras^ cupimus.

Datum in oppido nostro Vasluii, die 11. Decembris 1561.

Despotas

(Copie contemporană. Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

252.

Košice, 15 Decemvrie 1561.

Căpitanul Francisc Zay către arhiducele Maximilian.

Sosind solul lui Despot-Vodă cu o descriere amănunțită a bătăliei dela Verbia precum și a fugirii lui Alexandru-Vodă, îl asigură de credința sa neclintită în împărat și cauza creștină.

Rediit ad me hodie homo domini Despotae ex Moldavia cum litteris eiusdem domini Despotae, qui significavit mihi per litteras suas, quod Dei auxilio et gratia M^tum^ Vestrarum Alexandrum tyrannum profligasset ac regnum Moldaviae feliciter occupasset, dominioque illius iam libere frueretur, arces omnes et curias atque oppida in manibus suis haberet. Pugnatum est autem 18. Novembris post meridiem apud quandam possessionem Botusan appellatam, ubi fluvius quidam paludosus fluebat et supra fluvium pons erat. Alexander ultra pontem extra possessionem in quodam monticulo agmen suum cum decem et sex tormentis collocaverat, antesignanos vero sub monticulo prope

villam ordinaverat, pedites suos omnes, inter quos ducenti sexaginta Turcae Janicharii in armis Persicis ferme omnes deauratis, ac pixidibus similiter deauratis, erant, posuerat intra domos et curias possessionis, per quam nostris eundum erat, ut ita a suis, qui sub villa nostros exspectabant, adorirentur; pedites vero cum pixidibus a latere eos iacularentur, ipse vero solus ex monticulo, tormentis eos obrueret, sed res aliter quam ipse sperabat, accidit, praecesserat enim Antonius Zekely cum trecentis ferme equitibus Hungaris et centum catafractis, necnon ducentis et sexaginta peditibus Hungaris, quos nunc Haydones solemus dicere. Ioannes vero Williey cum sexaginta Flandricis pixidariis, qui omnes in equis erant, qui sine omni cunctatione collocato et ad pugnam parato exercitu dominum Despotam atque Albertum Lasky in alio monticulo reliquerant, pontem transierunt, equites omnes unacum catafractis et Flandricis pixidariis aciem illis oppositam irruerunt, quos Valachi propter pixidum multarum iaculationes, quas ipsi non consueverant, ferre non valentes in fugam conversi sunt, Hungari vero pedites cum Janicharos ac alios pedites in possessione in curiis esse cognovissent, licet portae curiarum, ubi Janicharii erant clausae, fortiter erant, nihilominus ipsi Hungari quasi in momento sepes curiarum transcenderunt, ac parva pugna omnes Janicharos usque ad unum trucidarunt, Haydonibus tribus amissis. Similiter et cum alio peditatu Alexandri factum est. Alexander visis suis ita male tractatis atque in fugam conversis, ipse quoque, relictis omnibus tormentis et aliis impedimenntis, ac ditissima praeda, in fugam se cum omnibus suis convertit. Insecuti nostri circiter duo miliaria eum fortiter sunt, non sine maxima strage Valachorum, ut enim his nuncius, qui proelio interfuit, narrat, demptis peditibus, duo millia Valachorum sunt interfecti, quidam pauper eques Hungarus, Ioannes Szerémy vocatus, cum casu Alexandrum insequendo appropinquasset, framea pileum suum ex pellibus sebellinis factum, ex capite suo deiecit, sed postea equo Alexandri melius currente, eum amplius attingere nullo modo potuit; sic tandem Alexandro propulso totum regnum dominus Despota occupavit, ad quem omnes proceres regni atque magnates, simul et nobiles confluxerunt, seque firmo iuramento ad fidelitatem suam se astrinxerunt, et licet adhuc ante pugnam Alexander uxorem suam cum parte thesauri versus Turciam praemiserat, reliqua tamen pars in arce Zuchwa inventa est, occupatis igitur arcibus et castellis ac civitatibus relicto Antonio Zekely in arce Zuchwa, solus Despotas cum viginti octo

millibus hominum et sedecim bombardis ad insequendum Alexandrum profectus est, tali victoria Dei auxilio potitus. Scribit mihi posse M^{tibus} V^{ris} Sacratissima ex parte suis tute scribere, Valachiam esse pro voto et in potestate M^{tum} Vestrarum, ipsum vero fidelem et perpetuum servitorem ad omnia mandata paratissimum, atque omnia pollicita brevi re ipsa ostensurum. Haec M^{ti} V^{rae} Sacrae humillime volui significare; etc.

Cassoviae, 15. Decembris. Anno Domini 1561.

Maiestas V^{ra} Ser^{ma} dignetur Sacrae Caesareae M^{ti} ista nova elementer significare.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

Notă. Acest interesant raport cuprinde cea mai fidelă descriere a bătăliei dela Verbia şi a evenimentelor moldovene de după bătălie.

253.

Istambol, 24 Decemvrie 1561.

Daniel Barberigo bailo către dogele Veneţiei.

Sultanul trimete oaste împotriva lui Despot-Vodă.

Scrive particularmente il successo del Moldavo cacciato di stato dal Despoto di Servia, et che quel Signor Turco manda gente contra il detto Despoto per haverlo nella mano, o, per cacciar anco lui.

(Arch di Stato. Venezia. Dispacci di Cosp.)

254.

Istambol, 25 Decemvrie 1561.

Daniel Barberigo bailo către dogele Veneţiei.

Adeverindu-se ştirea bătăliei dintre Alexandru-Vodă şi Despot-Vodă s'a hotărât a se trimite oaste împotriva acestuia din urmă. Sosind însă ieri solie dela Despot-Vodă, aceasta a comunicat Porţii că Despot-Vodă a fost chemat de către boeri împotriva lui Alexandru-Vodă, care a comis cruzimi şi tiranie.

Riferisce che confirmandosi la rotta data dal Despoto al Moldavo et che havessi impatronito di quel stado, se diceva ch'il ditto Despoto haveva exercito de più de cavalli 60/m. Che se diceva che per ordine del Signor Turco Pertav bassà et il be-

gliarbey della Grecia cum tutte le sue gente et cum 2/m Ianizari, andariano contra il ditto Despoto et dovevano li ditti bassà et begliarbey partir tra X giorni per far la massa delle gente de là da Andrinopoli, et che non sariano manco de cavalli 50/m.

Che il giorno de 24 Decembre gionse a Constantinopoli uno ambasciator del Despoto preditto cum sue lettere et de molti baroni di quel stado al Signor Turco, et se diceva haverli scritto, che essendo sta chiamato da quelli del ditto stado di Moldavia, per la tirannide del vayvoda Alessandro era andato,et si haveva impatronito di quello, come suo stado hereditario, et cum opinione de non far dispiacer al Signor Turco, offerendosi de populi il tributo ordinario o maior, secundo il voler di esso Signor Turco.

Da Constantinopoli, fin 25 Decembre 1561.

Die 7. Februarii 1561 in Rogatis. 170—0—3.

(Arch. di Stato. Venezia. Codice Brera 131 fol. 457.)

255.

Alba Iulia, 1 Ianuarie 1562.

Ioannes Electus Rex Hungariae unchiului său, Sigismund August, regele Poloniei.

Descrie partea lui Alexandru-Vodă în bătălia dela Verbia şi retragerea sa în cetatea Chiliei. Cu toate că Despot-Vodă i-a făgăduit bună vecinătate, se teme de dânsul, Ardealul stând între doi vrăjmaşi şi anume pe de o parte Despotul, iar pe de alta împăratul Ferdinand şi astfel îl roagă să intervină pe lângă acest din urmă pentru un armistiţiu de vre-o doi ani.

Sub haec tota aestate proxima Caesariani milites, equites et pedites, adornati sunt, et nunc sub hoc, nunc sub illo colore et praetextu tergiversantes, saepius convenerunt, invasionem in ditionem nostram, et nostris oppressionem minitantes, saepius etiam irruptione facta in nostros subditos, dispersi dissolutique sunt. Nuper autem mense Octobri in Moldaviam vayvoda designatus Despotus introductus et in sedem Stephani vayvodae collocatus est, dum Alexander vayvoda neque regnicolas suos ad plenum levavit, neque retrocessit, sed obviam hosti nimis audenter et temere profectus est, cum quinque propemodum millibus Valachis, magna ex parte e plebe de repente collectis, ibique intrepide proflixit, Deo parum propitio, et se in periculum apertum praecipitavit. Nam postquam ad equites cataphractos et

pixidarios Hispanis et Hungaros ventum est, simulque falconetae sex exoneratae sunt, et ex latere equites Hungari hastis hostiliter urgere Moldavos equites coeperunt, paucis extinctis, protinus turpi fuga sibi Alexander consuluit. Pedites Moldavi fere quadringenti in eo proelio desiderati sunt. Praeda omnis, una cum rebus Alexandri, ad Despotum pervenit, simul cum undecim maioribus bombardis, in Zuchwa collocatis, ac aliis ornamentis militaribus, auro item et argento, et toto thesauro inibi habito. Arx enim illa statim illi sponte patuit.

Aliquantulo post, cum Alexander convocare suos ad Huszwaras, prope flumen Prut, coepisset derepente Hungari equites, deinde totus exercitus Despoti haud cunctanter insecuti, in fugam eum converterunt, exercitum dissipaverunt, ac paucis cum ad Nezterkyllye se recepit, quo uxorem et liberos, cum nonnullis rebus praemiserat, Moldavi vero ad Despotum deflexerunt.

Etiamsi autem Despotus bonam viciniam suam nobis commendet, tamen cernimus iam nunc oves nostrorum ex alpibus nostris Gyrgyo abigi coeptas.

Haec M^{ti} V. Ser^{mae} fusius perscripsimus, ut clarius rem intelligeret. Alexander vero wayvoda ipse nunc colligit praesidia Excelsae portae, deputatique sunt ei zanchyakii sex et tota militia Turcarum a Belgrado, ultra, et cis Danubium, in decursu fluminis degentium.

Conveniunt Acangzye certatim, aderunt et Tartari, intelligimus etiam complures baiarones ex Moldavia ad eum transfugere. Turcae animose conantur Despoto Moldaviam eripere. Iam vero quid futurum sit, brevi experientia docebit.

Etiamsi autem nos quoque, pro nostra functione, invigilamus, nihil praetermittentes in publicam commoditatem pertinens, tamen serio consideramus, nos inter duo ingentia bella constitutos esse. Ex Moldavia Despotus imminet, ex Hungaria vero expeditio Germanica. Capitaneus enim Cassoviensis, cum caeteris praenominatis, iam et murifragas machinas tres movet et ad Zemlyen consedit, suorum adventum expectans. Quae omnia citra praesidia Turcarum depelli non poterunt. Illorum vero praesidia, quid publico regni statui advehere possint, cordatissimus quisque facile diiudicat.

Rogamus itaque M^{tem} V. Ser^{mam} considerata rei magnitudine, non gravetur efficere apud Caesarem M^{tem} Romanorum, ut induciae duorum vel trium annorum nobis concedantur; etc.

(Copie oficială. Staatsarchiv. Wien. Polonica.)

256.

Istambol, 15 Ianuarie 1562.

Daniel Barbetigo bailo către dogele Veneției.

Sultanul s'a hotărât a confirma pe Despot-Vodă.

Il Signor Turco s'è risoluto di confirmar il Despoto nel dominio della Moldavia con le conditioni contenute nelle lettere che Sua Maestà gli scrive di augumento di tributo, et di esser amico d'amici et nemico de nemici. Manda copia di dette lettere et del titolo di detto Despoto.

(Arch. di Stato. Venezia. Dispacci di Cosp.)

257.

Oradea, 21 Ianuarie 1562.

Ștefan Báthory de Somlyó către căpitanul Ungariei de Jos, Ladislau Kerecsenyi de Kányafölde, comitele comitatului Zaránd și Békés.

Soldații unguri de pe lângă Despot-Vodă s'au împrăștiat.

Dezpot mellől az magyàrok kijöttek, várja ő maga az zászlót; de igen nagy kevetet választott hozzá császár, Perthaw passát bocsátta el, az tengeren innet való hada leszen vele.

(Autograf. Hofkammerarchiv. Wien. Sieb. Urkunden fasc. I.)

Ungurii au plecat de lângă Despot, așteaptă el însuș steagul; dar împăratul a ales pentru el un sol foarte mare, pe pașa Perthav, cu oastea de dincoace de mare.

258.

Istambol, 21 Ianuarie 1562.

Daniel Barberigo bai o către dogele Veneției.

Sultanul a confirmat Despot-Vodă în scaunul său.

Riferisce che il Signor Turco ricevute le lettere dal Despoto, mandatogli per ambasciator, haveva confirmato esso Despoto, nominato Heraclide, in vaivoda di Moldavia, congionta al tributo ordinario di ducati XX/m et gli saria mandata la bandiera, et più non si parlava di far campo per quella impresa.

Il vaivoda Alessandro discacciato, saria condotto a Constantinopoli.

Da Constantinopoli, di 21 Gennaro 1561.

Die 24. Februarii 1561 in Rogatis.—170—2—0.

(Arch. di Stato. Venezia. Codice Brera 131 fol. 459)

Notă. Intr'un alt rezumat al raportului de faţă mai găsim şi următoarea notiţă foarte importantă: Il Moldavo ch'era in Aleppo è morto. (Rubricario di Constantinopoli.)

259.

Wilno, 23 Ianuarie 1562.

Valentin Saurman către împăratul Ferdinand I.

Atitudinea Leşilor faţă de Despot-Vodă, pe baza tratativelor avute in Lomza.

Literas M^tis^ V. Caesareae, die 30. Decembris anni nuper exacti, ad me benigne datas, obsequenter accepi, atque mentem benignam eiusdem, cum in negotio Despotino, tum vero etiam Transylvanico, intellexi; etc.

De negotio Despotino aliud Lomzae actum non est, nisi quod, paucis diebus ante discessum regium, cum eo venisset palatinus Russiae atque de re tota cum ad regem, tum ad senatum retulisset, quaesitus fuerit modus, quo Poloni, qui quidem frequentes in Valachiam ad Despotam militatum confluunt, revocari inde commode possint, idque eam maxime ob causam, ut si instituta Despotina Turcae non probentur, rationes in promptu habeant, quibus culpam omnem rei istius a sese removere possint. Licet autem in eo variatum sit sententiis, ut cum alii proscribendos tales, alii vero aliter mulctandos censerent, tamen tandem praevaluit illorum sententia,qui benigna potius adhortatione, quam severioribus edictis atque mulctis a proposito ipsos retrahendos esse putaverunt. Sed quam illi futuri sint obedientes dicto, ut qui maximam licentiam rerum omnium usurpare hactenus consueverunt, exitus commonstrabit.

Legatus Transylvani Lomza Vilnam profectus est ... Putatur autem idem legatus de negotio Despotino etiam aliquid mandatorum ad regem habuisse. De quo tamen certi nihil resciscere hactenus potui, nisi quod ex iis, quae quidem ducem Radiuillum super eadem re mecum communicasse, M^ti^ V^rae^ obsequenter significavi, satis adparet, et suspectum illi esse Despotam, et metuere, ne per eundem Maiestas V^ra^ quidpiam in illum moliatur gravis. Quod ipsum plures alios etiam sermone suo confirmare audivi.

Vilnae, 23. Ianuarii 1562.

(Staatsarchiv. Wien. Polonica.)

260.

Istambol, 9 Fevruarie 1562.

Daniel Barberigo bailo către dogele Veneţiei.

S'a trimis stindardul lui Despot-Vodă în Moldova.

È sta mandata al novo duca di Moldavia la bandiera dell'Investitura di quel stato col tributo che pagava quello ch'è sta scacciato.

(Arch. di Stato. Venezia. Dispacci di Cosp.)

261.

Istambol, 4 Martie 1562.

Hieronimo Ferro bailo către dogele Veneţiei.

Alexandru-Vodă sosit la Constantinopol, va fi exilat în insula Rhodos.

Riferisce che era gionto a Constantinopoli il vayvoda Moldava discacciato et si diceva, che'l saria confinato a Rhodi.

Da Constantinopoli, sin 4 Marzo 1562.

Die 9. Aprilis 1562 in Rogatis. —171—1—0.

(Arch. di Stato. Venezia. Codice Brera 131 fol. 463.)

262.

Wilno, 7 Martie 1562.

Valentin Saurman către împăratul Ferdinand I.

Solul lui Despot-Vodă la regele Poloniei oferindu-i jurământ de credinţă.

De statu vero Despotae ex eiusdem Transylvani literis Maiestas V^ra^ quaedam cognoscet. Sed interea legatus ipsius, quem Lomzam ad regem ab Alexandro Moldavo, cum Despotae fuerit, venisse, ad M^tem^ V^ram^ antea perscripsi, huc sequi iussus, non ita dudum a Rege demum auditus est. Is aliud non egit, quam quod studium atque obsequentiam sui principis, pro veteri iure, quod reges Poloniae in provinciam illam sibi vendicant, commendarit, atque iuramentum fidelitatis quoque pro maiorum antecessorumque suorum consuetudine, Regi huic, ubi visum fuerit, ipsum praestare paratum esse ostenderit; rogans denique, ut causam suam apud Turcarum principem tuendam, provehendamque suscipere velit. Sed hactenus nihil dum responsi de super tulit.

(Staatsarchiv. Wien. Polonica).

263.

Istambol, 24 Martie 1562.

Hieronimo Ferro bailo către dogele Veneției.

Sultanul roagă pe regele Poloniei să arate bunăvoință față de Despot-Vodă, confirmat de dânsul.

Fu ultimamente expedito da questo Ser^mo^ Signor il noncio del Ser^mo^ Re di Polonia con risposta alle lettere di quella Maestà, che havendo questo Ser^mo^ Signor accettato per suo vassallo il Despoto, novo vaivoda della Moldavia, voglia amorevolmente vicinare seco, sì come solea fare col vaivoda Alessandro.

(Arch. di Stato. Venezia. Dispacci di Cosp. Cifra.)

264.

Istambol, 24 Aprilie 1562.

Andrea Dandolo vicebailo către dogele Veneției.

Despot-Vodă n'a vrut să primească învestitura tronului Moldovei de cât numai cu tributul obişnuit zicând că nu vrea să ruineze norodul, nici n'a dorit să iasă pentru intronarea în câmp „precum e obiceiu în Moldova" temându-se de vre-o batjocură.

Il Despota Heraclide non ha altrimenti voluto accettare la investitura della Moldavia da Ferrat agà capigi bassi di questo Ser^mo^ Signor, andato a ritrovarlo per questo effetto, con dire che non essendo possibile che egli possa pagare l'augumento delli vintimille ducati al tributo ordinario, se non con ruina delli suoi popoli, non la volea altrimenti; di modo che esso Ferrat agà ha expediti a Sua Maestà due capigi con questa risolutione, li qual di subito gli sono stati rimandati da lei, nè si sa con che ordine, ma credesi che l'habbia a fargliela col tributo ordinario, il qual Ferrat agà ha scripto anchor che quel Signor fingendosi ammalato non vorrà uscire di certa fortezza, dove si ritrova, per far questa cerimonia in campagna, com' è l'usanza di quel paese, dubitandosi forse che non gli fusse fatta alcuna insolentia, sì come altre volte fu fatto ad uno altro vaivoda che impatronitosi a questo modo di quella provintia fu amazzato da uno Turco, mentre che gli era fatta la investitura di essa.

(Arch. di Stato. Venezia. Dispacci di Cosp. Cifra.)

265.

Istambol, 1 Mai 1562.

Andrea Dandolo viceatailo către dogele Veneției.

Ferhat aga întors din Moldova vorbește foarte bine de mărinimia și bunătatea de suflet față de popor a lui Despot-Vodă, care de altfel cere exilarea predecesorului său, Alexandru Vodă, zicând că altfel nu va putea domni liniștit.

Ritornò a 20 del presente mese Ferrat agà capigi bassi di questo Ser^mo Signor, havendo investito della Moldavia il Despota Eraclide, nè però fino hora s'intende l'obligatione del suo tributo, ma credesi che quello non sarà più che dell'ordinario. Dice questo capigi bassi tanto bene di quel Despota, che è una meraviglia, laudandolo di bontà, di giustitia, di amore verso gli popoli, volendo che cadauno sia patrone del suo et possa far mercantia a suo piacere il che era prohibito sotto il suo precessore che non volea che pochi altri che lui solo, la potessero fare, et spetialmente di cuori, degli qual ne faceva bon picciolo guadagno, et perchè, come dissi a Vostra Serenità per le ultime, che erano qui gionti dui capigi expediti dal ditto Ferrat agà, nè si sapeva per qual cagione, hora havendo intesa gli la dirò riverentemente : operò il ditto Despota col mezzo, come si crede, di presenti col ditto capigi bassi, che gli facesse intendere a questa Maestà che se il vaivoda Alessandro non fosse relegato in alcun loco lontano di qua, egli malamente potrebbe governare quelli popoli, essendone pure alcuno di loro, et degli principali ancora, affettionato al suo nome, il qual seppe far tanto con l'autorità sua, che il Ser^mo Signor questi passati giorni l'ha confinato in Cogna, nel che gli fu dato molto favore dal Mag^co bassà, che se si fusse fatta inquisitione sopra di lui facilmente gli andava la testa, havendo il Despota mandato di qua più di quattrocento persone a dolersi di ditti, affermando che egli mentre ha havuto il governo di quel paese havea fatti tagliare a più di dieci mille persone il naso, le orecchie et le mani, secondo che gli pareva bene, confiscandogli la roba senza alcuna cagione.

(Arch. di Stato. Venezia. Dispacci di Cosp. Cifra.)

266.

Wilno, 8 Mai 1562.

Valentin Saurman către împăratul Ferdinand I.

Expedierea solului lui Despot-Vodă, reținut în Lomza.

Dimissus est etiam diebus proximis legatus Despotae, qui per sex fere menses, ab eo tempore quo Lomzam primum venit,

detentus fuit. Sed illi aliud responsum non est, nisi Despotam de voluntate Regis ex literis, quaequidem illi exhibitae fuerunt, intellecturum. Caeterum additus salvus conductus, quo alios legatos suos, cum plena potestate agendi, ad Regem mittere possit. Quodquidem Despota ita postulasse fertur; etc.

(Staatsarchiv. Wien Polonica.)

267.

Iaşi, 9 Mai 1562.

Despot-Vodă către Maximilian regele Boemiei.

Cere paşaport pentru un Italian al său, pe care-l trimete în Italia pentru cumpărături.

Heraclides Iacobus Basilicus Dei gratia Despotas Sami etc., regni Moldaviae princeps, palatinus Walachiae, gentis utriusque dominus et haeres etc.

Serenissime princeps ac domine, domine et tamquam frater nobis observantissime.

Mittimus eximium virum, fidelem nobis sincere dilectum, Iosephum Mediolanensem, praesentem scilicet exhibitorem, ut in Italia aliisque locis pro necessitate nostra, quasdam res necessarias nobis ordinet, emat et adducat. Quem cum si per regna Ser^{tis} V^{rae} transeundum oportet, litteras illi salviconductus dare, teloneum tricesimamque relaxare benignissime dignetur. Nobis vicissim (quod si e regno nostro quidpiam desiderabit) mandet, tamquam suo servitori atque fratri, et in maioribus itidem V^{rae} Ser^{ti} morem geremus.

Datae in oppido nostro Iazzensi, septimo Idus mensis Maii. Anno salutis 1562.

M^{tis} V^{rae} addictissimus servitor

Despotas mpr.

Ad mandatum principis Despotae proprium:

Georgius de Revelles

Secretarius manupropria

Adresa: Ser-mo Bohemorum Regi et Domino, domino et tamquam fratri nobis observandissimo.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

268.

Linz, 13 Mai 1562.

Arhiducele Maximilian către tatăl său, Ferdinand I.

Sfătueşte să se trimeaţă în taină cineva la Despot-Vodă pentru a se cunoaşte atitudinea sa.

Sacrae Caesareae M^{tis} V^{rae} paternum responsum sexta die praesentis mensis ad me in negotio praesentis rei bellicae status et oratoris Constantinopolitani reditus, datum, subiectione qua decet, accepi, mentemque M^{tis} V^{rae} Caesareae una cum iis, quae ab eiusdem illic oratore et servo occulto perscripta fuerunt, submisse cognovi. Ubi inter caetera etiam intellexi, quod non solum filius quondam regis Ioannis, sed etiam rex Poloniae Despotam principi Turcarum, nomine M^{tis} V^{rae} Caesareae, suspectum reddere atque in odium trahere conentur. Etsi autem non dubitem, Despotam ipsum hoc exploratum ac perspectum habere, tamen M^{tem} V^{ram} Caesaream humillime admonere volebam, ut si consultum videatur, Despotam huius rei certiorem redderet, quo ipse M^{tis} V^{rae} Caesareae hoc nomine erga se affectum animum, curamque quam sua nomine gerit, cognoscere, et rebus suis eo melius prospicere possit. Quod tamen cautissime et perquam occulte faciendum censerem, quibus Caesareae M^{tis} V^{rae} favori et gratiae me quam humillime subiicio.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

269.

Linz, 13 Mai 1562.

Arhiducele Maximilian către Ferdinand I. regele Ungariei.

Transmite rapoartele celor doi soli veniţi din Moldova.

Reversus nuper e Moldavia M^{tis} V^{rae} Caesareae servitor, Marcus Berkowith hac transiens, adiectas hasce binas mihi exhibuit litteras, ciphris occultis exaratas. Quarum copiam et explicationem adeptus earum sensum iamprimum assecutus sum. Etsi autem M^{tem} V^{ram} Caesaream similes forsan accepisse non dubitem, tamen has quoque M^{ti} V^{rae} transmittere atque eandem obsequenter admonere volebam, ut Despotam pro suo et reipublicae christianae commodo, optimis quibusque rationibus in

sui observantia ita fovere et studiose retinere velit. Atque his M^{tis} V^{rae} Caesareae favori paterno me quam humillime dedico.

Pe dos: Transmittit Ioannis Belsii et Marci Berkowith binas litteras de statu Despotino. [1]

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

270.

Praha, 19 Mai 1562.

Ferdinand I. regele Ungariei către arhiducele Maximilian.

Îi comunică scrisoarea către Despot-Vodă, care trebue înştiinţat in taină despre intrigile fiului regelui Ioan şi ale regelui Poloniei împotriva lui la Poartă.

Redditae fuerant nomine Dil^{nis} V^{rae}, quas Dilectio V^{ra} ternas 13. et unas 14. praesentis mensis ad nos dedit, una cum litteris Ioannis Belsii et Marci Berkowith de statu rerum Despotae in Moldavia, quas quidem litteras nos hactenus non vidimus, neque etiam similes ab ipso Marco accepimus. Quo quidem in negotio Despoti non subscribimus filiali sententiae Dil^{nis} V^{rae} eundem scilicet Despotam omnino fovendum et quibuscumque rationibus in observantia retinendum esse; eamque ob causam existimavimus non abs re futurum, ut ipsimet quoque eius praeclarum studium per adiunctas litteras commendaremus. Id quod etiam Dilectio V^{ra} per se faciet et litteras nostras, quarum etiam copiam his addi iussimus, ad illum primo quoque tempore tuto perferri curabit.

Quod autem ad arma aliosque bellicos apparatus et instrumenta attinet, quibus Despota iuvari cuperet, relinquimus Dil^{ni} V^{rae} perpendendum, an et qua via, vel quibus modis hac in parte dicto Despotae favor et auxilium praestari possit aut debeat.

Praeterea et illud non improbamus, quod Despota occulte admoneatur de iis, quae non solum filius quondam regis Ioannis, verum etiam Ser^{mus} rex Poloniae apud Turcarum principem contra ipsum machinantur, quae ipsum et suspectum reddant, et in odium eiusdem principis trahunt. Sed satius fore putamus, quod Dilectio V^{ra} id nomine nostro exequatur.

(Concept. Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

---

[1] Atât aceste, cât şi celelalte rapoarte ale acestor doi soli împărăteşti depe lângă Despot-Vodă ne sunt cunoscute din Hurmuzaki: Documente vol. II/1.

271.

Hotin, 20 Mai 1562.

Albert Łaski către arhiducele Maximilian.

Încredinţându-l de buna sa purtare, zice că Tătarii au fost alungaţi din Moldova de către Vodă.

Ser^{ma} Regia Maiestas. Domine, domine mihi Clementissime.

Praemissa in gratiam M^{tis} V^{rae} Ser^{mae}, fidelium servitiorum meorum humillima commendatione, salutem plurimam, cum felici incremento regnorum in longa tempora a Deo Optimo Maximo M^{ti} V^{rae} Ser^{mae} dari cupio.

Ser^{ma} Rex, Domine, domine Clementissime. Redditae sunt mihi M^{tis} V^{rae} Ser^{mae} binae litterae, ex quibus M^{tis} V^{rae} Ser^{mae} clementem gratiosamque voluntatem intellexi. Quod autem attinet de negotio illo Maiestas V^{ra} Ser^{ma} sciat, quemadmodum coepi fideliter M^{ti} V^{rae} Ser^{mae} inservire, ita et nunc nullam occasionem ex omni parte praetermittere non patior, quod latius brevi M^{ti} V^{rae} Ser^{mae} significabo, nam nunc eo me inde conferendum duxi, eam potissimum ob causam, contulissem me antea, sed rumor erat de Tartaris, qui decreverant Moldaviam irruere, sed ex Dei misericordia iam sunt a Moldavis profligati, multique capti. His me meaque perpetua servitia M^{ti} V^{rae} Ser^{mae} humillime commendo. Quam feliciter multos in annos valere ac fortunate regnare cupio.

Datae ex Moldaviensi arce Chotino, 20. Maii 1562.

Serenissimae M^{tis} V^{rae} Regiae

humilis subditus fidelis ac perpetuus servitor

Albertus a Lasko manu propria

Pe dos: Responsum 15. Iulii.

(Autograf. Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

272.

Linz, 22 Mai 1562.

Maximilian regele Boemiei către căpitanul Francisc Zay.

Îi comunică că Turcii împreună cu fiul regelui Ioan şi Alexandru-Vodă vreau să omoare pe Despot-Vodă pe motivul că acesta e bine cu curtea împărătească. Astfel îi porunceşte să dea de ştire aceste lucruri lui Despot-Vodă în taină, ca să fie prevenit la timp.

Certissimo authore nobis relatum est, Turcarum principem una cum filio quondam regis Ioannis in necem Despotae conspirare,

eo praetextu, quod ipse cum Sacra Caesarea M,[te] domino ac genitori nobis observandissimo, et nobiscum sentiat, et consilia communicet. Author autem huius facinoris Transylvanus fertur, qui litteras, quas filius quondam Hieronymi Laski ad Sacram M[tem] Caesaream et nos gerebat, intercepisse et Turcae misisse, quibus enim [1] in perniciem ipsius Despotae abusurus dicitur. Fertur itaque Transylvanum et Alexandrum cum Turca hunc in modum convenisse : Primo, ut, si fieri possit, veneno tollatur. Secundo, proposita sunt ingentia praemia, tum a Turca, tum ab Alexandro, quibusdam, qui illum de improviso putantur posse interimere. Tertia, ratio erit illum e medio tollendi, si haec minus procedent, ut Turca ei bellum ex una parte, ex altera moveant Tartari.

Transylvanus vias omnes diligenter observet, ne possit elabi. Huic autem tempus destinatum est post messem. Quo vero ab omni suspicio, ne longius abducatur Despota, ac proinde incautius agat, et insidiis magis pateat, Alexander vaivoda relegatur Iconium. Ita quoque accepimus regis Poloniae nuncium, qui proxime fuerat Constantinopoli, conatum fuisse ipsum Despotam apud Turcarum principem graviter traducere et in illius odium pertrahere. Ad haec novissime ad nos certo perlatum est, Transylvanum nuper dedisse suas ad praefatum Turcarum principem litteras, quibus inter alia gravissime in memoratum Despotam invehitur, rogans, ut illum regno expellere et Alexandrum confirmare velit, alioquin enim non solum Moldaviam, sed et caeteros suos vicinos ipsum proditurum dicit. De his itaque omnibus, cum dictum Despotam quamprimum et secreto quidem certiorem reddi summopere desideremus, tibi perquam benigne mandamus, ut ratione, qua potes, occultissima, ciphris seu notis secretis id ipsum praedicto Despotae nomine nostro quamprimum fieri potest, significes, ut hisce insidiis septus eo diligentius sibi caveat, ne quid sinistri sibi accidat. Qua re pergratum nobis tribues officium.

(Concept. Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

---

1 Aci primul concept al scrisorii continua astfel : a quibusdam Polonis esset intellectum, filium Laskii per confinia Moldaviae in Hungariam facere iter, id Transylvano significarunt, ac simul eum hortati sunt, ut is Laschum exciperet ipsumque cum omni comitatu interficeret, ne ullum unquam facinoris indicium exstaret. Non detrectavit Transylvanus, hominesque suos misit, qui viam obsiderent, qua iter Lascho faciendum sciebat, a quibus exceptus, aut solus, aut cum paucis pedes per loca avia et montes mortem effugit, si modo evasit. Nam illi ipsum pedibus etiam persecuti dicuntur. Reliqui comites illius interfecti litterae, de quibus dictum est, inventae, quas praefato Turcarum principi Transylvanus misit.

273.

Linz, 23 Mai 1562.

Arhiducele Maximilian către căpitanul Francisc Zay.

Fiind convins de credința lui Despot-Vodă e gata a-i trimete armele cerute de el, însă trebue să știe mai întăi dela dânsul cum și ce fel crede că i se pot trimete fără ca Turcii să afle de acest lucru foarte delicat.

Cum proxime ex nunciorum nostrorum relatione, quos superioribus mensibus ad Despotam vaivodam Moldaviae miseramus, ipsius erga Sacram Caesaream M^{tem}, dominum ac genitorem nobis observandissimum et nos ipsos, atque rempublicam christianam praeclarum studium et sinceram voluntatem cognovissemus, Maiestas Sacra Caesarea per nos certior reddita et nos quoque iam hasce eidem scribendas duximus, quibus omni nostri erga ipsum optime affecti propensionem gratiose declaramus: Tibi benigne mandantes, ut hasce litteras binas dicto Despotae tuto et caute prima opportunitate perferri atque reddi cures.

Caeterum ex praefata quoque relatione memoratum Despotam arma et instrumenta bellica, quibus plurimum iuvaretur, hinc ad se perferri cupere accepimus. Etsi autem ipsi, quo ad eius fieri possit, gratificari simus propensi, tamen cum alioquin gravi apud Turcarum principem suspicione laboret, et huiusmodi res occultissime eo perferendae sint, non videmus sane modum, quo ipsum nunc temporis citra discrimen commode noti compotem reddere queamus. Verum tamen tibi perquam benigne committimus, ut tu ex ipso Despota, quanam via seu commoditate eiusmodi armorum genera, quae desiderat, ad se absque suo periculo perferri posse putet, cognoscas, eiusque per te deinceps certiores facti, favorem et auxilium nostrum ipsi non gravate in quantum commode fieri poterit, praestabimus. Qua quidem in re M^{tis} Sacrae Caesareae et nostram benignissimam executurus es voluntatem.

(Concept. Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

274.

Linz, 23 Mai 1562.

Arhiducele Maximilian către Despot-Vodă.

Îl asigură de buna sa voință față de dânsul și scopul său.

Maximilianus etc. Illustris sincere nobis dilecte.

Accepimus proxime e literis nunciorum nostrorum, quos nuper ex actis mensibus, Sacrae Caesareae M^{tis} etc., domini ac

genitori nobis observandissimi et nostro nomine ad Dilectionem V-ram miseramus, eiusdem animum ac praeclarum de Sacra Caesarea M^te nobis ac tota republica christiana benemerendi studium. Quae quidem cum nobis auditu fuerit gratissima, non possumus non Dilectionis V^rae voluntatem atque propositum optimum summopere commendare. Singulari etenim voluptate eiusdem secundorum conatuum prosperitas nos affecit, quos, ut Deus Optimus Maximus deinceps in nomine sui aeterni gloriam provehat atque clementer fortunet ex animo cupimus. Neque nos studii, operae et diligentiae quoque praetermittemus in iis promovendis, quae e re Dilectioni V^rae Eiusdemque dignitatis fore videbimus, sed propensam voluntatem nostram, qua Dilectionem V^ram prosequimur, quovis tempore, erga Eandem declaraturi sumus. Quam recte valere et optatis rerum successibus suis optamus.

Datae Lintzii, die 23. Maii. Anno etc. LXII.º

Adresa: Illustri Heraclidi Iacobo Basilio Despotae Sami et Pari, Principi Moldaviae, Palatino Valachiae etc. Sincere nobis dilecto.
Pe dos: Literae officiosae ad Despotam.

(Concept. Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

275.

Linz, 28 Mai 1562.

Arhiducele Maximilian către împăratul Ferdinand I.

Îndeplinindu-i toate ordinele îl asigură că armele se pot cu uşurinţă trimete lui Despot-Vodă îndată ce se va afla dela dânsul cum şi pe ce cale le doreşte avea.

Responsum Sacrae Caesareae M^tis V^rae mihi de negotio Despotae Moldaviensis aliisque de rebus nuperrime rescriptum et adiunctum in negotio Romanae regiae electionis paternum mandatum, qua decet observantia, una cum litteris per Eandem ad dictum Despotam scriptis, accepi. Quas quidem meis in eandem fere sententiam Caesarea M^te V^ra ita suadente additis, capitaneo Cassoviensi, Francisco Zay transmisi, praecipiens, ut easdem primo quoque tempore ad praefatum Despotam tuto perferri curet.

Ad arma vero et instrumenta bellica, quibus Despota iuvari cupit, quod attinet, significavi quoque dicto Zay, hoc tempore vix tutum esse, ea illuc perferri, sed eum ex ipso Despota prius

cognoscere iussi, quanam via et commoditate illa hinc perferenda arbitretur. Quod ab adiecti exempli serie Maiestas V^ra^ Caesarea cognoscet.

Peculiaribus quoque meis litteris technas, quas non solum filius quondam regis Ioannis et rex Poloniae apud Turcarum principem memorato Despotae machinantur, sed etiam insidias, quae ipsius vitae struuntur (quas quidem proxime e litteris Constantinopoli allatis cognoveram,) nominato Zay recensui, illumque sum adhortatus, ut de iis omnibus ipsum Despotam, quo sibi eo diligentius cavere sciat, perquam occulte et quamprimum certiorem faciat.

(Concept. Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

276.

Iaşi, 2 Iunie 1562.

Despot-Vodă către Ferdinand I. regele Ungariei.

Recomandă cererea lui Laurenţiu Jackus din Cassovia, care în pribegia sa de acolo i-a fost foarte prietenos şi de mult ajutor.

Sacratissima Romanorum Imperatoria Regiaque Maiestas. Domine, Domine Patrone Semper Clementissime.

Appulit ad nos diversis suis cum fatigiis et magnis itinerum molestiis Laurentius Jackus civis Cassoviensis, fidelis M^{tis} V^{rae} $Sacra^{mae}$ in regnum usque nostrum Moldaviae, instando inter caetera, ut apud M^{tem} V^{ram} $Sacra^{mam}$ pro nobilitatione, libertatione et exemptione omnium et quorumvis servitiorum, dicationum, taxarum, decimalium, nec non quarumlibet ex pensione solutionum atque pensionum de domo quadam sua in oppido Miscolcz existente intercederemus. Quae cum sit in et sub ditione M^{tis} V^{rae} $Sacra^{mae}$ fretus benevolentiae favorisque suae firmitudine, qua me iam dudum amplexa et prosequuta est Maiestas V^{ra} $Sacra^{ma}$ abundantissime, idemque antefatus Laurentius Jackus tempore exilii nostri, satis certe afflicti, fidus sane nobis atque beneficus fuerit per longum tempus hospes et perfugium: intermittendum non duximus, quin pro eo eiusque haeredibus hac in re laboraremus atque intercederemus, ut domus illius vineae, suis cum omnibus simul attinentiis, vineis nimirum, hortis, fenetis, agris, pratis, universis atque singulis bonis, quum praesentibus, tum futuris, libertatione et exemptione per nos, nostramque intercessionem Laurentius Jackus, tum posteri sui utriusque sexus, tamquam viri in Ungariae regno nobiles gaudere, uti et frui pos-

sint; nil interim commemorando fidelium Laurentii Jackus erga M^{tem} V^{ram} Sacra^{mam} servitiorum, multarumque suarum strenuarum egregiarumque virtutum, quas ex testimonialibus eiusdem oppidi Miscolcz ibidem depopulationis tempore (quo ipse damna plurima 300 usque bovum perpessus est, et domus illius ac aliis domesticis bonis combusta perit) contra Turcas exhibitarum, fide dignis apud illum abunde perlegimus, calamitatesque captivationis et exactionis florenorum sexingentorum circiter, quos quinquennio captivitate, ob perpetuam erga M^{tem} V^{ram} Sacra^{mam} in Tokay plenarie persolvit. Hoc solummodo a M^{te} V^{ra} Sacra^{ma} post summa erga nos beneficia maioris nostrae gratitudinis causa postulantes, ut intercessione nostra Laurentio eiusque haeredibus multum profecisse nos intelligamus, idemque post benignam et lautam apud nos secundum benemerita sua in provincia nostra tractationem, Regium hoc a M^{te} V^{ra} Sacra^{ma}, Clementissime impetrare videatur beneficium. Pro quo summa animi nostri propensione perpetuaque ob caetera Sacra^{mae} M^{tis} V^{rae} erga nos clementia beneficia, gratitudine erimus semper devincti : cupientes, ut commendationem nostram caeteri quoque pondus apud M^{tem} V^{ram} Sacra^{mam} habere intelligant dicti et Laurentii subditi M^{tis} V^{rae} Sacratissimae. Quod ad nos attinet, semper commode et benigne fauturi. Maiestatem V^{ram} Sacra^{mam} una cum commendatione nostri semper salvam et incolumem fortunatamque in omnibus Deus Optimus Maximus tueatur et protegat.

Datum in oppido nostro Jaszwasar, 2. die Iunii. Anno 1562.

Magnificentiae V^{rae} Imperatoriae

Servitor

Despotas mpr.

Adresa : Invictissimo Romanorum Imperatori, Domino et patri observantissimo.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

277.

Iaşi, 4 Iunie 1562.

Despot-Vodă către împăratul Ferdinand I.

Invitaţie prin vistierul Stroici la nunta sa cu fata lui Petru-Vodă Şchiopul, fixată pe ziua de 6 Octomvrie.

Heraclides Iacobus Basilicus Dei gratia Despotas Sami etc. Princeps Moldaviae, Walachiae palatinus utriusque gentis Dominus et haeres etc.

Invictissime Imperator, Domine ac parens nobis observandissime.

Cum videremus Dei altissimi adiutorio regnum nostrum Moldaviense tranquillitate iam pacatum esse, ac cum circumiacentibus vicinis, tam christianis, quam ethnicis principibus, illis quibus etiam intererat foedera iniisse, ita, ut nos quieti secure possemus commendare, accesserunt nos regni nostri proceres, qui fidelitate eorum erga nos magno cum desiderio humillime instantes, orantesque indies, ut de matrimonio iam nobis provideremus, multis et certis ob causis, considerantes vicinitatis optimam conservationem his et confirmare posse, eo inducti, ut regni Transalpini principis filiam ducere non recusavimus, quam nobis offerebant sponte. Quam ob rem cum nuptiarum dies sexto Octobris proxime adveniens deputata sit, prae caeteris omnibus principibus, hoc orbe terrarum dominum et fratrem nostrum observandissimum, merito illis interesse desideravimus, misimus fidelem nostrum dilectum Stroyz, nostrum thesaurarium, M^{tem} Suam Invictissimam adinvitandam rogatamque habemus, Caesaream V^{ram} M^{tem} potentissimam, illud nobis recusare nollet gratiose suscipiendam in protectionem suam tam et uxorem filii sui deditissimi id remeri minime intermittemus, quam diutissime felicissimeque imperare Dominum precamur.

Datis in oppido nostro Iassensi, pridie Nonas Iunias. Anno post partum Beatissimae Virginis 1562.

Vestrae Maiestatis Caesareae

servitor

Despotas proprium

Ad mandatum principis Despotae proprium

Georgius de Revelles Secretarius mpr.

Adresa: Invictissimo Imperatori Romanorum ac Domino, domino et parenti nobis observandissimo.

Pe dos: Despota Moldaviensis invitat Caesaream M-tem ad nuptias 6. Octobris celebrandas.[1] 13. Iulii Anno 62.

Notă. La fel cu aceasta a trimis și arhiducelui Maximilian, cu următoarea *Postscripta*: Rogamus Serenitatem V^{ram} dignetur in absentia Imperatoris Invictissimi litteras expedire, nostrumque hominem non alterius mittere.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

[1] Această nuntă nu s'a ținut însă nici odată.

278.

Wilno, 5 Iunie 1562.

Valentin Saurman către împăratul Ferdinand I.

Sosirea solului lui Despot-Vodă, Dumitru, oferind regelui Poloniei jurământul de credință; i s'a răspuns că se așteaptă o solie mai mare în această afacere.

Venit huc itidem ante dies paucos legatus alius a Despota. Is aliud non attulit, quam quod fidem atque obsequentiam ipsius Regi iterum commendarit atque nescio, quid de iuramento fidelitatis Regi huic pro more maiorum atque antecessorum suorum praestando egerit. Commemoravit autem is simul Despotam septem ex primariis proceribus suis, tanquam proditionis reos, capitali poena affecisse. Aiunt legatum istum, nomine Demetrium, natione Graecum, praecipua quadam atque vetusta familia ortum, nescio quid iuris in Moldavia superiori aut Valachia Transalpinensi sibi vendicare, illiusque invadendae atque occupandae consilia secum agitare; etc.

Datae Vylnae, V. Iunii. Anno LXII.º

Postscripta. Dimissus est die hesterna legatus Despotae, tali cum responso: Expectaturum Regem legatos alios, qui iam in itinere esse atque ampliori cum potestate agendi, nec non iuramentum fidelitatis quoque praestandi venire dicuntur, ac per illos demum illi, ad postulata sua luculentius responsurum. Mercatorum tamen quorundam merces, quae retentae erant in ditione regia, relaxatae sunt.

Dicitur autem adventare quoque legatus Turcicus atque iam Lublinum accessisse, unde hic brevi affuturus creditur. Venit autem is cum Armeno quodam, quem Rex iste cum literis ante eo miserat, excusans nempe, quod Despota se inscio atque ignorante, per ditionem suam cum exercitu in Valachiam penetrarit. Ad literas igitur iam dictas legatus iste responsum ferre dicitur. Quamvis intelligam illum etiam alia quaedam afferre, quae tamen sint illa, hactenus resciscere non licuit. Venit autem non cum frequenti comitatu, ita quod pro leviore legato reputetur. De valetudine vero atque vita ipsius Turcarum principis, iam quasi desperatum esse aiunt. Datae VI. Iunii.

(Staatsarchiv. Wien. Polonica.)

279.

Istambol, 7 Iunie 1562.

Andrea Dandolo vicebailo către dogele Veneţiei.

Despot-Vodă a omorît pe câţiva din neamurile lui Alexandru-Vodă cari uneltiau împotriva lui.

Il Despota della Moldavia ha fatto morire alcuni parenti del vaivoda scacciato che machinavano contra di lui; si è fortificato nel stato a confini di Polonia, et della Turchia, et ha condotto un Greco dotto per ordinar nove leggi politice.

(Arch. di Stato. Venezia. Rubr. di Cosp. vol. I. p. 94.)

280.

[Istambol,] 8 Iunie 1562.

Exploratorul secret către împăratul Ferdinand I.

Răscoala Secuilor e datorită instigării lui Despot-Vodă.

Dicono detti homeni del Transsylvano, che li Siculi de Transsylvania hanno comenzato a prender la parte de la Caesarea V. M[tà] et si voltano dal Transsylvano, et che il detto Transsylvano haveva fatto prender alchuni capi principali d'essi Siculi et gl'ha posti in pregion, et ha fatto intender a detti Siculi, che se non tornano alla sua devotion, farà morir detti capi, et che mandarà l'essercito suo alli danni d'essi, affirmando detti homeni d'il Transsylvano, che de la sullevatione di Seculi è causa il Despota, perchè dapoi che il detto Despota è intrato in Moldavia, non cessa di continuo di persuader detti Siculi et altri de Transsylvania, che debbano accettar la parte de la Caesarea V. M[tà] et però dicono che s'el detto Despota non sarà levato di quel governo, un giorno il Gran Turcho riceverà grande disturbio da lui.

Pe dos: Exemplum litterarum servitoris occulti de 8. Iunii 1562.

(Copie contemporană. Staatsarchiv. Wien. Turcica.)

281.

Linz, 13 Iunie 1562.

Arhiducele Maximilian către împăratul Ferdinand I.

Rapoartele lui Belz din Moldova, unde ar trebui trimes un alt nunţiu. Despre armele de trimes lui Despot-Vodă.

Accepi hisce diebus a Ioanne Belsio nuncio in Moldavia agente,[1] ternas litteras secretioribus notis exaratas, quas cum ex-

[1] Acest funcţionar de altfel era un excelent umanist ungur, care semna astfel: Ioannes Belsius Eperiesinus.

plicatione addita M^{ti} V^{rae} Caesareae hic mitto. Etsi autem haec perturbato et confusaneo ordine scripta ac pleraque truncata sint, tamen Maiestas V^{ra} Caesarea praesentem rerum Moldaviensium faciem inde utcumque colligere poterit. Re autem mecum perpensa, subvereor non usque adeo exacte cum hoc Belsio rebus M^{tis} V^{rae} Caesareae eo in loco consultum et provisum esse. Eiusdem proinde clementi arbitrio remitto, quod si diutiusque nuncii officio fungentem illic in Moldavia alere velit, an hunc retinere seu aliquem commodiorem subrogare consultum arbitretur. Qua de re iam supremo capitaneo Cassoviensi, Francisco Zay commisi, ut de quodam idoneo et perito homine diligenter dispiciat, qui tunc, quum Maiestas V^{ra} Caesarea alium nuncium ablegatura esset, ibi morari queat, atque eum mihi nomine perscribere debeat. Non intermisi tamen, quin praefato Belsio rursus similibus notis rescriberem in hanc sententiam, cuius M^{ti} V^{rae} Caesareae copiam quoque hic facio.

Caeterum quod ipsius Despotae postulata de sclopis ac nonnullis instrumentis bellicis eo mittendis concernit: iniunxi nuper memorato Zay, ut ex ipso Despota prius cognosceret, quonam pacto haec occulte et citra discrimen eo pervehi queant, quod M^{ti} V^{rae} Caesareae me quoque significasse memini; cui adhuc acquiescendum consulerem, satius esse putans, haec potius per ipsum Zay, quam Belsium explorari, remque ita protrahi posse autumno. Quibus me eiusdem gratiae et favori paterno perquam officiose commendo.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

Notă. La aceasta regele Ferdinand răspunse la 30 Iunie 1562 ,,benigne atque paterne" lăudând că Maximilian: Francisco de Chemer iniunxerit, ut ex ipso Despota cognoscat, qua via et ratione ea, quae petit, tormenta ac instrumenta bellica occulte et citra discrimen ad ipsum pervehi queant.

282.

Linz, 13 Iunie 1562.

Arhiducele Maximilian către Ioan Belz în Moldova.

Răspuns la rapoartele sale, impunându-i să comunice la timp starea lui Despot-Vodă față de Poartă.

Accepimus ternas literas tuas nobis novissime, diebus videlicet 13. et 19. Aprilis,[1] et unas in Jászvásár, die adscripto carentes,

[1] Prima scrisoare publicată în Hurmuzaki: Documente vol. III/1 p. 406—8.

perscriptas, quibus praesentem rerum Moldaviensium faciem diffuse cognovimus, ac studium diligentiamque tuam in huiusmodi narratione navatam non possumus non commendare, Te benigne hortantes, ut, si quae in posterum scitu digna illic emerserint, nobis quoque subinde idque diligenter referas : et nos eorum, quae nobis significasti meminisse, et rationem benignam habere non dedignabimur. Ea autem, quae nobis Despota ipse per te significari et aperiri voluit, nobis sane gratissima acciderunt, et animo perquam benevolo accepimus. Neque nos vicissim ullo modo deerimus, quin quod ipsi usui ornamento futurum intellexerimus, singulari adhibita cura procuraturi simus. Quam quidem animi nostri propensionem et benevolentiam, qua ipsum complectimur, eidem data occasione referre poteris.

Caeterum de sclopis, aliisque instrumentis bellicis, quae Despota desiderat, commisimus Francisco Zay, ut exploret, quanam via seu ratione ea occulte et citra discrimen isthuc pervehi possint. Quo cognito illi favorem operamque nostram hac in re non gravatim praestabimus.

Etiam scire avemus, ut Despotae profectio iussu Turcarum principis instituta, de qua scripsisti, habeat, num et quando ea sit progressura nobis ac tutum et accurate perscribito, facturus benignam nostram voluntatem. Et haec praefatis literis tuis in praesentiarum respondenda duximus.

(Concept. Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

283.

Istambol, 16 Iunie 1562.

Andrea Dandolo vicebailo către dogele Veneției.

Despot-Vodă s'a oferit sultanului în scris de a merge cu oaste împotriva împăratului Ferdinand, care își înmulțește cetele contra Turcilor.

Non è comparsa qui alcuna nova di Ongaria, nè meno di Transilvania, da poi le ultime mie, se non che alcuni popoli de la Transilvania, chiamati Seculi, si erano dati all'Imperator e dalle qual parti si sta qui con molta espettatione di qualche altro aviso, il qual tardando tanto fa credere che non possano essere troppo bone nove ; per questi si è offerto il Despota, vaivoda della Moldavia, per sue lettere a questo Ser^{mo} Signor di andare con le sue gente contra del Ser^{mo} Imperatore, scrivendo a questa Maestà di haver

inteso che questa Maestà andava tuttavia ingrossando il suo exercito contra di lei, la qual si dice che gli ha risposto che quando le parerà bisogno gli lo farà sapere, ma credesi che non gli commetterà cosa alcuna, non fidandosi più che tanto di altri.

(Arch. di Stato. Venezia. Dispacci di Cosp. Cifra.)

284.

Istambol, 2 Iulie 1562.

Andrea Dandolo vicebailo către dogele Veneției.

Principele Ardealului a denunțat pe Despot-Vodă cum că la intrarea sa în Moldova fusese ajutat cu bani de un magnat ungur, căruia apoi i-a dat o cetate aproape de hotarul Ungariei. Acest lucru a supărat atât de mult pe sultan că e hotărât a pune un beglerbei în Moldova pentru a o asigura mai bine pe seama sa.

Per questo dispaccio dirò poche nove alla Serenità Vostra, non essendo comparsa qui cosa alcuna di momento di più che le infrascripte. Ha il Transilvano per sue lettere dato aviso a questa Maestà che il Moldavo quando si impatronì del paese, che egli hora possede, fu servito di centomille ducati da uno baron di Ongaria, li qual esso Moldavo hora mai gli havea pagati, havendogli appresso donata una fortezza vicina ad alcuni castelli che egli possede a quelli confini; la qual cosa, come si dice, è molto spiaciuta a questa Maestà, la qual di poi ha commesso alli Magnifici bassà che consultassero ciò che fusse bene a fare in questa materia, li qual hanno referito alla Maestà Sua, che non sapeano raccordarle migliore deliberatione, che di ponere uno beglierbei al governo di quella provintia et a questo modo assicurare meglio li confini di quelle parti, et credasi che Sua Maestà al presente non devenirà ad altra deliberatione, et perchè quella non resta molto satisfatta del procedere che fa seco il ditto Transilvano, si giudica che ella potendo farlo senza molto disconcio delle cose sue, farebbe volentieri uno altro sanzacato della Transilvania.

(Arch. di Stato. Venezia. Dispacci di Cosp. Cifra.)

285.

Alba Iulia, 9 Septemvrie 1562.

Principele Ioan Sigismund către unchiul său, Sigismund August regele Poloniei.

Să elibereze la cererea lui Alexandru-Vodă pe negustorul Drăgan care a fugit în Polonia.

Scribit caeterum Alexander waivoda se cuidam institori, Dragan appellato, Moschoviam proficiscenti, dedisse in auro quinque

millia florenorum ob coëmendas in Poctor necessitatem pelles sabellinas et piscium dentes, praeterea eidem mutuasse in auro florenos mille. Hic dum e Moschovia regrederetur, incidit in manus M^{tis} V^{rae} Ser^{mae}. Rogavit nos Alexander waivoda, ut ad M^{tem} V^{ram} Ser^{mam} pro eo laboraremus et hominem ipsum unacum rebus universis eliberaremus, deduceret ad eum res ipsas pecunia sua conflatas. Itaque M^{tem} V^{ram} Ser^{mam} diligenter oramus, dignetur nostra causa atque etiam servitiorum Alexandri ipsius gratia, quam nobis in multis et magnis rebus, sicuti in confesso est, prodesse non dubitavit, ipsum Dragan simul cum rebus et mercibus dimittere liberum et dimitti facere, ne ad tot et tam enormia arma ac aerumnas suas, quibus etiam praesentiarum obnoxius est, hoc quoque novissime Alexandro waivoda tandem accedat, cavendum modis omnibus, ne ullo modo merces istae una cum Dragan ad manus adversarii sui Despoti deveniant; Maiestas V^{ra} Ser^{ma} benevolentiam in hac quoque re declaratura, obsequentia nostra candide demereri apud M^{tem} V^{ram} Ser^{mam} et illi amanter gratificari conabimur.

(Bibl. Ossolinski. Lwów. Codex 155 fol. 545.)

286.

[Istambol, Septemvrie 1562.]

Exploratorul secret către un Anonim. [1]

Despot-Vodă acuzat de către principele Ardealului la Poartă cerând depunerea lui.

Spectabilis ac Mag^{ce} domine mihi observandissime.

orator Transylvani
Vulgus Marci heri hic apud me fuit et mecum satis
Transilvani
colloquutus est. Qualiter nomine Marci omnia negotia fortiter
Turca Turcus
coram Antonio locutus est, et dicit, quod Antonius clementer
Transilvano
respondit, ut nolit ab Marco promissam gratiam alienare, sed
Haly bassa oratori
constanter observare, Lucas dicto vulgo dixit, ut neminem ex suis servitoribus dimittat; etc.

Sed ego non credo, in istis tamen futuris discriminis (!)
orator orator
videbo dictus vulgus qualem relationem habuerit, et iste vulgus

1 Anonimul era însuş împăratul Ferdinand I, în a cui mână ajungea raportul secret, cu toate că el e adresat unui sfetnic cu titlul de Magnificus.

Despota Haly bassa Turcum
etiam nunc magnopere Iulium apud Lucam et Antonium accu-
Turcus
savit et dixit, ut Antonius in tempore provideat et istum Alexan-
drum, priorem voywodam, remittat in regnum, alioquin iste
Despota Moldaviam Valachiam Ferdinando
Iulius in isto hieme campum et tyberium Petro tradiderit et
Turco Transylvano
procul dubio ab Antonio alienabit postea et de Marco et foro
Turcus Haly bassa
actum erit. De hac re Antonius et Lucas aliquantulum perterriti
Moldavi Despotam
sunt, et secrete procurant, ut aliquo pacto boyaroni campis Iulium
Despotae
interficiant. Sed ista omnia ego semper clam isto Iulio certifico,
ut se procaveat, sed homines sui sunt nimis negligentes, meas
litteras tarde ad illum ducunt et suas litteras tarde mihi portant
Despota
ab Iulio ad me diu scriptas litteras, nam in fine praeterito mense
mihi attulerunt, quas vobis mitto, ut videatis.

Spero quod in ultimo Octobris et servitor meus ex foro ab
Transylvano Transylvanus
Marco rediet, tunc et alia, quae Marcus agit intelligemus.

De panno Spectabili Mag^{tiae} Vestrae gratias immortales
ago, multis promittere non possum, sed in quibus potuero spero
me fideliter reservire, et constanter in perpetuo servire promitto,
Ferdinandus Transylvano
et procurate hoc, quod Petrus Marco ostendat aureum vestem
vel cum occasione matrimonii, vel cum alio aliquo occasione, ut
Transylvanus Turcum
sibi veneno detur, alioquin Marcus nunquam apud Antonium
Hungariae
Petrum accusare cessabit. Deus Maximus Spectabilem M^{tem}
Vestram quam diutissime feliciter conservare dignetur.

Eiusdem Spectabili Mag^{tiae} Vestrae

deditissimus [1]

Adresa: Spectabili ac Mag-co domino suo observandissimo.
Pe dos: 1562. Accepi 9. Octobris, ab amico.

Notă. Descifrarea acestei scrisori e făcută de cancelaria împărătească contemporană, punându-se cuvintele adevărate deasupra celor fictive, cu creionul.

(Orig. descifrat. Staatsarchiv. Wien. Turcica.)

1 Semnătura lipseşte cu dinadinsul.

287.

[Istambol, Septemvrie 1562.]

Exploratorul secret către un Anonim.

Intercesiunea principelui Ardealului la Poartă pentru numirea din nou a lui Alexandru-Vodă în Moldova, hotărându-se chiar şi omorârea lui Despot.

Eo die cum Mag^{tia} V^{ra} servum suum ad me miserat tunc
orator Transylvanus Transsilvano
ille vulgus Marcus ad me venire constituerat, sed ab Marco unus
Turca
Razianus nomine Todor Bosicz cum litteris ad Antonium venit,
Transsilvanus Ferdinandum Maximilanum Despotam
nam enim Marcus Petrum et Paulum et Iulium valde accusavit,
Turca Ferdinando Maximiliano
ne Antonius Petro et Paulo fidem adhibeat, et statim negotium
Despotae Ferdinando Maximiliano Despot
Iulii provideat, alioquin ab Petro et Paulo ac ab Iulio magnam
Halyl passa Passis
fraudem pateret; huic dictae litterae Lucae et caeteris gentes
Melchior Balassi Transylvanus
datae sunt, et nunc melhinodus balas 50 curros cum sale marcis
Transylvanus Turcae
occupavit, in his rebus etiam Marcus Antonio conqueritur.

Sp^{lis} ac Mag^{ce} domine, hoc certum est, quod nunc clam
Despota
conclusum est, ut aliquo pacto iste Iulius interficiatur et Alexan-
Turca
derus[1] denuo in dominium constituatur, quia apud Antonium
Ioannes pro Alexandero magnopere intercessit et in hac re ad
Halyl passam
Lucam et caeteros gentes scripsit, ut omnino Alexanderum denuo
Halyl passa Despotam
vaywodam confirmatur; iste Lucas fingit se Iulium diligere et
adiuvare et istum Alexanderum non diligere, sed cum Alexandero
mutuam secretam intelligentiam habet, quoniam prope die Alexan-
Halyl passae
derus viginti millia florenos clam Lucae dedit, et ante heri cum
Transsylvani
homine Marcis redit homo Alexanderis, qui dicit se fuisse inter
Ferdinando Maximiliano
Germanos et varia loquitur de Petro et Paulo, qualiter omnes[2]

---

[1] Scris consecvent greşit ca Alexanderus, ~ dero, ~ derum în loc de *Alexander, ~ dro, ~ drum,* pentru a induce în eroare pe un străin căruia scrisoarea ar cădea în mâini.

[2] Scris greşi : omnem.

Despotae Despota
auxilium Iulio praestant, et in regem eligerun et nunc Iuliust,
Turcam
in litteris, quas ad Antonium scripsit sequutum Ioannem regem
Principi Turcarum Halyl pasae
scribit, quod Antonio et Lucae maxime displicuit et doluit;
Valachi Despotae
exempla litterarum Tyberiis Iulii nullo modo habere possum,
Valachus Turcum Despota
Quoniam Tyberius ad Antonium turcice scribit, et Iulius cum
Despota
litterae Rascianorum utitur scribere, sed ea quicunque Iulius ad
Turcam
Antonium scribit de verbo ad verbum uxor domini Alexanderi
declaravit, quoniam interpres propter munera omnes litteras
Despotae
Iulii ostendit secrete uxore Alexanderi, nihil aliud scripsit nisi
in titulo suo quintum regem Ioannem, et postea perpetuam fi-
Turcae
delitatem Antonio promisit et iuxta more eorundem falcones et
Turca
caetera munera ad Antonium misit et scripsit. Intellexi qualiter
Valachus
dominus Tyberius me accusavit, si non esset respectu vestro
fortasse mihi irasceretis, alioquin scirem, quid mihi cum illo agen-
dum esset. Rogo tamen ne illi fidem adhibeat, quoniam promitto
vobis in perpetuo fideliter servire. Venerunt etiam secreti explora-
Turcam
tores ad Antonium, qui dicunt, quod ex Germanis, ex Hungaris
Despotam Despota
et ex Polonis quotidie milites ad Iulium perveniunt et Iulius ex
Ferdinandi Despota
commissione Petri exercitum congregat, sed Iulius negat. He-
Medium passam
sterno die fui apud pgspgv edppdp, interrogavit me de negotio
Despotae Ferdinando Maximiliano
Iulii, interloquendo etiam de Petro et Paulo locutus sum, respon-
Transylvanus Caesarem Maximilianum
dit mihi Marcus tam miserabiliter accusat Petrum et Paulum, ita
Turca
quod Antonius et Nos omnes cui sit fidem adhibendum ignoramus,
Turca Ferdinando Maximiliano
sed postquam Antonius ab Petro et Paulo postulatam relationem
Transylvanus
habebit, tunc mendaces sive Marcus aut alii solvebunt poenam.
Post isto responso salutavi et discessi. Deus Maximus Spectabilem
Mag^tiam V^ram quam diutissime feliciter conservare dignetur.

Pe dos: Accepi 16. Octobris 62.

(Orig. descifrat. Staatsarchiv. Wien. Turcica.)

288.

Istambol, 12 Octomvrie 1562.

Daniel Barberigo bailo către dogele Veneției.

Principele Ardealului recomandă sultanului să fie atent față de Despot-Vodă care ține legături cu Nemții. In locul lui recomandă să se întroneze din nou Alexandru-Vodă.

Scrive di più esso Transilvano che questo Signor habbia l'occhio alle mani al Despot di Moldavia, perchè trattenendo lui in tutte le sue fortezze Tedeschi, et havendo stretta intelligentia con loro, non le facci qualche burla, et in questo proposito raccomanda quel Alessandro vero patron di Moldavia, che fu scacciato da esso Despot, et lo lauda per homo da bene, et per molto affettionato a Sua Imperial Maestà, la qual, per quanto s'intende, non ha in molto bon conto esso Despot, havendo cattiva relatione di lui anco da altre parte.

(Arch. di Stato. Venezia. Dispacci di Cosp.)

289.

[Istambol, 20 Octomvrie 1562.]

Exploratorul secret către un Anonim.

Împăratul Ferdinand ajutând pe Despot-Vodă acesta are de gând a ocupa Țara-Românească.

Transylvano
Post profato Rascianum et alter Rascianus denuo ab Marco
Valachi Transalpini
una cum oratore vulgo Tyberiis, huc missus est, ambarum Ras-
Transylvano orator
cianum ab Marco allatas litteras mihi suus vulgus, qui hic remanere
Imperatore Turcarum principi
debet donec ab Petro Antonio relatio perveniet, ostendit et per-
Transylvanus
legit litteras, Marcus omnia nisi in lingua hungaricale ad prae-
oratorem Turcam
fatum suum vulgum scripsit ac ad Antonium nisi credentionales
orator
litteras scripsit, iste vero vulgus iuxta placito suo interpretat ac
Haly passae passa principi
turcice scribere fecit et Lucae reddidit, Lucas Antonio praesentavit.
orator Transylvani Turcum
Iste vulgus nomine Marci hoc modo ad Antonium scripsit, ita ut
Turca Imperator filio Despota
sciat Antonius, quod Petrus cum Paulo, Iulio magnum auxilium
Despotam
et omnia necessaria bellica, pixidarios, equites et alia ad Iulium

Ferdinandus Despota
miserunt et Petrus cum Iulio ita constituit, ut in isto futuro hieme
Valachus Valachis
versus Tyberius se moveat et occupat, postquam cum Tyberis
Turcarum principi Haly passae Bassis
possidet nisi, ut satis munera Antonio et Lucae ac caeteris genti-
Valacham Moldaviam
bus mittat, tunc et Tyberium conceditur illi sicuti et campum
Ferdinandus Transylvanum
interim Petrus procurabit, quo pacto me Marcum cum meis per-
Transylvaniam Hungariam
dere poterit, postea ut forum et pratum totum possideat, ac postea
Caesar Maximilianus
totam Germaniam movebit ex una parte Petrus, ex alia parte Paulus,
Despota
ex tertia parte vero Iulius cum omnibus suis viribus versus An-
Turcam
tonium se moverint, nam certum est, quod ista consilia in Germania
Turca
sunt constituta, ac Antonius mihi hoc veraciter credat, quod
Ferdinandus Turcam
Petrus confirmato pacem non observabit, sed nisi Antonium vult
decipere et cum promissione suo vult suspendere donec omnia
Transylvanum
negotia bellica apparare et Marcum perdere posset, quemadmo-
Ferdinandus Despotam Turcae
dum nunc Petrus astutiter per Iulium contra dominia Antonii
Turca
exercitum movere facit, ergo Antonius dignetur nunc negotium
Valachi
Tyberius clementer providere et in tempore auxilium praestare,
Despota Valachos
alioquin sine dubio Iulius dictos Tybernos occupabit postum, et
Ferdinando
de me actum erit: vel mei proprii me interficient, aut Petro adhae-
Transylvaniam
rere vel forum dimittere et iterum ad aliam partem abire cogor.

Pe dos: Ad 20. Octobris 62.

(Orig. descifrat. Staatsarchiv. Wien. Turcica.)

290.

Iași, 24 Noemvrie, 1562.

Despot-Vodă către regele Ioan II. principele Ardealului.

Nu se teme nici de el, nici de nimeni, dimpotrivă vrea să-și aibă moșiile din Ardeal, ocupate de dânsul pe nedrept.

Serenissime Rex.

Literas Cels^nis^ Tuae accepimus, ex quibus intelleximus Cels^nem^ Tuam nobis persuadere velle, quod nos illam timeamus,

quod quidem est falsissimum, nam neque timuimus unquam, nec timemus, nec timebimus et nisi esset obedientia, quam potentissimo Imperatori, Domino nostro Clem^{mo} debemus, iamdudum ostendissem Cels^{ni} Tuae, quomodo illam timeamus. Quod vero scribit Celsitudo Tua nos maioris aliqua bona facere, quam amicitiam Cels^{nis} Tuae, sciat Celsitudo Tua nos non solum ea bona, quae a Cels^{ne} Tua nobis iniuste retinentur, sed etiam terrae vel minimum pluris quam ipsam amicitiam facere et non ignoret Celsitudo Tua nos ea omnia habere velle, etiam si in pectore illius existerent, et quamvis nobis extrema omnia tentanda essent.

Datum in oppido nostro Jaz, 24. die Novembris. Anno Domini 1562.

Waiwoda Walachiae, Moldaviae etc.

Nota oratorului din Constantinopol, Albert de Wys: Literae Despotae Moldavi ad Transilvanum per eundem transmissae ad principem Turcarum.

Pe dos nota cancelariei imperiale: Praesentatae 13. Aprilis 1563.

(Orig. descifrat. Staatsarchiv. Wien. Turcica.)

291.

Istambol, 28 Noemvrie 1562.

Albert de Wys către Ferdinand I. regele Ungariei.

Sosirea solului din Ardeal, Gaspar Bekes cu însărcinarea de a cere restabilirea lui Alexandru-Vodă în Moldova.

Decima quinta Novembris alius quidam Gasparus Beches, Transsylvani cubicularius, venit Constantinopolim cum domini sui literis ad imperatorem Turcarum scriptis, quarum exemplum M^{ti} V^{rae} transmitto, ex quibus Maiestas V^{ra} perspiciet quam sinistre in hac porta M^{tem} V^{ram} traducat, et ad extremum laborem nihil praetermittat, ut pacem initam evertat. Ioannes et vaivodam Moldaviae Despotam accusare non desinit, ut is removeatur et Alexander vaivoda profugus in Moldaviam restituatur.

Constantinopoli, 28. Novembris 1562.

(Descifrat Staatsarchiv. Wien. Turcica.)

292.

[Mislye, fine Noemvrie 1562.]

Mattheus Zeidahely praepositus Myslensis către arhiducele Maximilian.

Despot-Vodă (după expunerea unui sol sosit dela Stambul) nu va domni mult, căci Alexandru-Vodă a trimes pe proprii săi feciori cu bani mulţi la Poartă, care a hotărît depunerea lui Despot.

Missus eram 26. die Octobris [1562] [1] nomine Sacrae Romanorum et Bohemiae Regiae M^tis^ .... a Mag^co^ domino Francisco Zay supremo capitaneo etc., ad filium Ioannis regis in Transylvaniam; etc. In principio Novembris publicus regnicolarum Albae Iuliae conventus fuit; etc. [2]

Albae Iuliae locutus sum cum Paulo Baki, altero legato filii Ioannis regis, tunc ipso etiam e Porta adveniente... De Despota dixit, eum ad breve tempus in Moldavia regnare posse. Alexandrum, eius praecessorem, distributis in Porta dono propriis liberis, ac ducentis millibus florenorum, gratiam apud Imperatorem invenisse: comprobando se dolo regnicolarum regno privatum; Despotum vero ob beneficia a Maiestatibus V^ris^ accepta valde suspectum esse, ac propterea edictum iam eximisse, ut eo expulso, Alexander regno Moldaviensi restituatur.

(Coll. Szilágyi. Budapest. Vol. I. p. 464. Copie simplă.)

293.

Istambol, 12 Decemvrie 1562.

Sultanul Soliman II. către Ioan Sigismund principele Ardealului.

Mulţumindu-i pentru cele comunicate despre Despot-Vodă şi uneltirile partisanilor regelui Ferdinand l'asigură de ajutorul cerut, însă îi recomandă să ţină bună vecinătate cu Domnii ţărilor române.

Il vostro homo ha portato una lettera alla mia felice porta, in la qual narrate come havete havuto mio nobil comandamento, et inteso che si è fatta la pace con Ferdinando, et avisate come il

---

[1] Anul se poate fixa din data instrucţiunii avute.

[2] Această dietă s'a ţinut între 4 şi 9 Noemvrie 1562.

vaivoda de Moldavia è una cosa medesima con ditto Ferdinando, et vi dubitate che non vi faccia qualche danno. De più avisate come il Balassa ha un vostro castello, nel qual castello non sta in pace, ma che di continuo inferisce qualche danno et va digando che tutti li Ungari che sono sottoposti a voi lui li vol tor, digando che Ferdinando ha dato licentia di torli, et così va togliando le decime et il tributo da quelli sudditi et li fa molta paura a tutti, et ha in ordine 10 mille persone, quali stanno appresso un loco nominato Somlio, et di maggior numero di gente fa provisione, per il che il mio paese è in gran paura, et che seti certo che'l vaivoda de Moldavia dalla sua parte farà qualche danno; per il che havete dimandato aiuto che debbia comandar alli mei schiavi, beglerbei et alli sanzachi de Solnoch et Alipova, che debbano prestarvi aiuto, et havete richiesto un chiaus che debba veder li danni che vi sono stati fatti dalla parte de Ferdinando. Oltre questo, tutto quello che havete scripto nella vostra lettera, et quello che ha ditto il vostro homo a bocca, tutto ho inteso; per il che fate che dalla vostra parte non sia inferito danno, nè data alcuna molestia a quelli de Ferdinando, contra la pace fatta, mentre però, che loro stiano in pace, et per li danni che vi son stati fatti dalla parte de Ferdinando se ha mandato il chiaus et alli beglerbei et sanzachi ho mandato il mio comandamento, che bisognandovi aiuto debbano prestarlo. Ma anchora voi portatevi da valente homo et guardate il paese dalla parte del vaivoda de Moldavia, non vi dubitate niente, però vivete in amorevolezza con ditto vaivoda et con quello di Valachia. Di novo vi dico, che se dalla parte de Ferdinando non si farà cosa che sia contra la pace et contra li capituli, vardati di non far anchora voi dalla parte vostra contra ditti capituli et la pace; ma però guardate bene il paese, et dico state all'erta et quello che intenderete de Ferdinando di continuo avisate, et usate diligentia da saper ogni cosa quello che fa. Ho visto quanto ricercate la liberation di Bebech, però se credete che ditto Bebech vi serà fidel et se vi consignerà li sui castelli et che voi metiate li vostri soldati dentro, da poi che haverò inteso questo, la gratia sarà fatta.

Pera, 12 Dicembre 1562.

(Arch. di Stato. Venezia. Dispacci di Cosp. Cifra.)

Notă. Această scrisoare ni s'a conservat în traducerea italiană a bailului Daniel Barberigo care o trimisese anexat rapoartelor sale cu următoarea suprascripţie: Copia di una lettera dal Ser-mo Signor al Transilvano a 12 Decembre 1562.

294.

Hotin, 20 Ianuarie 1563.

Martin Szeptgothárdi către arhiducele Maximilian.

Sosind de şase zile aci cu Despot-Vodă îi recomandă afacerea sărmanului Wolffgang Schrayber despre care a scris deosebit cu semne tainice.

Serenissima Regia Maiestas. Domine, domine semper Clementissime.

Post fidelium servitiorum meorum in gratiam Ser^{mae} M^{tis} V^{rae} debitam subiectionem.

Proxime de omnibus rebus, de quibus hinc scribi poterat, notis secretioribus ad M^{tem} V^{ram} perscripsi et misi per fidum et certum nuncium, una cum his, quas ad Suam M^{tem} scripsi ad manus Zingkmoser, M^{ti} V^{rae} reddendas. Ad praesens aliud non habeo, nisi quod 14. huius mensis una cum Principe venimus huc ad Hotin; quae arx commodo satis loco sita, in ultimis Moldaviae et Podoliae (quae Polonicae ditionis est) finibus, ad ripam fluvii Nester, quam ante annum Alberto Lasky datam, nunc ipsi ademit, propter suas aliquas causas; promittit tamen se alio modo de omnibus ei, sicuti et aliis satis facturis. Aliae quoque res eius hactenus sunt pacatae et in bono statu. Porro negotium miserandi Wolffgangi Schreiber, quo pacto actum sit, mitto ad M^{tem} V^{ram}, quod ne miretur me communi cum Ioanne Belsio nomine scripsisse; feci hoc, isto, Principe ita volente, qui licet sua sponte huc redierat, tamen cum antea nuncium Maiestatum V^{rarum} hic egisset, eo hactenus, ut, nuncio usus est, qui cum et hic, et antea Constantinopoli quoque inservierit M^{ti} V^{rae}, domino meo Clementissimo, et pro eo humillime supplico, dignetur et eius servitiorum pro Sua Regia clementia clementem habere rationem, ut etiam in posterum possit inservire.

Haec sine cyphris scripsi, quod et tabellarium certum haberem, et ex ultimis finibus, unde tutior est exitus scriberem, quod super est, precor, ut Dominus Deus, qui M^{tem} V^{ram} in principem populi sui christiani elegit, conservet et promoveat ac vindicem eius efficiat, ut compressa hostili rabie tollatur impietas et cantetur laus, honor et gloria Domino et Regi, quod, ut velit, et faxit ipse Omnipotens, qui reges creat et gubernat orandum est.

Ex Hotin Moldaviae, 20. Ianuarii. Anno salutis 1563.

Eiusdem V^{rae} S. M^{tis}

Fidelis et humilis servitor

Martin: Zenthgotharty mpr.

Porro, superioribus de rebus ipsius miserandi Wolff Schreiber, M^{ti} V^{rae} scripsi, ut eas, si quae alibi possint inveniri, licet quae pauca habuerat in Transsylvania, reliquerit nobis, cum Belsio potius, quam alicui alteri conferre dignetur, quod solum propterea feci, ne alicui conferantur, cum sciam talium bona et peti solere a multis et conferri facile. Nunc vero supplico M^{ti} V^{rae}, ne ea cuiquam conferre dignetur, antequam eius negotia praesertim cyphram cognoverit, et quid de eo sit futurum cognoverimus.

Adresa: Ser^{mae} Romanorum Hungariae et Bohemiae Regiae M^{ti} etc. Domino et domino meo semper Clementissimo.

(Autograf. Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

295.

Cluj, 23 Ianuarie 1563.

Regele Ioan II. către sultanul Soliman II.

Purtarea ostilă a lui Despot-Vodă față de dânsul fiind îngrijitoare îi cere ajutor și grijă părintească.

Mandet item Maiestas V^{ra}, ut Despota Moldavus mecum consentiat et nullum mihi impedimentum faciat. Credimus M^{ti} V^{rae} antea quoque innotuisse quam alieno erga nos animo fuerit, nunc quoque non cessat, imo studet omnibus modis nobis quam maxime nocere.

Invictissime Imperator, humillime supplico M^{ti} V^{rae}, dignetur in memoriam revocare, quod ego volens imitari constantem fidelitatem patris mei, Regis Ioannis, iam inde a pueris semper cum summa fide et obsequentia inservivi M^{ti} V^{rae} et per totam vitam meam inservire volo. Despota vero ab eo tempore, quo in Moldavia cum exercitu venit, aliquot praecipuis capitaneis suis, quos Ferdinandus cum eo expediverat, unam partem regni nostri donavit atque dimisit, datis literis suis illis ipsis capitaneis super hac concessione sua; nos vero defendere volentes eam partem regni, praesertim cum intelligeremus, quod M^{ti} V^{rae} voce tantum fidelis esset, denunciavimus illi, quod in ditione nostra capitaneos Ferdinandi non pateremur collocari, ad quod nostrum nunciatum quale responsum dederit ipsius literas in specie misimus ad M^{tem} V^{ram}.[1] Nunc vero denuo tres servitores nostros, quos in Poloniam miseramus captivavit, res eorum intercepit

---

[1] A se vedea mai sus sub No. 290.

atque spoliavit, ipsos vero captivos retinet; estque nimis onerosum tantam iniuriam ab homine tam vili et abiecto perpeti. Itaque supplico M^{ti} V^{rae} dignetur curam mei [habere] ne vel Moldavia abstrahatur ab imperio M^{tis} V^{rae}, vel nos tantis iniuriis ab hoc insolenti homine afficiamur, sed ut quiete sub alis M^{tis} V^{rae} vitam tranquillam ducere possimus; etc.

Nota oratorului din Constantinopol, Albert de Wys: Literae Transylvani ad principem Turcharum allatae 18. Februarii.

Pe dos nota cancelariei imperiale: Praesentatae 13. Aprilis 1563.

(Descifrat. Staatsarchiv. Wien. Turcica.)

296.

Istambol, 16 Fevruarie 1563.

Daniel Barberigo bailo către dogele Veneţiei.

Despot-Vodă a trimes aci în lanţuri un om sosit la el cu nişte cărţi luterane, bănuit că este vre-un om al regelui Maximilian, însă cu toate că a fost torturat acum n'a vrut să spună de cine era expediat în Moldova.

È andato ultimamente dal novo Despot de Moldavia un homo mandato lì con lettere et certi libri luterani da un principe di Germania, il nome del qual fin hora non si sa veramente,[1] et ha portato seco lettere di favore dal re Massimiliano, figliuolo dell'Imperatoi, et dal Transilvano. Quest'homo subito arrivato là, essendo venuto a ragionamento prima che parlasse con esso Despot con uno de sui secretarii, fu persuaso da lui a metter in scriptura tutto quello che voleva perchè egli l'haverebbe data al suo patrone et haverebbe messo ordine dell'audientia per quando le fusse stata comodità; il qual fece immediate dicta scriptura di sua mano. Stando però sopra li generali et fattala presentar per quel secretario fu immediate di ordine di esso Despot ritenuto et messo prigione et per gratificarsi con questo Signor, o per qualche altro suo rispetto, il ditto Despot lo ha mandato qui in ferri et ha mandata solamente quella scriptura di sua mano et la lettera che haveva portata di favore del re Massimiliano, forse per metter quel principe in suspetto con questa Maestà, la copia della qual lettera et della scrip-

---

1 Omul acesta trimes la Poartă în fiare a fost Wolffgang Schrayber, sosit în Moldova din ordinul lui Ioan Ungnad cu o traducere a Noului Testament în limba slavonă, pentru care apoi a fost trădat şi întemniţat.

tura ho procurato di havere, et hora la mando a Vostra Serenità qui acclusa. Gionto qui esso homo è stato di ordine di Sua Maestà torturato più volte desiderando di saper veramente da chi è mandato et che negotio sia il suo, ma però fin qua non ha voluto confessar cosa alcuna et se ben per certe parole in generale che ha ditto nella tortura si può comprender che egli sia qualche predicator di false religioni, mandato per seminarle nel paese del sopraditto Despot, però havendo opinione questo Signor che'l suo negotio sia di cose di Stato et non di religione, ha comandato espressamente che si continui a torturarlo tanto, che dica la verità, et perciò il Magnifico bassà ha questa cosa molto a cuore, et non manca di ogni diligentia per vedervi il fine; però fin hora non ho potuto saper altro, et di quello che intorno a ciò si intenderà non mancherò di avvisarne Vostra Serenità con ogni particolare. [1]

(Arch. di Stato. Venezia. Dispacci di Cosp. Cifra.)

297.

Iaşi, 10 Martie 1563.

Martin Szentgothárdi către Ferdinand I. regele Ungariei.

Despot-Vodă se plânge că n'are răspuns la scrisorile sale şi cere ajutorul împăratului şi în afacerile sale cu regele Poloniei. Pribegii nobili săcui îndrumă pe împăratul Ferdinand să ocupe Ardealul, lucru ce se cere şi din partea lui Despot-Vodă.

Aliud ad praesens, quod M^ti^ V^rae^ scriberem non habeo, quam nos hic hactenus gratia Domini Dei valere, nec hostem ullum nos magis timere, quam ipsum nos atque utinam et Maiestas V^ra^ una cum suis, quam felicissime valeat, eiusque omnia negotia prospere et felicissime succedant. Princeps porro hic rebus suis prosperis et florentibus, nostra opinione cogitat de ducenda futura uxore ex Chiovia; queritur saepius, quod a Maiestatibus V^ris^ nihil huc perferatur, dicit etiam se superiore aestate M^ti^ V^rae^ pro Sacra Reginali M^te^, equos sex per Roussel misisse, qui an fuerint recepti, scire cupit. Supplico itaque M^ti^ V^rae^, domino meo Clementissimo, dignetur pro sua clementia etiam nostri clementer recordari, et ad me hac de re vel si etiam de quibus aliis dignata fuerit, clementer perscribere facere, ut et ipsius de-

---

[1] Acest raport este a se confrunta şi întregi cu acela din 18 Fevruarie 1563; Hurmuzaki: Documente vol. II/1 p. 418.

siderio satis fiat, et appareat Mti Vrae etiam istas res curae esse putat, etiam negotium Mtis Vrae de regno Poloniae, si opera et consilio eius Maiestas Vra dignaretur iuvare se et promovere. Plurimum posse res Transsilvaniae, puto Mti Vrae notiores esse, quam quod de his dicuntur variisque et quotidianis nunciis et rumoribus perferuntur, futurumque omnes asserunt, ut nisi a Maiestatibus Vris cura eius suscipiatur, ea misera licet alioquin optima brevi a Turcis abripiatur, aut etiam ab hoc pro se prima aliqua oblata occasione, morte praesertim Turcarum principis, occupetur. Incredibile enim est, quam exosum habeant omnes incolae Turcicum istum spurium et non immerito, cum sit pestis patriae et proditor Christiani sanguinis. Credat Maiestas Vra eum sibi tanto perniciosiorem hostem Turca, quanto peior est hostis domesticus extraneo veluti serpens in sinu enutritus, eius Turcicam tirannidem miseri populi ulterius vix perferre possunt, expectant autem gratiam Mtis Vrae in omnibus votis. Sunt hic exules ex Siculorum nobilitate, qui asserant parvo admodum negotio eam pro Mte Vra occupari posse, modo esset ea Maiestatum Vestrarum voluntas, quas et ad Mtem Vram mittere possem, nisi Mti Vrae gratum fore putarem, immo, si opus foret, ego ipse accurrerem. Supplicant autem miseri, ut expletis praesentibus induciis, dignetur Maiestas Vra eius recuperandi curam clementer suscipere. Quae tamen omnia ego Mti Vrae expendenda clementer, humiliter relinquo, atque, ut Eam Dominus Deus, una cum tota inclyta Austriae domo felicissime conservet, orare nunquam desinam.

Ex Jaz, 10. Martii. Anno tertio supra Millesimum quingentesimum et sexagesimum.

Eiusdem Sermae Mtis Vrae fidelis servitor
Martinus Gotharty

Res ipsa me eo propemodum cogere videbatur, ut ego ipse ad Mtem Vram cucurrissem, hoc tamen sine mandato Mtis Vrae facere ausus non sum. Supplico itaque Mti Vrae dignetur mihi clementer eam gratiam facere, ut rebus ita postulantibus, liberam habeam hinc ad Mtem Vram currendi gratiam. Nam literae nec ... semper non satis eo ... per eas negotia expediri possunt. Certissimum enim esse sciat Maiestas Vra Despotam hoc anno Transsylvaniam pro se occupaturum, nisi a Maiestatibus Vris provisum non fuerit. Nam ad hoc dies noctesque sollicitatur. Ego quantum possum, negotium impedio. Ad eam occupandam non est opus, nec exercitu, nec aliis apparatibus : sola voluntate

Maiestatum V^{rarum}; nec induciae obstare debent, quae et alioquin hoc anno, morte Turcarum principis rumpentur. De quibus clemens a M^{te} V^{ra} expecto responsum.

Quod nunc Transsylvania non sit Maiestatum Vestrarum, non aliud in causa est, quam lenitas Mailati.

Pe dos: Exp. responsum 18. Aprilis 1563.

(Copie contemporană. Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

298.

Innsbruck, 15 Martie 1563.

Ferdinand I. regele Ungariei către arhiducele Maximilian.

Auzind că Despot-Vodă e mereu molestat de către căpitanul Francisc Zay pentru restituirea banilor daţi de el la intrarea sa în Moldova îi cere opiniunea în această afacere, cu atât mai mult că Despot-Vodă trebue ajutat. Bine ar fi de altfel şi trimiterea vreunui nunţiu în Moldova pentru împăcarea lui Despot-Vodă cu Laski.

Cum nobis proximis diebus post discessum Dil^{nis} V^{ra} recitatae fuissent litterae, quas Martinus Gothardt alias Literatus, Dil^{nis} V^{rae} aulicus, e Moldavia ad nos et Dil^{nem} V^{ram} dedit,[1] occurrerunt in iis nonnulla, de quibus visum est non abs re fore, ut accurate perpenderentur. Primum, quod dictus Martinus scribit Despotam conquestum esse parvam admodum sui rationem haberi, sibique exigua quoque petenti negari, utputa bombardas aliquot manuarias, ac insuper se a supremo capitaneo nostro Cassoviensi, Mag^{co} fideli nobis dilecto Francisco Zay de Chemer valde molestari de solutione quatuor millium ducatorum, quae ei dum in regno nostro Hungariae exularet, iussu nostro numerata fuerunt. Hoc loco videtur nobis Despotam ipsum non esse a nobis alienandum, sed potius omnibus modis in sua ergo nos propensa voluntate retinendum et fovendum, habita ratione, quod nobis ac regno nostro Hungariae adeoque universae reipublicae Christianae aliquando praeclarissimam operam praestare possit, prout ad id esse inclinatum esse ostendit, ideoque fortassis operae pretium erit solutionem illorum quatuor millium ducatorum, de quibus sibi dictum Zay tantopere molestum esse dicit, posthac non acrius urgeri, ac illi etiam consequenti bombardarum manualium, quas sibi transmitti cupit, non ita omnem prorsus spem

1 A se vedea sub No. 297.

praescindi, sed potius ubi commode et tuto fieri queat illi hac in re morem geri. Quare Dil^{ni} V^{rae} perpendendum relinquimus, quid in hac parte factu opus sit. Quod si Dilectio V^{ra} idem senserit quod nos, poterit illico ad Franciscum Zay huic nostrae voluntati consentanea mandata dare et dictum Despotam non quidem litteris ad ipsum praescribendis, sed sicuti petiit, medio Martini Literati, de nostra resolutione et benigni in illum animi propensione certiorem reddere.

Quod attinet ad Wolffgangum Schreiber, nos de hac eius profectione Moldaviense nihil intellexeramus, itaque nunc meritas dat stultitiae et temeritatis suae poenas ;[1] et quia Martinus Literatus cum Ioanne Belsio supplex petiit, sibi per nos clementer conferri bona et facultates eiusdem Wolffgangi tamquam per notam infidelitatis, secundum consuetudinem et decreta regni nostri Hungariae ad nos devolutas conferri, respondendum illi erit dictum Wolffgangum nihil habere reliqui, quod possit cuiquam conferri, siquidem accepimus substantiam illius hominis adeo esse exhaustam et diminutam, ut ne creditoribus etiam integre satisfieri queat, et utcumque eis satisfiat, nihil tamen postea sit superfuturum.

Quae quidem negotia Dilectio V^{ra} ipsamet curabit litteris suis ad Martinum Literatum perferri, laudando et commendando fidem et diligentiam ipsius, quamobrem remittimus etiam Dil^{ni} V^{rae} litteras omnes ad hanc rem pertinentes, quae a Dil^{ne} V^{ra} acceptae fuerunt.

Deinde cum appareat ex litteris, quas praefatus Franciscus Zay ad Dil^{nem} V^{ram} die quarta praeteriti mensis Februarii de iisdem rebus Moldaviae dedit, simultates et dissensiones exortas esse inter Despotam et Albertum [2] Lasky, verendum arbitramur, ne maiores suscipiant inimicitias, nisi primo quoque tempore reconcilientur. Dil^{ni} V^{rae} proinde deliberandum proponimus, an non consultum foret per Dil^{nem} V^{ram} deputari unum vel plures commissarios, qui eiuscemodi controversias nomine ac loco Dil^{nis} V^{rae} amicabiliter studeat inter illos componere. Quod si ita videbitur Dil^{ni} V^{rae}, poterit hanc quoque intentionem nostram

---

[1] Trimisul acesta al arhiducelui în Moldova era de altfel din Pécs, aşa că un aviz din 5 Fevruarie 1562 (Hurmuzaki: Documente vol. II/1 p. 460) îl numeşte chiar Pechy, el însuş semna însă ca Schrayber, iar tatăl său figurează (la 1528) ca Wolffgangus Schreyber alias Kochom. Dealtfel nenorocul lui fusese, că ocupându-se în Moldova cu propăvăduirea religiei evanghelice a fost trimes de către Despot-Vodă la Poartă ca eretic şi vătămător al ordinei publice.

[2] Scris greşit: Ioannem — Ioan — care era tatăl său.

executioni demandare. Quod reliquum est, Dil^{ni} V^{rae} deferimus paternam benevolentiam nostram, eamque recte valere optamus.

Datum in oppido nostro Insprugg, die 15. mensis Martii. Anno Domini MDLXIII.

Pe dos: Exhibitae 2. Aprilis 63. Responsum Caesari 7. Aprilis.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

299.

Innsbruck, 30 Martie 1563.

Ferdinand I. regele Ungariei către arhiducele Maximilian.

Despot-Vodă având şi un alt vrăjmaş in persoana lui Dumitru Wisniowiecki îi cere sfatul în această grea afacere.

Proximis diebus cum accepissemus a Dilectione V^{ra} fasciculum litterarum ad manus nostras inscriptum, in eo reperimus binas literas Martini Gothardi alias Literati, unas ad nos in ciffris, quae resignatae erant, alteras clausas ad Dil^{nem} V^{ram} inscriptas, quas modo Dil^{ni} V^{rae} remittimus, una cum nostrarum exemplo sub signis A. et B. Intelliget autem Dilectio V^{ra} ex iisdem differentiam, quae nuper orta est inter Despotam et Albertum Lasky in dies crescere, adeoque ipsi Despotae belli quoque necessitatem a quodam Demetrio Wisniowiecki impendere. Quae res cum non omnino careat periculo, quod aliquando in nostrarum etiam providentiarum incommodum redundare posset: nos vero nuper Dil^{ni} V^{rae} significaverimus, quod fortassis non abs re futurum esset deputari per Dil^{nem} V^{ram} idoneos commissarios, qui dissidentes Despotam et Albertum Lasky inter se reconciliare studerent, nunc sane ex quo dicto Despotae praeter ipsum Laskii novus contigit adversarius, Dil^{nem} V^{ram} iterum paterne hortamur, ut velit pro sua eximia prudentia cogitare, qua ratione provideri possit aut debeat, ne respublica christiana ac praesertim regna et dominia nostra haereditaria ex illorum hominum dissidiis et levitate aliquid detrimenti capiant, velitque postea nos de sua sententia certiores facere vel si videretur res tantam moram ferre non posse, ut nostra exspectetur resolutio, Dilectio V^{ra} ipsamet statuat et curet fieri id, quod consultissimum fore iudicaverit, et simul etiam iubeat dicto Martino per Franciscum Pestiensem necessarias impensos suppeditari; etc.

Datum in oppido nostro Insprugg, die penultima mensis Martii. Anno Domini 1563.

Pe dos: Responsum: 7. Aprilis 63.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

300.

Bărlad, 20 Aprilie 1563.

Mihail Mesthi de Kassa către Ştefan Ispán şi George Therebesy la Casovia.

Moartea unuia dintre căpitanii unguri ai lui Despot-Vodă.

Az én irásomnak ez mostan oka, hogy itt való létemben az Kegyelmetek barátját és az mi barátunkot, Varjas Albertot eltemetének és itt benn engemet és Nagy Antalt hagyta gondviselőnek. Egyéb ujságot nem irhatok, hanem vajda ű Nagysága egissigben [vagyon.]

Ex Barlad, 20. die Aprilis. Anno Domini 1563.

(Arhiva oraşului Košice No. 2400/3.)

Pricina acestei scrisori a mele este că în timpul zăbovirii mele de aici am îngropat pe al Milostivirei Voastre şi al nostru prieten Albert Varjas şi aici ne-au orânduit pe mine şi pe Anton Nagy să fim purtători de grije. Alte veşti nu am de scris de cât că Măria Sa Domnul este sănătos.

301.

Huşi, 30 Mai 1563.

Anton Nagy „capitaneus equitum principis Despotae vaivodae Moldaviae" către George Therebesy la Casovia.

Despre testamentul căpitanului Varjasy mort in Moldova.

Továbbá azt irhatom ti Kegyelmeteknek, hogy az szegén barátunkat, Varjasy Albertot Isten kivive ez világból közülünk és azt akarám ti Kegyelmeteknek tudtára adnom, hogy fűkippen hadta Kegyelmetekre[1] Magyarországba ki marhája vagyon.

Datum ex Hus, die 30. Maii. Anno Domini 1563.

(Arhiva oraşului Košice No. 2400/1.)

Mai departe pot să scriu Milostivirii Voastre că pe sărmanul nostru prietin Albert Varjasy l-a luat Dumnezeu din lumea aceasta dintre noi şi aş vrea să dau de ştire Milostivirii Voastre că a lăsat Milostivirii Voastre, averea sa din Ungaria.

---

[1] In original greşit: Kegyelmeteket.

302.

Wien, 30 Iunie 1563.

Arhiducele Maximilian către Camera Ungară.

Cere părerea Camerei, dacă după boii aduşi din Moldova prin Ardeal este a se lua o a doua taxă, mânându-se mai departe în spre Italia.

Ut Maiestas eius opinione Camerae informetur an vectigali de bobus ex Moldavia pulsis semel accepto de eisdem bobus cum rursus ex regno isto in Italiam educantur vectigal sunt pendi et accipi debeat.

Redditae nobis sunt binae literae Vestrae, quarum prioribus fusionem sententiae V^rae^ de bobus per Scepusium ad has partes sine tricesimae solutione pellendis explicationem intelleximus, et qua forma mandatum hoc nomine ad Franciscum Pestiensem edendum censeatis, atque una dubium Vestrum quod monetis, in casu quodam praesenti, de quodam scilicet Italo negotiatore bovis ex Moldavia per Transilvaniam nunc agente, num de iis inducti nomine, circa Cassoviam vectigal sumendum et an Venetias eos boves pulsurus rursus de eisdem tricesimam pendere debeat, atque num de iis inductis et in regno isto aliis questuariis venditis bobus, deinceps educti quoque nomine de eisdem bobus rite tricesima capi possit, nec ne?

Ad has itaque literas et dubium Vestrum quod attinet, meduissemus a Vobis, quibus haec magis constare debebant, animi V^{ri} sententiam intelligere, ne quid contra receptum morem et fisci Regii detrimentum statueretur. Necessarium itaque rati sumus luculentiorem prius habere informationem, quid erat hucusque in simili casu observatum, quam de hoc negotio quid decernamus. Eapropter Sacrae Caes. M^{tis} domini et genitoris nobis observandis nomine Vobis praecipimus, ut certo exploretis, quid in hoc casu, in regno isto Hungariae usu receptum, an soluto semel de bobus inductis vectigali, denuo de educendis quoque pendens sit, iisdemque istic divenditis, an educere volentes rursum tricesimam solvere debeant. Nobis illo voto addito, etiam addito Vestro significetis, et una etiam referatis, quodnam vectigal de singulis bobus in superioribus regni istius partibus tricesimis inducti nomine pendi soleat, ut is prius cognitis V^{rae} questioni motae eo accuratiori consilio deinde respondere, et quod ex usu

fuerit decernere queamus. Hoc itaque per Vos quo ad eius unquam fieri potest, accelerari volumus. Quo fit, quod nondum nos de boum illorum, quos praefatus Italus e Moldavia expulsurus est, vectigali, quo loco illud solvendum foret, explicare potuerimus, cuius in posterioribus literis mentionem facitis.

Datae Viennae, ultima die mensis Iunii. Anno Domini sexagesimo tertio.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

303.

Bratislava, 2 Septemvrie 1563.

Giovanni Michiel ambasciator către dogele Veneţiei.

Ştiri despre omorârea de către moldoveni a lui Despot-Vodă şi alegerea lui Ştefan-Vodă.

Hebbe nova il Ser^{mo} Re, innanzi che partisse da Vienna, per lettere, secondo disse, che Sua Maestà havea vedute del prencipe di Transilvania che'l Despoto in Moldavia, per le insolentie et tiranni modi tenuti da lui, doppo entrato in quel stato, era stato preso dalli medesmi Moldavi et tagliatoli la testa.[1] Il medesmo è confirmato per lettere di Polonia, che dice haver havute questo ambasciatore, con questo di più, che havevano dapoi eletto per loro Signore un'altro del paese, chiamato Stefano per nome[2]; etc.

Da Possonio, li [2] di Settembre del 1563.

(Arch. di Stato. Venezia. Disp. di Germ. vol. I. fol. 207.)

304.

Istambol, 29 Octomvrie 1563.

Daniel Barberigo bailo către dogele Veneţiei.

Investirea lui Alexandru-Vodă în domnie, fiind gata să plece peste câteva zile în Moldova.

A 24 del presente fu investito Signor di Bogdania Alessandro Vaivoda, che fu scacciato già di quel stato dal presente Despot,

---

1 Această ştire deocamdată n'a fost adevărată, căci Despot-Vodă a fost omorît mai târziu. 2 Numit Ştefan-Vodă Tomşa.

il qual a 26 basciò la man a Sua Maestà et le portò di presente 120 veste d'oro et di seda, 12 piatti grandi d'argento, et 24 potti pur d'argento, et attende ad espedirsi, per andarsene uno di questi giorni nel proprio suo stato.

(Arch. di Stato. Venezia. Dispacci di Cosp.)

305.

Bratislava, 15 Noemvrie 1563.

Ferdinand I. regele Ungariei către Camera Ungară.

Văduvei lui Aron-Vodă să se plătească 25 fiorini pe an.

Aaronis Wayvodae Wittib jährlich fünfundzwainzig Gulden Provision auf Wolgefallen zu raichen.

Cum cognoverimus ex relatione Vestra, Aaroni Wayvodae centum florenos annuae provisionis fuisse ordinatos, eiusque viduam pauperem esse mulierem, benigne decrevimus, eidem viduae in posterum usque ad beneplacitum nostrum singulis annis viginti quinque florenos provisionis nomine elargiri. Idcirco clementer Vobis iniungimus, ut ad diem obitus dicti Aaronis calculis subductis, si quid insolutum compertum fuerit, una vice et sine dilatione nominatae viduae exsolvi et deinceps dictam provisionem singulis annis ad beneplacitum nostrum enumerari curetis. Executuri benignam hac in re voluntatem nostram.

Datum Posonio, die XV° Novembris. Anno Domini MDLXIII.°

(Hofkammerarchiv. Wien. Ung. Gedenkbücher 392 fol. 121.)

306.

Istambol, 12 Ianuarie 1564.

Daniel Barberigo bailo către dogele Veneției.

Știri din Moldova despre frământările dintre Alexandru și Ștefan-Vodă.

Li Magnifici Perthav bassà, et beglerbei della Grecia, che dovevano andar in Bogdania, non si sono anco partiti, et se intende che Alessandro si è firmato per cammino aspettando agiuto di qua, et che quel Stefano continua a star in campagna con gran numero di gente.

Di Pera a' 12 di Gennaro 1563.

(Arch. di Stato. Venezia. Dispacci di Cosp. Cifra.)

307.

Istambol, 4 Martie 1564.

Daniel Barberigo bailo către dogele Veneției.

Ștefan-Vodă nu e ajutat aci și se aude că a fugit din Moldova de teama lui Alexandru-Vodă.

Questi giorni il Magnifico bassà ragionando con un suo confidente le disse che 4 delli sui collega havevano fatta lega insieme et le havevano mandata una lettera per uno di un istesso tenore, per le quali le dicevano, che Sua Magnificentia volesse lassar di favorir Alessandro et far Stefano Signor di Bogdania, et che lei gli haveva risposto che questo non si farebbe mai, perchè se un Christian da niente voleva mantenir l'honor suo bisognava che tanto più Sue Signorie mantenessero il loro et quello del Ser[mo] Signor ancora, et soggionse Sua Magnificentia che esso Stefano era fuggito et che Alessandro era intrato in stato, et che però essi sui collega erano rimasti morti.

(Arch. di Stato. Venezia. Dispacci di Cosp. Cifra.)

308.

Istambol, 30 Martie 1564.

Daniel Barberigo bailo către dogele Veneției.

Alexandru-Vodă fiind restabilit pe tron, Ștefan-Vodă a fugit în Podolia.

Riferisce che l'ambasciator di Polonia havea data nova all'Imperatore della restitutione nel stato di Moldavia d'Alessandro et che Stefano era fuggito in Podolia, et altri particolari ; la qual nova fu stimata d'importanza per le conseguenze.

(Arch. di Stato. Venezia. Rubricario di Cosp. vol. I. p. 108.)

309.

Wien, 15 Mai 1564.

Ferdinand I. regele Ungariei către Camera Ungară.

Cere raport despre suma de 8000 fiorini împrumutați lui Despot-Vodă la intrarea sa în Moldova, deoarece creditorii zoresc achitarea banilor dați de ei.

Ut octo millia fl. Despotae ad ingressum in Moldaviam mutuo contracti, quo pacto et unde solvantur Maiestas Caesarea informetur.

Persuasum nobis habemus Vos nosse, Mag^cos^ Franciscum Turzonem de Bethlehemfalwa et Franciscum Zay, nobis ita concedentibus, 8000 fl. in usus Despotae, dum ingressum in Moldaviam pararet, a certis quibusdam personis, superioribus temporibus mutuo contraxisse. Quum autem nuper dicto Zay et Francisco Pestiensi nos informari mandassemus, a quibus scilicet personis, et qua conditione id mutuum contractum, ac quid solutum sit, quidque adhuc solvendum restet, adiectas nuper et proxime solus Zay hasce separatas nobis rescripsere literas, quibus quaesitis nostris, ut cernetis, respodent, ac ut dictus Zay aliquos saltem nimis importunos, in praesentiarum contentos reddi suis literis petat obnixe : quum itaque magna eius debiti pars solvenda restet, et creditores solutionem maximopere urgeant, Vobis benigne praecipimus, et accurate deliberetis, quo pacto et unde memoratum debitum defuncti Despotae nomine contractum exolvendum videatur, nobisque tunc hisce literis remissis consilium votumque Vestrum significetis. Executuri benignam nostram voluntatem.

Datae in civitate nostra Vienna, die 15 Maii. Anno LXIIII.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

310.

Istambol, 21 Iulie 1564.

Daniel Barberigo bailo către dogele Veneţiei.

Sultanul cere regelui Poloniei restituirea Hotinului ocupat de un Polonez.

Di Polonia scrive il Comendone [1] che'l Signor Turco ha mandato ambasciator a quel Re per dimandar la fortezza di Cocimo occupata già da un Polono, et il tesoro di Stefano despota di Moldavia, decapitato. [2]

(Arch. di Stato. Venezia. Rubricario di Cosp. vol. I. p. 117.)

311.

Wien, 16 August 1564.

Ferdinand I. regele Ungariei către Camera Ungară.

Să raporteze despre aceia cari au dat banii trebuincioşi lui Despot-Vodă, cercetând în taină la Mihai Mezthi, dacă căpitanul Casoviei nu a primit oare banii săi înapoi dela defunctul Vodă.

---

[1] Francesco Giovanni Comendone cardinale.

[2] Ştefan Tomşa mort în luna Mai 1564.

Ut clam a Michaele Mezthi resciatur, an debitum capitaneo Cassoviensi sit solutum per Despotum.

Redditae nobis sunt binae literae V^rae^ quas nobis de exolutione mutui in expeditionem Despotae ... contracti, ac nominatim de scrupulo, qui nobis de Iosephi de Navarra mutuo iniectus est superiori mense perscripsistis. *Afară de aceasta mai fiind şi alţi doi* (praepositus Mislensis Mattheus Zerdaheli et Nicolaus Bochkay) *cari îşi reclamă banii daţi în ajutorul lui Despot consimţim ca* haec debita e proventibus nostris superiorum regni istius partium per administratorem illarum successive solvenda; *iar în ce priveşte banii daţi de către* capitaneus noster Cassoviensis *vă poruncim* ut a Michaeli Mezthi cive Cassoviense, cum eo familiariter in hoc negotio usus sit, secreto exploretis, ipsumque examinari curetis, an dictus Capitaneus suum mutuum a Despota receperit, nec ne.

Datae in civitate nostra Vienna, die 16. Augusti. Anno LXIIII.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

312.

Venezia, 19 Decemvrie 1564.

Căpitanul Giovanandrea Gromo către un prelat la Roma.

Descrierea Ardealului, în care a trăit, din punct de vedere geografic, politic şi istoric, împreună cu popoarele sale, cu amănunte despre Români şi organizarea oştilor compuse din ei. Ştiri despre Ţara-Românească şi Domnul ei Pătraşcu-Vodă, zicând că stă cu totul sub influenţa mamei sale şi în fine despre Moldova, ruinată din pricină că Domnii ei prea des se schimbă, gonindu-se unul pe altul depe scaunul domnesc.

Illmo et Rev^mo^ Signor mio sempre osservandissimo.

Continuando per fine della risposta che delle prudentissime et benignissime lettere di V. S. Illma mi sovviene, dico che per chiara intelligentia dell'importante negotio, da me con ogni sincerità proposto, mi par conveniente manifestare cinque cose.

La prima il sito, la grandezza et qualità del regno hor posseduto da questo Re Giovanni eletto tra Hungaria, Croatia etc. La seconda la divisione di tal regno, sì del paese, come delle fattioni. La terza di quanta importanza sia quel Re con suo regno. La quarta le ragioni et cause che mi muovono a sperare la salute di questo

principe et suo stato. La quinta tutte le vie che io ritrovo per le quali questo da Iddio inspirato dissegno venga al suo conveniente et Christiano fine.

Quanto adunque al sito, grandezza et qualità di tal regno, dico che dalla parte verso Sirocco passato il Danubio a Orsova, terra grossa aperta del Turco, oltre di detto fiume, longi da questa città 2 miglia italiani, comincia il stato di questo Re, et tirando verso Ponente per passo strettissimo et difficile si istende per la Valachia Citeriore, fino al forte passo chiamato da alcuni le Porte di ferro, et da altri le Porte di marmoro, perciò che oltre che ivi è il monte tutto di finissimo marmo bianco, tutto coperto di foltissimo bosco, al piano di quello in una alta et oscura valle correndo l'un fiume più per li grossi et molti sassi, che per l'altezza delle acque inaccessibile, soleva anco esservi uno fortissimo castello, tutto di tal marmo, hora di modo distrutto, che appena se ne vede alcun vestigio. Fin a questo luoco, oltre il quale s'entra in Transilvania, sono dal confine del Turco circa 14 miglia Hungari, ogn'uno de quali è miglia 7 grossi italiani. In detto paese sono molte terre grosse aperte: ville et anche castelli, et città. Le principal terre sono Logos, terra grossa aperta, per mezzo la quale passa il Temis fiume navicabile, quale mezza giornata sotto Belgrado intra nel Danubio. Dentro questa terra è una rocca con diligentia guardata, per esser alle frontiere di Giula, fortezza grossa et ben munita dall'Imperador, et di Temisvaro, et Lippa, fortezze turchesche. La principal, et metropoli di tal paese e Charansebes, terra grossa murata, con borghi ampli, ma le case di legno; già altre volte dall'ispertissimo Castaldo[1] fortificata. Questo paese ha grandissimi boschi in monte e in piano, et le pianure per il più de bellissimi pascoli, et perciò di armenti et cavalli copiosissimo, ma non molto poi di formenti, o altri grani abbondante, benchè però per suo uso ne habbia. Dal detto passo entrando in Transilvania si trovano molti castelli et ville, con bellissime fiumare di non difficil guado, et quasi nel principio si trova Gradista, già città bella, hora villa, ove anco si vedono molti fondamenti delle mura et vi si trovano assai medaglie sepolte. Longi da questa due miglia, pur Hungarici, si trova la Torre di Santa Maria, fatta da Romani sopra un monte che discopre diverse valli che concorrono in quel bel piano, a pie del quale monte si uniscono dui fiumi non navicabili, benchè assai grossi. Da questa torre lasciando circa un

---

[1] Generalul Castaldo execută aceste fortificațiuni în toampa anului 1551.

miglio è Deva, città con castello fortissimo. A mano sinistra si va a Sassvaros, città Sassona, non molto grande, nè forte, ma lieta et mercantile, con una rocca non forte. Di qua passando tre ville a guazzo è Vinz, che si chiami il castello ove il Cardinal Varadino fu morto.[1] Passando il fiume Marosso navicabile, si arriva ad Alba Giulia, hora città regale, altre volte fortificata dal Castaldo;[2] non molto grande, nè bella di case, ma di lietissimo sito, antica terra da'Romani fabricata, ove alcune anticaglie di muraglie si trovano. Qui nella chiesa cathedrale, al palazzo contigua, si celebrano le messe et altri officii consueti dalla Santa Chiesa Cattolica. Et per abbreviare questa descrittione, non toccando tante particularità per hora, dico che dalle Porte di ferro sin al confine di Moldavia verso Meridie et Tramontana, et all' uscita di Transylvania verso Ponente che s'entra in Hungheria et Polonia, esser in circa 40 miglia Hungari. In detto tramito sono amenissime pianure non meno che fertilissime, di tutte quelle cose copiose che a viver humano necessario sia. Montagne, la superficie delle quali, abondantissime di formenti, sono similmente di milio, canapo, lino et d'ogni sorte di legume, dentro poi le viscere di quelle amplissime miniere di finissimo ori, argenti sodi et argenti vivi, ferro, sale bellissimo, solfore et cenaprio. Et infine tanta copia di vittualia che il formento di tutta bellezza et bontà si ha per marchetti vinti il S 40 venetiano, ovi dieci al marchetto, un polastro al marchetto, dui marchetti, una gallina et dui quattrini once 18 di carne scannata. Vi sono le infrascritte città tutte sassone, mercantesche, amene et sanissime : Colosuar, Bistricia, Segesuar, Megies, Cibino et Corona, oltre Sassuaros sudetta. Di queste Cibino capo di tutte et Bistricia, sono per natura inespugnabili, le altre quattro atte con l'arte a farsi fortissime. L'ultima non è di speranza alcuna de difesa. Vi sono poi assaissimi castelli et terre grosse.

Confina con l'abondantissima Valachia ulteriore verso Greco et Levante. Questa è dominata da uno Pitrazzo, giovane di circa 19 anni, quale è vilissimo d'animo, et la matre impudichissima, ma d'ingegno virile il tutto governa. Metterà detto paese 200/m cavalli in essere. Li huomini poltronissimi, ma li cavalli in eccellentia boni, non hanno arme da fuoco, nè fortezze, ma la sicurezza di questo disposto è il gran Turco, quale grosso tributo cava da detta matre et figliolo. Costoro vivono sotto la religione Greca. Il dominio loro si estende dalli confini di Moldavia verso

---

[1] Fratele George Martinuzzi. [2] Nu se ştia până'acuma

Maestro che tirano a'confini di Transilvania verso Garbino fin sul Danubio. Di là volgendo verso Levante a seconda del fiume a mano manca tira fin sul Mar Maggiore.

Dall'altra parte lasciando la Servia, alla istessa parte verso Tramontana confina questo regno con Moldavia, della quale con le spalle di esso Re già fa un'anno Alessandro, hora Despoto, privo della vita et del stato, Stephano Eraclio, posto in possesso da Ferdinando imperatore. Questo paese ancho è abondantissimo da se, ma estenuato dalle novità de'suoi prencipi, quali scacciandosi hor l'un, hor l'altro hanno quasi distrutto tal paese. Di questo si potria cavare sino 30/m bravi huomini su bravissimi cavalli. Dalli confini di Valachia ulteriore, ove si istende il contado di Fogaras, dominato da Gabriel Mailad, creato di Ferdinando imperatore, fra montagne altissime, tirando verso Ponente, confina con l'Hungheria et vi sono di traverso meglio di miglia 30 Hungari. Detto contado è posseduto da Gabriel Mailad, creato di Ferdinando imperatore, di religione più presto catholica che altro, benchè non molto sincero.

Oltre detto paese di Transylvania et Valachia citeriore possiede questo Re su la bocca verso Hungheria Sagmar et Bagna, ove sono abundantissime miniere d'oro. Indi scacciatone Balassio suo ribello; poi Toccai, Hust, Moncagi, Varadino città et Dobrecin, con tutto il piano sin su le porte di Cassovia, ricuperato dal 30 Giugno prossimo passato sin hora, et questo basti haver detto più succintamente che ho possuto del sito, grandezza et qualità di questo regno.

Quanto alla divisione delle sudette parole si può in parte comprendere esser diviso in tre parti quanto al sito: cioè Valachia citeriore, Transylvania et Hungaria.

La prima dentro le terre grosse, è habitata da Hungari, ma le ville tutte habitate da Valacchi, et questo non solo in detta Valachia, ma nella propria Transylvania, essendo il proprio di tali Valacchi di coltivar terreni et levar armenti. Vivono sporcamente, et sono gente brutta, sì huomini come donne di costoro. Pochi sono soldati, et se ve ne riesce alcuno, fa il mestier a piedi. La lingua loro si chiama Romanza o romanescha, et è quasi un Latino maccaronesco. Si tengono discesi da colonie Romane. La legge et religione loro è greca. Questi infine sono come contadini delle altre due nationi.

La seconda parte di tal regno è quella che vien detta Transylvania, serrata da altissimi monti et boschi. Per quattro bocche

sole, et queste difficilissime di adito è accessibile; una di Moldavia et Valachia ulteriore, che distende verso la città Corona, a fronte della quale sono dui forti castelli: Terschio uno et l'altro Rosenau chiamato; uno verso Polonia et Hungaria, ove scorre il grosso fiume Tibisco, et ove Toccai, Hust, Moncagi et hora Sagmar et Bagna fanno fronte; una verso Temisvaro et Lippa, dominati dal Turco, ove Deva et il grosso fiume Marosso difende il passo, et una verso la Valachia citeriore, ove prima si trovan le due grosse terre Charansebes et Logos. Poi il fortissimo passo di Porta di Marmoro.

Dentro questo sito vi sono oltre questi Valachi, come ho detto, tre altre sorte di nationi. La prima sono Hungari veri, et di questi sono due sorti: l'una nobili feudatarii, quali tutti sono Signori, et fanno tutti il mestier della militia a cavallo, et questi sono sparsi per tutto il regno, niuno tale nella città habitando, ma ogn'uno chi ha le proprie case in ville et chi appresso i gran baroni, et tutti sono benissimo a cavallo con citare de fante a piedi, targe pontide, scimitarre, stocchi longi et sodi, manarini, et molti di loro archibusetti da ruota, et o camise di maglia grossa, o anime da fanti a piedi per difesa. Questi sono il più di loro Luterani, alcuni Ugonotti et anche molti chattolici; vivono nelle loro case, senza molti ornamenti, et il loro dormire senza letti, et il più di loro vestiti.

L'altra parte sono li popoli habitanti in Ciculia, fatti nobili tutti anticamente per privileggi delli Re loro, essendo questi li più antichi habitatori di Transylvania, et questi ancora che lavorino terre tutti si chiamano nobili, ben tra loro anche vi sono persone di honorata riputatione, ma non hanno capi, et per esser ogn'uno di loro onestamente di beni di fortuna comodato, pochi vanno di volontà alla guerra, dico pochi rispetto al grande numero loro. In questa parte tutti sono catholici et vi sono frati et preti; non vi sono città, ma terre grosse aperte, et ville buone, vero è che già son due anni che il Re li ha piantate due brave fortezze nel mezzo, guardate a loro spese, et questo per una ribellione nella quale già fu preso il terzo anno contra esso Re si trovorno delle proprie loro forze con 10/m cavalli, ma per non haver capi furono da pochissimi soldati rotti et dissipati. È paese abondantissimo di cavalli, armenti et grani, non molti vini. Tra loro habita numero grande di Cingari, de quali si servono per lavorar le terre. Infra di questi hora di suprema riputatione è Paulo Bieci,[1] huomo catho-

[1] Este: Paulus Becz de Kozmás, veche familie secuie.

lico, vero, quale essendo questo sì per rendersi alla fede Ugonotta, trattò da falsar intelligentia a lui et suoi colleghi data che tutto il resto di christianità era a Santa Chiesa ribellato, et fatto certo della verità, da me tutto consolato, ritornò al suo paese, con fermo proponimento di mantenere ne' suoi popoli la solita vera et sicura religione.

La terza natione et fattione di Transylvania sono li Sassoni, populi Germani, venuti ad habitare già è gran tempo in tal paese. Questi hanno la mera lingua et tutti li costumi, vestire et cibarsi alla alemanna, vivono in case molto politamente, tutti sono di beni di fortuna accomodati, ma un più dell'altro. Posseggono le sette città sopradette, de'quali loro istessi vogliono la custodia et vogliono il carico et utile di tutte le intrate et beni comunali, dando al Re solo i suoi feudi ordinarii et mantenendo quelli oblighi, quali anticamente li sono stati statuiti. La loro falsa religione è quella instituita da Luthero, non tanto differente dalla vera, quanto la maledetta Ugonotta. Questi sono in vero la più potente fattion di quel Regno, sì per il denaro, di che sono copiosi, come per le città gagliarde et forti che posseggono.

Dalla natione Valacca nascono due speccie di soldati a piedi. Una chiamata Drabanti, quali servono con archibusi o arme d'hasta et con scimitarra, tutti disarmati per alcuni commotioni, et questi fanno le sentinelle et guardano le porte delle fortezze, ne sono molto valorosi in battaglie. L'altra si chiama Edoni o Educchi, quali per ordinario stanno alle strade rubando, et quando vanno alla guerra portano nome di talmente bravi che non stimano la morte, ma combattono disperatamente, senza ordine. Hanno il più di loro alcune arme inhastate con ferri longi come spadi singiatri. L'asta longa circa 8 in 10 piedi al più gropolose, non polite et portano scimitarre et mannarini con alcune mazzotte inchiodate, quali slanciano et fanno gran botta contra il nemico.

Con queste due militie si accompagnano assai Cingani, de'quali numero grosso è in quel paese; et questo in quanto di Transylvania circa le fattioni ho raccolto.

La terza parte di tal regno è mera Hungara, ove oltre quello che ha acquistato dal 30 di Luglio prossimo passato, che ruppe et scacciò Balasso, possedeva Varadino et Dobrecin, città grosse mercantesche et forti, con tutto il territorio loro.

Hora sì come questo regno ha in se queste diversità di nationi et leggi, così appresso quella Maestà sono i loro capi et fautori, ma non vi essendo dalla catholica alcuno intelligente nasce che

questa a poco a poco resti abandonata. Et tanto più per la Lutherana, essendovi Michel Chiaki, gran cancelliero dottissimo per la Ugonotta, Georgio Blandrata phisico da Saluzzo, nella cui medicinal arte tanto Sua Maestà confida, che l'ha fatto il più secreto consigliero che habbi, et da questo (appresso il quale di continuo sta un schiuma di heretici, Giovan Paulo Alciatto da Scivigliano chiamato) si è lasciata guidare a lasciar la messa da alcuni pochi mesi indietro, che prima soleva udirla ogni giorno.

Della religione Valaccha non è contrasto alcuno.

Della Catholica Santa religione ben vi sono li dui Signori fratelli Bathori, primi favoriti di Sua Maestà et il Signor maggiordomo, ma senza alcuna cognitione di Sacre lettere. Uno dei detti fratelli Christophoro si chiama, quale sempre dorme nella camera reggia et magna con Sua Maestà. L'altro chiamato Stephano è Generale della cavalleria a'confini d'Hungaria, et è uno de' principali di quelli che hanno fatto l'impresa di Balasso, scacciandolo dal regno. Questo Signor Christophoro discorrendo sècretamente tra noi, mi ha detto essersi il Re più volte doluto di non poter havere uno paro di huomini bene instrutti nella dottrina catholica, et questi dui fratelli sempre sariano prontissimi ad ogni favore per guadagnare il loro Re alla vera fede, dalla quale non è però in tutto deviato, il che comprendo sì dalle messe, che tal'hora anche ode, et sì dalle parole dette ai Signori Bathori, oltre che essendo instato da questo Blandrata et seguaci che scacci del regno tutti li preti, non solo mai non ha a loro consentito, ma a loro mal grado ha voluto mantenere tutti quelli che celebrano la chiesa cathedrale in Alba Giulia, quale essendo unita al palazzo regale, di modo che et in letto, et a tavola stando Sua Maestà sente non solo le voci, ma le parole destinte de'preti celebranti, se havesse in odio tal cose non è alcun dubbio che le rimoverla. Da queste ragioni adunque oltre il sapere questo Re esser disceso da prencipi catholici, et veder in tutto Sua Maestà inclinata ad ogni buon costume Christiano, oltre il vedere li dui Signori Bathori sudetti tanto suoi favoriti, et il Signor Maiordomo, di alta reputatione catholici, poi veder perseverare detti Ciculi, da me in gran parte a laude di Iddio confermati, piglio caparra grande di vedere ogni bene d'un Re sì vertuoso et di tal bontà Christiana ornato, che per comune opinione di quel regno è tenuto vergine.

Quanto al modo ch'io immagino convenirsi a tal impresa, oltre la elettione ch' io farei delli dui suggetti proposti nell'antecedenti mie, o altri simili il Theologo cioè per confessare, et l'altro

per amorevole compagno per quel tempo che paresse opportuno tenendo, io desiderarei lettere amorevoli da Sua Santità a' detti dui Signori Bathori et a detto Paulo Biecl Ciculo, con una anche a Sua Maestà. Per la quale con la Christiana solita clementia la invitasse alla vera tenuta da tutti soi antecessori, offerendoli appresso cosi facendo ogni gratia et favore suo, et di mandarli un nontio a posta. Questa tenirei appresso di me secreta finchè trovasse conveniente occasione di darla. Le altre darei di longo et so che sarebbono grate.

Con tali dui soggetti et tal ordine non solo sperarei certo di guadagnare il benignissimo cuore di questo Re et confermare li Ciculi et altri catholici, ma sperarei tirare li ciechi alla vera luce. L'offerir anche qualche signalato grado ecclesiastico a'detti gran cancelliero et Blandrata, crederei giovar tanto, che non loro soli, ma col mezzo loro assai altri guadagnar si potriano, et tanto più con permetter a tal populi qualche cosetta di costumi loro, quale però non molto fusse di preiuditio a Santa Chiesa. Infinitamente gioverà ancora quando V. S. Illma con sue lettere visitasse Sua Maestà et salutasse con altre detti dui Signori Bathori, et il Signor Gabriel Mailad conte di Fogarasso. Essendo a tutti perpetua memoria delle preclarissime operationi che l'immortal virtù sue ha inserte in quei contorni, quando con tanta laude sua et beneficio della Christianità tutta, essendo nuntio di Sua Santità, placò le affocate ire de dui Re: Ferdinando morto imperatore et Giovanni, da che deriva hor parte delle ragioni che'l mio Re pretende in Hungaria, et chi sa, che questo signalato manezzo trattato dalla Christianissima sua prudentia et bontade non causi anchora una vera pace tra questi dui Re presente? Prego Iddio che lo faccia, o per suo, o per altrui mezzo, nè da me certo mancherà di pensare questo ogni licita et honorata via.

Ho raccordato a V. S. Illma questo Signor Mailad come uno che tanto obligato si trova nella cortesia usatali da quella già circa otto anni, che egli venne a Roma col Conte Scipion d'Arco, che sentendo in Transylvania ch'io ero tanto Signore di quella voleva in tutti li modi darmi un elettissimo cavallo portante da condurli, ma io sapendo che non mi sarebbe da Turchi concesso il condurlo l'ho riserbato a miglior occasione.

Quanta sia l'importantia di guadagnare un Re sì potente, virtuoso et magnanimo: in tale sito con tali adherentie a questi tempi et quale nell'avvenire si crede pervenghi al sacro seggio di Polonia, so che non occorre ch'io all'alto intelletto di V. S. Illma

hor lo depingo, però domando risposta hormai a questo mio sì longo et rozzo discorso tutto in sincera verità fondato. Supplico V. S. Illma che se alcuno dubbio resta nella prudentissima sua mente per non havere l'ignorantia mia saputo esplicare con la penna il mio concetto, degni impetrar gratia da Sua Santità, o che commetta a Monsignor Reverendissimo nuntio, il cui preclaro intelletto è atto a dilucidare qualunque oscure tenebre, che scorga et vegga ancho chiaro il mio puro pensiero, o se anche a lei torni grato non son per fuggire alcuna fatica, disturbo o pericolo, per venir a'soi Santi piedi con ogni secretezza, et darle conto di quanto si estende il mio debil ingegno, et parendomi haver detto hormai quanto bisogni con ogni riverente humiltà inchinato a V. S. Illma bacio l'honorate mani et a Sua Santità, ch'io prima debbo dire, il Santissimo piede, pregando sempre di tutto cuore l'Altissimo Iddio che ambe liete et felici in questo mondo le conservi, et nell'altro nelle alte sedie eterne de' Beati li conduchi.

Di Venetia, il 19 Dicembre 1564.

Di V. S. Illma et Reverendissima

Humil et Devotissimo servitore

Gio. Andrea Gromo

(Collectio R. P. Martini Czeles. Budapest. Vol. IX. pp. 229—239.)

313.

Wien, 15 Ianuarie 1565.

Ferdinand I. regele Ungariei către Andrei Kielman.

Să dea o mie de fiorini ajutor pribegilor boieri din Moldova.

Andre Kielman solle den Boiarn aus Moldaw 1000 Gulden erlegen.

Wir geben dir in Gnaden zu vernemben, dass wir denen Boiarn, so neulicher Zeyt aus der Moldaw herüber khumen und sich in unserm Schutz ergeben haben, eintausent Gulden Rheinisch, damit sie sich desto besser erhalten khunden, aus Gnaden raichen zu lassen gnädigist bewilligt haben. Derhalben ist unser gnädiger Befelch an dich, dass du bemelten Moldawischen Boiarn obgeschriebne eintausent Gulden Rheinisch aus dem Gelt, so du in Handen hast, zuestellen und bezahlen wellest. Darann vollziehest unsern gnädigen Willen und Meinung.

Geben zu Wien, den fünfzehenten Tag Januarii. Anno etc. im fünfundsechzigisten.

(Hofkammerarchiv. Wien. Ung. Gedenkbücher 393 fol. 85.)

314.

Istambol, 15 Fevruarie 1565.

Vettor Bragadin bailo către dogele Veneţiei.

Solii lui Alexandru-Vodă cerând ajutor de teamă să nu intre adversarii săi cu ajutorul Nemţilor vecini.

Si trovano de qui alcuni agenti del Signor Alessandro vaivoda di Bogdania, li quali quasi ogni giorno fanno instantia a questa porta acciocchè li sia concesso maggior soccorso di quello che è stato fatto fino al presente, per potersi difender da molti fuorusciti, li quali essendosi ridutti nel paese della Maestà Cesarea, ammassano gente, et si dubita che per le dependentie et favori che hanno possono far qualche motto de importantia. Questo Magnifico bassà li ha risposto con dirli, che non debanno temere et così vengono pasciuti di parole, et non mancano di quelli che consigliano per levar dalle orecchie di questa Ser^mo^ Signor le continue querele, che hora l'una, hora l'altra parte fa, che si debbi metter al governo di quel paese un beglierbei et redurlo assolutamente sotto questo dominio.

(Arch. di Stato. Venezia. Dispacci di Cosp. Cifra.)

315.

Chiurlu, 28 Fevruarie 1565.

Michel Zarnovich Macedono şi Achatius Chaby către regele Maximilian II.

Scrisoarea turcească a lui Alexandru-Vodă despre uneltirile imperialilor împotriva Moldovei.

L'istesso giorno [a di primo del presente] a le tre hore di notte Hali bassà mandò a chiamarmi, secondo il solito in secreto, et mi pregò che non dovessi dire niente, nè a l'ambasciatore, nè ad altri, ch'io fussi stato da esso. Poi mi mostrò una lettera, in Turchesco, mandatole da Alissandro waivoda di Moldavia, la quale diceva in questo modo : Io sono avvisato da le spie che sono in Hongaria, che in Cassovia si trova un essercito de XX/M huomini et ancora s'aspettavano de li altri ; ma non si sapeva che impresa pensavano di fare ; nelli quali vi era un parente del Despot, il quale si metteva in ordine. Et che il Transilvano li ha scritto, come ha havuto avviso da uno del Consiglio de l'imperatore Massimiliano, come detto imperatore ha dato ordine a quello essercito, che facciano l'impresa di Moldavia et che mettano a quel governo un

parente del Despot, et poi de lì vadano a l'impresa de la Transilvania. Io risposi al bassà, che quanto a l'essercito che era in Cassovia, questo ben pol essere, che Sua Maestà habbia mandato per recuperare il suo ; ma quanto al mandarlo in Moldavia, questo non poteva essere, nè manco Sua Maestà comandarebbe tal cosa, ma che tutto questo erano calunnie del Transilvano. Il bassà rispose : Così credo io ancora, et poi mi disse : Voi sarete presto spedito ; et così mi licentiò.

(Staatsarchiv. Wien. Turcica.)

316.

Istambol, 12 Iunie 1565.

Vettor Bragadin bailo către dogele Veneţiei.

Alexandru-Vodă Lăpuşneanu a primit ordin să meargă în ajutorul paşii din Buda.

Riferisce che è stato dato ordine al beglerbey della Grecia, che dovesse partir per andar in Sofia a far la massa di tutte le gente, et fra tanto erano stati fatti cavalcar tutti sanzacchi, fra li quali vi era il Signor di Bogdania, con ordine, che vadino ad unirsi co'l bassà di Buda, et con le altre genti, che sono seco, et che se'l beglerbey predetto non anderà tutte le genti staranno sotto l'obedienza del detto bassà.

In lettere del baylo in Constantinopoli, de 12 Zugno 1565.

Die 7. Iulii 1565 in Rogatis. — 178—1—2.

(Arch. di Stato. Venezia. Codice Brera 131 fol. 529.)

317.

Istambol, 9 August 1565.

Vettor Bragadin bailo către dogele Veneţiei.

Plângerea regelui Poloniei la Poartă împotriva lui Alexandru-Vodă.

Scrive la querela che'l Re di Polonia ha fatto fare alla porta contra Alessandro Signor di Bogdania che habbia mandato gente nel suo paese et ammazzati alcuni baroni del regno ; et la giustificatione del Bogdano.

(Arch. di Stato. Venezia. Rubricario di Cosp. vol. I. p. 169.)

318.

Cluj, 11 Septemvrie 1565.

Michael Chyaki cancelarul Transilvaniei pentru Ştefan Keserü de Vingárt.

Întăreşte testamentul lui Ştefan Keserü, bărbatul Zamfirei, fata lui Moisi-Vodă din Ţara-Românească.

Nos Michael Chyaki Cancellarius, Consiliarius et in absentia Sacrae Regiae Maiestatis Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc, in Transsilvania Locumtenens significamus praesentibus, quibus incumbit universis. Quod Egregius dominus Stephanus Kesserw de Vyngart, nostram personaliter veniens in praesentiam onera et quaelibet gravamina cunctorum filiorum, filiarum, fratrum et consanguineorum suorum, quos infrascriptum tangeret et concerneret, tangereque et concernere posset negotium, quomodolibet in futurum in se assumens vivae vocis oraculo, spontanea sua voluntate retulit nobis in hunc modum : Quod cum ipse unacum generosa domina Catherina Kesserw, sorore sua, consorte videlicet Egregii domini Nicolai Orbay, in totalibus bonis, iuribus, possessionibus, portionibusque possessionariis ac rebus et bonis mobilibus et immobilibus paternis atque maternis rectum et aequalem divisionem habeatur et portio eiusdem sororis suae iam dudum de omnibus excisa, sequestrata et manibus eius consignata sit et iam ipse nullam divisionem, nullumque negotium cum quopiam habeatur et quod in arduis necessitatibus suis eum diversis temporibus summae urgentibus evitandis generosae dominae Saphel, filiae olim vaivodae Moizyn Transalpinensis, [1] consorti scilicet suae, quatuor millia florenorum aureorum in proprios et peculiares usus suos exposuisset et nondum illi refudisset, animadvertens igitur et praeoculis habens brevitatem vitae humanae, ne videlicet ipso decedente inter praefatam dominamSaphel ac filium eius Iohannem controversiae, dissensiones, iurgia et alia inconvenientia orirentur, omnium difficultatum et dissidiorum aut litium ansas tempestive praecidere volens, tum igitur pro amore coniugali, tum vero et potissimum pro illis quatuor millibus florenis a se expositis totales et integras portiones suas in castro et oppido Vyngart pertinentiisque suis in comitatu Albensi existentibus ac aliis possessionibus, iuribus, et portionibus possessionariis ubivis et in quibuscunque comitatibus

1 Altfel Safira ori Zamfira, care muri apoi în Ardeal, în mănăstirea din Prislop.

regni huius Transilvaniae existentes habitas, necnon res aureas, argenteas et alias quascunque mobiles et immobiles quocunque nomine vocitatas, memoratae dominae Saphil coniugi et Ioanni Kesserw filio suo eorumque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis, post obitum suum iure perpetuo et irrevocabiliter utendo, possidendo pariter et habendo dedisset, donasset, obligasset et inscripsisset, hoc per expressum declarando: quod etiam si praefata domina Saphil, uxor sua, post obitum ipsius Stephani Kesserw alteri cuipiam nuberet, annotatus tamen Ioannes Kesserw, filius eius, fratres, sorores et consanguinei quoque sui eam in bonis suis praenotatis conservare debeant, nec ullo pacto de eisdem bonis eiicere, excludereque valeant. Nichilominus universa bona et iura sua, tam in arce et oppido Vyngart, [quam in] aliis possessionibns et iuribus possessionariis ubivis et in quibuscunque comitatibus regni huius Transilvaniae existentibus habita, una cum rebus suis omnibus mobilibus et immobilibus in duas rectas et aequales partes dividantur, quarum alteram annotata domina Safel consors, alteram vero partem praefatus Ioannes Kesserw, filius eius, citra quorumlibet reclamationem renitentiam et reluctationem pro se recupere et conservare habeant plenam potestatis facultatem, prout dedit, donavit, obligavit et inscripsit coram nobis harum nostrarum vigore et testimonio litterarum.

Datum in civitate Coloswar, undecimo die mensis Septembris. Anno Domini 1565.

Ita esse: Michael Chyaki locumtenens, propria.

(Transumtul regelui Ioan II. Colecţiune particulară. Ungaria.)

319.

Skoplje, 12 Mai 1566.

Giacomo Soranzo bailo către dogele Veneţiei.

Tătari şi Moldoveni împotriva cetăţii Gyula în Ungaria.

Si ritrova ancho qui un chiaus della Porta, qual ha segnato in questi contorni fino a 140/m castrati per inviar all'esercito, ma sta aspettando l'ordine prima che li faccia partir. Ragionano questi soldati che si dissegna di far l'impresa de Giula in Ongheria, et che per ciò sono già inviati 1500 Gianizzeri, et che Pertav bassà con grossissimo numero de Tartari et Bogdani si è medesimamente inviato.

Di Scopia, alli 12 Maggio 1566.

(Arch. di Stato. Venezia. Dispacci di Constantinopoli.)

320.

Suceava, 14 Iunie 1566.

Alexandru-Vodă Lăpuşneanul către senatul oraşului Bistriţa.

Auzind că unii din vrăjmaşii săi de acolo vreau să intre în Moldova cu oaste, le cere informaţie urgentă.

Alexander Dei gratia waivoda verusque haeres regni Moldaviae etc.

Spectabiles et Circumspecti domini amici vicini, sincere nobis dilecti. Salutem et felicium quorumque successum.

Accepimus ex quibusdam fide dignis, quod nunc temerarii aliqui inimicorum nostrorum circa villam Bergo vocatam ad comitatus, ex tenuta S[pectabilium] Vestrarum, principem quendam elegerunt et contra nos exercitum festinanter congregant, sine dubio turbare ditionem nostram volentes, de qua re miramur a S. V^{ris} nil hactenus cum sciamus eos latere minus posse, accepimus, ut eorum malis propositis obstare possumus. Rogamus igitur S. V^{ras} tanquam amicos firmissime, ut amicitiam vestram in hac re nobis declarare velint, ut eorum praevium propositum avertere conantes, nos de his rebus certiores sine ulla mora reddant, ut authoritate S. V^{rarum} illis obstare agilius queamus. Valere S. V^{ras} quam feliciter volumus.

Datae cita manu in oppido nostro Szuczaviensi, 14. die Iunii. Anno Domini 1566.

Ex mandató Waivodae proprio
Stephanus a Des S[ecretarius]

(Arhiva Judeţului Bistriţa-Năsăud. Bistriţa.)

321.

Braşov, 18 Iunie 1566.

Senatul oraşului Braşov către Universitatea Naţiunii Săseşti la Sibiu.

Sentinţa senatului Braşov în judecata dintre postelnicul Cernica pribeag din Ţara-Românească şi Neacşa vistiereasa, văduva vistieului Dragomir pentru un cal, cu preţul căruia i-a rămas datoare; sentinţa a fost dată pe baza depunerilor celor şase martori (şi între ei două femei) în favoarea lui Dragomir, cu care însă reclamantul nefiind mulţumit a făcut apel la Universitatea Naţiunii Săseşti, care — după un an întreg — a aprobat sentinţa primei instanţe.

Egregii, Prudentes, Circumspecti Domini. Domini et Amici observandissimi. Salutem et servitiorum nostrorum post commendationem. Noverint Vestrae Dominationes, quod cum nos feria secunda post primam Dominicam Trinitatis,[1] iuxta morem nostrum, in sede nostra Iudiciaria consedissemus, comparuerunt coram nobis Nobilis Chernika postelnik praebegus Transalpinensis, parte ab una ut Actor; parte vero ab altera Nobilis Nexa Wyzteraza, relicta quondam Dragwmyr Wyzter boiarii[2] Transalpinensis, ut in causam Attracta. Ipse vero Actor dictus Chernika postelnik, exhibitis nobis literis Ser^mae^ Regiae M^tis^ Domini nostri Clementissimi, quibus nobis demandabatur, ut causam eam, quam cum dicta adversaria sua haberet assumentes, audiremus, cognosceremusque et iure mediante decideremus: et si cuique partium sententia nostra non satisfaceret, eandem sine aliquali gravamine, in Curiam Regiam dimitteremus: Nos igitur debita reverentia litteris lectis, Actorem causam suam dicere iubentes, idem in modum sequentem actionem suam intendit: *Quod* post fata Spectabili et Magnifici domini Petrasko wayvodae Transalpinensis quidam boiaro Dragomyr Wyzter, maritus videlicet mulieris in causam attractae, potentia mediante, se scilicet rapto et in vincula coniecto, equum quendam suum valde generosum et praestantem, sibi ademisset; cumque tandem metus supervenientis Mag^ci^ Myrchae wayvodae regno essent pulsi, idem Dragwmyr equum eduxisset, tradidissetque illum Mag^co^ Melchiori Balassa. Is (ipse Dragwmyr in Turcicam captivitatem misso) huic mulieri, relicta ipsius, solvisset pro illo equo centum florenos in prompta pecunia. Hos cum hactenus saepius repetivisset, nuncquam ab eadem consequi potuiset. Peteret igitur nunc eosdem centum florenos vel equum equivalentem iure et iustitia mediante.

Ad haec in causam attracta praemissa Nexa Wyzteraza respondit: Quod post mortem Mag^ci^ Petrasko wayvodae adversarius suus Chernyka postelnik, cum quibusdam aliis suis sociis, damnatus infidelitatis, per Generosum quendam Zokol wornyk fuisset captivatus, et universis suis bonis privatus. Direpta autem bona damnatorum idem Zokol inter caeteros boiarones distribuisset, et suo marito equum illum dedisset; maritus vero suus praefatus Dragomyr, perduxisset equum in ipsorum fuga Albam Juliam usque, ibidem simulcum ipso Zokol captus et Turcis traditus, omisisset et equum, et reliqua universa sua bona, quae secum habuisset.

---

1 Adică 10 Iunie 1566. 2 Scris greșit: boarii.

Ipsa autem causam dicens, ut maritum e captivitate redimeret et liberaret, dedisset quoque ipsi Melchiori Balassa unum equum multo isto praestantiorem, et plurima insuper dona non parvi praecii, nihil tamen effecisset. Marito vero in captivitatem abducto, Melchior Balassa adflictionis suae et inexhaustarum lachrymarum misertus, restituisset sibi centum florenos nullam nec huius, nec istius equi faciens mentionem, sed ut se cum familia in exilio sustentaret. Nullo igitur iure adversaruim suum posse vel debere nec equum suum, nec centum hos florenos a se repetere. Cuperet igitur quoque a nobis iuris et iustitiae administrationem.

Iussus igitur Actor propositionis suae statuere testes, praeter unum [damnationis] suae socium sistere potuit nullum, qui quoque eam ob causam reiectus est. Ipsa autem in causam attracta statuit causae et defensionis suae testes sequentes :

Primus testis Fordoy porkolab Transalpinensis iuratus, examinatus, ad conscientiam suam est fassus : *quod* post mortem Spectabili et Mag^ci Petrasko wayvodae, ipse Chernika postelnik infidelitatis fuisset accusatus, cum nonnullis etiam aliis suis sociis. Ideoque Zokol Dwornyk sibi commisisset et mandasset, ut ipsum Chernika comprehenderet et in vincula coniiceret. Comprehendisset igitur ipsum et illum, et propriis suis manibus vinxisset. Zokol autem Curiae iudex universa ipsius bona diripuisset et boiaronibus distribuisset, dedissetque equum illum ipsi Dragwmyr wyzternik. Is illum Albam Juliam perduxisset, ubi ex Regia conclusione ipsi equus fuisset ademptus, et universis bonis privatus, simulcum ipso Zokol in captivitatem fuisset abductus.

Secundus testis Radul porcolab Transalpinensis boiaro et praebegio iuratus, examinatus est fassus : *quod* post mortem Petrasko wayvodae iudex Curiae Zokol hunc Chernyka cum nonnullis aliis in vincula coniici fecisset, et omnia bona diripi, quae postea aliis suis boiaronibus distribuisset, dedissetque equum hunc litigiosum ipsi Dragwmyr wyzternik, quem sciret Albae Juliae ab ipso Dragwmyr, simulcum pluribus aliis suis rebus esse ablatum, ipsum vero in Turcicam captivitatem abductum.

Tertius testis Ztratyn komyzul iuratus, examinatus, ad conscientiam suam per omnia antecedent testi consimiliter est fassus.

4. testis Wyntilla Transalpinensis iuratus, examinatus est fassus : *quod* Zokol wornyk post fata Mag^ci Petrasko wayvodae scivisse captivare ipsum Chernika postelnik, adimique illi omnia sua bona, et ea aliis tradi, dedisset vero equum illum ipsi Dragwmyr postelnik, quem is in fuga ipsorum Albam Juliam perduxisset,

illic eum rursus cum omnibus suis bonis amisisset; ipse vero metcum dicto Zokol in Turcicam fuisset abductus captivitatem,

5. testis Dragulaz Kwlcheraza iurata, examinata ad conscientiam suam est fassa: se scire ipsum Zokol captivasse hunc Çhernyka postelnik cum quibusdam aliis, quorum universa bona ille diripi fecisset, et aliis boiaronibus distribuisset, equum vero ipsi Dragwmyr Wyzternik dedisset, qui illum in fuga eduxisset.

6. testis Koyka a lui Wdrysth iurata, examinata ad conscientiam suam praecedenti testi persimiliter de verbo ad verbum est fassa.

Nos igitur auditis Actoris propositione, causamque dicentis defensione, admissis etiam et probe cognitis, universorum testium testimoniis, secundum Deum et eius iustitiam, contra Actorem, pro in causam attracta sententiam pronunciavimus: *Quod* scilicet saepe dictus Actor nullo iure equum forte suo malefitio amissum, et postea a constituto domino per superiorem Magistratum, per peregrinum magistratum rursus ademptum, amisso insuper cum illo, proprio suo capite, ab hac in causam attracta, in cuius manus equus nuncquam pervenisse probatur, repetere potest. Hac nostra sententia praefatus Actor nequaquam contentus, permissa sibi et concessa libera, quo vellet provocandi potestate, in conspectum Vestrarum Dominationum appellavit. Vestras igitur rogamus Dominationes, velint causam eandem benigne essumere, diligentiusque cognoscere, et utrilibet parti iustitiam administrare, quod easdem Dominationes Vestras prompte facturas non diffidimus. Proinde commendatis nostris servitiis Dominationes Vestras reverentissime valere praecamur.

Datae Brassoviae, 18. die mensis Iunii. Anno Domini Millesimo quingentesimo sexagesimo sexto.

Judex et Jurati Brassovienses
Dominationum Vestrarum deditissimi.

Adresa: Egregiis, Prudentibus, Çircumspectis Dominis, Dominis Magistris Çivium, Iudicibus et Iuratis Assessoribus Universitatis Saxonum in Transsilvania etc. Dominis et Amicis semper colendissimis.

1567. Die 19. Junii in causa introscripta, Universitas Dominorum Saxonum sententiam dominorum Brassoviensium: ut recte et legitime pronunciatam, in suo vigore ratam, conservandam approbavit, hanc quoque ob causam, quod Actor maritum in causam attractae in vivis, et in hoc regno existentem, nuncquam causam ob praemissam iure requisivit, sed tacuit et causam suam contra eundem non prosequutus est.

(Arhiva Națională Săsească. Sibiu. IV. 932.)

322.

Lublin, 29 Iunie 1566.

Andrei Dudith ex-episcop de Pécs către Maximilian II. regele Ungariei.

Albert Łaski a fost ales de Moldoveni de Domn al lor.

Putavi non celandam M[tem] V[ram] de re magni momenti, quam etsi ex ipso, quem nominaturus sum, intelliget suo tempore, tamen forte non inutile erit primo quoque tempore id M[tem] V[ram] nosse : *Laski electus est dux Moldaviae et Transalpinae a praecipuis baronibus* novem et decem, ac iam ab ipsis *corporate (iuramentum) praestitum est*; *vidi literas sigillatas.*

Lublini, 29. Iunii 1566.

(Staatsarchiv. Wien. Polonica.)

Notă. Tot despre acest lucru scrise peste puţin următoarele : D. Laski palatinus Siradiensis, de quo proximus quoque literis scripsi, intra octo dies ad M-tem V-ram Ser-mam levibus curribus iter ingressurus, est, ut mihi affirmat. Abducet secum viros nobilissimos, Zborowski et alios, sed paucissimo comitatu. (Lublini, 3. Iulii 1566.)

323.

Istambol, 3 Octomvrie 1566.

Marc' Antonio Barbaro bailo către dogele Veneţiei.

A aflat dela ambasadorul Poloniei că împăratul Maximilian II. vrea să pună în locul voevodului Moldovei pe un polonez, căruia lucru sultanul s'a opus energic.

L'ambasciator di Polonia haverle ditto che l'Imperator col mezzo di un baron Polono tentava levar la Moldavia al Duca per il ditto Polono, et il Signor Turco avertitone ha mandato a dolersene col Re di Polonia, il qual ha scritto al baron Polono che se ne astenga, et soggionse l'ambasciator che bisogna che'l suo Re postponga ogni rispetto per conservar la pace col Turco, perchè non può sicurarsi più di Todeschi, che de Turchi.

(Arch. di Stato. Venezia. Rubricario di Cosp. vol, I. p. 176.)

324.

Sklabina, 17 Aprilie 1567.

Michael de Rewa comes comitatus Thurociensis către Camera Ungară.

Văduva lui Aron-Vodă stând cu copiii săi pe una din moşiile sale roagă să nu i se facă vreo greutate în plătirea pensiunii ei.

Haec mulier, relicta quondam vayvodae Aron, rogavit nos ut Do. V[rae] Rev. Generosae et Egregiae literis nostris significaremus

ipsam esse relictam dicti vayvodae Aron, quae certe satis pauperem ducit vitam in villa nostra Zekwla, cum suis orphanis. Quare Do. V^{ras} R. G. M. et Egregias rogo ne in provisione sibi exsolvenda aliquam difficultatem faciant; etc.

Datum in arce Sclabynya, 17. die Aprilis. A. D. 1567.

(Collectio litt. personarum. Budapest.)

325.

Bratislava, 1 Iulie 1567.

Maximilian II. regele Ungariei către Camera Ungară.

Să se plătească cu dobândă lui Ştefan Drugeth de Homonna banii ce dăduse la intrarea în Moldova a lui Despot-Vodă.

Supplicavit nobis humiliter Stephanus Drugeth de Homonna, ut bis mille florenis Hungaricis, quos genitori quondam nostro Divo Ferdinando imperatori, felicissimae memoriae, anno Sexagesimoprimo, in Suae M^{tis} usus, praesertim vero ad reductionem Illustris Iacobi Despotis in Moldaviam, ad manus Francisci Turzo, tum Camerae nostrae Aulicae praefecti, et Francisci Zay mutuo dederat, redderemus. *Cererea căruia găsind-o* iustam, eique ad sustentandos suos milites necessariam *ordonăm să-i plătiţi cât mai de grabă suma de mai sus* una cum censu debito et constituto.

Datae ex arce nostra Regia Posoniensi, ipsis Calendis Iulii. Anno a nato Christo etc. Sexagesimo septimo.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

326.

Sárospatak, 15 Mai 1568.

Provizorul Matia Szennyesy către Camera Scepusiana.

Cere ordin pentru a putea plăti solda lui Ştefan-Vodă (Mâzgă) şi a oamenilor săi.

Reverendissime ac Egregii Domini mihi semper observandissimi.

Servitiorum meorum paratam semper commendationem.

István vajdát az minemő okkal ide küldette volt Swendy uram,[1] hogy itt lenne fizetése nyolcz lóra, minden hóra egy-egy

[1] Lazar Schwendi, căpitanul Ungariei Superioare, cu sediul în Casovia, care semna astfel: Lazarus de Suendi.

lovára négy-négy Rénes forintot és egy kántorra egy-egy hordó bort, 10 köböl gabonát, kiről Swendy uram irt volt ide az udvarbirónak és Kegyelmetek is irt volt, de Kegyelmetek azt nem irta volt, hogy én fizessem, hanem csak azt irta volt Nagyságod és Kegyelmetek, hogy itt leszen fizetése és az ő igaz szolgájával éljen, ő azért Nagyságotok és Kegyelmetek hire nélkül nem akar fizetni, azért Nagyságodat és Kegyelmeteket kérem, hogy Nagyságod és Kegyelmetek irná meg ide az udvarbirónak, hogy fizetne nyavalásnak, mert nem tudom mivel él, ha nem kezdnek fizetni neki; erről te Nagyságodtul és Kegyelmetektűl választ várok, et Reverendissimis Dominationes Vestras valere cupio.

Datum in arce Saarospathak, 15. Maii 1568.

Servitor Matthias Zennyessy

Adresa: Reverendissimo ac Egregiis Dominis, domino Gregorio Bornemisza, Sigismundo Thorda, Ioanni Pachot, praefecto caeterisque consiliariis Camerae Scepusiensis etc. Dominis semper observandissimis.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

Domnia-Sa Schvendi a trimis aici pe Ştefan Vodă din acea pricină, ca să i se facă plata pentru opt cai, de fiecare cal câte 4 fiorini renensi şi pe o angarie câte un butoiu de vin, 10 baniţe de grâu, despre care lucru Domnul Schvendi nu a scris aici, judelui de curte şi a scris Milostivirea Voastră, dar Milostivirea Voastră nu a scris ca eu să plătesc ci Măria Ta şi Milost. V-ră a scris numai că aici va fi plata şi să trăiască cu sluga lui dreaptă şi pentru aceea el nu vrea să plătească fără ştirea Măriei Voastre şi a Milostivirii Voastre, pentru acea rog pe M. V. şi Milost. V-ră ca să scrie M. V. şi Milost. V-ră judelui de curte să-i plătească sărmanului, căci nu ştiiu cu ce trăieşte, dacă nu încep să-i plătească. Aştept răspuns despre aceasta dela M. V.

327.

Sárospatak, 15 Mai 1568.

Ştefan-Vodă Mâzgă către Camera Scepusiana.

De nu are încă ordin de plată, să-i dea măcar o soldă de două luni, fiind foarte strâmtorat.

Szolgálatomat irom Nagságodnak, mint tisztelendő és bizodalmas Uramnak. Továbbá kérem Nagságodat, mint bízott atyámat és uramat, hogy az mibe engemet ű Nagysága Schwendi Uram hagyott, Nagyságod törekednék érettem, hogy valami fizetésre szerzenének, és írjon Nagyságod ide az pataki udvarbí-

rónak, mert ű azt mondja, hogy Nagyságodtúl vár választ és ha Nagyságodnak parancsolatját látja, ű én nekem fizetést teszen. Nagyságodat kérem, mint bizodalmas atyámat, hogy Nagyságod ne hagyjon, mert ű Felsége után csak Nagyságodba vagyon minden reménségem és bizodalmam. És ha az Isten adja, hogy én is be mehetek az én hazámba, az mint Nagyságodnak ajánlottam magamat, meg is teljesítem, meg látja Nagyságod. Ha penig ű Felségétűl nincsen hagyva Nagyságodnak, Nagyságodat kérem, hogy az mint Schwendi Uram rendelé az én dolgomat, abba hadná Nagyságod, és csak két hóra, míg én magam ű Felségéhez mehetek, tegyen Nagyságod fizetést az udvarbiróval.

Kegyelmes választ várok Nagysyságodtúl. Isten tartsa meg Nagyságodat.

Ez levél költ Pathakon, 15 May. An[no] Millesimo quingentesimo sexagesimo octavo.

Moldouaj Istuan Wajda

Adresa: Magnifico et Reverendo Domino cubiculario Sacrae Caesareae Maiestatis, mihi domino summa observantia colendissimo.

Legenda pecetei: † пєчат стєфана воєвода:

Notă. Iscălitură făcută tot cu mâna diacului.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

Sluga Măriei Tale ca a unui cinstit şi credincios stăpân. Mai departe rog pe Măria Ta, ca pe părintele şi stăpânul meu cinstit, ca aceea în ce m'a lăsat Măria Sa Domnul Schwendi, Măria Ta s'ar îngriji de mine ca să-mi facă rost de vre-o plată şi să scrie Măria Ta aici la judeţele de curte dela Patak, căci el zice că aşteaptă dela M. Ta răspuns şi dacă vede porunca M. Tale, el îmi face plata. Rog pe M. Ta ca pe părintele meu cinstit, ca să nu mă părăsească M. Ta, căci după Maiestatea Sa numai în M. Ta îmi este toată nădejdea şi încrederea. Şi dacă dă Dumnezeu ca şi eu să pot intrà în Ţara mea, aceea ce făgăduisem M. Tale, voiu şi îndeplini-o, va vedeà M. Ta; dară dacă nu s'a poruncit de Maiestatea Sa Măriei Tale, rog pe Măria Ta să încuviinţeze Măria Ta lucrul meu precum a orânduit D-l Schwendi şi să facă Măria Ta plată prin judele de curte măcar pe două luni, până voiu puteà eu însu-mi să merg la Maiestatea Sa. Aştept răspuns milostiv dela Măria Ta. D-zeu să te ţină, Măria Ta.

328.

Wien, 18 Iunie 1568.

Maximilian II. regele Ungariei către Camera Scepusiana.

Mandat de plată pentru Ştefan-Vodă şi boierii săi pribegi.

Camer in Zips solle dem Stephan Weida aus Molda sein Underhaltung bey dem Burggraven zu Bodockh [1] verordnen.

Scitis Schwendium Stephanum Weida profugum ex Moldavia, una cum bayarone in Bodack constituisse, ea ratione, ut provisor illic existens, praefato Stephano ad octo equos trigintaduos florenos, bayaroni vero ad quatuor equos sedecim florenos singulis mensibus, praeterea ipsi Stephano decem cubulos frumenti et unum vas vini trimestri quoque tempore ex proventibus illius arcis persolvere deberet. Quamobrem mandamus vobis benigne, ut nostro nomine praefato provisori serio iniungatis, ut istam solutionem pecuniae, frumenti et vini statis terminis certo faciat, satisfacturi benignae voluntati nostrae.

Data Viennae, die 18. Iunii. Anno etc. sexagesimo octavo.

Postscripta. Cum Grundelius quidam consiliarios nostros certiores reddiderit, in hoc mandato nostro duo vocabula (sedecim florenos) antea fuisse omissa, rursum renovandum statuimus, cum in authentico scripto integrum ita esse depraehensum sit.

(Hofkammerarchiv. Wien. Ung. Gedenkbücher 395 fol. 290.)

329.

[Iaşi, fine Iunie 1568.]

Anonim ungur către Anonim ungur în Transilvania.

Murind Alexandru-Vodă a lăsat doi feciori, pe urmaşul său Bogdan şi frate-său Petru, între cari s'a iscat o mare învierşunare din pricina boierilor lor, de care folosindu-se Tătarii au intrat în ţară prăpădind 34 de sate, dar au fost respinşi. Astfel boierii vreau să-şi aducă un boier ardelean de Domn, numai să vină cât mai de grabă şi fiind uniţi şi juraţi între dânşii poate să intre măcar cu o mie de oameni pentru a ocupa scaunul domnesc.

Spectabilis et Magnifice domine, domine mihi semper gratiose. Post fidelissima servitia mea humilissimam subiectionem.

Alia quidquam novi Dominationi V^{rae} Mag^{cae} scribere non possum, nisi, quod waywoda Sandrinus Moldaviensis [2] excessit

1 Greşit sau mai bine zis scris cu fonetica germană-vieneză în loc de *Patak* adică cetatea *Sárospatak*, în care pribeagul Ştefan-Vodă servia cu ai săi 12 cai, respectiv boieri călări.

2 Alexandru-Vodă Lăpuşneanul decedat în Mai 1568.

e febris[1] et remanserunt sibi duo filii, nomine maior Bogdan, minor Petrus, sed contra istos volebant extollere illum dominum Sberu, Iterum isti duo magnates domini consurrexerunt contra illum Sberu videlicet Demetrius, qui est supremus capitaneus regni Moldaviae, etiam Gabrielas, qui est Excellentissimus secretarius regni istius, Inter haec elegerunt maiorem natu filium Sandrini, Bogdanum et in sedem ipsius statuerunt wayvoda, Bogdan, Petrum fratrem suum minorem misit in civitatem Barlad, ubi ipse vitam egeret, sed ipse Petrus intellecto insidias fratris sui waywodae, ut eum vellet facere interficere, effugit in Turchiam ad portam Caesareae Maiestatis, Ut ego Do, V^{rae} Mag^{tis} verius possem omnia perscribere statum istius regni nostri, statim unum fidelem meum servitorem, Gabrielem nomine, ad undique partes regni praelatos et barones percunctari de omnibus devehi, Igitur servitor meus quam fideliter reversus est et retulit per fidem, Deo debitam eo modo se cum consulibus civitatum ac boeribus, atque regnicolis, Demetrius et Gawrilas vellem praeesse post waywodam et totius senatui, sed vicissim consurrexerunt duo praelati, qui vellent habere primatus senatu regni, Isti quatuor intra se ipsos mutuo se adversant, et controversias attrahunt, Ea negotia vident waywoda Bogdan, ut domini istius regni distraherent, misit pro Tartaris pro auxilio, venientes millia 11-mo, qui venerunt usque [ad] territorium regni Moldaviae [ad] aquam Nester, ubi est campus abundantissimus, Illic se ipsos trahentes in tabernaculum, videns waywoda Bogdan, quod iam in sede sua sederet, renunctiavit eis, ut in domum reverterentur,

Cum semper fraus et nequitia Turcica versatur coram nos, regnicolae et praelati atque barones, animadvertentes ante hac statuerant insidias pro defensione regni aliqua territoria : Ieş, Laposna, Orgye, Szoroka, Aygyecz, Tartari elegantes quatuor millia Tartarorum ad depopulationem regni, Tartari depopulaverunt 34 villas, irruentes in eos, ita Deo auxiliante, sunt afflixi, vix illis unus affugit, Inter haec intelligens restantia Tartarorum volentes pari parem referre, irruentes in regnum idem milites, invasi sunt, ita sunt afflicti, Deo auxiliante, pauci reversi sunt in regiones suas ex Tartaris,

Dicunt, Magnum chan dixisse militiores homines in regno suo non habuisse, qui in eodem loco sunt perdidi,

---

1 Scris: effebris.

Idcirco Dominatio V^{ra} Magnifica nunc haberet locum huc ad nos veniendi, quia totum regnum esset tui, ea causa waywodam Bogdan non diligunt, quod habet multos fratres ne eos sublevaret ditioni eorum.

Cum Polonis et Transalpinis Tartarisque nullum pactum habent.

In Transalpinis aliam waywodam constituerunt, cuius est nomen Sandrinus waywoda, filius Mirchae,[1] illumque intelligimus se non bene habere cum waywoda Bogdan.

Idcirco Do. V^{rae} Mag^{cae} volui dare ad scitum, ea omnia, si quid Dominatio V^{ra} agere vult, nunc esset tempus agendi, quia totum regnum Moldaviae libenter Dominationem V^{ram} Mag^{cam} videre vellent, habereque in waywodam volunt, et fratres waiwodae, qui intra se litigant, Deum exorant utique, ut daret Deus Omnipotens talem principem, ut essemus et nos unanimes. Dominatio V^{ra} Mag^{ca} videat, nemo tibi quispiam obstabit. Si Dominatio V^{ra} Mag^{ca} voluerit, secrete poterit venire et regnum huc sibipsi occupare, quia inter regnicolas est decretum, Dominationem V^{ram} Mag^{cam} libenter videre.

Cum Polonis autem habemus intellectum, ipsi assecurantur nos item; Dominatio V^{ra} Mag^{ca} moveat se, cum Hungaris ipsi parati erunt, cum Dominatio V^{ra} Mag^{ca} statim se ipsos moveri et omni auxilio esse.

Aeque possum Dominationi V^{rae} Mag^{cae} scribere, duo ex magnatibus Poloniae intraverunt propter metum waywodae.

Isti autem domini et barones, videlicet Sterchie, Borla, Doedon, Lenchie, Mochiok, Wessien, qui est scriba Bochiok, Myndre, qui est cubicularius Bobrigh, autem vult, ut Dominatio V^{ra} Mag^{ca} scribat sibi literas statim, si quid Dominatio V^{ra} Mag^{ca} vult facere, quia ipse, ex quo est in territorio regni a nobis ipse omnia intelligit et nos ab ipso. Nos autem uni alteri periurati sumus. Item, Dominatio V^{ra} Mag^{ca} venerit cum paucis hominibus, quasi mille hominum, ut persona Dominationis V^{rae} Mag^{cae} illic constituandi parati erimus obviare et vivere, mori[re]que cum Dominatione V^{ra} Magnifica. De his autem Dominationem V^{ram} Mag^{cam} assecurare voluimus.

Pe dos: Ex Moldavia venientes literae.

(Original, mână ungară. Staatsarchiv. Wien. Hungarica.)

---

1 Alexandru-Vodă ales într'adevăr în aceste zile.

330.

Istambol, 26 Iulie 1568.

Adamus de Franchi către Niculae Lomelino în Veneția.

Petru Șchiopul va fi trimes in Iconia, unde se află și văduva lui Mircea-Vodă cu copiii săi.

Petro che fu già voivoda di Valachia, figliolo di Mir[chio] si attrova ancora qui, molto indisposto, e come sarà sano lo mandaranno in Asia, nella città di Connia, ove già han mandato la madre et altri figli di detto Mirchio; quali han fatto passar per via de Gallipoli e non per qui. L'altro creato di nuovo, dicono esser entrato nel loco pacificamente. Però a quello si dice, serà pro forma, e tutta la entrata di quel loco serà del primo bassà, siando così i patti tra di loro. Il Moldavo sta in quiete e dubito che ancor egli molto presto si scambiarà.

Adresa: Al Mag-co Mr. Nicolo Lomelino, suo honorando Messer, Venetia.

(Staatsarchiv. Wien. Turcica.)

331.

Istambol, 12 Octomvrie 1568.

Cavallieri Marc' Antonio Barbaro e Giacomo Soranzo baili către dogele Veneției.

Mehemed pașa-vizir despre afacerea lui Cantacuzino.

Restava a me Giacomo, per satisfar a tutti li officii debiti, in questa mia partita, di prender licentia anco dal Mag[co] Mehemet bassà; però audati noi questa mattina da Sua Magnificentia, io le dissi, che era venuto da lei per basciarle la mano, et per ringratiarla delle dimostrationi di amore, et di honore, fatte da lei nel tempo del mio bailaggio verso la Serenità Vostra, et delle grate espeditioni fatte a favor suo; delle qual cose essendone io benissimo informato, non mancherei di farne conveniente relatione alla Serenità Vostra; etc.

Seguì poi con molta instantia a rinovar quell'altro garbuglio del Canthacusino, dicendo che si andasse alla giustitia ad ultimarlo, perchè voleva che'l fusse espedito. Sopra di che noi respondessemo quanto faceva bisogno; ma perchè in detto negotio fu già deputato la Sua Magnificentia Ibrain bei, che lo intendesse et poi riferisce,

dicessemo, che detto Ibrain era tornato solamente l'altro giorno et che io, Marc 'Antonio, non ne era ben instrutto, però che insieme se ne informaressemo, et ritornerei a Sua Magnificentia per farla capace della falsità di esso Canthacusino, col che si terminò questo ragionamento.

(Arch. di Stato. Venezia. Dispacci di Cosp.)

Notă. Publicăm acest raport (împreună cu câteva următoare privitoare la această afacere) ca poate una din cele mai vechi mențiuni ale familiei Cantacuzino stabilite pe urmă în Țara-Românească.

Dealtfel o mențiune și mai veche a familiei Cantacuzino ne-o păstrează cărticica foarte rară cu titlul: Der Türcken heymligkeit. Ein neu nutzlich buechlein von der Türcken ursprung, pollicey, hofsytten und gebreuchen... mit vil andern warhafftigen lustigen anzeygenn, durch Theodorum Spandiminum *Contacusinum* von Constantinopel, weylant bebstlicher heilikeyt, Leoni dem X in welscher sprach beschribenn zuegeschickt, unnd in newligkeytt durch Casper von Aufses in ein gemein Teutsch gezogen. Bamberg, 1523. In 4-to pp. 48.

332.

Istambol, 27 Noemvrie 1568.

Marc' Antonio Barbaro bailo către dogele Veneției.

Agravarea afacerii lui Cantacuzino în urma jalbei ce a predat-o marelui vizir, supărat foarte mult pe el.

Nella causa del Cantacusino, oltra quanto Vostra Serenità haverà inteso per le mie di 12, non son mancato di far ogni officio per liberarmi da quella molestia, et persistendo li Cadileschier nella loro opinione di non voler admetter la testimonianza de'nostri Venetiani, mi volsi valer del mezzo d'Ibrain bei, il qual fece col Magnifico bassà ottimo officio, *et mi riportò che Sua Magnificentia haveva risposto di haver fatto officio con li Cadileschieri, ma che in queste cose della legge non poteva far altro, che riportarsi a loro purchè io dovessi mandar di nuovo i miei al Divano a dir alli Cadi, leschieri, che la legge prohibisce il testimonio di Christiani, come nemici del Signor, et che noi siamo sempre stati et siamo tuttavia buoni amici di Sua Maestà, e per consequente non esclusi, et confermare tutto ciò con li capitoli, per che Sua Magnificentia non ci mancherebbe di ogni favore.* Et fra tanto havendo il Cantacusino dato un Rocà al Signor, ciò è una supplica (il che si suol far, quando alcuno si duol, che li sia mancato di giustitia) Sua Magificentia prese questa operatione tanto a male, che essendosi da poi tornati

al Divano, per ultimar detto negotio, non solamente là usò ad esso Cantacusino parole gagliardissime di villania, ma fece anco buonissimo officio colli Cadileschieri, li quali voleva principiar ad essaminar li nostri; ma furono interrotti, perchè convennero, come è solito, entrar al Ser^mo^ Signor, et per all'hora non si puotè far altro.

Il Magnifico bassà veramente tenendosi offeso dall'atto, che ha fatto questo ribaldo Cantacusino, di dar il sopradetto Rocà al Signor, se li mostrò molto contrario. Ma con tutto ciò, li Cadileschieri vorebbeno poter far di manco, di admetter la testimonianza de' nostri, come loro stessi hanno detto al Marucini, essortandolo a far dar qualche cosa al Cantacusino. Ma lui gli rispose, che di questo non bisogna parlarne, perchè essendo questa vania troppo chiara, egli era meritevole più tosto di castigo, che di alcuna recognitione. Il detto negotio sta in questi termini, che il bassà non vuol assolutamente comandar alli Cadileschieri, che admettino li nostri testimonii, et essi non vogliono terminar cosa contra la mente di Sua Magnificentia, nè contra la loro legge; onde mi anderò governando secondo che conoscerò esser di servitio di Vostra Serenità; procurando pur di ritrovar qualche rimedio, per ultimar questa cosa, acciò che con poca dignità publica non continui più una tal persecutione.

(Arch. di Stato. Venezia. Dispacci di Cosp.)

333.

Linz, 17 Decemvrie 1568.

Maximilian II. regele Ungariei către Camera Scepusiana.

Mandat de plată pe seama lui Ştefan-Vodă Mâzgă.

Repetă ordinul său din 18 Iunie, după ce însă el n'a fost executat et ea de causa sollicite apud nos instetur, *ordonă din nou Camerei să admonieze provizorul cetăţii Sarospatak* serio nostro nomine *ca să plătească lui Ştefan-Vodă sumele ce i se cuvin ca salariu şi întreţinere.*

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

334.

Bratislava, 12 Ianuarie 1569.

Văduva lui Aron-Vodă către Camera Ungariei.

Adeverinţă de bani primiţi după soţul ei decedat.

Ego Anna relicta quondam Aronis vayvodae Moldaviensis etc. Fateor ac recognosco per praesentes literas meas, me in ra-

tionem provisionis meae annuae accepisse ab Egregio Ladislao Mossoczy, proventuum Camerae Hungariae Sacrae Caesareae M[tis] perceptore, florenos quindecim hungarici muneri. Super quibus eundem dominum perceptorem reddo quietem ac expeditum, harum mearum vigore et testimonio literarum mediante.

Actum Posonii, 12. die Ianuarii. Anno Domini 1569.

Coram me Nicolao Zolthan de Cheye, vidua persoluta.

Ioannes Förstetterus mpr.

Notă. La 1 Decemvrie 1569 primește din nou 15 fiorini.

(Collectio litt. privatorum. Budapest.)

335.

Wien, 8 Fevruarie 1569.

Maximilian II. regele Ungariei către Camera Scepusiana.

Ordonă să se dea o căsuță scutită de dajdii boierului Ioan Gava, din petițiunile căruia reies amănuntele venirei sale cu oamenii săi în Ungaria, după moartea lui Despot-Vodă.

Ex apposita supplicatione Ioannis Gawa exulis Valachi accipietis, quod humiliter a nobis petierit, nempe cum vitae suae curriculum in servitiis nostris finire constitutum habeat, ut domunculam quandam, cum exceptione et nobilitatione in superioribus Hungariae partibus, in qua ipse una cum suis degere possit, commoditatemque allodiaturae et villicationis haberet, sibi posteritatique suae gratiose donare et conferre velimus. Quamobrem cum praefato Ioanni Gawa, ob eius fidem et expulsionem e patria, gratia nostra Caesarea propensi simus — *ordonăm să-i dați căsuța cerută, dacă această cerere se poate îndeplini* absque incommodo nostri.

Anexat două petițiuni (fără dată) ale lui Ioannes Gawa exul Valachus Boyar.

În prima sa cerere Gawa *expune cele de mai sus, relevând că dupăce părăsì* „quondam domino Iacobo Despota et omnibus haereditatibus, et bonis meis ex Moldavia ad fidelitatem M[tis] V[rae] Sacrae una cum coniuge et liberis meis egressus" *slujì cinstit mai întâi* „sub capitaneatu Mag[ci] domini Francisci Zay, deinde vero sub capitaneatu Sp[lis] et Mag[ci] domini Lazari de Schwendi" *și dorind a slujì toată viața sa Impăratului*, „nec de reditu in patriam ad instar aliorum nobilium Volachorum Boyaronum quidque molior aut cogito" *cere o căsuță* : pro sustenta-

tione coniugis, liberorum et familiolae meae, quam hactenus in alienis angulis utcunque nutrire et servare sum coactus.

În petiţiunea a doua boierul Gawa *se plânge că* „primis temporibus decem equorum numero, interdum octo servivissem, nunc inter tot et tanta discrimina rerum et eventuum in eum deveni statum, ut ex limitatione praefati domini Lazari de Schwendi stipendium ad duos duntaxat equos habeam" *ceeace îl supără cu atât mai mult că*: „reliqui vero nobiles Volachi Boyarii, qui longe post egressum meum ex Moldavia ad servitia M[tis] V[rae] Sacrae egressi sunt, ad maiorem ordinem stipendium habent. Insuper propter trium mensium gravissimum morbum, in quem hoc itinere inciderem, omnibus expensis meis, venditis etiam equis, sum exhaustus, nec habeo quibus me iam hic, nondum sanitati integre restitum, in dies alere et sustentare, non ut ad locum stationis meas iterum redire possim et valeam."

(Colecţiune particulară. Ungaria.

336.

Alba Iulia, 19 Fevruarie 1569.

Principele Ioan Sigismund către magistratul Sibiului.

Trimete pe comitele Ştefan Kemény pentru luarea în primire a lucrurilor boierilor pribegi, al căror inventar se află alăturat, făcut în limba ungară.

Joannes Secundus Dei gratia Electus Rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, etc.

Prudentes, Circumspecti, fideles nobis dilecti. Salutem et gratiam. Misimus ad vos fidelem nostrum Egregium Stephanum Kemen, comitem comitatus de Kykeolleo, praesentium ostensorem, ut is de rebus baiaronum isthic existentibus civibus, pro ratione debiti per baiarones conflati, legitima aestimatione facta, satisfaciat. Mandamus igitur vobis firmiter, ut eum ad impendendum huiusmodi satisfactionem admittere, res baiaronum ex satisfactione restantes, manibus eius assignare, et praesentes pro vestra expeditione reservare debeatis. Secus ne feceritis.

Datum Albae, 19. Februarii 1569.

Joannes Electus Rex mpr.

Adresa: Prudentibus Circumspectis, Magistro civium, Iudici nostro Regio, et Iuratis consulibus civitatis nostrae Cibiniensis, fidelibus Nobis dilectis.

Pe dos cu mâna notarului: 1569 den 1. Tag Martii bracht der Kemény István diesen Brief und begehrt der Boiern Güter; giebt diesen Brief als ein Quittung.

Index bonorum per boerones in civitate Cibiniensi relictorum, quae in praesentia Egregii Stephani Kemény, comitis Kököllöwariensis, Petri Lutsch iudicis Sedis, Ioannis Lulay, Blasii Raw et Thomae Franck aestimata sunt.

Apud Petrum Warga.

Tudornak, a Radul Lugofat fiának, volt Warga Péternél egy aranyas bárson kaftánból csenált mente, valens fl. 20. És egy bársony szoknya, azon bojér anyjáé, valens fl. 16.

Ez gazdának voltak adósok fl. 32, mely adósságért hadtuk ez két ruhát neki.

Apud eundem Petrum Warga, bona relictae Petrasko waivodae in scrinio: Két asszony embernek való ing, gyöngyes gallérö. Tizenegy aranyas gallérő ingök, apró aranyas gombok rajta. Egy fökötö. Öt födel. Három elö ruha, gyöngyes. Öt viselö födel. Negyvenkilencz aranyazott ruhára való gombok, kövekkel és gyönggyel rakott. Egy szoknyára való öreg kapcs, ezöst. Hat arany győrö és egy arany forint scatulában.

Bőr ládában: Három ing aranyas gallérö, apró ezüst gombok rajta. Két ing uj aranyas. Török tarka abrasz hosszu asztalra való. Egy aranyas bárson fövaly.

Egy sárga ládában: Három ezüst kalán. Egy gyöngyes fökötö. Egy gyöngyes gallér, apró ezüst gombok rajta, két kézzel eszve. Egy elö ruha gyöngyes. Egy elö ruha aranyas fonalból. Két öreg kapcs ezüst. Egy kis ládába ezüst fölvetö és tök gyönggyel rakott. Három száz aranyforint egy erszénbe.

Egy fejér ládában Petráskó vajdáné ruhák. Egy veres atlaz hazak aestimata fl. 50. Egy zöld kamuka szoknya fl. 24. *h.* Egy veres kamuka szoknya fl. 13. Egy szederjes kamuka szoknya fl. 16. Egy aranyas veres atlaz szoknya fl. 100. Egy aranyas zöld szoknya fl. 40. Egy aranyas fejér szoknya fl. 60. Egy aranyas veres szoknya fl. 28. Egy aranyas fejér szoknya fl. 117. Más aranyas fejér szoknya, két kapcsa gyönggyel, kövel rakott rajta fl. 66. Egy aranyas kaftán, 25 ezüst aranyazott gomb rajta fl. 130. Egy szederjes atlaz szoknya fl. 26. Egy aranyas kaftán firfiu ruha fl. 30. Egy fejér kamuka szoknya fl. 32. Egy aranyas veres atlaz szoknya fl. 20. Egy veres atlaz szoknya fl. 35. Egy fejér kamuka szoknya fl. 18. Két veres kamuka szoknya fl. 42. * Egy veres tabit

szoknya fl. 14. Egy Pegyvetalju veres kamuka szoknya fl. 12. Más Pegyvetalju veres kamuka szoknya fl. 27. Egy szederjes bársony szoknya fl. 40. Egy sárga kamuka szoknya, két ezüst kapcs rajta fl. 25. Egy fejér kamuka szoknya fl. 31. Egy aranyas veres atlaz szoknya fl. 29. Egy aranyas gallérö ing, gombok rajta. Summa fl. 1025.

Ex praedictis vestimentis solvimus Petro Warga, pro hospitio et debito relictae Petrasko waivodae : az egyik tabit szoknyát cum nota * Item Thomae Mészáros pro debito fl. 15. Vestis ex rubra damascena cum nota *h* data est.

Apud Christophorum Omlássy bona ad matrem Zokolii spectantia.

Egy ezüst zablya aestimata fl. 25. Két fejér pais. Egy hitván hegyes tör fl. 1 den. 50. Két sisak. Két ezüst kalán marca dimidia fl. 4. Egy arany láncz marcas 2 piseta 12 fl. 162. Egy taphota gyöngyes gallér fl. 20. Egy ezüst só tartó piseta 45 fl. 9.

Debuit Zokoly dicto Christophoro Omlássy fl. 27 den. 91. Item Ztolnik fl. 1 den. 92. Aestimatum pro debito indusium cum margaritis pro fl. 20. Deinde ex asperis levavit fl. 10, minus den. 17. Reliquos asperos pecunia sua persolvit, videlicet fl. 15 den. 13.

Radul Ztolnik apud eundem Omlássy reliquit.

Egy fekete kamukás poplan. Két vég oláh vászon. Egy veres aranyas szoknya fl. 13. Egy aranyas kaftán firfiunak való fl. 60. Más aranyas kaftán firfiunak való fl. 60. Egy nyest aranyas suba fl. 70. Egy fekete bárson szoknya fl. 9. Egy ezüst zablya fl. 16. Egy merö ezüst hivelyö bicsak fl. 40. Egy ezüstes hegyes tör fl. 32. Öt szöneg és egy posztó szöneg. Egy iszákban négy aranyas gallérö ing, apró gomb rajta. Egy szederjes kamuka szoknya fl. 15. Két födel fl. 8.

Eiusdem Ztolnik apud praefatum Christophorum Omlássy in parvo scriniolo : Egy sákocska pénz és tallér fl. 99. Egy aranyas kupácska marca 1 piseta 4 fl. 8 den. 64. Egy pecsétes arany györö piseta $5^1/_2$ fl. 8. Hat öreg ezüst tö kövekkel marca 1 piseta 31 fl. 14. Két öreg ezüst kapcs piseta 26 fl. 6 den. 50. Egy sákocskába ezör aspora.

Debuit praefatus Radul Ztolnik Augustino Hedwig fl. 25. Pro iis ex bonis ipsius soluti : Egy szederjes kamuka szoknya pro fl. 15. Item három szőneg pro fl. 10.

Apud Martinum Olaz a Radul Zokoly, pignoris loco habuit vestem unam holosericam pro debito fl. 10. Aestimata vestis pro fl. 25. Solvit illi Stephanus Kemény in rationem Sacrae Regiae Maiestatis fl. 10.

Apud Petrum Hallerum iudicem Regium.

Stanczyul Bengének volt egy aranyas fejér atlaz köntes pro fl. 22. Debuit fl. 21 den. 69. Pignus ibidem pro debito relictum.

Apud Dominum Augustinum Zewch.

Radul Zokol habuit pignoris loco aureum annulum sigillarem piseta 11 ·/. k. 20 ponderantem pro fl. 19 den. 50. Item poculum argenteum marcas 2 piseta 15 pro fl. 18 den. 50 aestimatum. Item planulam equinis naribus appendi solitam marca 1 piseta 5 pro fl. 10 aestimatam. Item tabula argentea marcas 2 piseta 37 cum cera et lapide, aestimata fl. 14.

Debuit dictus Radul Zokoly in una summa fl. 56. Solvimus illi. Sed superat debitum fl. 6 quos restituit.

Apud eundem Domina Naksa habuit laminulam auri piseta 36 ·/. ponderantem — 22. Debuit fl. 20. Solvimus piseta 11 quae faciunt fl. 20 den. 36. Mansit piseta 25.

Apud Dominum Simonem Miles.

Az Benge fiának, Hamzának egy gombos gallér pro fl. 5 és egy darab granát posztó, ulnae 5 pro fl. 12 aestimatae.

Az Stanchyul Bengének valami ezüst sarkantyu sziura két lábra való marcas 2 piseta 24 pro fl. 30 aestimata.

Két gallér pro fl. 7. És valami ezüst, ló orrára való marca 1 piseta 10. És két kárpit pro fl. 5 den. 50.

Az Zokoly Ztolniknak egy arany győrője, apró demant vagyon benne, piseta 2 ·/. pro fl. 6 és egy ezüst hegyes tőr marca 2 piseta 24. Aestimata pro fl. 20.

Az efju Ztanchyul Bengének egy ezöst fejér pohár, piseta 42. Aestimatum pro fl. 7 den. 33.

Az Hamza feleségének arany fölbe vető és két arany kapcs piseta 10 pro fl. 12.

Debuerunt Simoni Miles in una summa florenos 137 den. 55. Bona aestimata faciunt fl. 114 den. 83. Restant illi solvendi fl. 22 den. 72.

Apud Matthiam Rápolti annulus aureus ponderans circiter quatuor aureos. Debuit illi Ztanczyul Benge fl. 20. Pro debito annulum ipsi relinquimus.

Apud plebanum possessionis Keresztyénsziget, inventus est gladius ab extra argento exornatus. Debuit illi Tudor boiero fl. 30. Idem Tudor Valentino Baranlak Cibiniensi civi quoque debuit fl. 14 den. 50. Pro hoc utroque debito, dicto plebano et civi Cibiniensi gladius deputatus et relictus est.

Én Kemény István gyerőmonostori, Küköllővármegyének fő ispánya vallom és erősitem ez regyestromot, hogy az mint ez jóvá vagyon, urunk ő Felségének izenetjéből és paroncsolatjából én rendeltem és becsültettem ez bojérek marháját, ebben be vadnak irva és adósságok felett kivel ők adóssultanak volt ez várasbeli uraimnak, azt az marhából ő Kegyelmeknek kibecsültetvén, az felett az mi megmaradt az bojérek marhájából, az mint irva vagyon ez regyestromba, Én ő Kegyelmikét kezemhez vöttem és ő Felségének be szolgáltattam. Kinek bizonságára adom ezen kezem irását és pecsétemet.

Datum Cibinii, 2. die Martii. Anno Domini 1569.

(L. S.) Idem qui supra manu propria

(Arhiva Naţională Săsească. Sibiu. IV. 959.)

La Pătru Warga.

Tudor, fiul Logofătului Radul, a avut la Pătru Warga un mintean făcut dintr'un caftan de catifea aurită, în valoare de fl. 20 şi o rochie de catifea a mamei boierului, fl. 16.

Am fost datori acestei gazde fl. 32, pentru care datorie i-am lăsat aceste două veşminte.

Tot la acel Pătru Warga, lucrurile văduvei lui Pătraşcu Vodă în dulap: două cămăşi de femei, cu gulere de mărgăritare. Unsprezece cămăşi cu gulere aurite, cu nasturi mici auriţi. O scufie. Cinci mărămi. Trei şorţuri, cu mărgăritare. Cinci mărămi de purtat. [1] Patruzeci şi nouă nasturi auriţi pentru veşminte, încrustaţi cu pietre şi cu mărgăritare. O cataramă mare [2] de argint pentru rochie. Şase inele de aur şi un fiorin de aur în cutie.

Intr'o ladă de piele: Trei cămăşi cu gulere aurite, cu năsturaşi de argint. Două cămăşi nouă, aurite. O faţă de masă turcească pentru o masă lungă. O broboadă (?) de catifea aurită.

Intr'o ladă galbenă: Trei linguri de argint. O scufie cu mărgăritare. Un guler cu mărgăritare, cu năsturaşi de argint cu două mâini. (?) Un şorţ cu mărgăritare. Un şorţ de fir de aur. Două paftale mari de argint. Intr'o lădiţă .. de argint şi ace încrustate cu mărgăritare. Trei sute de fiorini de aur într'o pungă.

Intr'o ladă albă, veşmintele jupânesei Voevodului Pătraşcu. O hăţucă de atlas roşu preţuită la fl. 50. O rochie de damasc verde fl. 24. O rochie de damasc roşu fl. 13. O rochie de damasc vânăt fl. 16. O rochie de atlas roşu aurit fl. 100. O rochie verde aurită fl. 40. O rochie albă aurită fl. 60. O rochie roşie aurită fl. 28. O rochie albă aurită fl. 117. Altă rochie albă aurită cu două catarame cu mărgăritare, împodobită cu pietre fl. 66. Un caftan aurit, cu 25 nasturi de argint suflaţi fl. 130. O rochie

---

[1] Se înţelege: mai de rând, de toate zilele.

[2] Cuvântul *öreg* in limba ungară veche însemna în legătură cu lucruri neînsufleţite şi *mare* = nagy.

de atlas vânăt fl. 26. Un caftan de om, aurit, fl. 30. O rochie albă de damasc fl. 32. O rochie de atlas roşu, aurit fl. 20. O rochie de atlas roşu fl. 35. O rochie albă de damasc fl. 18. Două rochii roşii de damasc fl. 42. O rochie roşie de tabit [1] fl. 14. O rochie de damasc roşu cu tivitură de ermelin [2] fl. 12. Altă rochie cu tivitură de ermelin de damasc roşu fl. 27. O rochie de catifea vânătă fl. 40. O rochie de damasc galben cu două copci de argint fl. 25. O rochie de damasc alb fl. 31. O rochie de atlas roşu aurit fl. 29. O cămaşă cu guler aurit, cu nasturi. Cu totul fl. 1025.

Din vestmintele înşirate am dat lui Pătru Warga, pentru sălaşul şi datoria văduvei lui Pătrascu Vodă: Una din rochile de tabit semnat cu * şi măcelarului Toma în datoria de fl. 15 rochia de damasc roşu semnat cu *h*.

La Cristof Omlássy lucrurile mamei lui Zokol.

O sabie de argint preţuită fl. 25. Două pajure albe. Un pumnal mic ascuţit fl. 1 den. 50. Două coifuri. Două linguri de argint cântărind ½ marcă fl. 4. Un lanţ de aur mărci 2 pisete 12 fl. 162. Un guler de taftă cu mărgăritare fl. 20. O solniţă de argint pisete 45 fl. 9.

Datoria lui Zokol către Cristof Omlássy fl. 27 den. 91. Iar Stolnicul fl. 1 den. 92; etc.

Radul Stolnic a lăsat la Omlássy.

O plapomă neagră de damasc. Două bucăţi de pânză românească. O rochie roşie aurită fl. 13. Un caftan bărbătesc aurit fl. 60. Alt caftan bărbătesc aurit fl. 60. O şubă de blană de jder, aurită fl. 70. O rochie neagră de catifea fl. 9. O sabie de argint fl. 16. Un briceag cu mâner de argint curat fl. 40. Un pumnal ascuţit argintat fl. 32. Cinci covoare şi un covor de postav. Intr'un sac patru cămăşi cu gulere aurite, cu năsturaşi. O rochie de damasc vânăt fl. 15. Două basmale fl. 8.

Lucrurile aceluiaş Stolnic dela Cristof Omlássy în sicriul mic. Un săculeţ de bani şi taleri fl. 99. O cupă mică aurită marcă 1 pisete 4 fl. 8 den. 64. Un inel de aur cu pecete pisete 5 ½ fl. 8. Şase ace mari de argint, cu pietre, marcă 1 pisete 31 fl. 14. Două copci mari de argint pisete 26 fl. 6 den. 50. Intr'un săculeţ o mie de aspri.

Datoria numitului Radul Stolnic lui Augustin Hedwig fl. 25, pentru care i s-a dat: o rochie de damasc vânăt fl. 15. Trei covoare fl. 10. Apud Martinum etc.

La Pătru Haller judicele Regal.

Stanciul Benghe a avut un contăş de atlas alb aurit fl. 22; etc.

La Domnul Simion Miles.

Un guler cu nasturi al fiului lui Benghe, alui Hamza, fl. 5 şi o bucată de postav granat, [3] 5 coţi preţuit cu fl. 12.

Doi pinteni de argint pe curea pentru amândouă picioarele ai lui Stanciul Benghe, mărci 2 pisete 24 preţuit cu fl. 30. Două gulere

---

[1] Mătasă uşoară, cu luciu, spumoasă sau cu flori.

[2] Pegyvet = variolus, mus Ponticus, sciurus Gaeticulus; mus silvestris, mustella erminia.

[3] Postav veneţian verde şi albastru.

fl. 7. Şi ceva argint, de pus la botul calului, marcă 1 pisete 10. Şi două perdele fl. 5 den. 50.

Un inel de aur al Stolnicului Socol, are în el diamant mărunt, pisete 2 ./. fl. 6 şi un pumnal ascuţit de argint, mărci 2 pisete 24 fl. 20.

Un pahar de argint alb al lui Stanciul Benghe cel tânăr, pisete 24 fl. 7 den. 33.

Cercei de aur ai soţiei lui Hamza şi două copci de aur pisete 10 fl. 12. Debuerunt etc.

Eu Ştefan Kemény de Gyerömonostor, fişpanul comitatului Târnava, adeveresc şi întăresc acest registru, că toate acestea sunt aşa şi din rânduiala şi porunca Maestăţii Sale, stăpânul nostru, am înşirat şi preţuit sculele boierilor acestora; iară scriindu-se aicea şi datoriile cu cari au fost îndatoriţi domnilor din acest oraş, acelea scăzându-le din averea Domniilor lor, cele rămase din averea boierilor, acelea toate sunt trecute în catastiful de faţă. Eu am luat în mână cele ale Domniilor Lor şi le-am trecut Maiestăţii Sale. Spre crezarea cărora am pus această a mea iscălitură şi pecetea mea.

Notă. Acest important inventar ne-a păstrat lista detaliată a sculelor şi veştmintelor cu cari văduva lui Pătraşcu-Vodă după moartea tragică a Domnului (în Decemvrie 1557) s'a strămutat la Sibiu împreună cu rudenia sa ori măcar adepţii ei şi anume Radu logofet cu fiul său Tudor, Radu Socol stolnicul, cu mamă-sa, Stanciul Benghe cu fiu său Hamza şi alţii. Aceştia având teamă să se întoarcă în ţară au trăit mai bine de zece ani în Sibiu, ocrotiţi de senatul oraşului. In acest lung interval istoviţi de mijloace băneşti, cari le vineau de acasă numai în taină, şi-au zălogit cu încetul multe din scumpeturile lor pe la gazdele unde locuiau. Neputând însă plăti s'au îndatorat aşa de mult încât la stăruinţa gazdelor săseşti principele a trimes unul din sfetnicii săi la dânşii, care în fruntea unei comisii de experţi a luat la catastih toate sculele boierilor pribegi şi achitând datoria lor din lucrurile consemnate, restul l'a sechestrat pe seama visteriei. Inventarul formează un adevărat monument de cultură, dându-ne o ideie clară despre avuţia boierilor pribegiţi, căci dacă ştim că pe vremea aceasta — în a două jumătate a veacului XVI-lea — un bou costa un fiorin, ne putem uşor închipui ce valoare aveau rochile Doamnei lui Pătraşcu preţuite aici până la 117 fiorini ori caftanele boierilor, dintre cari găsim unele semnate chiar cu 130 fiorini.

337.

Wien, 24 Fevruarie 1569.

Maximilian II. regele Ungariei către Camera Scepusiana.

Să îngrijească de locuinţe pribegilor moldoveni.

Camer in Zips solle die vertriebenen Moldawer mit Wohnungen, doch ohne Kaiserlicher Mayestät Schaden, versehen.

Rogarunt nos humillime boerones exules Moldavienses, ut illis de tuto habitandi loco prospicere dignaremur, ut ex adiectis

illorum memoriali intelligetis. Itaque mandamus vobis benigne, ut illis, quod sine incommodo nostro fieri queat, de possessionibus certis provideatis, nosque deinceps, quid illis assignaveritis, certiores reddatis, executuri benignam voluntatem nostram.

(Hofkammerarchiv. Wien. Ung. Gedenkbücher 396 fol. 36.)

Notă. Originalului acestui ordin se află anexată petițiunea nedatată a boierilor moldoveni pribegi (Boerones exules Moldavienses) ca să li se plătească cât mai curând stipendiul „in singulos menses, quoniam non aliis quam illo stipendio nos et familiam nostram alimus" și afară de aceasta să li-se dea vreun loc „in possessionibus quondam Gabrielis de Peren" căci altfel: nos et nostra familia cogimur hinc et hanc circa domus versari.

338.

Bratislava, 21 August 1569.

Maximilian II. regele Ungariei către Camera Scepusiana.

Zorește plata salariului lui Ștefan-Vodă Mâzgă.

Conquestus est nobis Stephanus Waida profugus ex Moldavia humiliter, sibi de proximo exacto mense Martio hactenus nihil ... solutum fuisse *și deoarece* eius petitio honesta iustaque sit — *ordonăm ca numitul Vodă să fie îndestulat.*

(Colecțiune particulară. Ungaria.)

339.

[Sătmar,] August 1569.

Urbariul satului românesc Hodoș al lui Ștefan-Vodă Mâzgă.

Numele locuitorilor iobagi. Venitul, dările și slujba lor către cetatea Sătmarului.

Ex urbario Zathmariensi, in mense Augusti anno 1569 conscripto. Hodos.

Numerus et nomina colonorum.

Andreas Sutha, Thomas Gombar, Ignatius Hozzu, Mrerad Kukuran, Tyvadar Botha, Sebastianus Patruch, Tyvadar Hozzu, Ioannes Patruch, Ioannes Naul, Sthanus Gombar, Demetrius Gombar, Zawa Nylan, Gregus Hozzu, Lazarus Kako, Pynthe Hozzu, Tyvadar Hossu. Fundus Pynthe Hozzu.

Census.

Censum ad festum Sancti Michaelis dant in universum et communiter florenos quatuor, denarios quadraginta septem.

Proventus.

Nonas et decimas nullas unquam dare debent, ut ipsi iuramento ferunt, cum sint Valachi.

Ex singulo grege ovium, quantuscunque fuerit, dant singulas oves mulgibiles cum agnis, dant etiam singulos caseos, quam solutionem tretinam vocant.

Ex singulo grege porcorum, si non provenerint glandines, sed saltem in pascuis, dantur porci singuli. Cum autem glandines provenerint, integrae decimae exiguntur et redimunt in sylvis infra numerum denarium nummis quatuor, in pascuis binis.

Ex apum alvearibus similiter dant decimas integras, redimuntur infra numerum denarium per denarios ternos.

Debent dare butyri pintam unam et mediam, caseos duos.

Munera dant de iure ad festum Paschae, Pentecostes, Nativitatis Christi et alia tempora pro necessitate arcis sibi imponenda, ut sunt agni, capones, gallinae, anseres, ova, tortae, pullastri et id genus alia esculenta.

Educillantur hic vina pro usu arcis, ut in aliis pertinentiis.

Servitia.

Servire debent ad eius Maiestatis et arcis necessitatem semper.

Caspar Frank mpr.

(Hofkammerarchiv. Wien. Ungarn fasc. 14396.)

Notă. Cum că satul Hodoş, apărţinător cetăţii Sătmar, era românesc o ştim nu numai din textul de mai sus al urbariului, dar şi din adresa Camerei Ungare (din 9 Mai 1590) căreia el se află anexat, în care citim: pagus quidam exigui momenti Valachicus, Pusztha-hodos vocatus, ad arcem Zathmar pertinens.

340.

Istambol, 20 Octomvrie 1569.

Marc' Antonio Barbaro bailo către dogele Veneţiei.

Nouă jalbă a jignitului Cantacuzino către marele vizir.

Il Mag^{co} bassà mi ha fatto intender per mezzo del Signor Ibraim bei che 'l Cantacusino ha data nova supplica al Ser^{mo}

Signor, dicendo in essa questo solamente, che essendo morto un mercante, suo debitore, io mi trovava in mano del suo molti danari, che aspettavano ad esso Cantacusino, che sono a ponto quelli ch'egli dimandava ultimamente; et che Sua Magnificentia haveva ordinato che se la cosa stava così esso Mag^{co} bassà lo facesse satisfare: per il che Sua Magnificentia mi faceva saper che le mandassi un memoriale come stava il principio di questo fatto, forse per parlarne comodamente con Sua Magnificentia in questo viaggio; il qual ho fatto far brevemente, come Vostra Serenità vederà dall'occlusa copia,[1] senza intrar di novo in narratione delle ragioni, havendole detto a bastanza, intorno ad esse per l'altro memoriale, che mandai a Sua Magnificentia;[2] et ho dato quest' ultimo memoriale al medesimo Signor Ibraim bei, acciò che per viaggio lo dia al Mag^{co} bassà; et veramente che è gran cosa la perfidia et scelerità di questo ribaldo Cantacusino, contra la quale non mancherò d'opponermi con officii convenienti, secondo che giudicherò il bisogno del negotio.[3]

(Arch. di Stato. Venezia. Dispacci di Cosp.)

341.

Bratislava, 24 Octomvrie 1569.

Maximilian II. regele Ungariei către Camera Scepusiana.

Mandat de plată a salariului pribeagului Ioan Mălai.

Înţeles-am din raportul (din 28 Septemvrie) cauza pentru care nu s'a plătit stipendiul lui Ioan Malay *profugus Moldaviensis*, deoarece însă *nos ipsi omnimodo satisfieri volumus* ordonăm să-i

---

1 Despre aceasta avem următorul sumar din raportul bailului Barbaro dela 29 Octomvrie 1569: Manda copia d'un memoriale c'ha mandato al bassà contra di Cantacusino, perchè il bassà havea fatto dirle che o si pagasse costui, o si mandasse giustificationi per testimonii turchi. (Rubricario di Cosp. vol. I. 246.)

2 Acest nou memorial fiind arătat sultanului, Cantacuzino fu dat afară din Divan, unde se presentase cu dreptul său, precum aflăm din următorul sumar al bailului din 11 Noemvrie 1569: Si ha che'l bassà ha mostrato alSignor la scrittura da se presentatagli contra il Cantacusino, et l'ha scacciato dal Divano. (Ibidem.)

3 Cantacuzino însă nu s'a lăsat, ştiind că are dreptate, cerând din nou să fie plătit, precum aflăm din sumarul ultimului raport în această chestiune al bailului, din 9 Decemvrie 1569: Il Cantacusino per importunità haver impetrato novo ordine di dover esser satisfatto del suo pretenso credito, et il bassà, se ben l'odia, ha rispetto nel suo negotio. (Ibidem.)

plătiţi stipendiul (conform ordinului anterior din 21 August) după 4 cai, *a primo autem Augusti, quo eum quinque equis ad arcem nostram Patak conduxeramus*, până în ziua de astăzi, fără nici o amânare.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

342.

Warszawa, 31 Ianuarie 1570.

Ioannes Cyrus abbas S. Vincentii Wratislaviensis către împăratul Maximilian II.

Solia lui Bogdan-Vodă care a depus jurământ de credinţă în mâna regelui Poloniei şi cererile lui Vodă întru ajutorul Moldovei.

Porro XXV. huius mensis die appulerunt huc duo legati Bogdani Moldaviae reguli, quorum alter cancellarius, alter cubiculi praefectus dicitur, satis splendido comitatu, plus quam centum ornatissimi equitum. Hi quadriduo post quam venerant, a Ser^{ma} Regia auditi, praemissa salutatione petierunt:

Primum, ut ipsorum princeps Regiae Ser^{ti} de colenda cum ea perpetua pace iusiurandum praestitisset, Sua Serenitas idem praestare vellet. Quod et hoc mane solemniter, pronunciante d[ictum] iuramentum R^{mo} D. Archiepiscopo Gnesnensi una cum iis, qui hic sunt palatinis et castellanis, tacto Evangelii libro, dictis vero consiliariis genu flectibus, nomine totius regni factum est,[1] dictis oratoribus una cum consiliariis in prandio Regali apparatu instructo retentis, et omni genere laetitiae atque gratulationis exhilaratis.

Secundo, ut bona cum Suae Regiae Ser^{tis} venia, liceret sibi uxorem ducere palatini Chioviensi filiam, quasi pro maiori istius amicitiae consolidatione; praesertim quum imperator Turcarum eius rei author fuerit.

Tertio, ut thesauri, quos Tomsa, qui occiso ante aliquot annos Despota in Poloniam profugerat et Leopoli capite plexus fuit, secum ex Moldavia exportaverat, et ab eius morte Ser^{mus} hic Rex ad se receperat, restituerentur moderno ipsorum domino.

Quarto, ut quae mercatores Poloni Walachis debebunt,[2] meliori fide quam hactenus fecerint, persolvant.

---

1 Vezi jurământul sfetnicilor Moldovei şi al regelui Poloniei, împreună cu scrisoarea acestuia din urmă, din ziua citată (a scrisorii de faţă) în Hurmuzaki: Documente vol. II/1 p. 600—602.

2 Scris aşa: dbūt.

Postremo, ut Poloni ab incursionibus et depraedationibus finium Walachiae abstineant, ne ex ea re dissidium et gravius aliquod nascatur periculum.

Sic in maxime hominum frequentia auditis, responsum fuit Regiam M^{tem} de omnibus deliberatam, alio tempore ad singula daturam esse conveniens responsum.

Admissus eadem prope hora et auditus fuit, quidam etiam Hungarus, qui in illo comitatu una cum advenerat a Transylvano, ut ferebatur, sed falso, sicuti postea compertum fuit, missus.

(Staatsarchiv. Wien. Polonica.)

343.

Alba Iulia, 13 Aprilie 1570.

Stanislau Niezowski către senatul orașului Bistrița.

Invitație la nunta sa cu Zamfira, fiica decedatului Moisi-Vodă.

Prudentes, circumspecti domini et amici nobis observandi. Salutem, servitiorumque commendationem.

Quoniam nos Generosam dominam Sanphiram, filiam Spectabilis Magnifici quondam domini Moizin, wayvodae Transalpinensis, relictam videlicet Egregii domini Stephani Keserü, iure sacri matrimonii nobis in legitimam coniugem copulavimus et nuptiarum solennitatem die dominico Exaudi proxime futuro, videlicet dia septima Maii in possessione Spring celebrare constituimus et praesentiam fratrum et amicorum, pro recepta regni consuetudine, hoc in negotio requirere decrevimus: Rogamus Dominationes V^{ras} magnopere velitis ipso die dominico Exaudi in praefata possessione Spring amanter adesse, et praesentia vestra solennitatem nuptiarum decorare. Factura nobis rem gratissimam, et occasione praestita amicabiliter reponenda. Easdem quam feliciter valere optamus.

Datum Albae Juliae, 13. die Aprilis. Anno Domini 1570.

Stanislaus Niezowski

Adresa: Prudentibus et circumspectis dominis iudici, caeterisque consulibus civitatis Besterciensis. Dominis et amicis nobis confidendis.

(Arhiva județului Bistrița-Năsăud. Bistrița.)

344.

Speyer, 10 August 1570.

Giacomo Soranzo e Giovanni Michiel ambasciatori către dogele Veneţiei.

Domnii ţărilor române se oferă împăratului Maximilian, dorind să scape de jugul turcesc, căruia s'a oferit şi Albert Laski de a intra cu 12.000 de călăreţi în Moldova şi chiar mai departe.

Vi voglio anco aggiongere, che il Valacco et il Moldavo dimostrano grandissimo disiderio di levarsi dalla servitù turchesca, et anco son avisato, che tutto quel paese occupato da Turchi, fino a Belgrado, ha gran voglia di tumultuare. Et soggionse, vi dico quello, che intendo, non manco di far quanto debbo, ma come le cose siano più avanti, farò anco più. Ci è anco un buon cavalliero, che mi si è offerto di andare in Valachia con 12/m cavalli, con animo, di passare più avanti, et ricercato da noi Sua Cesarea Maestà, se questo era il Laski, lei ci accennò che era lui.

Da Spira, alli 10 di Agosto 1570.

(Arch. di Stato. Venezia. Disp. di Germania filza 3.)

345.

Warszawa, 12 Septemvrie 1570.

Abatele Ioan Cyrus către împăratul Maximilian II.

Bogdan Vodă cere mijlocirea regelui Poloniei pentru a avea de soţie pe fata ducelui Constantin de Ostrog. Bunavoinţa regelui faţă de el.

Palatinus Moldaviae per legatos suos, de quibus scripsi proxime, se se in filium a Ser^{mo} hoc Rege recipi et uxorem sibi ab eo dari flagitat. Si non possit consequi ducis Constantini antea quoque petitam filiam, accepturum quam Sua Serenitas ex subditis suis obtulerit. Aliud quod per praefatos legatos petat, intelligere non licuit. Aiunt iidem, Turcos poenitere belli suscepti contra Venetos, parum faustum eius exitum sibimet ominari, munire multa loca sive castella in Propontide, eiusque angustiis, ex quibus appareat ipsos classi suae diffisos aliquid adversi metuere ; etc.

Heri vesperi multa cum domino vicecancellario ... locutus sum ; ubi ex ipso cognovi Ser^{mum} Regem satis in Walachum pro-

pensum, iam num ad ducem Constantinum misisse, requisitum, ut iterum petitam a Valacho in uxorem filiam haud gravate concederet; Ser^{tem} suam illi indulgere, ut possit in hoc regno emere aliquot fundos, in quibus fiat assecuratio dotalitii. Spem esse praefatum ducem non refragraturum voluntati Regiae. Quod si tamen, praeter expectationem accideret, Ser^{tem} Suam nobilissimo iuveni, tam confidenter se illius tutelae committenti, non defuturum in invenienda uxore alia, quae ipso digna foret. Post hac a Valacho in Transylvanum oratione conversa, aperte innuit Suam Regiam Ser^{tem} plus candoris atque integritatis illi, quam Transylvano tribuere; ideoque oratoribus suis iniunxisse, ut in hac tractatione pacificationis pro ipso, qui iam aliquoties fidem fefellisset, nomine Suae Ser^{tis} fidem nequaquam interponerent, cum Sua Serenitas non immerito de ipsius constantia dubitet.

Warsouiae, XII. mensis Septembris. Anno Christi M. D. LXX.

P. S. Audita est hoc mane legatio Moldavica, sed quasi in aurem Ser^{mi} Regi locuta [dominus vice-cancellarius] non potuit intelligi, quae petiret. Intelligetur autem, ut spero, post dies aliquot. Datum ut in literis.

(Staatsarchiv. Wien. Polonica.)

346.

Warszawa, 18 Octomvrie 1570.

Balthasar Kossembor a Skorkow către împăratul Maximilian II.

Înțelegerea tainică a lui Albert Laski cu regele Poloniei de a ocupa scaunul Moldovei cu ajutorul lui, folosindu-se de prilejul că Turcii stau în răsboiu cu Venețienii.

Id etiam M^{ti} V^{rae} Caesareae humillime significandum duxi, fuisse hic fere per 20 dies Mag^{cum} dominum Albertum Laski, qui praeter id, quod omnibus fere his (publice enim id agebatur) notum est, omnia sua bona, quae in regno Poloniae habet, Ser^{mo} huic Regi inscripsit. Secreto a Sua Ser^{te}, ut sibi militem conscribere et ex Polonia educere liceret obtinuit, et cum Sua Ser^{te} constituisse, ut mihi pro certo secrete tamen dictum est, debuit, ut postea quam Bochdanus, modernus Walachiae et Moldaviae Despotes, a Turcis ita in ordinem redactus esset, ut ne dimidiatum quidem ius suum in Walachiae et Moldaviae terris haberet, et quotidie magis ac magis durius a Turcis tractaretur, meliusque sibi

esse, ut aliqua parte libera et pacata contentus foret, quam iugum Turcicum ibi ferendo, opprimi se permittere aut cum resistere Turcarum potentiae vix postea, nec auxilia aliunde sperare posset, succumbere persuasus, et iam num et Lasco provinciis cederet assensus est, ipse Lascus visa opportunitate temporis et occasione, quam ex hoc bello inter Venetos et Turcas forse expectat contracta aliqua manu militum in Walachiam, sine sanguine ea potiturus, concredente id Bochdano et praesidia Turcica, quae in finibus sunt facile eiecturus, veniat, quamprimum igitur Turcas insignem aliquam cladem accepisse, bello aut fortuna Venetis inferiores esse, certo cognoverit id, quod sibi proposuit tentare statuit.

(Staatsarchiv. Wien. Polonica.)

347.

Alba Iulia, 4 Noemvrie 1570.

Ioan II. regele Ungariei către Paul Tordaş episcopul Românilor din Ardeal.

Ca recompensă pentru osârdia lui în împărtăşirea Sfintei Scripturi printre Români îi dărueşte casa din Lancrâm a fostului vlădică Sava, părăsită de acest călugăr plecat din Ardeal.

Nos Ioannes Secundus, Dei gratia Electus Rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod nos cum ad nonnullorum fidelium nostrorum humillimam supplicationem nostrae propterea factam Maiestati, tum vero considerantes mores honestos, pietatem, vigilias, assiduosque labores fidelis nostri, honorabilis Pauli Thordasy superintendentis Ecclesiarum Valachalium Transsylvaniensium, quos ipse in promulgando puro verbo divino gentem Valachicam cum summa cura et industria subiisse dinoscitur, et inposterum quoque subiturus est, totalem et integram domum Vladicae Zawa calugeri, in possessione nostra Lankerek, in sede nostra Saxonicali Zazsebes existente habitam, quae per spontaneam eiusdem calugeri ex hoc regno nostro Transsylvaniae egressionem ob abrenunciationem professionis Evangelicae et doctrinae Christianae factam, ad nos, consequenterque collationem nostram Regiam rite et legitime devoluta esse perhibetur et redacta, simul cum curia, horto ac omnibus pertinentiis et quibuslibet utilitatibus, ad eandem domum de iure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, sub suis veris metis et antiquis limitibus existentibus, eidem Paulo Thordasy ipsiusque haeredibus et posteritatibus universis dedimus,

donavimus et contulimus, imo damus, donamus et conferimus iure perpetuo et irrevocabiliter tenendum, possidendum, pariter et habendum, salvo iure alieno, harum nostrarum vigore et testimonio literarum.

Datae Albae Iuliae, die quarta mensis Novembris. Anno Domini Millesimo quingentesimo septuagesimo.

Ioannes Electus Rex (L. S.) Michael Chiaky cancellarius

(Arhiva orașului Șebișul-Săsesc.)

348.

[Bratislava, 21 Noemvrie 1570.]

Văduva lui Aron-Vodă către Camera Ungară.

Roagă să i se dea pensia obișnuită deoarece n'are ce mânca.

Eoreokké való szolgálatomat irom Kegyelmeteknek, mint bizodalmas uraimnak.

Továbbá emlékezhetik Kegyelmetek, hogy énnekem szegény árvának, Aaron vajdánénak, Ew Felsége akaratjából minden esztendőre járt huszonöt forintom az én megholt uramnak szolgálatjáért, kit még ez ideig minden esztendőre megadta ti Kegyelmetek. Azért mostan is esedezem ti Kegyelmetekhez, mint bizodalmas uraimhoz, hogy Kegyelmetek az nagy Istent meg tekintvén, ne hagyjon, árváimval teljességvel kódulásra ne jussak, mert az Isten után énnekem csak Kegyelmetekben vagyon minden bizodalmam. Az Uristen meg tartsa Kegyelmeteket. És kérem Kegyelmeteket, hogy Kegyelmetek ne késleltessen, mert immár annyira jutottam, hogy még az evő falatom is nincsen. Erre Kegyelmetektől kegyelmes választ várok.

Kegyelmetek szegény árvája

Aron Vaydáné
Anna Asszony.

Pe dos: 21. Novembris 1570. Quantum debetur huic? Debentur usque ultimam diem Decembris praesenti anni fl. 31 d. 17 $^2/_3$.

Domine Perceptor. Viduae olim Aaronis Waywodae, in rationem provisionis suae annuae detis florenos quindecim hungaricos, sumpta quietantia. Actum Posonii, XXII. 9-bris. Anno LXX^0.

Ex Consilio Camerae Hungaricae S. Caes. M-tis
Varadiensis mpr. J. L. Baro a Kharling mpr.

(Colecțiune particulară. Ungaria.)

Incredinţez pe Milostivirile-Voastre, ca pe stăpânii mei cu credinţă, de supunerea mea în veci.

Mai departe, vă amintiţi fără îndoială Milostivirile-Voastre, că mie sărmanei văduve, jupânese a lui Aron-Vodă, după voinţa Maiestăţii Sale, în fiecare an mi s'a cuvenit 25 de fiorini pentru slujbele răposatului meu soţ, ceeace pân'acuma mi-aţi şi dat Milostivirile-Voastre în fiecare an. Aşadar mă rog şi acuma Milostivirilor-Voastre, ca stăpânilor mei cu credinţă, ca Milostivirile-Voastre, gândindu-vă la Dumnezeu, să nu mă lăsaţi să ajung să cerşesc cu desăvârşire cu orfanii mei, căci după Dumnezeu, eu numai în Milostivirile Voastre mi-am pus toată încrederea. Dumnezeu să vă ţină pe Milostivirile-Voastre. Şi vă mai rog pe Milostivirile-Voastre, să nu mă zăboviţi Milostivirile-Voastre, căci am ajuns să nu mai am nici bucăţica de toate zilele. Aştept răspuns milostiv dela Milostivirile-Voastre.

Sărmana văduvă a Milostivirilor-Voastre.

Soţia lui Aron-Voevod,
Jupâneasa Anna.

349.

Speyer, 14 Decemvrie 1570.

Împăratul Maximilian II. către Sigismund August regele Poloniei.

Recomandă pe pribeagul Niculae Basarab-Vodă care susţine că e adevărat urmaş de Domn din Ţara-Românească.

Maximilianus etc. Ser^{me} Princeps etc.

Qui has nostras Ser^{ti} V^{rae} exhibuit literas, Nicolaum Bassarabae haeredem et legitimum successorem Transalpinae se nominans, plurimis maximisque precibus supplex rogavit, ut se in Poloniam proficiscentem Ser^{ti} V^{rae} commendare dignaremur. [1] Nos sane pro ea, quae nobis natura tribuit mansuetudine et clementia, non potuimus confugienti ad nostram opem hisce nostris literis deesse. Itaque Ser^{tem} V^{ram} benevole hortamur et fraterne requirimus, Serenitas V^{ra} praefatum Nicolaum ita sibi commendatum esse velit, ut has nostras literas magno sibi usui fuisse intelligat. Factura est in eo Serenitas V^{ra} rem aequanimitate sua dignam, nobis vero gratam mutuis fraternae benevolentiae studiis recompensandam. Quod reliquum est Ser^{tem} V^{ram} rectissime semper valere et prospero rerum omnium successu foeliciter perpetuo frui ex animo optamus.

Datum Spirae, die XIIII. Decembris. Anno LXX.

(Concept. Staatsarchiv. Wien. Polonica.)

1 Viaţa acestui falş „domn" o cunoşteam până la anul 1569. Cfr. Iorga: Pretendenţi domnesci în secolul al XVI-lea (Bucureşti, 1898) p. 36.

350.

Warszawa, 27 Decemvrie 1570.

Abatele Ioan Cyrus către împăratul Maximilian II.

Proiectul lui Albert Laski de a ocupa Moldova, iar Bogdan-Vodă să se mute pe moşiile sale din Polonia.

D[ominus] Albertus a Lasko non multo post, quam me huc redeuntem consecutus fuit prope Petricoviam, ut [iam] V^ram^ Caes. M^tem^ scripsi antea, profectus fuit per Sylesiam, ubi domi meae se per totum quadriduum bene quievisse et amanter acceptum esse suis mihi significat literis, in Marchiam ad Ioannem Marchionem Brandeburgicum pecuniae, ut mihi dixit Krzepicii, ab illo mutuo accipiendae gratia. Expectatur, ut hic fama increbuit, magno desiderio in Valachia, occulto quodam iudicio comperi, ipsum contracto quantocunque poterit exercitii invasurum hac hyeme illam provinciam, non tam ut Valacho, qui cum secretam de eo intelligentiam habeat, noceat, quam ut utroque exercitu, hoc est, tam eo, quem Lascus adducet, quam eo, quo Valachus Lascum repellere velit, ex improviso adoriantur ditiones Turcicas, domino Lasco ibidem postea reliquendo, qui contra Turcas ultro sibi a Valacho traditam et concessam provinciam viribus adiutus Polonicis tueatur, Bogdano vero, id est nomen Valachiae regulo, in Poloniam ad occupanda Lasci bona per quandam quasi commutationem commigraturo. Cum se et ingenio, et viribus inferiorem sentiat, quam ut Turcarum, quorum oppressionem sui haud absurde metuit, impetum sustinere possit. Et hoc illud esse dicitur, quod sibi uxorem Polonam dari, quod fundos et bona soli in Polonia comparandi facultatem sibi concedi superioribus mensibus tantopere expetierit.

(Staatsarchiv. Wien. Polonica.)

351.

Istambol, 18 Fevruarie 1571.

Carol Rym orator către împăratul Maximilian II.

S'a dat voie lui Bogdan-Vodă să ia de soţie pe fiica ducelui Constantin de Ostrog din Polonia.

Vaivoda Moldaviensis, quem Bogdanum vocant, his diebus misit huc petitum filiae ducis Constantini Poloni ducendae potestatem, concessum est.

(Staatsarchiv. Wien. Turcica. Cifra.)

352.

Praha, 22 Martie 1571.

Împăratul Maximilian II. către Camera Scepusiană.

La cererea lui Ştefan-Vodă din Moldova dispune să rămână împreună cu boierii săi în Sárospatak, dându-i-se şi o pensie anuală de 300 fiorini.

Fuerunt his diebus apud nos nuncii Stephani Weidae ex Moldavia, ac supplicationem et suo, et ipsius nomine humillimam obtulerunt, *la care Vă ordonăm*, ut equites levis armaturae, qui praefato Weidae et suis boiariis aluntur, in ea conditione, qua hactenus usi sunt, maneant, ita ut qui ex proventibus Sarospatak sustentati hactenus essent, etiam in posterum illinc alerentur, qui vero ad officium solutionum bellicarum essent reiecti, in ea quoque manerent, et sustentatione consueta contenti essent; *iar afară de aceasta Vodă să primească vinul de pân'acuma*, praeterea ipsi Weidae a dato praesentium singulis annis trecentos florenos Rhenenses ad beneplacitum nostrum pensionis nomine numerari debere; etc.

Datum in arce nostra Pragensi, 22. Martii. Anno 1571.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

353.

Praha, 28 Martie 1571.

Împăratul Maximilian II. către Camera Scepusiană.

Mandat de plată boierilor Drăgşan şi Gava.

Quandoquidem Baiarii Moldavici Petrus Draxin et Iohannes Gawa nullos praeter consuetum salarium redditus habeant, et interdum difficulter solutionem illius salarii expectare poterunt *ordonăm să le daţi la amândoi* aliquid in rationem salarii, *din venitul Camerei.*

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

354.

Warszawa, 29 Martie 1571.

Abatele Cyrus către împăratul Maximilian II.

Audienţa soliei moldovene în afacerea nunţii plănuite şi a uneltirilor lui Albert Laski prin cari vrea să ajungă Domn al Moldovei.

Cum Mag^cus D. Palatinus Russiae, XXVIII. die huc appulisset, statim postridie mane audita fuit, quia iam ab aliquot diebus hic est legatio Tartarica, in magna senatorum atque aliorum frequentia; data enim illis fuit audientia plane publica; etc.

Pridie vero eius diei auditus fuit et palatini Moldaviae nuntius, qui quadriduo ante advenerat, sed remotis omnibus, etiam secretariis regiis, solis senatoribus cum Sua Serenitate remanentibus. Quid in tam secreta audientia propositum aetumne fuerit, nondum certo cognoscere licuit. Audio tamen praeter uxorem quam petit sibi dari filiam domini Cancellarii, questum esse de domini Alberti a Lasko machinationibus, quibus ille moliatur invadere et occupare paternum suum dominium. De qua re et alio, qui non parva hic fama est, ipse etiam dux Constantinus nuper de ea ita mecum locutus est, quasi V^ra Sacra Caesarea Maiestas eius machinationis esset conscia. Ubi in longo colloquio, quod mecum habuit, se se aliquoties obtulit, brevi effecturum, ut dictus Walachiae palatinus, se se totum dedat et penitus subiiciat clientelae V^rae Sacrae M^ti Caesareae. Modo illum in suam protectionem susceptum, velit contra Turcas tueri ac defendere. Non neglegendam esse istiusmodi occasionem acquirendae, sine sumptu et sanguine, tantae provinciae asserens. Ego qui et domini Ducis memorati, et Valachorum nossem ingenia, egi quidem illi pro hoc suo erga V^ram Sacram Caesaream M^tem studio, magnas gratias, sed cum quam futura esset V^rae Sacrae Imperatoriae M^tis de ea re sententia, dixissem, me non posse coniicere, promisi me de ea Suae Ill^mae D[ominatio]nis promissione scripturum ad V^ram Sacram Caesaream M^tem quam citissime. Quam tamen crederem, non praebituram esse Turcis ullam occasiomen rumpendi indutias; quippe quae promissi ac fidei in rebus omnibus sit tenacissima ac studiosissima.

Warsouiae, XXIX. Martii. Anno Christi MDLXXI.

(Staatsarchiv. Wien. Polonica.)

355.

Praha, 10 Mai 1571.

Giovanni Michiel ambasciator către dogele Veneției.

Știri din Polonia despre mireasa aleasă de rege pentru Domnul Moldovei.

Alla corte di Polonia dovevano arrivare li ambasciatori del Moscovito, per la confirmatione della tregua; onde quel Ser^mo

Re havea comandato un convento di Signori più principali, per poter riceverli et espedirli; che alla instantia et richiesta che faceva il prencipe di Moldavia appresso il Re, per haver una moglie in Polonia, Sua Maestà li daria satisfattione, havendo già trovato soggetto buono per lui.

Da Praga, alli 10 di Maggio 1571.

(Arch. di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

356.

Warszava, 23 Mai 1571.

Abatele Cyrus către împăratul Maximilian II.

Tratative cu ducele Ioan de Ostrog care făgădueşte că va câştiga în taină pe Domnul Moldovei să se supună împăratului, cu toată frica ce o are din partea Turcilor.

Accepi quas V^ra^ Sacra Caesarea Maiestas secunda huius mensis die ad me dedit clementissimas litteras hesterno vespero. Quibus quae mihi cum Illmo Duce Constantino agenda benignissime commisit, hoc mane (abiturus est enim proximo die Veneris) ita omni cura diligentiaque executus sum, ut non dubitem Dominationem Suam Ill^mam^ intra paucos menses palatinum Walachiae eo persuasuram, ut se se ultro V^rae^ Sacrae Caesareae M^ti^ clientelae offerat. Promisit enim mihi, se denuo fidum aliquem suum familiarem, simulatque domum redierit, ad ipsum missurum, ac persuasurum esse, multis efficacissimis argumentis, ut si se salvum esse cupiat, se omnino adiungat V^rae^ Sacrae M^ti^ Caesareae; secretissimo ad illam fido aliquo suo servitore transmisso, cui primum ad se venienti, suorum quoque aliquem velit adiungere, qui illum comitetur et deducat ad V^ram^ Sacram Caesaream M^tem^ vel Pragam, vel ubicumque illa tum foeliciter constituta fuerit. Putat autem memoratus Ill^mus^ Dux Constantinus, plurimum momenti allaturum esse huic negotio ex sententia consiliendo, si Transylvania, Walachiae vicina, in V^rae^ Sacrae Caesareae M^tis^ potestate ac subiectione fuerit. Ego etsi scirem mihi non esse integrum de his et similibus rebus aliquid conferre cum aliis, bene tamen potius quam male de ea re sperandum esse innui, cum aliis autem, ita clementissime iubente V^ra^ Sacra M^te^ Caesarea, neque de his Transylvanicis, neque Livonicis aut similibus rebus acturus

aliud, quam quod mihi a V^{ra} Sacra Caesarea M^{te} gratiosissime commissum fuerit; sicuti nec hacteenus in iis omnibus quicquam agendum vel cum quoque super huiusmodi rebus disputandum censui; audiendi potius ac cognoscendi, quid alii sentiant et dicant de rebus similibus, quam disserendi nedum disceptandi cupidus. De quo, ut V^{ra} Sacra Caesarea Maiestas otioso ac quieto animo humillime peto.

Quod vero ad transmittendas Constantinopolim indeque reportandas V^{rae} Sacrae Caesareae M^{tis} litteras attinet, similiter praefatus Dux Constantinus, ut et antea, suam defert ac pollicetur operam; nihil aliud excipiendo quam casus maiores, ut vocant, qui humana non possunt provideri aut caveri industria, latronum insultus, et tabellariorum interitum, aut si quae sunt his similia. Egi illi de utroque negotio diligentissime per magnas gratias, pluribus declarando, quam magnam ac solidam his rationibus et sibi, et filio suo conciliaturus sit V^{rae} Sacrae Caesareae M^{ti} gratiam atque benevolentiam, quod propediem experturus sit, in iis quoque rebus, quae ad Raudnicense suum in Bohemia dominium pertinent. Nam V^{ram} Sacram Caesaream M^{tem} de illis ita se brevi, sibi informata de omnibus sufficienter fuerit, resoluturam, quo singularem eiusdem gratiosissimae voluntatis propensionem queat liquido cognoscere. Modo ipsi vicissim, quemadmodum promittat, cordi sit, palatini Walachiae erga V^{ram} Caesaream M^{tem} animum quamprimum explorare ac illum V^{rae} Caesareae M^{ti} syncera fide adiungere; idque quanto fieri possit secretissime, ne quo eius tractatus emergente inditio, et illi, Turcarum iniuriis valde exposito, et ipsimet V^{rae} Sacrae M^{ti} Imperatoriae inde oriatur incommodum sive periculum. Ipse autem quomodo dicti palatini Walachiae animum per occasionem caute praetentare, prudenterque explorare, ipsique V^{rae} Sacrae Imperatoriae M^{ti} benevolentiam atque studium declarare debeam, sicuti mihi praefatis V^{rae} Caesareae M^{tis} litteris iniungitur, non video. Cum ille longissime hinc distet, neque ulla eius hic in Polonia conveniendi speranda sit facultas, neque litteris negotium hoc, nisi id V^{ra} Caesarea Maiestas mandaverit committendum censeam. Itaque omnia haec ipsius Ducis Constantini curae atque diligentiae permittenda credidi, sperans facturum, quod tam certo est pollicitus.

Datae Warsouiae, XXIII. Maii. Anno Christi M.D.LXXI.

(Staatsarchiv, Wien. Polonica.)

357.

Warszava, 6 Iunie 1571.

Abatele Cyrus către împăratul Maximilian II.

Oastea Tătarilor împreună cu a Moldovenilor în drum spre Ardeal, a trecut Dunărea pe la Chilia.

Cum haec praecedentia scriberem, convenit me Andreas Taranovius, allatum huc esse significans, Magnum Tartarorum exercitum, cum Turcis ac Walachis tendere in Transylvaniam. Quod idem nuntius quoque confirmaret Tartaricus, qui principis sui filium cum Scytharum exercitum ducere, et iam circa Chiliam Danubium transmittere diceret. Facilem fore occupationem illius provinciae, siquidem inter ipsosmet indigenas magna essent dissidia, magni motus domestici: ita quod intestino distractos bello non esset futurum Turcis aliquod in illis subiugandis negotium; etc.

Ducem Constantinum hinc ante biduum discedentem diligenter prommissionis suae de conciliando Walacho admonui, sed video non multum spei esse ponendum in Principe, qui parum sibi constare videtur non mihi tantum, sed et plerisque aliis. Itaque alia cum tempore iucunda erit de praefato negotio ratio.

(Staatsarchiv. Wien. Polonica.)

358.

Roma, 2 Iulie 1571.

Papa Pius V. către principele Ștefan Báthory.

Îl felicită cu prilejul alegerii sale, aflând că e catolic zelos, fiind convins că va face tot pentru lățirea legii.

Dilecto filio, nobili viro, Stephano Bathori Transilvaniae Vayvodae.

Pius PP. V.

Dilecte fili, nobilis vir. Salutem etc. Magnas agimus gratias Omnipotenti Deo, qui his perturbatissimis Reipublicae Christianae temporibus eam istius provinciae populis mentem immisit, ut te virum, quemadmodum accepimus, catholicae religionis studiorum, et excellenti pietate praeditum, eiusdem provinciae

rectorem ac perpetuum gubernatorem eligerent.[1] Ea de re non minus nobis atque huic Sanctae Sedi Apostolicae gaudemus quam Nobilitati Tuae gratulamur, sperantes talem electionem populis istis, quibus praepositus es, ad orthodoxae fidei cultum revocandis aptissimam fore: cuius rei non parvum iudicium habemus illud, quod nobis, nonnullorum literis, significatum est, ex quibus cognovimus te iam ante felicem hanc tuam electionem in tua antiquae ditionis locis fidem catholicam ab omnibus excoli et observari semper curasse, nuncque concionatores catholicos et in his Thedaldino quemdam concionatorem, ut fertur, egregium et theologum valde doctum, Sancte atque Apostolicae Sedis zelum habentem a Nobilitate Tua accersitos esse, qui salutari populos istos tuae fidei creditos, doctrinae pabulo pascerent veraque catholicae religionis professione imbuerent, quo quidem nihil facere potuisti aut illis utilius, aut tibi gloriosius. Adiungitur et illud, ex quo non minus tuae pietatis laus apparet, quod nullibi, in ista provincia, praeter quam in locis tuae ditioni subiectis, monasteria salva permanserint, ut credendum sit Deum tam egregiam pietatem tuam isto, ad quem nuper evectus es dignitatis gradu remunerari voluisse. Quocirca tam praeclara piae tuae voluntatis indicia debitis in Domino laudibus commandantes, Nobilitatem Tuam hortamur, ut quam semel ingressa est catholicae religionis viam constanter teneat, sibique pro certo persuadeat nullo se ad istam provinciam firmites obtinendam validiore praesidio uti posse, quam si Deum ipsum, a quo illius regimen accepit et pie coluerit, et Sanctam hanc Sedem Apostolicam omnium Christi fidelium matrem et magistram recognoverit, et omni studio ad veterem orthodoxae fidei utile erit haereticos advenas ex ista provincia expellere, quorum praecipuum studium est variis haeresum venenis in vulgus spargendis omnium de fide catholica recte sentiendum animos seducere atque corrumpere.

Haec ad Nobilitatem Tuam non minus gratulandi quam nostrae erga illam paternae voluntatis declarandae causa scripsimus, quam nulla magis quam re testari potuimus quam Nobilitate Tua ad eas res hortanda, quibus et in praesenti saeculo perpetuam sibi apud homines laudem comparare et in futuro

---

[1] Ștefan Báthory de Șomlyó fu ales principe de către Ordinele și Statele Transilvaniei în ziua de 24 Mai 1571 în dieta generală din Alba Iulia, precum se cerea de către legi.

aeternae remunerationis praemium a Deo accipere possit, ad quod eam perducere ipse pro sua misericordia dignetur.

Datum Romae, apud Sanctum Petrum etc. die 2. Iulii MDLXXI. Anno sexto.

(Copie of. Arch. Vat. Roma. Arm. 44 vol. 19 p. 457.)

Notă. Acest „breve" fu transmis principelui — ca de obiceiu — prin nunțiul dela Viena, în ziua de 11 August. Primirea sa fu confirmată de către nunțiul episcopul Delfino la 3 Septemvrie 1571; după ce însă despre Báthory a ajuns veste în Curte cum că ar fi depus din nou jurământ de credință sultanului, nunțiul și-a ținut de datorie să se sfătuiască mai întâi cu împăratul Maximilian II dacă scrisoarea papei este a i-se trimite principelui or nu. Împăratul (după raportul nunțiului din 17 Octomvrie 1571) era de părere că chestiunea e foarte grea, deoarece „questo Bathori haveva preso per suo cancelliero quello Forgach già vescovo di Varadino, et per consigliero quello Blandrata Piamontese, medico, che ridusse il Re morto [1] alla setta di Trinitarii, et che hora persuade al Bathori che vogli accettare la confessione Augustana per poterlo poi a poco a poco ridurre alle altre sue pazzie." Teama împăratului era însă nefondată, căci lucrurile s'au schimbat mult cu urcarea pe tron a noului principe. „Io risposi a Sua Maestà — urmează nunțiul — che mi maravigliava molto di quanto essa mi diceva, perchè io haveva inteso l'altro hieri da dui Italiani, che vengono hora di Transilvania, quali erano musici del Re morto, che dicono, che essendo stata già levata la messa a tutta quella provintia, subito creato Vaivoda questo Bathori, la concesse a i Siculi, che la dimandorno et che si sperava che anco in Alba Giulia in breve si dovesse dire publicamente, essendosi fin hora detta solamente in camera di esso Vaivoda, il quale in ogni sua attione mostra di essere molto catholico. Sua Maestà rispose che poteva esser vero quanto m'era stato detto, ma che è certo, che hora questo Blandrata è suo consigliere."

Nunțiul făcând raport Vaticanului primì ordin să arete scrisoarea de față împăratului, care însă (după relațiunea nunțiului din 24 Octomvrie 1571) aflä „che in esso „breve" vi sono alcune parole in pregiudtio suo, essendo chiamato questo Vaivoda da Sua Santità perpetuo governatore della Transilvania et però desideraria che volendogli scrivere Sua Beatitudine fussero levate queste parole, et lo chiamasse solamente Vaivoda." Fost-a schimbat textul dificultat al acestui „breve" ori nu, nu știm, căci nunțiul numai scrie nimica despre el ; dar nu credem, deoarece în volumele brevelor nu mai găsim altul și astfel pare că la urma urmelor el tot a fost transmis principelui pe la sfârșitul anului de către nunțiu. [2]

---

[1] Regele Ioan II (adică principele Ioan Sigismund) mort la 14 Martie 1571 în palatul său din Alba Iulia.

[2] Pe baza rapoartelor nunțiului numit în Arch. Vat. Roma, Nunziatura di Germania vol. 64 pag. 39, 54 și 66.

359.

Praha, 12 Iulie 1571.

Maximilian II. regele Ungariei către Camera Scepusiană.

Cere informaţie despre starea datoriei de 8000 fiorini luaţi de defunctul Despot-Vodă din mâna lui Francisc Zay, între timp asemenea mort.

Cum superioribus annis in expeditionem Despotae octo millia florenorum per Mag[cos] Franciscum Thurzonem et quondam Franciscum Zay percepta fuerint, de quibus ratio reddenda fuerat relictis Zay filiis, verum cum iidem sese excusaverint, quod de eo negotio, mortuo parente, nihil certi nos docere possent, scripsimus memorato Thurzoni pro informatione. Is quod nobis respondeat, ex adiecto scripto ipsius cognoscetis. [1] Cum itaque arbitretur, rem certo investigari posse apud servitores et stipendiarios nostros, qui tum circa ipsum Zay versabantur, mandamus vobis benigne, ut hac de re, prout Thurzo consulit, diligenter inquiri curetis, ac ut se habere compertum fuerit, scripto nos vestro doceatis.

Datae in civitate nostra Regia Pragae, 12. die Iulii. 1571.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

360.

Wien, 30 Iulie 1571.

Nunţiul Delfino către Tolomeo Galli secretar de stat.

Linişte în Ardeal, de unde au sosit ploconuri scumpe împăratului potrivit testamentului regelui Ioan II.

Delle cose di Transilvania non s'intende altro se non che passano quiete et che già dui giorni il Vaivoda mandò a Sua Maestà Cesarea due spade, una donata da Solimano al Re morto, et l'altra che era del Re Giovanni, molto ricche, et una coppa d'oro di raro lavoro, et alla Ser[ma] Imperatrice un gran pezzo di minera, cosa molto maravigliosa, le quali robbe dicono ch'erano state lasciate alli suddetti Serenissimi Imperator et Imperatrice in testamento dal Re morto. [2]

(Arch. Vat. Roma. Nunz. di Germania vol. 64 p.18.)

---

[1] Deoarece textul acestui mandat îl publicăm din copiarul oficial, nu cunoaştem scrisoarea menţionată.

[2] Titlul întreg al nunţiului este: Giovanni Delfino Vescovo di Torcello.

361.

Warszawa, 5 Septemvrie 1571.

Abatele Cyrus către împăratul Maximilian II.

Solul lui Bogdan-Vodă cu însărcinarea de a peţi fata marelui cancelar Dembinski pentru dânsul, nunta făcându-se în cetatea Hotinului, unde Voevodul se află de câteva luni.

Adest etiam hic domini palatini Walachiae nuntius, conciliandi matrimonii causa inter suum principem et cancellarii magni, Valentini Dembinskii filiam. Ubi responsum commodum hinc retulerit, adveniet palatini propinquidam, cui, nomine illius, puella desponsabitur, et in Chocin, quod duobus tantum miliaribus abest a finibus Podoliae, ubi palatinus iam a mensibus aliquot residet, deducenda tradetur. Si per eam Walachorum praesentiam expiscari potero, quis sit palatini illius erga V^{ram} Sacra^{mam} Caesaream M^{tem} animus, non negligam ullum solitae meae sollicitudinis officium. Ill^{mus} Dux Constantinus, ultro promissae in eo negotio operae suae forsan oblitus, nihil hactenus ad omnia ea, quae mecum hic egerat rescripsit.

(Staatsarchiv. Wien. Polonica.)

362.

Wien, 16 Septemvrie 1571.

Nunţiul Delfino către Tolomeo Galli secretar de stat.

Neînţelegeri aplanate între principele Báthory şi rivalul său Gaspar Bekes.

E'stato detto che in Transilvania fra il Bathoreo et il Becches, che è quello che concorse al principato, erano occorse alcune deferentie per certi beni che dal Vaivoda morto erano stati concessi al sudetto Becches, quali poi il Bathoreo, come indebitamente alienati, voleva ricuperare. Per il che si dubitava di qualche tumulto fra di loro, ma che poi s'erano acquietati. Di queste cose della Transilvania s'hanno così rari et così incerti avvisi che pare che questa provintia sia nelle Indie.

(Arch. Vat. Roma. Nunz. di Germ. vol. 64 p. 42.)

363.

Wien, 17 Octomvrie 1571.

Nunţiul Delfino către Tolomeo Galli secretar de stat.

Ştiri din Ardeal despre convocarea unei diete a Ordinelor.

Ho inteso ancora da i sudetti Italiani et altri, che in breve si doveva fare una Dieta, nella quale si haveva da trattare de i beni che sono stati concessi dal Re morto, overo usurpati da poi, et massime da quei quattro che furono lasciati essecutori del testamento, ciò è Gasparo Becches, Christoforo Aimas, [1] Stanislao Nisoschi, [2] di nation Polona, et Michele Chiachi [3] gran cancelliero, i quali si dice che hanno diviso fra loro forsi due millioni d'oro, fra dinari, gioie et altre robbe. Nè si sa che effetto potrà parturire questa Dieta, ma hora le cose sono quietissime. [4]

(Arch. Vat. Roma. Nunz. di Germania vol. 64 p. 54.)

364.

Wien, 22 Octomvrie 1571.

Împăratul Maximilian II. către Camera Scepusiană.

Cere părerea despre cererea de provizie a boierilor moldoveni.

Supplicarunt nobis. . . Ioannes Gawa Boyr et Elias Demetrowicz, ut illis aliqua frumenti et vini copia trimestri quoque tempore succurrere clementer dignaremur — *şi astfel aşteptăm părerea Camerei.*

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

365.

Wien, 29 Noemvrie 1571.

Giovanni Correr ambasciator către dogele Veneţiei.

Turburări în Iaşi, unde o parte a boierilor vrea un alt Vodă.

Questi dì l'ambasciatore di Polonia fece ufficio con Sua Maestà perchè con quel mezzo che paresse, impedisca che certi Valacchi forusciti e qualche altri in Ungheria non s'ingeriscano ne i moti, che si van, perchè s'intende, preparando in Valacchia. Dicono che li Valacchi sieno in gran discordia con molti prin-

---

[1] A se înţelege: Hagymási. [2] Niezowski. [3] Chyaki.

[4] Această dietă s'a ţinut la Cluj între 19 şi 30 Noemvrie 1571 aducând hotărâri foarte folositoare ţării.

cipali del paese, i quali e un chiaus venuto da Costantinopoli, s'erano ridotti in Giaz, luogo nel mezzo della provincia, et haveano chiamato anco esso Valacho, quale, temendo di qualche inganno non havea voluto andarvi, ma si teneva in Cocin castello alli confini della Polonia, dove havea già radunati tre mille Polacchi, et molti altri ne aspettava, con intentione di andar poi, armato che fosse, al suddetto loco di Giaz, per castigar i suoi nemici, massime havendo presentito ch'essi col favore del Turco disegnavano elegger un altro Prencipe, onde tanto più è esso risoluto di lasciar la protettione de' Turchi, et aderirsi al Re di Polonia, il quale mostra di non volergli mancar in alcun modo.

In Vienna, a 29 Novembre 1571.

(Arch. di Stato. Venezia. Disp. di Germania.)

366.

Košice, 15 Decemvrie 1571.

Camera Scepusiană către Maximilian II. regele Ungariei.

Cererea boierilor pribegi din cetatea Tokaj nu se poate îndeplini, însă propune să li se dea un butoi de vin.

De petitione boieronum Valachorum mittitur votum Camerae.

Qui nobis videatur de petitione adiecta boieronum Walachorum, quia Maiestas V. S. benigne a nobis scire cupit, haec est demissa nostra sententia; quandoquidem isti supplicantes habent ordinem certorum equitum, ad quos solutiones suas menstruas in Thokay levant, non possumus consulere, ut trimestri quoque tempore frumento et vinos iuventur. Frumentum enim parce hoc annum provenit, etsi abundaret, locum haberet, quo converteret? Vinum licet foelicius hoc anno quam praeterito provenit, tamen ad multas partes vadit. Nihilominus tamen collato superinde cum Mag^co^ domino Generali consilio,[1] videbatur nobis supplicanti singulo collatione singuli vasis vini hac vice tantum, ex gratia M^tis^ V. S.[2] succurrendum esse. Quod M^ti^ V. S. praesentibus demisse significandum duximus.

Cassoviae, 15. Decembris. A. D. 1571.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

[1] Se înţelege căpitanul general al Ungariei Superioare, pe această vreme Ioan Rueber.

[2] Acest fel de prescurtare e întrebuinţat mai numai de către Camera Scepusiană.

367.

Košice, 15 Decemvrie 1571.

Camera Scepusiană către Maximilian II. regele Ungariei.

Boierul Ioan Gava primind o căsuță în Beregszász, via ce o mai cere nu i se poate da căci aparține cetății Munkács.

De vinea Kalmár vocata, quam Ioannes Gawa Valachus sibi conferri petit.

De humili adiecta interpellatione Ioannis Gawa Walachi profugi, petentis sibi vineam Kalmar conferri, de qua Maiestas V. S. ex nobis informari benigne cupit, haec est demissa nostra opinio atque responsio. Ad benignum mandatum M[tis] V. S., cuius exemplum praesentibus est annexum, collata fuit hinc supplicanti quaedam domuncula in oppido Bereghzaz sita, ad quam habebantur duae viniolae; quarum altera viliorum, scilicet valentem non ultra florenos duodecim, ut excoleret, et fructibus inde natis se sustentaret, reservatis tamen nonis pro M[te] V. S. Camera illi contulerat. Alteram vero potiorem scilicet penes arcem Munkach reservavit, quam supplicans domui suae addi petit, verum quia arx Munkach ea vinea carere non potest, abimendam esse supplicanti demisse censemus; quod ipsum etiam Mag[co] domino Generali placuit, quando negotium hoc cum eodem communicaremus. Quod erat nobis de praemissa petitione M[tis] V. S. paucis demisse rescribendi.

Cassoviae, 15. Decembris. A. D. 1571.

(Colecțiune particulară. Ungaria.)

368.

Wien, 6 Fevruarie 1572.

Împăratul Maximilian II. către Camera Scepusiană.

Mandat de câte un butoi de vin boierilor pribegi moldoveni.

Aprobând consilium vestrum nobis 15. die iam elapsi mensis Decembris literis vestris declaratum, ut Ioanui Gawa Boyer et Eliae Demetrowicz, militibus Tokayensibus, utrique eorum hac una vice uno vas vini subsidii nomine succurratur, *Vă ordonăm efectuarea mandatului nostru.*

(Colecțiune particulară. Ungaria.)

369.

Wien, 7 Fevruarie 1572.

Împăratul Maximilian II. către Camera Scepusiană.

Via Kalmar nu se poate da boierului Ioan Gava.

Aprobând sfatul vostru din 15 Decemvrie trecut în privința cererii lui Ioan Gava, cum vinea illa, quam petit sibi conferri, Kalmar vocata, ab arce Munkach avelli nequeat, ut apud eam reservatur, *Vă ordonăm să-i faceți această de știre.*

(Colecțiune particulară. Ungaria.)

370.

Istambol, 15 Fevruarie 1572.

Marc' Antonio Barbaro bailo către dogele Veneției.

Domnul Moldovei fugind s'a pus un altul în locul lui.

Si ha che'l Vaivoda di Bogdania intrato in contumatia appresso Turchi era fuggito, onde era stato eletto un'altro Vaivoda, et che Gian Miches mostrando di favorirlo aspirava a que governo.

(Arch. di Stato. Venezia. Rubricario di Cosp. I. p. 280.)

371.

Wien, 20 Fevruarie 1572.

Împăratul Maximilian II. către Camera Scepusiană.

Mandat de plată pentru solda boierului Drăgșan.

Moti .... supplicatione legatorum Stephani Waywodae et consilio generalis capitanei nostri super ea nobis declarato, benigne statuimus Boiario Petro Draxin, ut reliquis Boiariis salarium suum militare de proventibus Camerae istius nostrae, imposterum numerare, *și Vă ordonăm ca* deinceps singulis mensibus *să-i plătiți salariul.*

(Hofkammerarchiv. Wien. Öster. Gedenkbücher 119 fol. 106.)

372.

Wien, 20 Fevruarie 1572.

Împăratul Maximilian II. către Camera Scepusiană.

Cere informațiuni despre cererea lui Ștefan Vodă-Mâzgă.

Consuluit nobis adiecto scripto suo ... Ioannes Rueber ... generalis partium istarum capitaneus, ut Stephano Wayuodae in aliquo pago habitationem aliquam commodam, in quam se cum suis reciperet, conferri et de lignis, foeno et straminibus provideri curare vellemus — *şi astfel aşteptăm informaţiunea Voastră.*

Anexat. Părerea (fără dată) a lui Ioan Rueber ca să se dea de către provizorul din Patak sau Tokaj: domino Stephano Waiuodae in aliquo pago sub eorundem provisoratu constituto habitationem aliquam commodam, in quam se cum suis reciperet, *precum şi le-mnele şi fânul cerut,* ut sic ab hac molestia liberati tanto alacrius expectent tempus quo per Sacram M^tem^ V^ram^ Caesaream Moldaviae restituantur ... Praeterea, quoniam ipsi miseri Moldavi ex sola Sacrae M^tis^ V^rae^ Caesareae clementia vivunt et dependent, nec habent alias unde se sustentent, *ar face bine* si domino Stephano Waiuodae vestem honorariam sive ex panno precioso, sive ex serico ordinare dignabitur, ut honesto cultu apparere possit; boiaris autem eiusdem Waiuodae nunciis certe miseris et egentibus, uxoribus et liberis gravatis, eleemosynam Sacra Maiestas V^ra^ Caesarea contulerit... et honoraria aliqua veste ex panno minus precioso donentur, et viatico quo se domum conferant, ornentur; *iar* Draxi autem Peter boiarus... suum stipendium, quemadmodum et alii Boiari ex Camera Scepusiensi acciperet— *fiind foarte sărac şi îngreunat cu nevastă şi copii.*

Pe dos raportul Camerei cum că celor *zwen Boyarn li s'a plătit* vor etlich Tagen in Geld und Tuech *salariul restant* de 521 fl. 35 kr., *iar* Herrn Stephano Weywode *li s'a dat* im Monat Augusti 70 Jahrs 200 fl. in parem Geld und 27 Br. Ellen roten Carmesin Damascht; *pe când boierilor numiţi* 50 fl. und jedem 10 Br. Ellen [1] wellischen Granat.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

373.

Warszawa, 11 Aprilie 1572.

Abatele Cyrus către împăratul Maximilian II.

Ştire din Moldova despre întronarea lui Bogdan-Vodă.

Bogdanus nuper deiectus palatinus Moldaviae per nobilitatem Russiae his diebus in palatinatum suum etiam munitis plerisque Walachis restitutus scribitur.

(Staatsarchiv. Wien. Polonica.)

[1] Abrevaţiunea această înseamnă Breslauische, adică cot de Breslau.

374.

Warszawa, 16 Aprilie 1572.

Abatele Cyrus către împăratul Maximilian II.

Se confirmă ştirea despre restabilirea pe tron a lui Bogdan-Vodă cu amănunte despre bătălia dintre el şi Ioan-Vodă pe care oamenii săi l'au gonit din ţară.

Bogdanum in suam Valachiam restitutum esse subinde aliis atque aliis affertur nuntiis. Aiunt ipsosmet Walachos Iuvanum illum, qui Bogdano Turcharum favoribus suffectus fuerat, ultro fugientem insecutos, ob patratam multorum procerum caedem, et ereptam per vim aliquot honestis matronis ac virginibus pudicitiam conflixisse cum eo ad fines Turchicos, verum ipsum quidem evasisse, sed suorum fere sexcentos, qui pro maiori parte Turchae fuerint, amisisse.

(Staatsarchiv. Wien. Polonica.)

375.

Istambol, 16 Aprilie 1572.

Marc' Antonio Barbaro bailo către dogele Veneţiei.

Sol polonez pentru intronarea lui Bogdan-Vodă retras în Polonia.

Si ha che era gionto un ambasciator di Polonia, che già dui anni era ancora stato a questa porta, et che era venuto per far querela contra Tartari, et per far officio per il Bogdano che era stato scacciato di stato, che era ritirato a quei confini di Polonia.

(Arch. di Stat. Venezia. Rubricario di Cosp. I. p. 283.)

376.

Istambol, 22 Aprilie 1572.

Marc' Antonio Barbaro bailo către dogele Veneţiei.

Tratativele solului polon pentru intronarea lui Bogdan-Vodă.

Dice il negotio trattato dall' ambasciator di Polonia col bassà circa il rimetter in stato il Bogdano vecchio.

(Arch. di Stato. Venezia. Rubricario di Cosp. I. p. 283.)

377.

Warszawa, 24 Aprilie 1572.

Abatele Cyrus către împăratul Maximilian II.

Ştirile sosite din Moldova sunt contradictorii, căci pe când se zice că Bogdan-Vodă e restituit, Leşii susţin pe Ioan-Vodă fiind omul lor.

De rebus Walachicis tam varia huc affirmitur quotidie, ut quid in ea varietate scribam, quod sit verisimile, non habeam. Nunc foeliciter restitutionem illam Bohdani palatino Mielcho caedere, nunc ipsum cum omnibus suis scribitur esse in summo discrimine. Sunt qui non inepte colligunt, hanc restitutionem fore initium belli Turchici. Dum hanc Ivani expulsionem, quam praefatus Mielceius suscepit, restituendi Bohdani gratia, Turchas haud quaque multam relicturos, Polonos e contra hinc sui clienti non defuturos,. quominus ipsorum benefitio receptam tueatur suam provinciam, ratiocinantur non sine rationibus. Verum de his forsan licebit certiora propediem.

(Staatsarchiv. Wien. Polonica.)

378.

Warszawa, 1 Mai 1572.

Abatele Cyrus către împăratul Maximilian II.

Răsvrătirile în Moldova dintre Ioan şi Bogdan Vodă, unul ajutat de Turci, altul de Leşi. Nedumerirea senatorilor faţă de starea de lucruri şi primejdia turcească. Bătălia de lângă Hotin.

His fere quotidianis tribunorum cum senatu de variis rebus iurgiis atque altercationibus, ab ipsomet Rege, praesciente se ex nuper facto senatus consulto graviter de multis rebus, scandalosa praesertim vita, repraehensum iri; subordinatis, supervenit ex insperato, varia quidem ab initio et discrepans de rebus Walachicis, sed tamen in eo consonans fama, quod palatinus Podoliae, cum omnibus qui ipsum in eam provinciam, restituendi illinc expulsi Bohdani causa secuti sunt, male acceptus atque tractatus vix, turpi fuga, multis suorum desideratis, inde evaserit. Nam Iuanum Turcarum studio Bohdano in principatu illo surrogatum, his nostris, iam longe in Moldawiam cum suo illo exulante cliente ingressis fere cum duobus equitum millibus ex

nobilitate Russiae ac Podoliae, subito contractis, quasi ex insidiis prosilientem occurrisse cum exercitu fere triginta millium, conflato ex Walachis, Turcis ac Tartaris. Qui non solum retrocedentes, licet continuo curruum vallo muniti incederent, incessere ac vellicare, sed in ipsam usque Podoliam, plurimos illorum trucidando insequi ausi sunt. Imo cum nostris se in Caminec, natura loci firmissimum oppidum, recipientibus ac quasi occultantibus, nemo iam illorum depopulationibus obsisteret, plurimis villis, oppidulis etiam aliquot exustis in mediam usque Russiam progressi sunt, ita ut heri, me praesente, Duci Constantino relatum sit non longius hostilem illum exercitum abesse a Leopoli quam novem miliaribus, maximam secum trahentem praedam armentorum in primis atque miserorum hominum. Et quamquam domini Poloni, coram me potissimo et aliis extraneis, haec extenuent ac quantum possunt dissimulent: non me tamen latere potest, magnam huic tam gloriosae grati illatam ignominiam, deplorandam cladem miseris, praesertim colonis et aliis, qui nullo se possunt tueri propugnaculo. Graviter ea res senatores afficit, magno eos percellit metu belli Turcici, ingrates motus et incommoda affere posse hanc tam inconsultam potentissimi hostis provocationem omnes clamitant. Video prudentiores non parum consternatos animis: Ne hoc sit diuturni belli initium. Gravissime incusant Ser^mum Regem, quod inconsulto senatu per huiusmodi Bohdani restitutionem huic motui causam praebuerit. Excusant Serenitatem Suam alii, omnem huius facti culpam et invidiam transferentes in cancellarium, vicecancellarium et Mischium, qui acceptis a Bohdano et inter se partitis sex aureorum millibus, mandata regia ad dominos palatinos Podoliae et Russiae de hac expeditione in Moldaviam suscipienda elicuerint et subscribi regia manu procuraverint. Audio non parum ipsis inde impendere periculum.

Die Lunae et heri omnis de una hac re fuit deliberatio. Nobilitas acres et vehementes de abolenda hac ipsorum genti illata contumelia, de armis subito corripiendis, de non dimittendis impune cum tanta praeda latronibus dicit sententias, clamitat sine mora evocandam omnem nobilitatem Woliniae, Podlassiae, Russiae et Podoliae, qui evestigio conscensis equis praedonibus reditum intercludant et si queant par pari, praeda primum excussa, referant, vel saltem retrocedentes tantisper distineant, quousque maioribus regni viribus ipsis succurri, et Walachis, ne diu de hoc successu laetentur, talio referri queat. Alioquin et

ipsos, et Turcas, et Tartaros tantum ex hac impunitate sumpturos animi, ut non multo post maiora ausuri et omnino credituri sint: Polonis insultare, imo imperare, non esse difficile, modo quis eos aggredi audeat rem esse eximi perniciosissimi ac gravissimi et plane intollerandi praeiudicii. Temperat et quasi instinguit hunc nobilium ad bellum propensorum ardorem, Regis ac procerum prudens cunctatio. Contendunt prius cognoscendum, quid actum sit certius, prius deliberandum accuratius, prius aliis rationibus quam armis experiundum sapientibus, circumspicienda multa, non temere lacessendos Turchas, tanta potentia, tot successibus formidabiles. Nullos ad manum esse belli nervos pecuniam, neminem velle contribuere, imparata esse pleraque. Facilius moveri quam finiri bella cum huiusmodi hostibus, longissimas virium radices habentibus. Expertos ad Varnam esse ipsorum maiores quid possint arma Turchica, quam Christianorum principum fides in mutua cohaerentia.[1] Quid multa? Pacem hi potius quam bellum suadent. Constitutum tamen hactenus nihil, nisi quod exspectandus sit ciaussius, qui advolare huc scribitur. Non a Sultano quidem missus, sed a Bialogrodensi zenzaco sive praefecto, qui supramemoratum ducit exercitum, homo, ut aiunt, ad turbandam quietem publicam paratissimus.

Sunt nonnulli viri cordati, qui idem quod ego sentiunt. Dominos Polonos, agnoscentes per ipsos, infaestis armis Walachiam ingressos, factum esse huius tumultus initium, facilius admissuros transactionem aliquam quam vindicando acceptas iniurias, rapinas et incendia praebituros causam maioribus motibus, dissimulaturos potius ac mussitaturos, rebus sic stantibus, hoc est Rege hoc otio et quieti addictissimo, superstite, acceptam contumelian et incommoda, quam ea persequendo, passuros se involvi gravissimi belli periculo; maxime cum nec Germanis ratione Prussiae ac Lyvoniae, nec a Dano, Mosco et Tartaro securi sint; imo intestinos etiam motus, cum ex aliis causis, tum ob metuendam S. Regis sui mortem, formidandos censeant; etc.

Porro V^ram^ Sacram Caesaream M^tem^ ignorare nolo, quod etsi ante allatum de rebus Moldavicis nuntium, in senatu nihil fere aliud per posterius triduum septimanae praeteritae actum fuerit, quam de Borussorum gravaminibus, quorum eius partis, quae a civitatibus sunt proposita exemplum cum his transmitto

[1] Aluziunea această la bătălia din 10 Noemvrie 1444 dela Varna, în care perise şi Vladislau, regele Ungariei (de origină polonă) e foarte caracteristică, după 128 de ani ale tristelor evenimente petrecute.

litteris modo autem de solo novo hoc agatur negotio Walachico sive bello Turcico, uti supra prolixius scriptum est; etc.

Datae Warsouiae, Calendis Maii. A. Chr. M. D. LXXII.

De Walachicis quoque rebus heri allatum est laetius nuntium, nostros id est regressos novem dierum itinere Polonos, circa Choczin, arcem Moldaviae Podoliae finitimam, ultra mille Turchas, Tartaris et Walachis permixtos trucidasse, commisso cum eo usque insequentibus, quasi iusto proelio, sclopetariorum tamen, quos secum habebant, et ex arce vicinia displosorum in hostes tormentorum benefitio. Postea Turchis sic quasi profligatis (non tamen sine centum optimorum militum iactura) traiecto Tyra fluvio, rediisse in tutiora loca Podoliae, Transtyrana regione hostium depopulationi, quam nemo prohibeat, misere relicta.

Hodie hic expectatur a Bialogradensi zenzaco ciaussius.

(Staatsarchiv. Wien. Polonica.)

379.

Buda, 5 Mai 1572.

David Ungnad şi Edoardo Provisionali către împăratul Maximilian II.

De Domnii ţărilor române nu se vorbeşte nimica.

Le cose del Transilvano non s'intende altro se non, che sono quiete et de li vaivodi di Moldavia et Vallachia qui non se ne parla nulla.

(Staatsarchiv. Wien. Turcica.)

380.

Warszawa, 14 Mai 1572.

Abatele Cyrus către împăratul Maximilian II.

Relaţiunea ceauşului sultanului în senat despre întâmplările din Moldova, cerând extrădarea lui Bogdan-Vodă.

Hoc mane recitatae sunt in senatu litterae Turcicae, quas heri ciaussius obtulit. Quid contineant perquiram sedulo. Audio tamen, quod oretenus duo haec proposuerit: Primum post dictam Sultani nomine multam salutem, graviter Ser^{tem} Suam hortatus est, nec ullis cuiusque suasionibus se ab illius patiatur abduci amicitia, sed in ea colenda solitam praestet constantiam, quod sibi ac regno suo futurum sit utile ac honorificum. Deinde,

ut Bohdanum ex Valachia cum contributione sultano debita et iam collata profugum, sibi dedat sive vivum, sive mortuum; castiget etiam et supplicio, se praesente et spectante, afficiat, qui illius restitutione temere suscepta, provinciam illam hostiliter ingressi communia foedera pacemque mutuam violaverint et cruento bello causam praebuerint. Id nisi fecerit, crediturum esse sultanum penitus, quod Serenitate Sua conscia irruptio illa hostilis ac communibus pactis contraria, a palatino Podoliae, et ipsi adhaerentibus Podoliae ac Russiae nobilibus, quorum cathalogum simul obtulit, facta et quasi dedita opera belli occasio quaesita sit. Çaeterum si Iuan ille, qui sultani beneficio Bohdano in provincia illa suffectus sit, Serenitati Suae ex iustis causis displiceat; Maiestatem Suam non recusare, quin de communi utriusque ipsorum consilio atque consensu alius illi substituatur, qui utriusque ipsorum gratus sit et consueta praestet fidelitatis obsequia. Varie ea oratio senatores affecisse dicitur. Çonsultatum hoc mane de ea re per horas aliquot (lectis prius, quas heri exhibuit, ut dixi, Selimi et Mehemet Bassae epistulis) quam secretissime atque accuratissime, conclusum tamen quantum olfacio adhuc nihil; forsan exspectabuntur palatini Podoliae ac Russiae, qui, reverso in Moldaviam exercitu quo obsidebatur Çhocinum, adveniumt, ut facti sui rationem reddant coram toto senatu et universis regni statibus. Qua ex re non parum periculi redundaturum nonnulli aiunt, ad dominum vicecancellarium et Nicolaum Mischium, qui accepta a Bohdano hyeme praeterita satis multa pecunia, eam restitutionem apud Ser[illegible] Regem procurasse et litteras expedivisse inculpantur a plurimis. Quicquid vero in toto hoc negotio postmodum evenerit, faciam, ut V[ra] Çaesarea Maiestas suo cognoscat tempore; etc.

Datae Warsouiae, XIIII. die Maii. Anno Çhristi MDLXXII.

(Staatsarchiv. Wien. Polonica.)

381.

București, 16 Mai 1572.

Alexandru-Vodă către principele Ștefan Báthory.

Dă slobozenie fiului lui Radul Armaș să-l slujească. Roagă să ocrotească mănăstirea din Lancrăm, zidită de boieri pribegiți în Ardeal.

Alexander Dei gratia Wayvoda, dominus et perpetuus heres terrae Transalpinensis.

Spectabilis et Magnifice Domine et frater nobis honorande. Salutem et bonae vicinitatis nostrae commendationem.

Vöttük az Nagyságod levelét, melyben minekünk ir Nagyságod az Radul Armás felesége gyermeke felől. Mi ő magát is hivattok az ő örökségibe jűne, de nem akart jűni, azért mi az Nagyságod kívánsága szerént szabadságot adtunk neki, hogy ha el akar menni, mennyen békességgel.

Továbbá az lámkereki monasteriát és püspekséget, mint az mi boérink bizonyitják mi előttünk, pribékségbe Jowan Mederecz, Radul Stolnyk, Sawa pispek, Ztanilláné, Ztanka Kulchyárné, Mihaila Wyzter az ő pénzekkel lölk[ek]ért épéjtették, azelőtt volt király [1] meg engedte volt. Nagyságod is tartsa meg az rendiben őket. Isten tartsa meg Nagyságodat minden jó szerencsével.

Datum in oppido nostro Bwkuresth, 16. Maii. Anno 1572.

Adresa: Spectabili et Magnifico Domino Stephano Bathory de Somlio, Wayvodae Transsilvaniensi et Siculorum Comiti. Domino vicino nobis honorando.

Pe dos: 1572. Apertae per me Magistrum Nicolaum de Wysselen protonotarium etc.

(Arhiva Națiunii Săsești. Sibiu. No. 813.)

Am primit cartea Măriei Tale în care Măria Ta ne scrie despre feciorul soției lui Radu Armaș, pe care noi l'am chemat să-și ia moștenirea, dar n'a vrut să vină și astfel după pofta Măriei Tale i-am dat slobozenie să se ducă cu pace.

Mănăstirea și vlădicia din Lancrâm fiind zidită după mărturia boierilor noștri cu voia craiului răpozat de către Ioan Medereț, Radu Stolnic, Sava Vlădicul, jupâneasa Stănilă, Clucereasa Stanca și Mihăilă Vistierul cu banii și pentru sufletele lor, pe când erau pribegiți pe acolo, rugăm ca și Măria Ta să le mențineți în rânduiala lor de pân'acum. Dumnezeu să Vă țină Măria Ta cu bun noroc.

382.

Warszawa, 22 Mai 1572.

Abatele Cyrus către împăratul Maximilian II.

Răspunsul senatului dat ciaușului Mustafa în chestiunea extrădării lui Bogdan-Vodă, regele Poloniei plângându-se mult pentru devastările făcute de moldoveni în regiunea Sznyatin. Solia boierilor Drăgan și Albota cerând ajutor împotriva tiranului Ioan-Vodă, care stă în legături cu Cristof Zborowski.

[1] Se înțelege predeceorul lui Ștefan Báthory, regele Ioan al II-lea, altfel principele Ioan Sigismund.

Transmitto cum his exempla litterarum, quae nuper allatae fuerunt ex Dania. Item quas attulit Mustaffa cziaussius; cui hodie in senatu (nam morbus Ser^tis Suae Regiae hac nocte ita recruduit, ut ipsum, quantumvis id importune flagitantem, admittere non potuerit) responsum fuit per dominum Cancellarium in hanc sententiam: gratam fuisse Ser^mo Regi salutationem Maiestatis Imperatoriae; cui Maiestas Sua Regia vicissim prospera omnia precetur, et ex animo foveat. Bohdani restitutionem attentatam esse Ser^mo Rege et regni Ordinibus insciis, studio privatae quorundam erga ipsum observantiae sive amicitiae, qui et hic adesse, et facti sui rationem reddere iussi sint. Quibus auditis Ser^mum Regem responsurum Sultano ad querelam hanc suam de violatis per ipsum antiquis foederibus, copiosius. Interim autem ipsum ignorare nolle, plus a Turchis ac Walachis, qui nuper flamma ac ferro Snatinum usque hostiliter grassati, omnemque illam ditionem Regiam, quae inter Tyram est et montes Carpathios, depopulati sint, multaque alia insolenter patrarint, actum esse in pacis ac bonae vicinitatis praeiudicium, quam ab illis qui restituendi Bohdani gratia Walachiam ingressi fuernit. Ad ipsius autem et fratris, innocentissimi adulescentis, deditionem quod attineat: non posse Maiestatem Suam Regiam Sultani precibus satisfacere, cum ipso sciente et volente, cum in fidem et clientelam suam, datis etiam publicae fidei litteris, receperit, quin potius M^tem Suam Caesaream rogare, ut illum sibi reconciliatum, in paternum regnum, etiam num velit admittere. Alioqui ex hostilibus Iuani, quem illi, se invito, substituisset, posttrahito iure, quod huic suo regno in provinciam illam competat, attentationibus, quarum iam evidens ediderit specimen, facile dissolvi posse veterem amicitiam; cuius ut Serenitas Sua conservandae studiosa sit: ita pati non posse, ut ea attententur, quae huius regni dignitati sint contraria.

Austero sane ac turbato vultu, Turcha responsum hoc inexpectatum accipere visus est, et cum illud sibi scripto etiam dari postulasset, ac subiunxisset: Nunquam salvam fore hanc ipsorum cum Polonis amicitiam, quam diu heri sui Chlop (Bohdanum per contemptum rusticum appellans) in hoc regno futurus sit ex senatu dimisssus, die crastino abiturus est. Venturus autem die Sabbati cum palatino Russiae alius dicitur, comitatu quidem maiori, sed nuntio tristissimo, licet aliis futurum illud sit laetissimum. Aiunt enim, quod nisi Bohdani ac fratris aliorumque Moldaviam profecti sunt, deditionem obtinuerit, certum iam bellum

Ser^{mo} Regi denuntiare debeat; quod, rebus Turcicis sic stantibus, hoc est, durante bello maritimo cum Hispanis ac Italis, mihi profecto nequaquam videretur verisimile, nisi quid simile ex his ipsus appareret litteris, quarum nunc mitto copias. Certiora tamen de his audituri, quando qui iam prope est, alter cziaussius advenerit. Taranowski etiam noster Constantinopoli redierit; quod ut vix intra mensem futurum est, ita propediem hic aderunt duo potissimi Walachiae, cum Bohdano in regnum hoc nuper profugi proceres: Dragan superioris et Albota inferioris Moldaviae gubernatores, post principem, maximi. Hos non Bohdani tantum, sed totius provinciae nomine auxilia petituros contra Iuanum Tyrannum immanissimum, hodie mihi retulit Stanislaus quidam, illius famulus, cum binis tantum hic missus litteris. Harum unae ad Nicolaum Mischium, qui apud Ser^{mum} Regem, ut scripsi saepius, tantum potest quantum nemo alius, alterae ad me ipsum scriptae sunt. Quid contineant illae, uti certo scire nequeo (nam iuvenis iste utraramque inscius est) ita ad impetrandam Serenitatis Suae gratiam spectare non est dubium; quid autem hae meae, dignabitur V^{ra} Caesarea Maiestas ex ipso, quod simul transmitto, cognoscere ἀυτογράφο. Quod etsi prae se fert quasi ipse nullam mei habeat notitiam, suspicor tamen, illum de industria noluisse, propter interceptionis periculum, mentionem facere litterarum, quas ad ipsum dedi hyeme praeterita, ut tum quoque scripsi ad V^{ram} Sacram M^{tem} Caesaream. Quod autem ipsi quoque rescribam hoc tempore, nihil aliud video, quam ut generaliter ipsi meam deferam benevolentiam, et patienter ferre praesentem fortunam, se seque iubeam rebus servare secundis.

Audio enim ipsius successorem Iuanum maximas illi intentare insidias; obtulisse Christophoro Sborovio magnam vim pecuniae, si illum, uti suum quoque hostem, ex nuper illata iniuria, quam omne hoc miseri iuvenis malum causata est, velit interficere. Tum ab aliis quoque non tutum esse, etiam quos multis beneficiis cumulaverit. Ideoque latere circa fines Hungariae cum tribus tantum familiaribus, coco et unico puero. Cum reliquum suum comitatum reliquisset diebus superioribus apud dominum Ciolek, nepotem ex sorore, Magnifici domini Alberti Lascii, non longius quam XII miliaribus habitantem a Warsovia. Cogito ego quidem, quod cum calamitosus iuvenis, ad V^{rae} Caesareae M^{tis} gratiam confugiat, illi significare forsan expediat, non per epistulam, sed hunc ipsum quem huc misit internuntium, ut si de rebus suis mecum conferre, meoque cupiat uti concilio, incognitus mecum

in villa aliqua vicina, apud amicum quempiam meum, conveniat, simulans se afferre ab hero suo litteras, verum nihil tamen adhuc certi de ea re statui. Poterit V^{ra} Caesarea Maiestas, prius quam ab eo, si forsan tale quid illi significavero, responsum accipio, mihi clementissime interea innuere, utrum quid eiusmodi faciendum sit, vel obtendenda aliqua, vel dilati, vel recusati huius congressus excusatio. Et casu quo V^{rae} Caesareae M^{ti} non displiceret huiusmodi nostrum colloquium; utrum nulla, aut qualis et quanta illi spes ostendenda sit, de V^{rae} Sacrae Caeasareae M^{tis} gratia. An, si se in Polonia, Turcha ipsum tam publice, quam privatim persequente, non tutum fore, ut plerique censent, videat; possit se, V^{ra} Caesarea M^{te} innuente, in aliquo Sylesiae vel Moraviae monasterio, omnibus plane ignotus recondere, cum uno ad summum famulo; ibique latere tantisper, donec exeuntibus cum Turcha indutiis, V^{rae} Caesareae M^{ti} si illa forsan barbaris bellum maioribus viribus inferat, queat esse usui, per receptam ipsius beneficio retinendamque perpetuo sub eiusdem subiectione Walachiam, hostes suos invadendo. et strenuam navandae in eo bello operam, imo praestando V^{rae} Caesareae M^{ti} perpetuam fidem atque obedientiam. Quae omnia per hanc exilii occasionem bonus, sed parum circumspectus iuvenis, facile promissurus est, mediante etiam, si ita videbitur, iuramento et aliis cautionibus. Quin autem, si suo tempore adiutus fuerit, provinciam illam recuperatus sit, nemo fere dubitat. Cum enim neminem, vel occiderit, vel alioqui graviori iniuria affecerit, sed per aetatem duntaxat peccaverit: negligendo administrare subditis (sane destitutus consilio) iustitiam, praeferendo eiusdem per contemptum ipsorum extraneos, Polonos maxime, dissipando inordinatis donationibus, opes quas pater reliquerat, vagando extra ditionem suam liberius et quaedam faciendo alia, quibus lubrica ea aetas est obnoxia: plerique putant, Walachos nunc ab ipso abalienatos, ut sunt alioqui in expellendis ac revocandis suis principibus varii et instabiles, odio Iuani moderni sui reguli interea, propter summam ipsius crudelitatem, per quam iam num plus quam XXX proceres, direptis ipsorum bonis, occidisse, multaque alia libidinose ac insolenter egisse scribitur, incensos, non diu perseveraturos in fide et obedientia Tyranni tam nefarii, qui nec ipsis Turchis, ad quos tamen per summam impietatem a Christiana fide defecerit, charus sit, Polonos quoque, quorum Walachi rationem utique habeant longe maximam usque adeo hostili hac irruptione in Podoliam irritaverit, quod se ab illorum amicitia alienos esse

incipiant ostendere; ita ut nec ibi, nec hic solidum aliquod sperare queat praesidium. Quo destitutus, facile a suismet subditis, quorum filias et uxores. Turchis prostituere fertur, praeter multas alias iniurias, expelli per occasionem Bohdani ad ipsos externo auxilio revertentis poterit. Cum ob ingenium mite, licet per aetatem leviusculum, non usque adeo ingratam sui memoriam apud illos reliquerit. Verum haec omnia deliberandi potius causa V[rae] Caesareae M[ti] quam consilii loco proposita, moderari ipsa et pro imperio decernere, mihique quid fieri velit clementissime singnificare poterit. Quicquid illa iusserit et nihil aliud, tam in his, quam in aliis unquam egero; etc.

Datae Warsouiae, die XXII. Maii. Anno Christi Salvatoris M.D.LXXII.

(Staatsarchiv. Wien. Polonica.)

383.

Warszawa, 29 Mai 1572.

Abatele Cyrus către împăratul Maximilian II.

Tratative secrete cu ciausul Ahmet. Voinţa Leşilor de a introduce în Moldova pe „inocentul" Bogdan-Vodă.

Achmet czaus XXIII. huius mensis die huc ingressus, in horto meo suburbano, quem ultra biennium ex assignatione domini Stanislai Barsi, tum temporis Curiae huius Mareschalci habui (ita iubente Firleyio) [1] hospitium, me irrequisito, sortitus est. Etsi vero is nondum publice auditus est, intervenientibus Sanctae Pentecostes feriis, ex ipsius tamen comite Broynovio, qui cum Taranovio Constantinopolim profectus, cum ipso huic rediit, intelligo, quod socius Bohdani exulantis palatini Moldaviae perdendi causa missus sit. Ego ipsum exploratum venisse censeo, utrum S. hic Rex vivus sit an mortuus, utrum Poloni provocati novi Walachiae reguli, tam gravibus depopulationum iniuriis, quid hostile contra Turchas moliantur; utrum se coniungant foederibus aliorum Christianorum principium. Cum non ignorent eius rei causa hic esse Legatum Summi Pontificis, dominum Cardinalem Comendonum, iam ab aliquot mensibus. Qui quantum in eo suo persuadendi foederis negotio effecerit, nescio; hoc scio, quod post recitatam ex scripto ipsius postulationem in senatu

[1] Nicolaus Firley de Dambrovicza, capitaneus Casimiriensis.

(ut suo scripsi tempore) nihil actum sit amplius, quam quod die Martis praeterita, deputati illi ad huius negotii tractationem proceres, D[ominatione]m Suam Ill^mam^ convenerint: et ad postulata ipsius, senatus nomine, respondentes, primum multa de non violando temere, quod cum Turchis colant, foedere (orante Domino Archiepiscopo) dixerint, tandem cum urgente Cardinale suum negotium, ipsum interrogassent; quid praesidii Polonis a tam longe distantibus confoederatis Principibus, si ipsi a Turcha, ob violatum, sine causa, foedus, bello peterentur, exspectandum foret, ac Cardinalis quod responderet, eandem interrogationem aliquoties repetentibus, in promptu non haberet, sed quasi obmutesceret, re infecta discessum, nec quicquam, ut et de aliis in hoc conventu propositis, conclusum est. Dominus autem Cardinalis propterea valde perturbato ac tristi animo esse dicitur, cum videat sibi re infecta redeundum esse in Italiam, frustata spe quam illic conficiendo ex sententia hoc negotio concitasse in urbe dicitur. Sunt qui putant, quod si hortatus Polonos fuisset, quo se foederi adiungerent in eum casum quo ipsi a Turchis provocarentur (quod iam num factum esse liceret dicere) haud dubie id impetraturum et commodaturum fuisse Reipublicae quam plurimum; quod quia forsan non intellexerit, parum honoris habiturum ex legatione hac amplissima. Ego ab initio huius fui sententiae, quod Poloni, nisi a V^ra^ Caesarea M^te^ ad belli huius sollertatem invitati fuerint, vix unquam in eiusque alterius gratiam recessuros ab amicitia Turchica. Eo casu excepto, quo ipsi prius bello lacessiti fuerint; quo certe casu, facile ipsos se V^rae^ Caesareae M^ti^ adiuncturos existimo. Videbitur autem res nunc inde non abesse longius. Nam etsi ex hoc responso, quod nuper datum fuit Mustafae czaussio (cuius exemplum his litteris adiunctum transmitto, magno labore ex cancellario maiori erutum) apparet, quod Poloni Turchas quasi metuant, utrumque tamen palatinum Russiae ac Podoliae, hunc potissimum ad finem huc venisse, licet brevi iterum, forsan ut bellum adornent, abituri ferantur, ex fide digno loco accipio, ut bellum contra novum Walachiae regulum, ad abstergendam nuper ab illo et Turchis illatam hostilis devastationis iniuriam, ad restituendum omnino innocentem Bohdanum, non modo hic persuadeant, sed et, simulatque domum redierint, inferant. Aiunt enim exploratum ipsis esse, quod iam tertius a Sultano advolet nuntius, qui minacissimas ab illo afferat litteras, multo duriores iis, quas Mustafa et Achmet nuper attulerunt cum uterque prius Constantinopoli discesserit, quam eo allatum fuerit nuntium de

caesis nuper Chocinum tribus fere Turcharum ac Walachorum millibus. Quare Tyrannus gravissime exacerbatus ultimum hunc mittat nuntium, qui quodammodo certum Polonis bellum afferat. Verum de his certiora audiemus, ubi ille advenerit. Interim forsan audituri Achmetum, quem Taranovii monitu, Ser^mus Rex prohibuerat admitti ab abeuntis Mustafae colloquium (biduo enim ante iste hinc discesserat quam ille huc ingressus est,) sed opera Domini Firleyii mareschalci, cui Ser^mus Rex id negotii dederat effectum quod aliquot ab hinc miliaribus congressi sint, non sine rerum nostrarum, ut plerique colligunt, magno incommodo; non sine suspicione largitionis factae dicto Firleyio. Alioqui corruptionibus huius omni fere iudicio, valde obnoxio.

Datae Warsouiae, undetrigesima die Maii. Anno Christi MDLXXII.

(Staatsarchiv. Wien. Polonica.)

384.

Warszawa, 5 Iunie 1572.

Abatele Cyrus către împăratul Maximilian II.

Audienţa ciauşului Ahmet, sultanul ertând pe Bogdan, pe care îl aşteaptă la Poartă, cerând însă predarea cetăţii Hotinului, ţinut de dânsul. Solia lui Ioan Vodă. Se porneşte o solie polonă la Poartă cu răspunsul, că regele nu ştie unde se află Bogdan, iar pe Ioan-Vodă nu-l poate recunoaşte de bun vecin.

Tum enim, non prius ego arbitror Polonos in sacri huius belli societatem venturos, rebus sic stantibus, hoc est, Ser^mo hoc Rege superstite, nisi, quod magis opto quam spero, ipsimet a Turcha, mediante turbulento hoc novo Walachiae regulo, bello lacessiti atque ulterioribus iniuriis provocati, et sic quasi coacti fuerint ad bellum arcendum potius, quam inferendum, his quos nequaquam irritandos aliquot occinunt senatores primarii, Petrus in primis Sborovius, palatinus Sandomiriensis, cuius in ea re, quia nuper legatione solenni apud Zelimum functus est, praecipua est authoritas, et quaedam etiam cum Turchis, ut multi existimant, occulta, ac sanioris iudicii optimatibus suspecta correspondentia. Nam et litteras crebras, a Porta illa Sultanica, et forsan aliquid amplius accipere dicitur. Audito, ut dixi, die Dominico, Illmo domino Cardinale, postridie mane a ientaculo regio auditus est (Serenitate Sua in sella ex cubiculo in anterius con-

clave in quo solet, quando sana est, cibum capere, elata) et Achmet czausslus. Is et litteras, quarum exemplum me spero consecuturum hodie, obtulit, et idem, quod illae, quae et statim fuerunt lectae in publico, continebant oretenus proposuit:

Primum, praemissa salutatione solita, satis amice petiit, ut cum Sultanus ad Serenitatis Suae intercessionem diligentissimam, Bohdano ignoverit, ac omnem contra ipsum conceptam indignationem deposuerit, Serenitas Sua iuveni persuadeat, ut se quam primum sistat Constantinopoli, et coram veras suas excusationes Sultano proponendo, pristinam ipsius gratiam, Ser^ti Suae adiutus patrocinio, recuperet. Quo facto cum facile restitutum iri in nuper ademptum Moldaviae dominium, imo si suam Principi Iustissimo probarit innocentiam aliquid consecuturum amplius. Habere se in sinu litteras salvi conductus seu publicae fidei, quibus illi satis idonee cautum sit de securitate omnimoda. Modo deinceps fidelis subditi praestet officium fratris autem Petri, qui simul dedi postulatus fuerat, nullo verbo facta fuit mentio.

Secundo. Serenitatem Suam serio hortatus est, ut tandem Tartaris solvi curet tam diu detentum stipendium; id enim nisi fiat, vereri se non immerito, quod illi, imperio suo posthabito, damnosam incursionem facturi atque perpetui deinceps huius regni hostes futuri sint. Ubi sic contentati, facile queant contineri in officio, utilemque Ser^ti Suae in quavis occurente necessitate navare operam.

Tertio. Chocinum, quod Bohdanus adhuc Polonico teneat praesidio, sine omni mora Iuano dedi petiit, ne eius occasione maior aliqua oriatur tumultuatio, quam omnino caveri utrumque referat plurimum.

Quarto. Mercatoribus nuper a Cosacis regiis ad confinia spoliatis postulavit satisfieri. Id enim communibus pactis in primis congruere.

Responsum his fuit, post actas pro fraterna salutatione gratias, deliberaturum Regem de his omnibus, taleque propediem daturum responsum, quale huiusmodi postulatis conveniat. Audio id futurum hodie vel die crastino, eoque facto, evestigio Turcham dimissum iri Constantinopolim, quo cum Bruniewskii, qui nuper inde attulit V^rae Sacrae Caesareae M^ti a domino Carolo oratore eiusdem et Andrea Taranowskii litteras, reducturus est. Possent per eum commode illuc remitti, si ad manum essent, quantivis momenti epistulae. Cum sit iuvenis probus et perspectae

fidei, rescribam tamen per illum domino Taranovio ipsique etiam domino Carlo, hortando, ut ipso huc redeunte, quamvis secretissima, V^{rae} Caesareae M^{ti} significet, cum plane nullum sit de intercipiendis litteris periculum. Quicquid autem cziaussius iste responsi tulerit faciam, ut V^{ra} Caesarea Maiestas quam primum intelligat.

Postridie vero quam ille a Rege auditus fuit et a senatu novi palatini Walachiae nuntius. Homo, ut aiunt, protervus et petulans. Is graviter questus est, quod quidam Poloni in heri sui nuper ab imperatore Turchico traditam, provinciam, hostilem, in Bohdani hominis perditi ac vilissimi gratiam, incursionem fecerunt, antiqua, quae ipsis sint, non cum Walachis tantum, sed cum Turchis foedera violaverint, bello causam praebuerint et magnam iniuriam hero suo intulerint. Quarum rerum expostulandarum gratia, quas miserit ad Ser^{mum} hunc Regem ipsosque proceres litteras et internuntios, (qui et iuramentum a palatinis Moldaviae huic Regi praestari solitum, iussi sint praestare heri sui, qui Christianus sit, non Turcha, ut ipsum falso criminentur sui malevoli, loco atque nomine) interceptos esse contra ius gentium a palatino Russiae, quem nisi cogant, captos quam primum dimittere et hero suo pro illatis damnis satisfieri, omnino delatum id iri ad portam Sultanicam, a qua talia speret, Iuan, suus Dominus, auxilia, quibus queat hanc vindicare iniuriam; de qua tamen aliis rationibus sibi malit satisfieri; cum illud cernat coniunctum esse cum utriusque partis subditorum, quibus uti Christianus parci cupiat, gravissimis incommodis. Considerarent itaque domini Poloni etiam atque etiam, an accepto ab eo consueto iureiurando, sibi Dominum suum, uti alios palatinos Moldaviae obligare ad societatem atque amicitiam mallent, an vero conditione hac reiecta, ipsum hostem experiri cum irrecuperablii subditorum utriusque partis pernicie; cuius culpam nemo sanae mentis ipsi ad omnia aequa honestaque se offerenti imputaturus, sed omnem huius mali causam iis adscripturus sit, qui privati commodi gratia Bohdani improbi hominis patrocinium iniustissimum susceperint.

Quae cum perorasset, et lectae simul fuissent, idem continentes, quas ab Iuano attulerat litterae, responsum accepit. Referre senatores postulata haec sua velle ad Maiestatem Regiam, reque cum eadem deliberata responsuros alio tempore. Quod ubi factum fuerit non negligam V^{ram} Caesaream M^{tem} quicquid responsi fuerit humillima edocere epistula. Interim autem meum de crebris his barbarorum nuntiis, Turchicis praesertim,

hoc est iudicium, quod potius exploratum quam Bohdani causa veniant. Dubitant enim, imo metuunt, ut et nuper scripsit Taranovius Constantinopoli, Turchae, ne Poloni, Pontificis, cuius legatum eius rei causa hic esse norunt iam a V mensibus, hortatu, cum Italis et Hispanis in foedus coëant, ipsisque ex hac quoque parte bellum inferant, praesertim cum nuper a cliente suo, novo palatino Walachiae lacessiti fuerint. Norunt quoque Ser^mum hunc Regem esse in magno vitae periculo, secuturamque haud dubie ipsius mortem ingentem in hoc regno mutationem in rebus omnibus. De quibus cum eos quam celerrime certiores fieri ipsorum intersit quam plurimum tam frequentes huc nuntios, meo iudicio ablegant. Vix dum Achmet iste hinc discesserit quando alius, qui iam est Leopoli, advolabit subito. Observabo eos qua potero diligentia et quid afferant, suo significabo tempore; etc.

Datae Warsouiae, V. die Iunii. Anno Christi M. D. LXXII.

P. S. Dum haec scribo, nuntiatur mihi, expeditum esse hodie ac cras dimissum hinc iri, comite vel ductore potius, supramemorato Brunovio, cziaussium, summamque responsi ipsi, tam oretenus, coram senatu, absente tamen Ser^mi Rege, per dominum cancellarium, quam scripto dati, hanc esse: Quod Ser^mus Rex salutationem sultani grato animo susceperit, illique vicissim fausta omnia optet, uti amico et fratri charissimo. Deinde, quod ab antiqua Othomanorum amicitia nequaquam recedere, sed illam, maiorum suorum existimatio constanter colere velit, dummodo ipsi quoque idem faciant. Quod sultanus, ad Ser^tis Suae intercessionem, Bohdano ignoverit, gratum quidem illi esse summopere, quod vero ipsi, ut Constantinopolim se conferat, persuadere Maiestas Sua debeat, non posse in se recipere, cum Maiestas Sua ignoret, ubi hoc tempore lateat. Gratum autem sibi fore, si in paternum suum regnum, turbulento Iuano inde repulso, restitutus fuerit. Hunc enim, qui si ab initio regni huius hostem declaraverit, non posse M^tem Suam pro socio vel vicino bono agnoscere. Chocinum Iuano dedere non suae esse potestatis, sed eius cuius nomine illud praesidium sit impositum.

(Staatsarchiv. Wien. Polonica.)

385.

Knyszin, 7 Iulie 1572.

Abatele Cyrus către împăratul Maximilian II.

Turburări în Moldova, unde poporul stă în arme.

In Walachia quoque omnia compleri feruntur tumultibus. Ivano a suis trucidato, in armis esse universam illam provinciam. Unde Podoliae ac Russiae non minora ab illa, quae ipsis Tartaris immineant pericula. Quae omnia augebit Ser[mi] regis obitus, de quo nullum iam, etiam medicis, videtur dubium.

(Staatsarchiv. Wien. Polonica.)

Notă. Tot pe vremea aceasta (dintr'un raport al abatelui Cyrus din 26 Iunie 1572) aflăm că: Schnatinum nuper a Walachis exustum in Pokussi regione, inter Podoliam, montes Carpathicos et Moldaviam oppidum.

386.

Wien, 28 Iulie 1572.

Împăratul Maximilian II. către Camera Scepusiană.

Să dea lui Ştefan-Vodă un car de lemne şi fân.

Rogavit quidem nos humiliter, adiecta supplicatione sua litera, Stephanus Electus Waywoda Moldaviensis profugus, ut certas sibi villas conferre vellemus. Verum id nos facere non posse, *ordonăm însă* quo ex proximis villis dictus Weywoda vectura ligni et foeni iuvetur; etc.

Anexat. Petiţiunea lui Ştefan-Vodă (fără dată) către căpitanul general Ioan Rueber, rugându-l să intervină pentru el la împărat ca să-i dea: das Dorf Ujfalu, welches nahet ist bei meiner Herberk zum Patak, dann ich weiss nicht wie lang das mit mir wären wirdt mein Armut... *iar de n'ar putea avea satul numit să i se dea* ein Dorf, weliches jenseidt der Tayssa liegt... Witt heisst und gehört gen Tokay, *care sat* ist der Edelleut, also dass nur etlich Heyser sein, weliche gen Tokay gehören, die begehr ich, und wo Gott der Herr seine Gnadt darzu gibt, und Kais. Mt. mich hineinschickt in mein Vaterlandt, so wirte wieder in Seiner Mt. Gewaldt sein.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

387.

Istambol, 30 Iulie 1572.

Marc' Antonio Barbaro bailo către dogele Veneţiei.

Plecarea unui ceauş în Polonia cu un frate al lui Bogdan.

Si ha che il Bassà havea fatto saper all' ambasciator di Polonia che il chiaus già espedito di là al suo Re se ne ritornava conducendo seco un fratello del Bogdano foruscito.

(Arch. di Stato. Venezia. Rubricario di Cosp. I. p. 287.)

388.

Wien, 14 August 1572.

Împăratul Maximilian II. către Camera Scepusiană.

Salariu lunar de 5 fiorini de cal lui Ştefan-Vodă.

Significamus vobis benigne nos Stephano Waywodae Moldaviae exuli, in praesidio nostro Patachiensi servienti, salarium quinque florenorum menstruum in singulos equos ratum haberi, numerari statuisse *şi astfel vă ordonăm să-i plătiţi acest salariu* ab initio servitii sui ; etc.

(Hofkammerarchiv. Wien, Österr. Gedenkbücher 119 fol. 461.)

339.

Košice, 18 August 1572.

Hans Freidenreich Mustermeister despre Ioan Drăgşan.

Extract de salariu despre slujba lui Drăgşan de 16 luni.

Draxit Janusch hat gedienet mit 4 geringen Pferdten unter den Wallachischen Pferdten zue Togkay vom ersten Aprilis des verschienen einundsiebenzigsten bis zue End des 18. Augusti dies 72 Jahrs, als er abgezogen; thuet 16 Monat, 25 Tag, aufs Pferdt monatlichen 4 fr. geraidt, bringt sein Vordienen im Geld 269 fr. 20 kr.[1] Daran hat er aus dem Veldtkriegs-Zahlmeister-Ampt empfangen 12 fr. Rest die Röm. Kays. Mt. ihm noch ausständig zue bezahlen 257 gulden reinisch, 20 kr.

Actum Caschaw, den 18. Tag Augusti. Anno im 72.

Hanns Freidnreich Muster Meister manu propria,

Georg Albin Muster Schreiber mpr.

Am 7. Aprilis Anno 73 hab ich im Abschlag dieses Auszuegs bezahlet 57 Gulden, 20 Kreuzer.

A[ndreas] Schneterl mpr.

Notă. Acestui act se află anexat mandatul arhiducelui Maximilian (din Viena, 20 Aprilie 1573) prin care ordonă Camerei Scepusiane că dupăce acum nu i-a putut plăti de cât 57 fiorini 20 cruceri, restul să i se achite: primo quoque tempore.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

[1] Abrevaţiunile înseamnă: florenos rhenenses şi Kreuzer.

390.

Istambol, 27 August 1572.

Marc' Antonio Barbaro bailo către dogele Veneției.

Știre cum că Bogdan-Vodă se află retras în Ungaria.

Si ha che di Polonia era ritornato il chiaus con lettere di quel Re, che si iscusava che essendosi il Bogdano ritirato in Ongaria non era in poter suo di mandarlo a quel Signor; che un fratello d'esso Bogdano andato lì era stato recevuto gratamente et che li faranno soldo di 60 aspri al giorno.

(Arch. di Stato. Venezia. Rubricario di Cosp. vol. I. p. 288.)

391.

Wien, 5 Septemvrie 1572.

Împăratul Maximilian II. către Camera Scepusiană.

Repetă mandatul pentru carul de lemne și fân de dat lui Ștefan-Vodă, care încă n'a primit nimica.

Vă ordonasem prin mandatul din 28 Iulie să dați lui Ștefan-Vodă lemnele și fânul cerut, verum edocuit nos, adiecta supplicatione sua, servitor dicti Vayuodae, dominum suum ea de causa nec a vobis, nec a Ruebero aliquod responsum habuisse *și astfel Vă ordonăm din nou,* ut dictum Vayuodam Moldaviensem, iuxta prius nostrum mandatum, vectura ligni et foeni ex proximis villis iuvetis ac curetis, ut subditi vicissim operis gratuitis ad arcem alias praestandis eo minus graventur.

Anexat. Două petițiuni ale lui „Ioannes Tholmach Sp. et Mag[ci] Domini Stephani Wayuodae Electi Moldaviensis exulanti nuncius et sollicitator" către împărat și consilierii Camerei Aulice, cerând să se dea Domnului său posesiunea satului Wyfalw sive Wyd ex pertinentiis Thokay, *dintre cari primul* Patak non longe distat, cis, altera vero trans Tibiscum et in faucibus Turcorum ... usque ad beneplacitum eiusdem Suae M-tis ... quo habeat idem Dominus meus unde familiam suam, aliquam allodiaturam faciendo utcunque sustentare ac equos suos straminibus et foeno intertenere ac aliqua ligna sine pecuniae paratae solutione convehi facere possit et valeat.

Pe dos, nota Camerei: Fiat. Zusehen wie man zugeschrieben 29. Augusti 72.

(Colecțiune particulară. Ungaria.)

392.

Alba Iulia, 15 Septemvrie 1572.

Principele Ştefan Báthory către papa Grigorie XIII.

Recomandă pe Martin Berzeviczy prin care îl felicită cu prilejul suirii sale pe tronul papal.

Beatissime pater et domine mihi clementissime.

Post oscula pedum in gratiam Sanctitatis V^{rae} humillimam subiectionem. Ablegavi ad Sanct^{tem} V^{ram} generosum virum Martinum Berzeviceium ut Sanct^{ti} V^{rae} in hoc novo pontificatu nomine meo provolutus ad pedes Sanct^{tis} V^{rae} gratuletur ; simul etiam negotium generosi et magnifici domini Francisci Forgacii, cancellarii et consanguinei nostri charissimi, Sanct^{ti} V^{rae} declaret, de eoque ab eadem optatam expeditionem impetret.[1] Proinde supplicamus Sanct^{ti} V^{rae} demisse, dignetur dictum nuntium nostrum benigne patienterque audire et ei fidem adhibere. Deus optimus maximus Sanct^{ti} V^{rae} longaevam vitam cum summa felicitate coniunetam largiatur.

Datum Albae Iuliae, decimo quinto die mensis Septembris. Anno Domini Millesimo quingentesimo septuagesimo secundo.[2]

Sanctitatis Vestrae

Devotus et humilis servitor

Stephanus Bathori

Vaivoda Transilvanus mpr.

Adresa : Beatissimo in Christo Patri, domino, domino Gregorio XIII Pontifici Maximo. Domino suo clementissimo.

(Arch. Vat. Roma. Nunz. di Polonia vol. 2 fol. 143.)

393.

Istambol, 3 Noemvrie 1572.

Marc'Antonio Barbaro bailo către dogele Veneţiei.

Bogdan-Vodă fugit la Muscali se pregăteşte să intre cu oaste în Moldova.

Riferisce che'l Bogdano foruscito s'è da novo posto in campagna con esercito et ch'è favorito dal Moscovito, et si era confirmato

---

[1] Această afacere era foarte grea, întrucât Forgach, fostul episcop de Oradea, a abdicat cu gândul de a se însura, pentru care lucru dispensa papei, a avut-o anevoie.

[2] Până aici cu mâna lui Berzeviczy, mai departe cu mâna proprie a principelui.

che la rotta che hanno havuto Tartari da esso Moscovito è stata molto grande et segnalata.

Da Constantinopoli, 3 Novembre 1572.

Die 10. Ianuarii 1572 in Rogatis. — 140—3—2.

(Arch. di Stato. Venezia. Codice Brera 131 fol. 666.)

394.

[Roma, 12 Decemvrie 1572.]

Răspunsul papei Grigorie XIII la oraţiunea lui Martin Berzeviczy, dat de secretarul papei.

Legaţiunea de obedienţă a principelui Ştefan Bathory fu primită cu mare mulţumire de către Sfântul Părinte care-l îndeamnă să ocrotească şi mai departe legea catolică în ţara sa.

Responsum Antonii Buccapadulii datum Vaivodae Transilvaniae Oratori, nomine S. D. N.

Quo inusitatior est haec a Transilvaniae principe ad Sedem Apostolicam atque ad Romanum Pontificem huius obedientiae causa legatio, eo gratior iucondiorque est S^mo^ Domino Nostro propter eam, quae in ea cernitur Stephani Bathorii eiusdem provinciae principis pietatem. Quae, quo testatior est, eo etiam commendabilior. Agnoscit Sanctitas Sua amplectiturque absentem Stephanum, ut filium ea nimirum caritate, quae catholicae religionis vinculo longissime disiunctos nectit, tanquam unius corporis membra, rogatque eum, ut quod agit in catholica religione tuenda, inque eius hostibus procul arcendis quam maxime agat; utque non solum suam, sed aliorum etiam, quod perfectae in hac vita caritatis est, salutem querat: quam quidem ad rem Sanctitas Sua omnes suas, atque huius Apostolicae Sedis opes pollicetur.

(Arch. Vat. Roma. Arm. 3. Vol. 113 fol. 107-108.)

Notă. Oraţiunea lui Berzeviczy ţinută în faţa papei fu tipărită la Roma într'un mic volum, din care fu reprodusă în facsimile în cartea lui *Veress* Endre: Berzeviczy Márton (Budapest, 1911) pp. 75—76. Răspunsul dat nepotrivindu-se însă acelei cărţi, a fost cancelat cu două linii pentru ca să nu fie tipărit.

395.

Roma, 27 Decemvrie, 1572.

Papa Grigorie XIII către Martin Berzeviczy.

Decret despre numirea şi crearea oratorului principelui Ştefan Báthory de cavaler al miliţiei aurate, după ceremoniile solemne ale creerii, ţinute în Vatican.

Dilecto filio Martino Berzeviceio Ungaro, Auratae Militiae Equiti.

Gregorius P. P. XIII.

Dilecte fili salutem et Apostolicam benedictionem. Cum Nos nuper inducti singulari fide, sinceraque tua erga Nos et Sedem Apostolicam devotione, te, qui ut asseris, ex comitatu Sarosiensi et quondam Christophori de Berzevice natus existis, et proxime dilecti filii Nobilis Viri Stephani Bathorii de Somlio, Transylvaniae Vayvodae pro obedientia eius nomine Nobis et Sedi Apostolicae praestanda Orator ad Almam Urbem nostram venisti, *Auratae Militiae Equitem*, servatis caeremoniis in similibus servari solitis, actu ipso fecerimus, creaverimus et deputaverimus, et *Equitis aurati* titulo et insigniis decoraverimus, teque caeterorum Equitum Auratae militiae huiusmodi numero et consortio favorabiliter et gratiose aggregaverimus, nècnon annulum, torquem, ensem tibi dederimus, et *aurata calcaria* per alios equites ipsius Auratae militiae deferri solita, tibi apponi iusserimus; propterea volentes gratiam tibi, ut praefertur, per Nos concessam ubique locorum testatam esse, et tibi suffragari posse, tibi quod omnibus et singulis privilegiis, praerogativis, exemptionibus, antelationibus, honoribus, dignitatibus, decretis, declarationibus, derogationibus, mandatis, suspensionibus, favoribus, gratiis et indultis, quibus alii equites Auratae militiae huiusmodi de iure vel consuetudine, aut privilegio, vel alias quomodolibet utuntur, potiuntur et gaudent, ac uti, potiri et gaudere poterunt quomodolibet in futurum uti, potiri et gaudere possis et debeas, ita quod inter te et alios quoscumque Equites Auratos huiusmodi nulla penitus sit differentia; sicque per quoscumque iudices et personas iudicari debeat, sublata eis, quavis aliter iudicandi facultate, auctoritate Apostolica, tenore praesentium concedimus, decernimus et indulgemus; non obstantibus quibusvis Apostolicis, necnon municipalibus et aliis constitutionibus et ordinationibus, ac civitatum et locorum quorumcumque etiam iuramento confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis et consuetudinibus, caeterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romae apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris, die 27. Decembris 1572. Pontificatus Nostri anno primo.

Caesar Glorierius

(Arch. Vat. Roma. Brevi di Gregorio XIII. Anno I. fol. 138.)

II.

ŞERIA DOCUMENTELOR.

III.

LISTA SCRIITORILOR ȘI DESTINATARILOR.

IV.

LISTA LOCALITĂȚILOR.

V.

LISTA IZVOARELOR.

Bistriţa : Arhiva judeţului Năsăud 30, 32, 201, 214, 320, 343.
Braşov : Arhiva oraşului 102.
Budapest : Arch. fam. Nádasdy 183.
Budapest : Codex Ferdinandaeus 21.
Budapest : Coll. R. P. Martini Czeles 312.
Budapest : Coll. Bathory 177.
Budapest : Coll. Cornides 19.
Budapest : Coll. Haller 179, 181, 184, 185, 192, 195, 196.
Budapest : Coll. personarum 235.
Budapest : Coll. privatorum 334.
Budapest : Coll. Szilágyi 292.
Budapest : Coll. Carol Wagner 15.
Budapest : Liber Regius Hungariae 6, 22, 34, 42.
Cluj : Arhiva oraşului 13.
Cluj : Bibl. Muz. Ard. 27, 40, 205, 231.
Košice : Arhiva oraşului 300, 301.
Lwów : Bibl. Ossolinski 23, 37, 38, 285.
Milano : Bibl. Ambrosiana 43, 50, 135, 137, 144.
Modena : Arch. di Stato 134.
Moskva : Arch. de Stat 24, 25.
Roma : Archivio Vaticano 149, 238, 358, 360, 362, 363, 392, 394, 395.
Sibiu : Arhiva Naţională Săsească 321, 336.
Sibiu : Muzeul Baron Brukenthal 213, 215, 216.
Simancas : Archivio general 150.
Şebişul-Săsesc : Arhiva oraşului 347.
Ungaria : Colecţiune Jerney 182.
Ungaria : Colecţiune particulară 10, 14, 16, 28, 29, 31, 33, 35, 36, 38, 57, 98, 175, 178, 188, 194, 198, 207, 209, 211, 232, 237, 240, 276, 302, 309, 311, 318, 325—327, 333, 335, 338, 348, 352, 353, 359, 364, 366—369, 372, 386, 389, 391.
Venezia : Archivio di Stato 8, 9, 44, 48, 53, 139, 162, 170, 174, 176, 186, 193, 204, 212, 217, 218, 219, 221, 222, 233, 236, 239, 243, 247, 250, 253, 254, 256, 258, 260, 261, 263—265, 279, 283, 284, 288, 293, 296, 303, 304, 306—308, 310, 314, 316, 317, 319, 323, 331, 332, 340, 341, 344, 355, 365, 370, 375, 376, 387, 390, 393.

VI.

INDICE GENERAL.

VII.

NOTA ABREVIAȚIUNILOR.

A. Chr. = Anno Christi
A. D. Anno Domini
archiep. = archiepiscopus
Br. Ellen = Breslauische Ellen
cam. = camerarius
cap. = capitaneus
cast. = castellanus
Cels-ne = Celsitudine
Cels-nem = Celsitudinem
Cels-ni = Celsitudini
Cels-nis = Celsitudinis
col. Colonus
com. = Comitatus
cons. — Consiliarius
Cosp. = Constantinopoli
D. = Dominus
den. = denarius
Dil-nem = Dilectionem
Dil-ni = Dilectioni
Dil-nis = Dilectionis
D-l = Domnul
Do. V-ra = Dominatio Vestra
Do: V-rae = Dominationes Vestrae
Do. V-rae Rev. = Dominationes Vestrae Reverendae
Do: V-ram = Dominationem Vestram
Do: Vrarum = Dominationum Vestrarum
Do. V-ras = Dominationes Vestras
Do. Vras R. G. M. = Dominationes Vestras Reverendas Generosae Magnificas
Do: V-ris = Dominationibus Vestris
Do-ne = Dominatione
D-zeu = Dumnezeu
ep. = episcopus
etc. etcaetera
Ew = Eu, Euer
fl. = florenus
gub. = gubernator
Ill-ma Do. V-ra = Illustrissima Dominatio Vestra
Ill-mae = Illustrissimae
Ill-mae Do. V-rae = Illustrissimae Dominationi Vestrae
Ill-mam = Illustrissimam
Ill-mam Do. V-ram = Illustrissimam Dominationem Vestram
Ill-me = Illustrissime
Ill-mi = Illustrissimi
Ill-mo = Illustrissimo
Ill-mus = Illustrissimus
Gio: = Giovanni
Kays. Mt. = Kayserliche Maiestät
Khü. = Künigliche, Königliche
Kun. = Kunigliche, Königliche
L. Baro = Liber Baro
L. S. = Locus Sigilli
Mag-ca = Magnifica
Mag-cae = Magnificae
Mag-ce = Magnifice
Mag-ci = Magnifici
Mag-co = Magnifico
Mag-cos = Magnificos
Mag-cus = Magnificus
Mag-tia = Magnificentia
Mag-tiae = Magnificentiae
Mag-tiam = Magnificentiam
Maiestas V. S. = Maiestas Vestra Sacra
m. = marca
m. = mila, mille
mold. = moldavus, moldovean

M. Ta = Măria Ta
M. V. = Milostivirea Voastră
M. V-ra = Maiestas Vestra
Milost. V-ră = Milostivirea Voastră
mpr. = manu propria
Mt. = Magestad
Mtà = Maestà
M-tad = Magestad, Majestät
M-te = Maiestate
M-tem = Maiestatem
M-ti = Maiestati.
M-ti V. Ser-mae = Maiestati Vestrae Serenissimae
M-tis = Maiestatis
M-tis V. = Maiestatis Vestrae
M-tibus = Maiestatibus
M-tum = Maiestatum
nunt. = nuntius
opp. oppidum
P. P. = Papa
p. = piseta, pagină
pag. = pagină
pal. = palatinus
pp. = pagine
praef. = praefectus
P. S. = Postscriptum
R-ma = Reverendissima
R-mam = Reverendissimam
R-mam Do. V-ram = Reverendissimam Dominationem Vestram
R-mae = Reverendissimae
R-mae Do. V-rae = Reverendissimae Dominationi Vestrae
R-mi = Reverendissimi
R-mo D. = Reverendissimo Domino
R-mus = Reverendissimus
Rev-me = Reverendissime
Rev-mo = Reverendissimo
Röm. = Römische
S. D. N. = Sonctissimi Domini Nostri
S. R. Imperii = Sacri Romani Imperii
S. V-ras = Spectabiles Vestras
S-mo = Sanctissime
Sacra-ma = Sacratissima
Sacra-mae = Sacratissimae
Sacra-mam = Sacratissimam
Sacrae Caes. M-tis = Sacrae Caesareae Maiestatis
Sanct-tem = Sanctitatem
secr. = secretarius
Ser-mae = Serenissimae
Ser-mam = Serenissimam
Ser-mi = Serenissimi
Ser-mo = Serenissimo
Ser-mum = Serenissimum
Ser-mus = Serenissimus
Ser-te = Serenitate
Ser-tem = Serenitatem
Ser-ti = Serenitati
Ser-tis = Serenitatis
Sp., Splis = Spectabilis
v. = vezi, vide
V. M-tà = Vostra Maestà
V. S. Ill-ma = Vostra Signoria Illustrissima
V-ra = Vestra
V-ra = Vostra (în scrisori italiene şi spaniole)
V-ra Ill. Dominatio = Vestra Illustris Dominatio
V-ra R. Dominatio = Vestra Reverenda Dominatio
V-rae = Vestrae
V-rae Ill. Dominationis = Vestrae Illustris Dominationis
V-rae R. = Vestrae Reverendae
V-rae R-dae = Vestrae Reverendae
V-ram = Vestram
V-ram Ill. Dominationem = Vestram Illustrem Dominationem
V-rarum = Vestrarum
V-ras = Vestras
V-ris = Vestris

TABLA DE MATERIE.

DOCUMENTE PRIVITOARE LA ISTORIA ARDEALULUI, MOLDOVEI ȘI ȚĂRII-ROMÂNEȘTI

Vol. I. Acte și scrisori. (1527—1572) Cu 4 facsimile. In 8⁰ pag. XXXII și 371. . . . . Prețul 400 Lei.

Sub tipar

Vol. II. Acte și scrisori. (1573—1588)

In pregătire

BIBLIOGRAFIA ROMÂNĂ-UNGARĂ

Partea I. Românii în literatura ungară și Ungurii în literatura română. (Începând chiar cu prima carte ungară din anul 1473.)

Partea II. Studii și articole, portrete și ilustrațiuni privitoare la Români în periodicile ungare.

Partea III. Regestele actelor și scrisorilor privitoare la Români apărute în periodice și alte publicațiuni ungare.

DOCUMENTS CONCERNANT L'HISTOIRE DE LA TRANSYLVANIE, DE LA MOLDAVIE ET DE LA VALACHIE

Vol. I. Actes et lettres. (1527—1572) . . . . . Prix Lei 400.

Sous presse

Vol. II. Actes et lettres. (1572—1588)

En préparation

BIBLIOGRAPHIE ROUMAINE-HONGROISE

Iʳᵉ Partie. Les Roumains dans la littérature hongroise et les Hongrois dans la littérature roumaine. (Commençant par le premier livre hongrois de l'année 1473.)

IIᵉ Partie. Études et articles, portraits et illustrations concernant les Roumains dans les publications périodiques hongroises.

IIIᵉ Partie. Extraits d'actes et lettres concernant les Roumains dans les publications périodiques hongroises.